

ACTA DER BUITENGEWONE
GENERALE SYNODE

VAN

DE GEREFORMEERDE KERKEN
IN NEDERLAND

GEHOUDEN TE ASSEN
VAN 26 JANUARI TOT 17 MAART

1926

BOEKDRUKKERIJ VAN J. H. KOK TE KAMPEN

ACTA DER BUITENGEWONE GENERALE SYNODE
VAN
DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND
1926

ACTA DER BUITENGEWONE GENERALE SYNODE
VAN
DE GEREFORMEERDE KERKEN
IN NEDERLAND

GEHOUDEN TE ASSEN
VAN 26 JANUARI TOT 17 MAART 1926

BOEKDRUKKERIJ VAN J. H. KOK TE KAMPEN

ACTA DER BUITENGEWONE GENERALE SYNODE

VAN

de gereformeerde kerken in Nederland

GEHOUDEN TE ASSEN

VAN 26 JANUARI TOT 17 MAART 1926

ARTIKEL 1.

Nadat de afgevaardigden der kerken zich onder leiding van dr J. C. de Moor, van Utrecht, hadden vereenigd met de kerk van Assen in een ure des gebeds aan den avond van Maandag 25 Januari in de Molenstraatkerk, kwamen zij aan den morgen van 26 Januari om 10 uur bijeen in de Zuidersingelkerk.

Opening.

Namens de roepende kerk van Assen opent ds H. W. Laman de vergadering. Hij laat zingen Ps. 123 : 1, leest Markus 4 : 35—41 en spreekt daarna het volgende:

*Hooggeachte leden en adviseerende leden dezer buitengewone generale synode.
Geliefde broeders in onzen Heere Jezus Christus.*

In den naam van Hem, die Zich in den hemel bewijst als het Hoofd zijner Christelijke kerk, door wien de Vader alle dingen regeert, en die getoond heeft de macht te bezitten van het stormstillende woord,

open ik deze eerste zitting der generale synode van de gereformeerde kerken, samengekomen te Assen, op dezen ongewonen tijd, midden in den barren winter van de jaren 1925 en 1926,

en ik doe dat met de zegenbede: genade, barmhartigheid en vrede zij u vermenigvuldigd.

Uit naam van de roepende kerk van Assen heet ik u allen welkom aan deze plaats.

Ik kan dit doen van ganscher harte, maar ik kan daaraan niet toevoegen, dat ik het doe met blijdschap.

Dit laatste zou voorzeker wel het geval zijn geweest, indien we u hadden kunnen ontvangen op den gewonen tijd, hier in ons mooie Assen, in het schoone seizoen, en dan bij weinig bewolkten kerkelijken hemel.

We hebben het als een eere en voorrecht beschouwd, dat de generale synode van Utrecht in 1923 de kerk van Assen, de kerk in de hoofdstad van de provincie Drente, heeft aangewezen om te zijn de roepende kerk voor de volgende generale synode, die over drie jaren op den gewonen tijd weer zou moeten worden gehouden, al wisten we tegelijkertijd, dat aan dit voorrecht ook niet-lichte lasten en

moeilijke plichten verbonden zouden zijn, en dat we ons niet zouden kunnen vergelijken met de zeer groote en zeer sterke kerken in den lande, welke tot deze dingen meer bekwaam mogen worden geacht.

Dat onze kerk de vereerende opdracht aanvaard heeft, is dan ook geenszins voortgekomen uit overschatting van onze kracht, maar heeft zijn oorzaak in het vertrouwen, dat God, die de eere geeft, ook de genade zal willen schenken om de eer in ootmoed te kunnen verdragen. Als roepende kerk roemen wij allerminst in onze sterkte; wij roemen veeleer in onze zwakheden.

Wanneer wij de generale synode op eenigszins waardige wijze zullen hebben mogen ontvangen, dan zullen we daar Gode alleen de eere van geven.

Een voorrecht is het echter ongetwijfeld, dat we hier de synode mogen ontvangen, niet alleen voor de kerk van Assen, maar in het bijzonder voor de kerken in onze provincie tezamen. Drente is in de historie, zoomin in het staatkundig als in het kerkelijk leven, bijzonder in tel geweest. Het heeft veeltijds onder de schaduw van anderen gestaan, en op den arm van sterkeren moeten leunen. Tegenover invloedrijke gewesten als Holland en Zeeland met hun gezaghebbend woord kon dit landschap niet bestaan; en de sporen van zijn invloed op ons volksleven zijn dan ook slechts met zeer veel moeite te vinden.

In deze verre gaande achterlijkheid is evenwel voor onze provincie gaandeweg verandering gekomen. Voor het verlamd gevoel van geen-beteekenis-te-hebben bestaat er gelukkig geen genoegzame grond meer. Op velerlei gebied mag tegenwoordig ook met Drente worden gerekend, en in ons gereformeerd kerkelijk leven neemt dit gewest wel niet een der eerste plaatsen in, maar in ieder geval toch een plaats, en daarvan getuigt ook de samenkomst dezer generale synode in het „Drentsche Haagje”, dat ruim een eeuw geleden nog maar ongeveer 600 inwoners telde.

Het zal weldra 38 jaar geleden zijn, dat de kerk van Assen aan een generale synode herberg verleend heeft. Van 14—30 Aug. vergaderde hier in 1888 de generale synode van de chr. geref. kerk. Zij viel dus tusschen de beide gedenkwaardige jaren 1886, het jaar van de doleantie, en 1892, het jaar van de vereeniging der beide kerkengroepen, wier namen verbonden zijn aan de jaartallen 1834 en 1886. De bidstond, die aan deze synode voorafging, werd toen geleid door ds J. van Andel, een man van diep inzicht en fijne welsprekendheid, die toen gepredikt heeft over Openb. 3 : 11: „Ziet, Ik kom haastiglijk, houdt dat ge hebt, opdat niemand uwe kroon neme”. Ds W. H. Gispén, aan wiens singuliere gaven nooit door iemand is getwijfeld, presideerde en nevens hem werden in het moderamen gekozen de brs H. Beuker, W. Doorn en J. Westerhuis, mannen van naam en invloed in die dagen onder de christelijke gereformeerden.

Deze synode heeft zich in meer dan gewone belangstelling mogen verheugen. Zelfs de groote liberale bladen hebben hun aandacht aan haar geschonken, hetgeen zij tot dusverre met vorige synodes niet hadden gedaan. Hare besluiten werden in de kolommen van de groote pers der vermelding waardig gekeurd en de christelijke gereformeerden kregen in die dagen woorden van waardeering te hooren, waarvan niet zonder reden met eenige verwondering door hen kon worden gevraagd, hoe hun deze ongewone eer te beurt mocht vallen. Misschien heeft daar invloed op gehad het feit, dat op deze Assensche synode de hoofdschotel gevormd werd door het vraagstuk van de vereeniging der kerkengroepen, voortgekomen uit de afscheiding en uit de doleantie. En omdat in dat vraagstuk de meeningen nog ten zeerste verdeeld bleken te wezen. De pers van de overzijde heeft wel eens meer een bijzondere belangstelling betoond voor ons gereformeerd kerkelijk leven, wanneer de wateren bij ons in beroering waren gekomen en er hoop scheen te mogen worden gekoesterd, dat de „eenigheid des Geestes door den band des vredes” zou worden verbroken.

Sinds de synode van 1888 te Assen hebben in onze kerkelijke wereld de winden soms hevige gewaaid; de wateren zijn bewogen geworden; er hebben dikwijls hooge zeeën gestaan, en men heeft het somtijds schrikverwekkend bruisen der baren gehoord; maar de getrouwe Zaligmaker heeft de vereenigde kerken door Zijn groote macht en verwonderlijke goedheid behouden en bewaard. Hij heeft toen gesproken Zijn stormstillend woord. In de stormen zijn wij niet vergaan. Wij zijn integendeel bewaard en *vermeerderd*. De kerk van Assen, die in 1888 de generale synode ontving, zal toen een 500 zielen hebben geteld; en nu ze andermaal de generale synode samenroepen mocht, is ze tot een getal van 2500 zielen geklommen. De winden hebben gewaaid en de waterstroomen zijn gekomen, maar het huis is niet gevallen.

Onze verheerlijkte Koning, gezeten aan des Vaders rechterhand, aan Wien alle macht gegeven is in hemel en op aarde, en Die met Zijne macht Zijne gemeente

beschut en bewaart, spreekt op Zijn tijd het stormstillende woord en dan ontstaat na den storm weer de stilte.

Daar is Hij nog de Machtige toe.

Ook heden worden de wateren van ons kerkelijk leven bewogen.

Wij hebben het voor de kerk van Assen een voorrecht genoemd, dat zij opdracht heeft gekregen, de generale synode van 1926 samen te roepen en haar ook te ontvangen. Maar zoo deze kerk van te voren had geweten voor welk een bijzondere taak zij zou worden gesteld, zij zou zich zeker hebben verheugd met beving. We roepen deze synode het welkom toe en wij doen dit ook van goeder harte, maar we doen het niet met groote blijdschap.

Deze synode komt immers samen uit nood. Er is beroering in het land. Er zijn namen, die op aller lippen zijn. Er zijn zaken, waarover door iedereen, maar niet door iedereen op de heiligste en teederste wijze wordt gesproken. De gedachten van veler harten zijn openbaar geworden. Sympathieën en antipathieën worden met meer of minder nadruk, met meer of minder beslistheid kenbaar gemaakt. Er wordt geoordeeld en er wordt veroordeeld, zonder dat men den indruk ontvangt, dat dit oordeel ten gunste of ten ongunste gebaseerd is op de rechte kennis der zaken. Het kan niet worden gezegd, dat door alle belangstellenden in het geding de hartstochten aan veilige banden gelegd zijn en dat bij allen de harten en zinnen bewaard zijn geworden door het bekend maken van de begeerten bij God door bidden en smeeken met dankzegging. Het komt ons voor, dat onder de gerezen moeilijkheden niet alle Christenen den vrede Gods bezitten, die alle verstand te boven gaat en die geworteld is in het vaste vertrouwen, dat de Heere het maken zal. Het luide geroep, dat men hoort, schijnt niet altijd te zijn een roepen tot Hem, Wien ook de winden en de zee gehoorzaam zijn.

Er is beroering in onze kerken.

De particuliere synode van Noord-Holland en die van Noord-Brabant en Limburg motiveerden hun verzoek tot samenroeping van de generale synode ook daarmede, dat ons kerkelijk leven door de bekende zaak al te zeer bewogen wordt.

De generale synode zal in deze bewogenheid der geesten en in deze beroering der gemoederen in den Naam en de kracht van den Heere Jezus Christus het stormstillende woord hebben te spreken. Dat wordt tenminste door velen in den lande van haar verwacht en er wordt ook biddend op gehoopt; terwijl het door anderen reeds van te voren wordt betwijfeld, of deze synode het, op zijn zachtst gesproken, zal *kunnen*.

De roepende kerk heeft hierin geen uitspraak te doen. Zij heeft nergens uitspraak in te doen. Zij is met niets te rade gegaan dan alleen met hetgeen voor haar kennelijk was, en dat was het dringend verzoek van de beide particuliere synodes en art. 50 van de Kerkenordening. In de zaak zelf had zij maar zeer weinig licht, vooral in de dagen, toen het eerste verzoek tot haar gericht werd.

Op dit kompas heeft zij gezeild, anders ware zij zeker den koers bijster geworden. Van twee kanten werd ze dringend gewaarschuwd toch vooral hare verantwoordelijkheid te beseffen, zoowel in het samenroepen van de generale synode, alsook in het niet-samenroepen er van. Voor wat we tenslotte gedaan hebben, aanvaardden wij de verantwoordelijkheid; de motiveering van het verzoek tot samenroeping ligt voor rekening van de beide particuliere synodes, die het houden van een generale synode op ongewonen tijd en met speciale bedoeling noodzakelijk keurden.

Het voorloopig agendum is aan alle leden en adviseerende leden, zoo haast dit mogelijk was, toegezonden. Men ziet uit afdeling 3¹⁾, hoevele stukken te laat zijn gekomen, en hoe moeilijk het viel, een nadere rubriceering te maken. Het moest alles te gehaast gaan, om behoorlijk inzage van de stukken te kunnen nemen. Ook onder de nagekomen stukken behooren vele onder de eerste rubriek tehuis: stukken in nauwer of wijder verband staande met de zaak-dr Geelkerken. Over de behandeling van de zaken, genoemd in de tweede rubriek, zal de synode moeten beslissen. Wij hebben ze opgenomen, omdat ze ons zijn toegezonden, hoewel wij meenden, dat tot behandeling van deze punten de synode niet is samengeroepen. Dat de toezending van de stukken zoo heel kort vóór de synode geschied is, ligt buiten onze schuld. Het lijvig boekdeel, dat de leden hebben ontvangen, is een kranige prestatie van boekdrukkerskracht. Vlak vóór de Kerstdagen moest nog met het zetten worden begonnen.

Voor de eerste maal zijn als afgevaardigden met keurstem in ons midden de broeders uit het graafschap Bentheim en Oost-Friesland. Aan de classis Batavia is insgelijks kennis gegeven van de samenkomst dezer synode. Op advies van de deputaten ad hoc zijn de buitenlandsche kerken niet uitgenoodigd geworden. Prof.

¹⁾ Zie echter de noot bij art. 8.

Lindeboom zal voor het eerst sinds 1885 de synode als adviseerend lid niet kunnen bijwonen en dienen, zooals deze hoogleeraar er u zelf schriftelijk kennis van gaf.

Zoo gaat uw taak dan beginnen, weleerwaarde en eerwaarde broeders afgevaardigden der kerken en hooggeleerde heeren adviseurs. Voorwaar een moeilijke en teedere taak! Maar God roept er u toe. En als God ons roept tot een taak en wij weten daarbij, dat veler menschen oogen met spanning of ook met nieuwsgierigheid op ons gericht zijn, dan zien wij van de menschen af, maar heffen wij de oogen op tot Hem, Die in de hemelen zit, totdat Hij ons genadig zij.

Ja, voorwaar, veler oogen zien op u, er wordt gewacht op het woord, dat hier door u als synode gesproken zal worden. Er is hoop en er is vrees in de harten. En die hoop en die vrees zijn niet bij allen even gelijk. Wat de een zal hopen, dat zal de ander misschien vreezen.

Het is ééne zaak, die thans uw aller aandacht en toewijding vraagt. Een zaak, die het best in dit oogenblik door mij kan worden genoemd met den naam, die toch reeds maandenlang op veler lippen is; op de lippen van hen, die het goede voor de gereformeerde kerken zoeken en van hen, die het goede niet voor haar zoeken, omdat zij buiten ons staan en ons Jeruzalem niet beminnen.

De zaak-dr J. G. Geelkerken komt hier aan de orde. Maar in deze ééne zaak is een meervoud van zaken, welke wij uit voorzichtigheid niet aanduiden zullen, omdat het beter is, de preciseering er van aan de synode zelve over te laten.

De generale synode van Leeuwarden in 1920 staat ons nog levendig voor de aandacht. De kracht van die synode is geweest haar groote eensgezindheid. Door die eensgezindheid, door haar imponeerende eenheid van gevoelen heeft zij toentertijd kunnen spreken haar stormstillend woord.

Dat kan de Koning der kerk ook nu weer aan ons geven, dat we eensgezind mogen zijn, dezelfde liefde hebbende, van één gemoed en van één gevoelen zijnde, vooral in die eene, groote allesbeheerschende zaak, waarom het hoogstwaarschijnlijk hier gaan zal.

Daartoe kan Hij verlichten onze verstanden en neigen onze harten. Doet geen ding door twisting of ijdele eer, maar door ootmoedigheid achte de een den ander uitnemender dan zichzelf. Worde het u gegeven, dat ge u niet door menschenvrees laat beheerschen, want door menschenvrees wordt Gods zaak niet gediend en worden ook geen menschen behouden. Wat men door vrees behoudt, verliest men eindelijk toch. Laten de vreeze Gods en de broederlijke liefde u leiden en besturen in uw overleggen en besluiten. Wanneer ge met een goede consciëntie voor God uw bedachtzaam woord weet te spreken, dan kome er, wat komt, maar op 's Heeren tijd komt het terecht.

Toen de discipelen waren in nood der baren, riepen zij tot hun Meester.

Die weg staat ook nu nog voor ons open.

De discipelen hebben gebeden: Heere, behoed ons, wij vergaan.

En Hij zeide tot hen: Wat zijt gij vreesachtig, gij, kleingelooovigen?

Toen stond Hij op en bestrafte de winden en de zee en er werd groote stilte.

En de menschen verwonderden zich, zeggende: Hoedanig een is deze, dat ook de winden en de zee Hem gehoorzaam zijn?

Het zou iets schoons en groots zijn, indien de menschen zich weer verwonderden konden, omdat er ook nu een stormstillend woord gesproken werd; en deze geruchtmakende zaak veranderd werd in een verwonderlijke stilte.

Wij mogen daarom vragen.

Onze God ontfermt zich op het gebed, wanneer wij onzen nood en ellendigheid maar grondig kennen en haar recht gevoelen en we Hem om Zijne genade aanroepen.

Hierna laat ds Laman zingen Psalm 65 : 5 en gaat voor in gebed.

ARTIKEL 2.

Leden.

De dienaren des Woords M. Meyering en dr J. Thijs onderzoeken de credentiebrieven en rapporteren dat afgevaardigd zijn:

door de particuliere synode van Groningen als *primi*: de dienaren des Woords M. MEYERING te Delfzijl en J. J. MIEDEMA te Groningen, met de ouderlingen P. KOSTER te Valthermond en M. VELTHUIS te Bedum;

en als *secundi*: de dienaren des Woords P. BOS te Stadskanaal en N. POSTEMA te Veendam, met de ouderlingen G. H. KUIK te Wildervank en W. ROSEBOOM te Scheemda;

door de particuliere synode van Friesland (noordelijk gedeelte) als *primi*: de dienaren des Woords dr W. A. VAN ES te Leeuwarden en J. P. KLAARHAMER te Dokkum, met de ouderlingen ds L. BOUMA te Hijum en A. D. VAN DER SCHAAF te Beetgum; en als *secundi*: de dienaren des Woords W. H. DEN HOUTING te Huizum en dr C. J. GOSLINGA te Buitenpost, met de ouderlingen E. WESBONK te Winsum (Fr.) en J. S. VAN TUINEN te Berlikum;

door de particuliere synode van Friesland (zuidelijk gedeelte) als *primi*: de dienaren des Woords D. P. KOOPMANS te Sneek en Tj. PETERSEN te Wolvega, met de ouderlingen P. K. DAM te Heerenveen en B. LOOIJENGA te IJlst; en als *secundi*: de dienaren des Woords O. BOERSMA te Koudum en J. OP 'T HOLT te Bolsward, met de ouderlingen D. FOLKERTS te Scharnegoutum en T. VAN DER WAL te Garijp;

door de particuliere synode van Drente als *primi*: de dienaren des Woords H. W. LAMAN te Assen en dr J. THIJS te Meppel, met de ouderlingen L. HEKMAN te Schoonebeek en H. SCHEFFER te Assen; en als *secundi*: de dienaren des Woords T. GERBER te Assen en N. DUURSEMA te Nieuw-Amsterdam, met de ouderlingen D. VAN GOOR te Nieuwlande en G. SCHOEMAKER te Beilen;

door de particuliere synode van Overijssel als *primi*: de dienaren des Woords C. W. E. PLOOS VAN AMSTEL te Steenwijk en W. L. MILO te Almelo, met de ouderlingen J. J. BEUKENKAMP te Den Ham en CH. DIXON te Deventer; en als *secundi*: de dienaren des Woords H. A. MUNNIK JR te Zwolle en J. H. BROEK ROELOFS te Vroomshoop, met de ouderlingen H. MORSINK te Delden en J. WIJNBEEK te Zwolle;

door de particuliere synode van Gelderland als *primi*: de dienaren des Woords dr G. KEIZER te Rheden-De Steeg en J. G. KUNST te Arnhem, met de ouderlingen J. M. FLIER te Geldermalsen en S. VELLENGA te Zwartebroek; en als *secundi*: de dienaren des Woords dr J. HANIA te Geldermalsen en G. RENTING te Winterswijk, met de ouderlingen J. W. MAAS te Nijmegen en H. TROMP te Harderwijk;

door de particuliere synode van Utrecht als *primi*: de dienaren des Woords K. FERNHOUT MZN te Vreeland en dr J. C. DE MOOR te Utrecht, met de ouderlingen C. VAN DER KAADEN te Driebergen en JOH. T. DE LANGE te Amersfoort; en als *secundi*: de dienaren des Woords dr J. HOEK te Soest en W. VERHOEF te Zeist, met de ouderlingen C. DE KRUYK te IJselstein en JACS OUDHOF te Westbroek;

door de particuliere synode van Noord-Holland als *primi*: de dienaren des Woords W. BREUKELAAR te Zaandam en J. L. SCHOUTEN te Amsterdam, met de ouderlingen H. BOMAS te Hilversum en G. VAN ZEGGELAAR te Ransdorp; en als *secundi*: de dienaren des Woords

R. W. DE JONG te Broek op Langendijk en D. TOM te Hilversum, met de ouderlingen A. DE BOER te Landsmeer en D. WAKKER te Wormer; door de particuliere synode van Zuid-Holland (noordelijk gedeelte) als *primi*: de dienaren des Woords dr K. DIJK te 's Gravenhage en W. H. GISPEN te Scheveningen, met de ouderlingen W. VAN DEN BRINK te Voorburg en D. DE BRUYN YZN te Hazerswoude; en als *secundi*: de dienaren des Woords E. H. BROEKSTRA te Rijnsburg en A. H. VAN MINNEN te 's Gravenzande, met de ouderlingen W. J. BUURMAN te Hillegom en C. VAN MUISWINKEL te Zwammerdam;

door de particuliere synode van Zuid-Holland (zuidelijk gedeelte) als *primi*: de dienaren des Woords C. W. J. VAN LUMMEL te Zuidland en H. J. HEIDA te Vlaardingen, met de ouderlingen A. MUYS te Rotterdam en A. PUNT te Leerdam; en als *secundi*: de dienaren des Woords J. H. RIETBERG te Maassluis en C. B. BAVINCK te Rotterdam, met de ouderlingen J. C. DIEPENHORST te Strijen en ds N. J. LINDEBOOM te Asperen;

door de particuliere synode van Zeeland als *primi*: de dienaren des Woords R. J. VAN DER VEEN te Goes en J. H. TELKAMP te Middelburg, met de ouderlingen D. MULDER te Zierikzee en S. BRANDSMA te Middelburg; en als *secundi*: de dienaren des Woords P. VAN DIJK te Zaamslag en F. STAAL te Colijnsplaat, met de ouderlingen P. A. SCHWARTZ te Krabbendijke en D. SCHEELE AZN te Terneuzen;

door de particuliere synode van Noord-Brabant en Limburg als *primi*: de dienaren des Woords J. H. DONNER te Breda en J. DE VRIES te Tilburg, met de ouderlingen A. BAX te Zevenbergschenhoek en L. J. SCHALEKAMP te Klundert; en als *secundi*: de dienaren des Woords H. DE BRUIJN te Nieuwendijk en G. LAARMAN te Klundert, met de ouderlingen B. MOLENAAR te Maastricht en M. J. VAN OORD te Werkendam;

door de Gereformeerde kerken in het graafschap Bentheim en Oostfriesland als *primi*: de dienaren des Woords W. BRONGER te Bentheim en E. KOLTHOFF te Veldhausen (graafschap Bentheim), met de ouderlingen J. KL. BROOKHUIS te Wilsum (graafschap Bentheim) en H. HEIKENS te Campen (Oostfriesland); en als *secundi*: de dienaren des Woords: J. E. GOUDAPPEL te Emlichheim (graafschap Bentheim) en G. HUSMANN te Bunde (Oostfriesland), met de ouderlingen S. SWEERS te Neermoor (Oostfriesland) en J. WEGKAMP te Suddendorf (bij Bentheim).

Uit de classis Batavia is niemand tegenwoordig.

Alle *primi*-afgevaardigden zijn tegenwoordig.

De credentiebrieven zijn alle in orde bevonden.

Als praeadviseerende leden zijn de volgende hoogleeraren tegenwoordig: dr G. CH. AALDERS, dr H. BOUWMAN, dr W. GEESINK, dr C. VAN GELDEREN, dr S. GREIJDANUS, dr F. W. GROSHEIDE, dr V. HEPP, dr T. HOEKSTRA, dr A. G. HONIG, dr H. H. KUYPER en dr J. RIDDERBOS.

Prof. L. LINDEBOOM zond een schrijven in, waarbij hij onder meer mededeelt „tot zijn leedwezen geen gevolg te kunnen geven aan de uit-

noodiging, als adviseur in het midden der synode te zijn. De staat zijner gezondheid, in verband met het jaargetijde en het weder, laat hem dit niet toe. Hij hoopt in den geest in het midden der synode te zijn en haar voortdurend te gedenken in de gebeden."

ARTIKEL 3.

Ds H. W. Laman doet voorlezing van twee telegrammen: het eene van de classis Batavia luidende: „Kerken Indië bidden synode leiding Heiligen Geestes toe bij oplossing geschil zonder verbreking broederbanden met behoud belijdenis mede omdat kerken Indië en zendingswerk hoogste belang hebben bij ongebroken broederlijke gemeenschap kerken Holland"; en het ander uit de gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid inhoudende: „Wetende te spreken namens 1167 belijdende leden der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid bidden wij u 's Heeren onmisbaren zegen toe bij uwe beraadslagingen en beslissingen. Wij vertrouwen overtuigd dat dr Geelkerken de gereformeerde belijdenis liefheeft en ten volle aanvaardt dat uwe vergadering onder de leiding des Heiligen Geestes in alles het recht en de waarheid naar den eisch der liefde zal handhaven." W.g. K. van den Berg, J. B. Blankenberg, dr J. C. van der Does, S. van Erk, dr A. de Froe, W. Haaksma, dr L. van der Horst, J. Landsman, H. W. van Marle Jr.

Telegrammen.

ARTIKEL 4.

Het moderamen wordt samengesteld uit de dienaren des Woords K. Fernhout Mzn, praeses; H. W. Laman, assessor; dr G. Keizer en J. P. Klaarhamer, scribae.

Moderamen.

Nadat het moderamen op uitnoodiging van den praeses der roepende kerk zitting heeft genomen, spreekt ds Fernhout een woord van hartelijken dank voor het vertrouwen en de eer hem gegund. De keuze houdt in belofte van steun en voorbede tevens. De taak der synode is zeer moeilijk, ernstig en teeder; alleen het geloof kan leiden tot een goed einde in het besef van de waarheid van het woord der Schrift, door dr J. C. de Moor in de ure des gebeds ontvouwd: *want wij vermogen niets tegen de waarheid, maar voor de waarheid*. Mogen de vragen waarvoor de synode wordt geplaatst moeilijk zijn, wij willen in liefde verbonden werken aan de oplossing daarvan.

ARTIKEL 5.

Op verzoek van den praeses betuigen allen door op te staan hunne instemming met de belijdenisschriften van de gereformeerde kerken in Nederland, waarna de praeses spreekt: Geve de Heere ons genade, ge-

Instemming met de belijdenis.

liefde broeders, deze belijdenis te bevestigen! Elke daad en elk woord zij bezegeling van deze nieuwe verbinding aan de waarheid Gods, gelijk wij die verstaan!

ARTIKEL 6.

Dankbetuigingen
aan dr J. C. de Moor,
ds Laman, en de
kerk van Assen.

De praeses dankt dr J. C. de Moor voor de schoone en ernstige wijze waarop hij in de ontsluiting van 't Woord Gods ons geleid heeft tot het gebed. Moge de uitkomst bewijzen dat wij niets vermocht hebben, noch gewild tegen de waarheid! Verder spreekt hij een woord van dank tot ds Laman, door wiens hartelijk woord de bede trilde dat deze synode het hare moge doen tot het stillen van den storm. Niet minder hartelijk wordt dank gebracht aan de kerk van Assen voor alles wat zij deed ter voorbereiding van deze buitengewone synode; wij verstaan haar schroom, doch de ontvangst den afgevaardigden bereid, de gastvrijheid reeds betoond en de zorg waarmede alles tot hiertoe werd geregeld zijn boven allen lof.

Onderscheiden
broeders welkom
geheeten.

Een woord van welkom tot de praeadviseerende leden werd reeds gesproken, in 't bijzonder werden verwelkomd de afgevaardigden uit het graafschap Bentheim en Oostfriesland, thans voor 't eerst als zoodanig op de generale synode tegenwoordig. Op advies van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandsche kerken zijn deze kerken niet uitgenoodigd ditmaal afgevaardigden te zenden. De classis Batavia vermocht, tijds- en afstandshalve, niet zich te doen vertegenwoordigen; wij vernamen reeds den inhoud van haar telegram. Ds T. Gerber, pastor loci, wordt uitgenoodigd zitting te nemen als adviseerend lid en ds A. de Geus eveneens als zoodanig in verband met de finantiën waartrent hij zal rapporteeren.

ARTIKEL 7.

Persverslag.

De zorg voor het persverslag wordt opgedragen aan ds Gerber en ouderling De Lange.

ARTIKEL 8.

Agendum.

Het volgende agendum wordt vastgesteld ¹⁾:

A. STUKKEN BETREFFENDE DE ZAAK-DR GEELKERKEN OF DAARMEDE VERBAND HOUDENDE.

1. Missive van de classis Amsterdam, meldende de inzending van alle stukken, betrekking hebbende op de zaak-dr J. G. Geelkerken in geheel hun omvang en wel:
 1. eene memorie in de zaak-dr J. G. Geelkerken, met 28 bijlagen;

¹⁾ Hierbij zijn latere aanvullingen opgenomen. Het agendum is tevens opnieuw gerangschikt.

2. eene memorie in de zaak met den raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, met 7 bijlagen.

2. Missive van het moderamen der laatstgehouden particuliere synode van Noord-Holland, meldende, dat het besloten heeft:

a. de acta der particuliere synode van Noord-Holland, voor zoover deze betrekking hebben op de zaak-dr J. G. Geelkerken, ter beschikking van de generale synode te stellen;

b. aan de roepende kerk thans reeds de volgende stukken, die op de zaak-dr Geelkerken betrekking hebben en ter particuliere synode van Noord-Holland gediend hebben, te doen toekomen:

1. Mededeeling van den raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid d.d. 11 Juni 1925, dat hij in beroep gaat bij de particuliere synode tegen besluiten der classis d.d. resp. 22 April en 27 Mei 1925.

2. Bezwaarschrift van den raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid d.d. 22 Juni 1925; met 3 bijlagen:

a. vertrouwelijk schrijven April 1925;

b. afschrift schrijven aan de classis d.d. 16 April;

c. idem idem d.d. 26 Mei.

3. Bezwaarschrift van dr J. G. Geelkerken, d.d. 23 Juni 1925 tegen besluiten der classis Amsterdam d.d. resp. 22 April, 27 Mei en 17 Juni 1925, met bijlagen.

4. Rapport der deputaten ad art. 49 K.O.

5. Mededeeling van den raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, d.d. 13 Juli 1925, dat hij in beroep gaat tegen het besluit der classis Amsterdam d.d. 8 Juli 1925.

(Hier zij nog opgemerkt, dat de kerkeraad naliet een uiteenzetting van zijne bezwaren aan de synode te doen toekomen, zooals dit zijn voornemen was blijkens genoemd schrijven van 8 Juli, en dat dientengevolge de particuliere synode het beroep niet heeft kunnen behandelen.)

6. Protest van Amsterdam-Zuid, d.d. 24 Juli 1925 tegen de samenstelling der synodale commissie van praeadvies.

7. Idem van de broeders A. v. d. Plas, A. C. Reuijl en K. W. v. d. Toorren te Zandvoort, d.d. 10 October 1925, tegen dezelfde zaak.

8. Idem van den raad der gereformeerde kerk van Haarlem, d.d. 1925, tegen dezelfde zaak.

9. Idem van J. W. Spier te Amsterdam, d.d. 15 October 1925 tegen dezelfde zaak.

10. Verzoek van Amsterdam-Zuid, d.d. 9 October 1925, inzake toelating eener commissie tot toelichting van het bezwaarschrift.

11. Mededeeling van Amsterdam-Zuid, d.d. 13 October 1925, inzake de commissie van toelichting.

12. Verzoek van de classis Amsterdam, d.d. 13 Oct. 1925, inzake de samenroeping van eene buitengewone generale synode.

13. Tweede rapport van de deputaten ad art. 49 K.O.

c. aan bovengenoemde stukken toe te voegen een exemplaar van de gedrukte acta der particuliere synode van de gereformeerde kerken in Noord-Holland, gehouden te Enkhuizen, den 24sten Juni 1925, en te Amsterdam den 14den en den 16den October 1925.

3. Memorie der particuliere synode van Noord-Holland, betreffende de zaak-dr J. G. Geelkerken en den kerkeraad van Amsterdam-Zuid, behelzende de hierboven sub 2 vermelde missive en de sub 2b vermelde stukken.

4. Memorie van toelichting van de classicale commissie Amsterdam in zake de voorgeschiedenis van de kwestie-Geelkerken.

5. Memorie der classicale commissie en deputaten ad art. 49 K.O. van Noord-Holland in zake de behandeling der zaak door de classis.

6. Al de hierboven sub 1—5 vermelde stukken, bij elkaar in een boekdeel gedrukt.

7. Memorie van de classis Amsterdam over zaken in verband met het geding-dr J. G. Geelkerken.

8. Het hierboven sub 2c vermelde exemplaar van de gedrukte acta der particuliere synode van Noord-Holland.

9. Missive van de classis Amsterdam, meldende, dat door haar de broeders ds D. Tom Wzn en ds B. A. Knoppers, als actuaire, ter beschikking van de generale synode of van hare commissiën zijn gesteld, om desgewenscht inlichtingen te verstrekken in de zaak-dr Geelkerken en wat zich daaromheen groepeerde, alsmede aangaande de memories, dienaangaande bij de generale synode door haar ingezonden.

10. Kennisgeving van het moderamen der particuliere synode van Noord-Holland, dat tot rapporteur door het moderamen werd benoemd ds R. W. de Jong te Broek op Langendijk.

11. Besluit der particuliere synode van Zuid-Holland (zuidelijk gedeelte).

De particuliere synode van Zuid-Holland (zuidelijk gedeelte), kennis genomen hebbende van het verloop der procedure dr Geelkerken en de samenroeping der buitengewone generale synode door de kerk te Assen;

betreurende, dat deze zaak niet tot eene voorloopige beslissing is kunnen gebracht worden door de classis Amsterdam der gereformeerde kerken en door de particuliere synode van Noord-Holland;

erkennende de moeilijkheid dezer procedure,

a. wegens het bijzonder gewicht der zaak zelf;

b. wegens de weigering van dr Geelkerken, om eene duidelijke positieve verklaring te geven wat betreft zijn gevoelens inzake de hoofdstukken 2 en 3 van het boek Genesis;

c. wegens de propaganda door onderscheidene broeders in deze zaak, langs niet-kerkelijken weg, gevoerd, waardoor zij in breederen kring onrust en spanning teweeg bracht;

besluit, ter wille van de goede orde, eenigheid en rust der kerken aan de generale synode te verzoeken om deze zaak, indien eenigszins mogelijk, niet om formeele redenen terug te zenden naar een der mindere vergaderingen, maar deze zaak, die al onze kerken aangaat, zelve te behandelen en tot eene decisie te brengen.

12. Besluit van den raad der gereformeerde kerk van Leeuwarden.

Kerkeraadsbesluit van de gereformeerde kerk van Leeuwarden dato 14 Dec. 1925:

De raad van de gereformeerde kerk van Leeuwarden, kennis genomen hebbende van de acta der laatstgehouden particuliere synode van Noord-Holland, met de bijlagen,

overwegende, dat:

1. naar art. 30 K.O. alleen zulke zaken ter generale synode kunnen worden gebracht, die niet in de mindere vergaderingen hebben kunnen afgehandeld worden, of die tot de kerken der meerdere vergadering in het gemeen behooren;

2. de zaak van dr Geelkerken niet kan gerekend worden te behooren tot die zaken, die niet in de mindere vergaderingen hebben kunnen afgehandeld worden, omdat:

a. de classis Amsterdam verzuimde de „nadere verklaring” van dr G. van zijn kerkeraad te vragen (acta pag. 3 of pag. 58)

b. de behandeling van het bezwaarschrift-Marinus door de classis is opgeschort geworden (acta pag. 69)

c. de classis Amsterdam heeft besloten nog niet over te gaan tot de verklaring, dat dr G. krachtens het onderteekeningensformulier ipso facto van zijn dienst is gesuspendeerd, hoewel zij verklaart daartoe ten volle gerechtigd te zijn (acta pag. 199)

d. dat de beroering, die een zaak in breeden kring heeft verwekt — afgezien van de vraag, of dat ten opzichte van de zaak-dr G. juist was — op zich zelf geen motief kon zijn om haar in strijd met de K.O. ter generale synode te brengen, besluit:

1. de generale synode in ernstige overweging te geven de zaak op grond van art. 30 K.O. bij haar nog niet ontvankelijk te verklaren en naar de classis Amsterdam terug te wijzen;

2. eveneens, wanneer mocht blijken, dat met deze zaak andere kwesties in verband staan van algemeen belang, rakende b.v. het gezag en de uitlegging der Heilige Schrift en daarmede art. 5—7 der Ned. Geloofsbelijdenis, dan in deze kwestie geen overijde beslissing te nemen, maar haar om prae-advies aan een commissie op te dragen, opdat na voorafgaande toezending aan de kerken daarover dan op een volgende generale synode moge geoordeeld worden;

3. van dit besluit aan de vergadering der classis Leeuwarden en de particuliere synode van Friesland (noordelijk gedeelte) mededeeling te doen, met verzoek, zoo mogelijk, het over te nemen en door te zenden.

12a. Verzoek kerk van Leeuwarden.

Verzoek van den raad der gereformeerde kerk te Leeuwarden tot toelating van de dienaren des Woords H. S. Bouma en J. Mulder tot de vergadering der generale synode, om het verzoek van de kerk van Leeuwarden nader te kunnen toelichten.

13. Protest van br A. van der Plas c.s.

Protest van de brs A. van der Plas, A. C. Reuijl, K. W. van den Toorren, allen te Zandvoort, tegen handelingen van de particuliere synode van Noord-Holland. Met bijlage.

14. Missive van br A. van Kooten, ouderling van de gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, met bijlagen A tot M, inhoudende een klacht tegen dr J. G. Geelkerken, betreffende de zuiverheid der leer, in verband met diens lezingen over het boek Job.

Van de bijlagen I, K en M en het schrijven vermeld in bijlage L heeft br Van Kooten het origineel in zijn bezit. Mocht het gewenscht geacht worden, dan is hij bereid ze aan de generale synode te vertoonen. Van de overige bijlagen berust het origineel hetzij bij dr Geelkerken, hetzij bij den kerkeraad van Amsterdam-Zuid, hetzij bij de classis Amsterdam.

14a. Memorie van de classis Amsterdam over het voorgaande.

15. Bezwaarschrift van br H. Kremer, belijdend lidmaat van de gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid (Overtoom) tegen de artikelen over de tooneelkwestie van dr J. G. Geelkerken in de *Overtoomsche Kerkbode* d.d. 6 en 20 April, 4, 11 en 18 Mei en 1 Juni 1924. Met 12 bijlagen.

15a. Memorie van de classis Amsterdam over het voorgaande.

16. Bezwaarschrift van br H. van der Schaar te Amsterdam terzake van de bezwaren, welke hij ontwikkelde tegen den inhoud van een recensie van dr Geelkerken in de *Overtoomsche Kerkbode* betreffende het door de studenten der V. U. opgevoerde tooneelstuk „Saul en David”. Met 2 bijlagen.

16a. Memorie van de classis Amsterdam over het voorgaande.

17. Bezwaarschrift van br H. van der Schaar e. a. tegen den inhoud van een recensie van dr Geelkerken in de *Overtoomsche Kerkbode* van 14 December 1924 betreffende het boek „Was ons hart niet brandende in ons” van dr Oberman. Met 1 bijlage.

17a. Bezwaarschrift van br H. van der Schaar en zeven anderen, ten vervolge van het sub 17 vermelde, met 22 bijlagen, onder welke het boek van dr Oberman met onderstrepingen.

18. Bezwaarschrift van de brs H. van der Schaar, G. C. van Kerkhof, e. a., leden van de gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, tegen den persarbeid, welke dr Geelkerken heeft geleverd in de *Overtoomsche Kerkbode*. Met 3 bijlagen.

19. Bezwaarschrift van br G. C. van Kerkhof, belijdend lid der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, betreffende de wijze, waarop de raad dier kerk haar meent te mogen regeeren. Met begeleidend schrijven.

20. Adres van br E. van Niekerken, ouderling der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid in de jaren 1920 t/m 1923, met mededeelingen omtrent handelingen van den kerkeraad der voornoemde kerk.

Bijlagen: A. Memorie. B. Brief d.d. 28 Nov. 1923. C. Brief d.d. 5 Dec. 1923.

20a. Adhaesie-betwining van br H. J. van Lochem, Amsterdam, aan het sub 20 vermelde.

20b. Adhaesie-betuiging van de brs C. van der Kroef en P. Schenk, Amsterdam, aan het sub 20 vermelde.

20c. Adhaesie-betuiging van br J. J. Linschoten, Amsterdam, aan het sub 20 vermelde.

21. Schrijven van prof. L. Lindeboom. Met bijlage.

22. Missive van ds J. P. Tazelaar, Weesp. Met bijlage.

23. Missive van T. G. Reeskamp, Utrecht.

24. Persbericht van br H. van der Schaar c.s.

25. Missive van dr J. G. Geelkerken aan de generale synode met bijlagen. Bijlagen:

A. Preek-coupure; zie: Vragen, mij voorgelegd enz. blz. 5 v.

B. Brief van H. Marinus aan den kerkeraad; gaat hiernevens.

C. Tweede brief van H. Marinus aan de classis; gaat hiernevens.

D. Besluit der classis van 22 April; gaat hiernevens.

E. Schrijven van den actuaire der classis d.d. 27 Mei; gaat hiernevens.

F. Schrijven van dr J. G. Geelkerken aan de classis, d.d. 5 Juni; gaat hiernevens.

G. Rapport der deputaten der particuliere synode van Noord-Holland ad art. 49 K.O. en besluit der classicale vergadering van 22 April 1925; zie: Om het *recht* van mijn *ambt*, blz. 35 v. Bijlage I.

H. Schrijven van dr J. G. Geelkerken aan de classis, d.d. 16 Juni 1925; zie: Vragen mij voorgelegd enz. blz. 9 v.

I. Antwoord der classis op schrijven sub H d.d. 17 Juni 1925; gaat hiernevens.

J. Bezwaarschrift van dr J. G. Geelkerken bij de particuliere synode van Noord-Holland; zie: Om het *recht* van mijn *ambt*, blz. 37 v.v. Bijlage II.

K. Antwoord der particuliere synode op het bezwaarschrift sub J; gaat hiernevens.

Vijf Brochures:

I. Vragen, mij voorgelegd door de classis Amsterdam enz.

II. Oude vragen en een nieuw antwoord enz.

III. Nadere mededeelingen inzake mijn kerkelijk geding.

IV. Op weg naar de Synode.

V. Om het *recht* van mijn *ambt*.

26. Een missive van den kerkeraad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, waarin deze bericht, dat hij in zijn vergadering van 7 Januari 1926 besloten heeft zich met een viertal voorstellen en protesten te richten tot de generale synode van 26 Januari a.s.

26a. Protesten en voorstellen Amsterdam-Zuid.

Dossier van den kerkeraad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, bedoeld in voorgemelde missive:

1e een protest betreffende de wettigheid en de samenstelling der generale synode;

2e een voorstel tot onbevoegd-verklaring om te voldoen aan het verzoek der particuliere synodes van Noord-Holland en van Noord-Brabant en Limburg, subsidiair tot afwijzende beschikking op dit verzoek;

3e een protest betreffende de door de particuliere synode van Noord-Holland inzake het bezwaarschrift van den raad tegen de suspect-verklaring van dr J. G. Geelkerken genomen beslissing, subsidiair tegen de ingevolge deze suspect-verklaring door de classis Amsterdam te zijnen opzichte genomen besluiten;

4e een voorstel betreffende de noodzakelijkheid van nadere overweging der inzake Schriftbeschouwing en Schriftuitlegging gerezen vragen, en van aanvulling en herziening van de Kerkenordering en het onderteekningsformulier voor de dienaren des Woords;

5e memorie van toelichting bij de voorstellen en protesten in zake de behandeling van de „zaak-dr J. G. Geelkerken”. Inleiding;

6e idem bij het protest betreffende de wettigheid en de samenstelling der synode;

7e idem bij het voorstel tot onbevoegdverklaring om te voldoen aan het verzoek der particuliere synodes van Noord-Holland en van Noord-Brabant en Limburg, om te beslissen over de „zaak-dr J. G. Geelkerken” in haar geheel; subsidiair tot afwijzende beschikking op dit verzoek;

8e idem bij het sub 3° genoemde protest.

26b. Mededeelingen van den raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid.

In aansluiting aan zijn schrijven van 7 Januari 1926 betreffende protesten en voorstellen inzake de behandeling der „zaak- dr J. G. Geelkerken” deelt de raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid u het volgende mede:

1e dat hij tot leden der commissie om mondeling de protesten en voorstellen, zoo noodig, nader te adstrueeren of bedenkingen er tegen, zoo mogelijk, te onder- vangen heeft benoemd de broeders G. Koster, J. K. van Loon, H. van Luin, A. Naafs en prof. dr R. H. Woltjer;

2e dat hij aan deze commissie volmacht heeft gegeven om bij uwe synode met alle geoorloofde middelen de belangen van de kerk van Amsterdam-Zuid en van haar dienaar, dr J. G. Geelkerken, voor te staan.

De kerkeraad zal het zeer waardeeren, wanneer deze commissie van vijf broeders door u in de gelegenheid gesteld wordt aan de haar door den kerkeraad gegeven opdracht te voldoen en daartoe haar toegestaan uwe vergaderingen, waarin de protesten en voorstellen van den kerkeraad en „de zaak van dr J. G. Geelkerken” zullen worden behandeld, bij te wonen, hetzij deze worden gehouden in commissies, hetzij in comité-generaal, hetzij in openbare zitting; en inzonderheid tegenwoordig te zijn, zoowel wanneer dit door uwe vergadering wordt toegestaan aan de deputatie naar uwe synode gezonden vanwege de classis Amsterdam, en met gelijke rechten en bevoegdheid als deze deputatie of hare leden, als wanneer door uwe synode de tegenwoordigheid van dr J. G. Geelkerken mocht worden verlangd en door dezen aan dit verlangen gevolg zou worden gegeven.

27. Verklaring van den kerkeraad van Tienhoven (U.).

De kerkeraad van Tienhoven stelt de generale synode in kennis met zijn stand- punt in de zaak-dr Geelkerken.

28. Bezwaarschrift ds J. D. Boerkoel en acht andere dienaren des Woords binnen de classis Haarlem, betreffende handelingen van de classis Haarlem in zake de behandeling van de voorstellen van de kerk van Bloemendaal, de kerk van Haarlem en die van Zandvoort.

29. Verklaring van de brs K. van den Berg en Wm Haaksma, belijdende leden van de gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, en van andere belijdende leden van genoemde kerk ten getale van 1151, waarin wordt uitgesproken tegenover de vele geruchten, die, op welke wijze dan ook, in den lande in omloop zijn gebracht omtrent de rechtzinnigheid van hun herder en leeraar, dat zij

gedurende al den tijd, dat ze het groote voorrecht hadden dr J. G. Geelkerken als hun herder en leeraar te mogen bezitten, met stijgende belangstelling zijn prediking van het zuivere Evangelie der genade Gods in Christus Jezus hebben gevolgd, en daaronder zegen genoten voor verstand en hart.

Nooit hebben ze eenige uitlating van hem gehoord, die ook maar voor het geringste aanleiding heeft gegeven om hem te verdenken van in te gaan tegen de drie Formulieren van Eenigheid.

Integendeel, de rijke bediening des Woords, die immer getuigenis aflegt van nauwgezette studie der Heilige Schrift, is voor menigeen tot blijvenden zegen ge- worden door opbouwning in het geloof naar onze rijke belijdenis.

Mitsdien is hun de nood opgelegd zich tot de generale synode te wenden om te protesteeren tegen elke poging om dr J. G. Geelkerken te beschuldigen van ontrouw aan Gods Woord en onze gereformeerde belijdenis.

Met 55 bijlagen, behelzende de namen der mede-ondertekenaars.

29a. Verklaring van de brs K. van den Berg en Wm Haaksma, belijdende leden van de gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, zijnde een vervolg op de vorige, bevattende 16 namen van belijdende leden der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid.

Met 1 bijlage, behelzende de namen der mede-ondertekenaars.

30. Verklaring van de brs K. van den Berg en Wm Haaksma te Amsterdam en van 422 andere belijdende leden van gereformeerde kerken, uitgenomen die van de gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, waarin wordt uitgesproken, dat zij deelen het standpunt van dr J. G. Geelkerken, dienaar des Woords bij de gereformeerde kerk te Amsterdam-Zuid, gelijk dit blijkt uit diens gepubliceerde geschriften, n.l. een onverzwakt vasthouden aan de Heilige Schrift als het Woord Gods en de drie Formulieren van Eenigheid onzer kerken, de uitkomsten van een geloovige wetenschap dienstbaar te maken aan een dieper en juist inzicht in de Heilige Schrift.

Met 54 bijlagen, behelzende de namen der mede-onderteekenaars.

30a. Verklaring van de brs K. van den Berg en Wm Haaksma, belijdende leden van de gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, zijnde een vervolg op de vorige, bevattende 803 namen van belijdende leden van gereformeerde kerken, uitgenomen die van Amsterdam-Zuid.

Met 51 bijlagen, behelzende de namen der mede-onderteekenaars.

31. Verklaring van br Wm Haaksma te Amsterdam en van 102 andere belijdende leden eener gereformeerde kerk, uitgenomen die van Amsterdam-Zuid, waarin wordt uitgesproken, dat zij deelen het standpunt van dr J. G. Geelkerken, dienaar des Woords bij de gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, zooals dat blijkt uit diens gepubliceerde geschriften, en mitsdien vasthouden aan de Heilige Schrift, die wij volgens artikel V der Geloofsbelijdenis ontvangen om ons geloof daarnaar te reguleeren, daarop te gronden en daarmede te bevestigen, terwijl wij zonder eenigen twijfel al wat daarin begrepen is gelooven, inzonderheid, omdat ons de Heilige Geest getuigenis geeft in onze harten, dat zij van God is;

dat verder de aangehaalde woorden: „wij gelooven zonder eenige twijfeling al wat daarin begrepen is”, allermint bedoelen verscheidenheid van opvatting aangaande afzonderlijke Schriftuurplaatsen uit te sluiten, mits zulk een opvatting onvoorwaardelijk gebonden blijft aan de gezaghebbende waarheid Gods (art. VII der Geloofsbelijdenis);

dat dus elke poging, om een bepaalde, zij het ook gangbare exegese van eenig Schriftgedeelte — in casu van Gen. 2 en 3 — op te dringen aan, of als maatstaf van rechtzinnigheid te bezigen voor een ander, die met deze exegese niet van harte kan instemmen, als in strijd met de belijdenis moet worden afgewezen.

Met 11 bijlagen, behelzende de namen der mede-onderteekenaars.

32. Verklaring van br H. A. Höweler namens 60, overigens niet met name genoemde, studenten aan de Vrije Universiteit in verband met de kwestie-dr J. G. Geelkerken.

33. Brochure van mr A. C. G. van Proosdij te Amsterdam: *Recht in de zaak-Geelkerken*.

34. Brochure van mr A. C. G. van Proosdij: *Dordt en Assen*.

35. Missive van den heer A. J. J. van Goch, inwoner van Amsterdam-Zuid.

B. STUKKEN, BUITEN DE ZAAK-DR GEELKERKEN VALLENDE.

1. Kennisgeving van de leden van het moderamen der generale synode van Utrecht 1923, dat zij ds A. de Geus hebben aangewezen als rapporteur voor de rekening en verantwoording van genoemde synode.

2. Verzoek van de classis Batavia, dat de generale synode het zoo wille richten, dat tot haar kunnen worden toegelaten als afgevaardigden met keurstem van voornoemde classis (in haar bevoegdheid als particuliere synode) oud-ouderlingen.

3. Verzoek van de classis Batavia, dat de rapporten voor de in 1926 te houden generale synode *zoo spoedig mogelijk* aan de kerken in Nederlandsch-Indië worden toegezonden.

4. Verzoek van de classis Dordrecht, de zaak van den Evangelisatie-arbeid der gereformeerde kerken in Brussel en in geheel België op deze generale synode tot een punt van bespreking te maken.

5. Kennisgeving van br H. Brink te Beilen, dat hij wegens zijn hoogen leeftijd bedankt als deputaat der generale synode naar art. 13 K.O.

6. Verzoek van ds W. H. den Houting te Huizum, om als secundus-afgevaardigde ook de zittingen in comité te mogen bijwonen.

7. Verzoekschrift van de brs dr J. P. de Gaay Fortman, Den Haag, mr A. Goote, drs C. J. Honig, A. Jonkman, dr Rijk Kramer, allen te Amsterdam, dr W. J. A. Schouten te Kampen en dr H. R. Woltjer te Leiden.

7a. Adhaesiebetuigingen aan het voorgaande verzoekschrift.

8. Verzoek van de brs H. Botterweg en 15 anderen, allen belijdende leden van de gereformeerde kerk van Utrecht, om kennis te nemen van de bezwaren, die zij hebben tegen hun kerkeraad en tegen den arbeid der door de generale synode van Utrecht in de zaak-ds G. benoemde deputaten. Met 31 bijlagen.

9. Verzoek van mevr. de wed. ds C. Staal te Oud-Vossemeer. Met bijlage.

10. Missive van B. Boulogne te Rotterdam, over den Sabbat, den Heiligen Doop, de vierdagen Paschen en Pinksteren, met toelichting en teekeningen.

11. Bezwaarschrift van br J. Laméris, Amsterdam.

12. Bezwaarschrift van br K. Bartels, Utrecht.

13. Bezwaarschrift van br K. van Leeuwen, Amsterdam.

14. Bezwaarschrift van br A. Tymes, en van zr A. Tymes—Geerts, Klazienaveen.

15. Schrijven van br A. C. van den Esch, te Vrijhoeven-Capelle.

ARTIKEL 9.

Voor de regeling van de finantiën dezer synode wordt ds De Geus, de rapporteur van het moderamen der generale synode van Utrecht, aangewezen, die met br H. Scheffer te Assen de finantiële commissie vormt.

Finantiën.

ARTIKEL 10.

Overeenkomstig het voorstel van het moderamen en de twee hoogleeraren in het kerkrecht: dr Bouwman en dr Kuiper, wordt besloten, ter voorbereiding van de te behandelen zaken eenige commissies van advies te benoemen. Daartoe wordt in handen van commissie I ter fine van advies gesteld wat op het agendum aangegeven is als A 13, A 28 en A 26a (met de bijlagen). Deze commissie wordt samengesteld uit de dienaren des Woords: dr Dijk, Klaarhamer, Miedema, dr Thijs en de praeses q.q., met de ouderlingen: Brandsma, Hekman, Muijs, Scheffer en Velthuis. Saam te roepen door den praeses. De zitting wordt geschorst tot commissie I gereed zal zijn met haar arbeid.

Verdeeling der werkzaamheden.

ARTIKEL 11.

Verzoek van
Amsterdam-Zuid.

De zitting wordt wederom voortgezet des avonds te ruim acht uur. Op voorstel van den praeses besluit de synode het verzoek, de afgevaardigden van Amsterdam-Zuid toe te laten bij al de besprekingen der commissies (agendum A 26*b*), niet toe te staan.

Verder besluit de synode brieven aan haar gericht, die geen onderteekening dragen, of ook geen duidelijke opgave van de plaats van herkomst, niet te behandelen en derhalve niet te geven in handen der commissies van advies, maar te vernietigen.

Pers.

Met betrekking tot de pers spreekt de synode uit: 1° dat leden van de commissies van advies geen mededeelingen uit de commissievergaderingen mogen verstrekken; 2° dat de synode zich alleen aansprakelijk stelt voor die persberichten welke verstrekt worden door de aangewezen perscommissie; 3° wordt daaraan nog de mededeeling toegevoegd, dat, mochten er personen aanwezig zijn die voornemens zijn berichten te verstrekken aan bladen bij het moderamen nog niet genoemd, deze zich vooraf bij het moderamen hebben aan te melden.

Prof. L. Lindeboom.

Eindelijk leest de praeses thans in zijn geheel voor het reeds boven genoemd schrijven van prof. L. Lindeboom (bijlage I), waarna aan het moderamen wordt opgedragen hem den groet der synode over te brengen, hem te danken voor het schrijven aan de synode gericht en haar beste wenschen uit te spreken in verband met zijn gezondheidstoestand bij zijn hoogen leeftijd.

ARTIKEL 12.

Finantiën.

Ds de Geus rapporteert namens het moderamen van de generale synode te Utrecht in zake haar finantiën (bijlage II).

De dienaren des Woords Miedema en Ploos van Amstel, aangewezen door den praeses, de administratie gevoerd tot op dit oogenblik na te zien, rapporteeren dat deze volkomen in orde is, waarna deze broeders den dank van den praeses ontvangen gelijk ook ds De Geus, welke gedéchargeerd wordt van het beheer tot op heden gevoerd.

ARTIKEL 13.

Wettigheid der
Synode.

Dr Dijk rapporteert (bijlage III) namens commissie I over hetgeen voorkomt op het agendum onder A 13, 26*a* en 28, en stelt voor:

A in zake de *wettigheid der synode*, de bezwaren hiertegen ingebracht ongegrond te verklaren, wijl

1° de samenroeping wettig geschied is naar art. 50 K.O., en

2° op de particuliere synodes van Noord-Holland en Noord-Brabant, die besloten de kerk van Assen te verzoeken een buitengewone

generale synode samen te roepen, de afvaardiging naar deze synode wettig plaats vond, al was op dat oogenblik de generale synode nog niet officieel uitgeschreven,

B in zake de *afgevaardigden der particuliere synode van Noord-Holland*, de bezwaren tegen hen ingebracht af te wijzen, wijl

1° er geen enkele reden is, dat personen, die tevoren in een of andere zaak, welke op de meerdere vergaderingen gebracht wordt, een mindere vergadering van advies gediend hebben, in deze meerdere vergadering geen zitting zouden nemen; en

2° door ds Breukelaar de verklaring, welke heet niet afgelegd te zijn, wel afgelegd is,

C in zake *het zittingnemen der hoogleraren als adviseurs*, de bezwaren hiertegen ingebracht niet te aanvaarden, omdat de kerkelijke praktijk van eeuwen uitwijst dat door de hoogleraren in de theologie te voren advies gegeven is in zaken, die later op de generale synodes werden behandeld;

D en hiervan kennis te geven aan de bezwaarde broeders en aan den kerkeraad van Amsterdam-Zuid.

De praeses brengt eerst in bespreking de considerans. Een voorstel om het rapport te laten drukken en eerst daarna in behandeling te nemen wordt in stemming gebracht doch verworpen, waarna de considerans in bespreking komt.

Daarna worden de conclusies elk afzonderlijk in behandeling genomen en na eenige discussie met alle stemmen aangenomen.

ARTIKEL 14.

Het moderamen stelt voor, gehoord het advies van de hoogleraren in het kerkrecht, dr Bouwman en dr Kuyper, ter fine van advies in handen van commissie II te stellen de punten van het agendum rakende de vragen *a of er genoegzame reden was om de generale synode saam te roepen* en *b of de synode op de zaak zelve zal ingaan*. Welke commissie op voorstel van het moderamen wordt samengesteld uit de dienaren des Woords: dr Van Es, Heida, Kunst, Meyering, Milo en dr De Moor met de ouderlingen Beukenkamp, De Lange, Mulder en Van der Schaaf, benevens de praeadviseerende leden dr Bouwman en dr Kuyper. Saam te roepen door dr De Moor.

Prealabele kwesties.

ARTIKEL 15.

De synode besluit wederom saam te komen zoodra commissie II met haar arbeid gereed zal zijn. Daarna gaat de praeses voor in dankgebed en sluit de zitting.

Sluiting.

Zitting van Woensdag 27 Januari 1926.

ARTIKEL 16.

Dr J. C. de Moor. De praeses opent des avonds te ongeveer acht ure de zitting, laat zingen Psalm 122 : 3, en gaat voor in gebed.

Bij gehouden appèl-nominaal blijkt, dat dr De Moor niet aanwezig is. De praeses deelt mede, dat deze na de commissie-vergadering van hedenmiddag in zijn logies overvallen is door eene wel niet onschuldige, maar naar wij hopen toch voorbijgaande ongesteldheid.

ARTIKEL 17.

Acta. De acta van de vorige zitting worden voorgelezen en vastgesteld.

ARTIKEL 18.

Kerken in Indië. Op voorstel van den praeses besluit de synode aan de kerken in Indië het volgende telegram te zenden:

Vegter, Semarang.

Generale synode betuigt kerken Indië hartelijk dank voor gewaardeerd blijk van medeleven.

Fernhout.

ARTIKEL 19.

Finantiën. Namens de finantiële commissie doet ds De Geus voorlezing van de door haar ontworpen begrooting van de kosten dezer synode, tot een bedrag van f 7200.—. De synode vereenigt zich met dit ontwerp.

Daarna wordt het volgende besluit genomen:

De generale synode

overwegende, dat de administratie van de finantiën der generale synode van 1923 thans nog niet kan afgesloten worden, en dat er een kas-tekort is van circa f 8000.—,

oordeelende, dat het voor de kerken wenschelijk is, dat zij niet èn met de administratie van deze èn met die van de vorige generale synode ieder afzonderlijk rekening houden,

besluit, dat bovengenoemde som van f 8000.— zal worden opgenomen in de begrooting van deze buitengewone generale synode.

Dientengevolge wordt de begrooting verhoogd tot f 15200.—.

Het ten opzichte van het finantiël beheer dezer synode in de vorige zitting (zie art. 9) beslotene wordt aldus gewijzigd, dat dit beheer wordt opgedragen aan het moderamen, daarin bijgestaan door de finantiële commissie, ds De Geus en ouderling Scheffer.

De afgevaardigden zullen zorgen, dat de bedragen, door de onderscheiden particuliere synodes naar vastgestelden maatstaf te storten, komen in handen van ds De Geus. De classis Batavia en de kerken in Bentheim en Oost-Friesland zijn in dezen aanslag nog niet begrepen, omdat de a.s. gewone generale synode het quotum voor deze kerken nog zal hebben vast te stellen.

ARTIKEL 20.

Ds Heida brengt namens commissie II rapport en advies uit (bijlage IV) over de vragen: *a.* of op de zaak, waarvoor de synode is saamgeroepen, kan worden ingegaan, *b.* of er genoegzame redenen aanwezig waren tot het houden eener buitengewone generale synode.

Prealabele
kwesties.

De considerans geeft aanleiding tot breedvoerige besprekingen.

Naar aanleiding van een desbetreffenden wenk van een der praeadviseerende leden vraagt de praeses, of nog nadere toelichting verlangd wordt, in comité-generaal te geven, van de overweging, waarop de particuliere synode van Noord-Brabant en Limburg haar verzoek tot bijeenroeping van deze generale synode grondde. Geen der leden verlangt zulks.

De conclusies van het rapport worden zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De synode spreekt uit:

a dat genoegzame redenen aanwezig zijn, overeenkomstig het verzoek der particuliere synode van Noord-Holland de zaak in haar geheel in behandeling te nemen;

b dat de bezwaren ontleend aan art. 30 van de K.O. niet gegrond zijn gebleken;

c dat voor een spoedige behandeling op een buitengewone synode voldoende motieven bestaan;

en besluit derhalve aan het verzoek van de particuliere synode van Noord-Holland te voldoen;

waaraan de verklaring wordt toegevoegd, dat de uitdrukking: behandeling van de zaak in haar geheel, niet betrekking heeft op elk onderdeel in het bijzonder, maar bedoelt: voor zoover de synode noodig zal oordeelen.

ARTIKEL 21.

Thans toegekomen aan de behandeling der zaak zelve, besluit de synode overeenkomstig het voorstel van het moderamen en de praeadviseerende leden dr Bouwman en dr Kuyper, een tweetal commissies van advies aan te wijzen ten einde de behandeling voor te bereiden.

Aan de eene commissie (aan te duiden als commissie III) wordt

Commissies van
voorbereiding.
III. Kerkrechtelijke
commissie
IV. Dogmatische
commissie.

opgedragen de kerkrechtelijke zijde der zaak onder de oogen te zien. Zij zal bestaan uit de dienaren des Woords Bronger, Gispén, Koopmans, Van Lummel, Milo, Petersen, Telkamp en Verhoef (als secundus van dr De Moor), en de ouderlingen Beukenkamp, Dam, Koster, Mulder en Van der Schaaf, benevens de praeadviseerende leden dr Bouwman, dr Hoekstra en dr Kuyper. Ds Gispén zal deze commissie voor de eerste maal saamroepen.

Aan de andere commissie (aan te duiden als commissie IV) wordt opgedragen de dogmatische zijde der zaak onder de oogen te zien, met name de vragen: in hoeverre dr Geelkerken van de belijdenis afwijkt of niet, en: of de uitlegging van Genesis 2 en 3 al of niet de belijdenis raakt. Deze commissie zal bestaan uit de dienaren des Woords Donner, dr Dijk, dr Van Es, Heida, Kolthoff, Laman, Meyering, dr Thys, en Van der Veen, en de ouderlingen ds Bouma, Van den Brink, De Bruijn, Hekman en Vellenga, benevens de praeadviseerende leden dr Aalders, dr Geesink, dr Van Gelderen, dr Greydanus, dr Grosheide, dr Hepp, dr Honig en dr Ridderbos. Dr Dijk zal deze commissie voor de eerste maal samenroepen.

Een van de praeadviseerende leden adviseert tot de volgende werkwijze: dat de synode den volgenden morgen in comité vergadere en dat in deze vergadering aan de afgevaardigden van Amsterdam-Zuid tot 12 ure de gelegenheid worde gegeven om te zeggen, wat zij ter toelichting van hun bezwaren hebben in het midden te brengen; dat de synode zich vervolgens in 5 afdeelingen splitse, om in elk dier afdeelingen heel de zaak te bespreken; dat daarna de korte notulen van deze afdeelingsvergaderingen in comité-generaal gelezen worden; en eerst daarna de benoemde commissies haar werk aanvangen; — ten einde aldus elk lid der synode met te beter kennis van zaken kunne oordeelen. Geen der stemhebbende leden doet een voorstel in dezen zin.

Mede om aan de strekking van dit advies tegemoet te komen wordt goedgevonden, dat tot de vergaderingen dezer commissies ook de andere leden en adviseerende leden der synode als toehoorders toegang zullen hebben.

In antwoord op een desbetreffende vraag, deelt de praeses mede dat de hierboven gegeven aanduiding der te behandelen vraagpunten geen voor de commissies bindende preciseering bedoelt.

ARTIKEL 22.

Sluiting.

Nadat besloten is, den volgenden morgen te 10 ure in comité-generaal te vergaderen, gaat de praeses voor in dankgebed, en sluit daarna deze zitting.

Zitting van Donderdag 28 Januari 1926.**ARTIKEL 23.**

De praeses opent de zitting, laat zingen Psalm 103 : 8 en 9 en gaat voor in gebed.

Opening.

ARTIKEL 24.

Onder diepe ontroering der vergadering spreekt de praeses, terwijl de leden der synode oprijzen van hunne zitplaatsen, het navolgende woord ter gedachtenis aan wijlen dr J. C. de Moor: Geliefde broeders, zoo noemen wij elkander nog eens en bij voorkeur in omstandigheden als deze. Ze roepen de liefde wakker. Ze zijn misschien niet zonder beschuldiging dat wij wel eens te kort schoten in waardeering van wat God ons in elkander gegeven heeft en prikkelen ons dubbel elkander te waardeeren zoolang wij elkander nog hebben. Ik weet haast niet wat te zeggen. De indrukken zijn zoo overweldigend; wij kunnen die nog niet verwerken, en de vele stemmen die in dit droef gebeuren tot ons komen nog niet onderscheiden. Aangrijpend is het te ervaren hoe Gods onzichtbare hand ons altijd verzelt en plotseling kan leggen in het stof. Ontroerend te ervaren dat wij werkende in den tijd van de eeuwigheid niet zijn gescheiden dan door een leemen wand. Doch wat ons het meest aangrijpt is het ontzaglijk verlies dat wij hebben geleden; het is niet in te denken, dat die altijd zoo levendige gestalte, die vriendelijke en beminnelijke verschijning, zich aanbiedende om ieder in alles te helpen, niet meer is; hij, die voor eenige uren nog onder ons was en met zijn gewone opgewektheid en toewijding deelnam aan den arbeid. Wij zijn bedroefd dat God onzen broeder met zijn helder hoofd, gevoelig hart, voorzichtig beleid, dat de Heere zoo'n groot deel van de gaven aan ons in hem geschonken ons ontnam. Wij gedenken ook welk verlies de kerken in zijn heengaan lijdten, vooral de kerk van Utrecht. Het diepst vlijmt op dit oogenblik in ons hart het medelijden met mevrouw De Moor, aan wie op eenmaal de man en vader van haar zes nog betrekkelijk jonge kinderen werd ontnomen. God heeft een antwoord op het waarom, ook al kunnen wij het niet geven. God heeft een vriendelijk antwoord. Laten wij haar gedenken in onze gebeden. Doch de Heere wil van ons niet, dat wij al te bedroefd zijn; wij moeten mannen blijven. De Heere vermaant ons: houdt u mannelijk, zijt sterk; we mogen ons niet laten overmannen door droefheid en het sterven van De Moor enkel zien in de donkerheid. Laten wij niet alleen denken aan het eerste vers dat we zongen uit psalm honderd drie, maar ook aan het tweede. Er is toch ook iets heerlijks in te zien, hoe, nog midden in den strijd en terwijl wij nog lang niet

Dr J. C. de Moor
overleden.
Toespraak van
den praeses.

toe zijn aan de zegepraal, we de kroon al hebben hangen boven het hoofd, en hoe onder den arbeid de hand naar ons reeds is uitgestrekt die het loon houdt dat ons is toegezegd; en hoe, terwijl wij meenen dat wij nog een langen weg voor ons hebben, de eerste schrede ons reeds kan brengen over den dorpel van het vaderhuis. Hoe heerlijk midden uit de worsteling van de strijdende kerk opgenomen te worden in de vreugde der triumfeerende. Misschien is dit ook voor ons weggelegd. Echter nu is het ons nog een voorrecht te mogen blijven werken en God hier nog te mogen dienen met al onze macht. Moge deze winst uit dit droef gebeuren ons aller deel zijn.

ARTIKEL 25.

Geen appèl-
nominaal.

De praeses stelt voor geen appèl-nominaal te houden in verband met de bijzondere omstandigheden waaronder wij hier samen zijn. Aldus wordt goedgevonden.

ARTIKEL 26.

Uitvaart
dr J. C. de Moor.

De praeses oordeelt, dat er nog het een en ander te regelen en te bespreken is tengevolge van het overlijden van dr J. C. de Moor. Daartoe oppert hij in de eerste plaats in overeenstemming met reeds uitgesproken verlangens de gedachte, dat de leden der synode de baar volgen als de doode het sterfhuis zal worden uitgedragen en vervoerd naar het station. Daar echter de mededeeling wordt gedaan dat het lijk reeds morgenvroeg om zes uur naar Utrecht per auto zal worden vervoerd, kan aan deze gedachte kwalijk gevolg worden gegeven, hoewel in deze acta zal worden vastgelegd dat zij is geopperd.

Aan het moderamen wordt echter nu opgedragen aan mevr. de wed. De Moor officieel de deelneming der synode te betuigen in haar groot verlies.

Verder wordt besloten, dat de synode zich bij de begrafenis zal doen vertegenwoordigen door de leden van het moderamen; tevens zullen uit de praeadviseerende leden-hoogleraren worden toegevoegd aan het moderamen de rector der Theologische School en de decaan der theologische faculteit aan de Vrije Universiteit.

ARTIKEL 27.

Schorsing der
werkzaamheden.

De synode besluit op voorstel van den praeses voor dezen dag allen arbeid stil te zetten als teken van rouw. Verder wordt besloten dat de twee commissies, in de vergadering van gisteren benoemd, hun arbeid morgen zullen voortzetten. De praeses dringt er bij de leden op aan

morgen gebruik te maken van de gelegenheid de beraadslagingen in de commissies te volgen, en dus niet naar huis te gaan. De eerste openbare zitting zal dan, gelijk de synode thans besluit, weer gehouden worden aanstaanden Dinsdag 2 Februari, 's morgens om negen uur.

ARTIKEL 28.

Naar aanleiding van een zeer onjuist en tendentieus bericht in het *Algemeen Handelsblad*, wordt in opdracht van de synode het volgende telegram door middel van de pers-commissie aan de redactie van dit orgaan toegezonden: Bericht in het
Alg. Handelsblad.

De generale synode van de gereformeerde kerken, bedroefd en verontwaardigd over het bericht in *het Handelsblad* (ochtend-editie) van Donderdag 28 Jan., onder het opschrift „een heftig tooneel”, dat verband legt tusschen heftige tooneelen, die zich in de commissie-vergadering, welke door wijlen dr De Moor werd gepresideerd, zouden hebben afgespeeld en het onheil dat dr De Moor daarna overkwam, droeg op aandrang van al de leden van genoemde commissie haar moderamen op, de daarin gegeven voorstelling als absoluut leugenachtig publiekelijk tegen te spreken en te verklaren, dat in bedoelde commissie-vergadering geen oogenblik de broederlijke stemming werd verstoord, veelmin scherp dispuut ontstond, dat dr De Moor over het gansche verloop der discussie onmiddellijk na de vergadering groote voldoening uitsprak, dat hij in opgewekte stemming het kerkgebouw verliet, en dat dus elke gedachte aan eenig verband tusschen den geest op genoemde vergadering en de ongesteldheid, welke dr De Moor aan zijn logies overviel, volstrekt uitgesloten is.

Op last en in naam der synode,
het moderamen:

w. g. K. Fernhout Mzn, *praeses.*

w. g. H. W. Laman, *assessor.*

w. g. Dr G. Keizer, *1e scriba.*

w. g. J. P. Klaarhamer, *2e scriba.*

Zitting van Donderdag 28 Januari 1926 in comité-generaal.

ARTIKEL 29.

De synode heeft zich thans te beraden over de vraag, wie bij gebleken noodzakelijkheid dr Geelkerken zal moeten oproepen naar Assen, en in welken vorm dat zal geschieden. Zij besluit dat de oproeping geschiede door het moderamen, als de commissies van praeadvies verklaring hebben gedaan haar noodzakelijk te achten, en draagt aan het moderamen op, Oproeping aan
dr Geelkerken.

aan dr Geelkerken te verzoeken, met de regeling zijner werkzaamheden op de mogelijkheid te rekenen, dat in de eerste dagen der volgende week hij uitgenoodigd zal worden naar Assen te komen.

Zitting van Dinsdag 2 Februari 1926.

ARTIKEL 30.

Appèl-nominaal. De praeses opent om negen uur de zitting, laat zingen Psalm 121 : 1, gaat voor in gebed en houdt appèl-nominaal, waarbij blijkt, dat ds W. Verhoef als secundus van wijlen dr J. C. de Moor aanwezig is; dat ouderling P. K. Dam eerst hedenmiddag, naar luid van een ingekomen telegram, tegenwoordig kan zijn ter oorzaak van het overlijden zijner moeder en dat ouderling C. van der Kaaden niet tegenwoordig is noch diens secundus.

Ds Verhoef betuigt op verzoek van den praeses instemming met de belijdenisschriften.

ARTIKEL 31.

Voorlezing van acta der comité-zitting. Op voorstel van den praeses wordt besloten dat de acta van de vergadering van Donderdagmorgen in de vergadering van hedenmorgen zullen worden gelezen en derhalve in de acta zullen worden opgenomen, voorzoover ze handelingen betreffen waartoe de synode niet behoefde te vergaderen in comité-generaal (vgl. art. 22).

ARTIKEL 32.

Acta. De acta van de beide vorige zittingen worden gelezen en vastgesteld.

ARTIKEL 33.

Portret van wijlen dr J. C. de Moor. De praeses vestigt er de aandacht van de synode op dat de leden op hun plaats een afdruk van een welgelijkend portret van dr J. C. de Moor hebben gevonden als geschenk van den uitgever G. F. Hummelen te Assen. Aan dezen broeder zal namens de synode hartelijk dank worden betuigt voor dit teeder bewijs van medeleven met de synode.

ARTIKEL 34.

Begrafenis dr J. C. de Moor. In aansluiting aan het voorafgaande deelt de praeses mede dat het moderamen bij de begrafenis van dr J. C. de Moor de synode heeft vertegenwoordigd. Rechtstreeks heeft het zich naar de Zuiderkerk, de wijkkerk van De Moor, begeven en gelegenheid gehad om een enkel woord ter gedachtenis van den overledene te spreken, nadat ds J. C.

Rullmann het woord had gevoerd namens de dienaren van Utrecht. Na den praeses werd nog gesproken door prof. dr F. W. Grosheide, als rector van de Vrije Universiteit en dr K. Dijk uit naam van den meer intiemen kring van vrienden. Daarna zijn wij de bare gevolgd naar de tweede algemeene begraafplaats, alwaar ds R. E. van Arkel als uit den mond van wijlen dr J. C. de Moor gelezen heeft de twaalf artikelen des geloofs, en in gebed voorging nadat was gezongen rondom de geopende groeve Psalm 42 : 7: O mijn ziel, wat buigt g' u neder? Waarna een kort woord van dank is gesproken namens haar door een lid der familie.

Dr K. Dijk brengt een boodschap namens mevrouw de wed. dr J. C. de Moor, aan de synode, om haar den bizonderen dank over te brengen voor alles wat de synode in deze droeve dagen voor haar is geweest. Zij stelt er prijs op dat hier de dank wordt betuigd aan de familie A. T. Veeninga voor de liefdevolle verpleging door haar man in hun midden genoten. Het medeleven van de synode, en de hartelijke bewijzen van haar liefde hebben haar leed in deze bange dagen ten zeerste verzacht.

ARTIKEL 35.

De praeses doet mededeeling van eenige ingekomen stukken.

a Vijf exemplaren van no 5 der *Overtoomsche Kerkbode*, waarin eene memorie van toelichting bij de voorstellen en protesten van den kerkeraad inzake de behandeling van „de zaak-dr J. G. Geelkerken” gezonden aan de buitengewone synode te Assen, welke ter inzage voor de leden der synode worden beschikbaar gesteld.

b Een brief met missives van B. Boulogne, te Rotterdam (agendum B 10);

c een brief van C. H. Fleumer, te West Hampstead, Engeland;

d een brief van A. C. van den Esch, te Vrijhoeven-Capelle (agendum B 15).

Deze drie brieven worden gelezen, waarna de synode besluit ze voor kennisgeving aan te nemen.

e Een schrijven namens den kerkeraad van de Nederlandsche Hervormde gemeente, te Hellevoetsluis, mededeelende, dat hij zich gedrongen gevoelt ons, in dezen voor onze kerken zoo ernstigen tijd, wijsheid en leiding van God toe te bidden, opdat ook in dezen het Koninkrijk van onzen Heere Jezus Christus worde gebouwd. De synode draagt het moderamen op, dit schrijven te beantwoorden met een woord van dank.

Ingekomen
stukken.

ARTIKEL 36.

De praeses deelt mede dat nog moet worden beslist over enkele ingekomen stukken, vallende buiten de zaak-dr Geelkerken, welke stukken worden gelezen, of waarvan de korte inhoud wordt medegedeeld, opdat

Ingekomen
stukken.

de synode besluite ze ter fine van advies te geven in handen van een nog te benoemen 5e commissie of ze te laten aanstaan tot de e.k. generale synode.

De synode besluit alsnu, de volgende stukken te stellen in handen van bedoelde commissie V:

a verzoek van de classis Batavia, in zake rapporten etc. (agendum B 3);

b verzoek van de classis Batavia, in zake afgevaardigden naar de generale synode (agendum B 2); en

c verzoek van de classis Dordrecht, in zake den evangelisatie-arbeid der gereformeerde kerken in Brussel en in geheel België (agendum B 4).

Verder besluit zij tot de e.k. generale synode te laten aanstaan de navolgende stukken, die in het agendum voorkomen onder:

B 8 Bezwaarschrift van br H. Botterweg c.s., te Utrecht, in de zaakds Goudappel;

B 9 Bezwaarschrift van mevr. de wed. ds C. Staal te Oud-Vossemeer;

B 11 Bezwaarschrift van br J. Laméris, te Amsterdam;

B 13 Bezwaarschrift van br K. van Leeuwen, te Amsterdam;

B 14 Bezwaarschrift van br A. Tymes en van zr A. Tymes—Geerts, te Klazienaveen.

Nog besluit de synode op het bezwaarschrift van br K. Bartels, te Utrecht, agendum B 12, te antwoorden met dezen broeder te melden dat hij zich met zijn bezwaar heeft te wenden tot de classis waaronder de kerk van Utrecht ressorteert.

Voorts de missive van br H. van der Schaar c.s., te Amsterdam, (A 24 van het agendum) voor kennisgeving aan te nemen, en aan ds W. H. den Houting op diens verzoek (agendum B 6) te antwoorden dat de synode geen termen kan vinden dat in te willigen. Ten slotte wordt een schrijven gelezen van br H. Brink, te Beilen, (agendum B 5) die wegens zijn hoogen leeftijd en ook vooral wegens zwakte van zijn gezichtsvermogen, zich genoodzaakt gevoelt als deputaat der generale synode naar art. 13 K.O., wat hij meer dan 30 jaar mocht zijn, te bedanken, waarbij hij zijn dank voegt voor het vertrouwen, dat zoovele jaren in hem als zoodanig werd gesteld. De synode wil berusten in dit besluit van br Brink, en besluit dezen ouden broeder den dank der synode te betuigen voor alles wat hij gedurende deze vele jaren als deputaat ad art. 13 K.O. heeft mogen en willen doen. Den afgevaardigden van Drente wordt verzocht een voordracht te doen ter aanvulling van deze vacature.

ARTIKEL 37.

Commissie V.
Varia.

Op voordracht van het moderamen worden tot leden van de te vormen vijfde commissie benoemd de dienaren des Woords Kunst, Miedema, Ploos van Amstel en De Vries, met de ouderlingen Dixon, Flier, Van

der Kaaden en Schalekamp, met als adviseur prof. dr Hoekstra. Ds Miedema wordt met de samenroeping belast.

ARTIKEL 38.

De praeses deelt mede dat er nog een stuk den leden der synode ter hand is gesteld van de zijde van den raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid als bijlage VIII: Memorie van toelichting bij de voorstellen en protesten in zake de behandeling van „de zaak-dr J. G. Geelkerken”: protest betreffende de door de particuliere synode van Noord-Holland in zake het bezwaarschrift van den raad tegen de suspectverklaring van dr J. G. Geelkerken genomen beslissing, behoorende bij bijlage III (agendum A 26a sub 8°).

Ingekomen stuk
van
Amsterdam-Zuid.

ARTIKEL 39.

De praeses sluit de openbare zitting, waarna de synode gaat in comité-generaal.

Comité-generaal.

ARTIKEL 40.

De acta van het comité-generaal van 28 Januari worden gelezen en vastgesteld.

Acta.

ARTIKEL 41.

De praeses waarschuwt de broeders tot waakzaamheid en voorzichtigheid tegen ondervragingen, waaraan zij blootgesteld zijn en die soms tegen hun bedoelen misbruikt worden tot ongewenschte persberichten.

Waarschuwing tot
voorzichtigheid.

ARTIKEL 42.

Naar aanleiding van de indiening van een nieuwe bijlage (zie art. 38) door den kerkeraad van Amsterdam-Zuid, houdende toelichting van diens protest tegen de beslissing der particuliere synode van Noord-Holland d.d. 16 October 1925, besluit der synode een termijn te bepalen voor nadere inzending van schriftelijk materiaal. Als zoodanig wordt vastgesteld Woensdagavond 3 Februari. De praeses zal dit aan de deputatie van den kerkeraad mededeelen.

Termijn bepaald
voor indiening
van schriftelijk
materiaal door
Amsterdam-Zuid.

ARTIKEL 43.

Het moderamen wordt gemachtigd, zoo noodig, de synode in comité bijeen te roepen.

Machtiging aan
het moderamen.

ARTIKEL 44.

Sluiting. De zitting wordt op de gewone wijze gesloten.

Zitting van Woensdag 3 Februari 1926.

ARTIKEL 45.

Opening.
Appèl-nominaal. De praeses opent de zitting, laat zingen Psalm 127 : 1, gaat voor in gebed en houdt daarop appèl-nominaal, waarbij blijkt dat alle leden tegenwoordig zijn.

ARTIKEL 46.

Acta. De acta worden gelezen en vastgesteld.

ARTIKEL 47.

Verzoeken van de
classis Batavia. Ds Kunst rapporteert (bijlage V) namens commissie V in zake punt B 3 en stelt voor:

1° de wenschelijkheid uit te spreken dat aan het verzoek der classis Batavia worde voldaan en

2° er met ernst op aan te dringen dat de rapporten zóó tijdig worden ingediend, dat aan het verzoek der classis Batavia zooveel mogelijk kan worden voldaan. Aldus wordt besloten.

Dezelfde rapporteert (bijlage VI) in zake punt B 2 en stelt voor: aan de classis Batavia het advies te geven om ouderlingen die voor een tijd repatriëren in het ambt te handhaven met het oog op hunne afvaardiging naar eene generale synode. Aldus wordt besloten.

Nog rapporteert ds Kunst in zake punt B 4, welke aangelegenheid na eenige discussie teruggegeven wordt aan de commissie tot nader rapport en advies.

ARTIKEL 48.

Benoeming van
br J. Beekman
te Zuidlaren,
tot deputaat naar
art. 13 K. O. De afgevaardigden van Drente bevelen aan, ter vervulling van de vacature H. Brink, als deputaat naar art. 13 K.O., br J. Beekman te Zuidlaren; in overeenstemming daarmede wordt deze broeder door de synode benoemd.

ARTIKEL 49.

Comité-generaal. De praeses sluit de openbare zitting, waarna de synode gaat in comité-generaal.

Zitting van Woensdag 3 Februari 1926 in comité-generaal.**ARTIKEL 50.**

De acta van het comité-generaal van 2 Februari worden gelezen en vastgesteld.

Acta.

ARTIKEL 51.

Met betrekking tot de zaak-Geelkerken stelt de praeses aan de orde de vraag, wat de synode meent te moeten doen tegenover de kerk van Amsterdam-Zuid, indien deze onverhoopt de wettigheid van de synode niet mocht erkennen.

Erkenning van de wettigheid der synode door Amsterdam-Zuid nog niet uitgesproken.

Door commissie III wordt medegedeeld, dat de deputatie van den kerkeraad verklaard heeft zich voorshands neer te leggen bij de beslissing van de synode aangaande haar wettigheid, behoudens haar recht dit punt aan haar kerkeraad voor te leggen en door dezen voor zich te laten beslissen.

Na breedvoerige beraadslaging worden twee voorstellen ingediend. Het eerste voorstel is van dezen inhoud:

De generale synode, gehoord de besprekingen over de erkenning van de wettigheid der synode door den kerkeraad van Amsterdam-Zuid, gaat over tot de orde van den dag.

Het tweede voorstel is van dezen inhoud:

De generale synode, gehoord hebbende de besprekingen in de kerkrechtelijke commissie over de zaak-Geelkerken met de afgevaardigden van de gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid over de erkenning harerzijds van de huidige generale synode, besluit de behandeling dezer zaak voort te zetten onder de uitdrukkelijke verklaring, dat het indienen der protesten van Amsterdam-Zuid, ook na de uitspraak der synode over haar eigen wettigheid, en het feit, dat de afgevaardigden van Amsterdam-Zuid handelden en bleven handelen met de commissie der generale synode over de zaak-dr Geelkerken, inhoudt de erkenning van de wettigheid dezer synode.

De synode verklaart zich bij hoofdelijke stemming met meerderheid der praeadviseerende leden en de overgrootste meerderheid van de stemhebbende leden vóór het laatstgenoemde voorstel. Het andere voorstel is hiermede vervallen.

ARTIKEL 52.

Thans komt de vraag aan de orde, op welke wijze dr Geelkerken zal worden gehoord. De besprekingen omtrent deze vraag worden niet ten einde gebracht.

Hoedr Geelkerken te hooren.

ARTIKEL 53.

Waarschuwing. De praeses dringt erop aan geen enkele uitlating naar buiten te doen, ook niet de meest onschuldige.

ARTIKEL 54.

De synode besluit den volgenden morgen opnieuw in comité te vergaderen.

ARTIKEL 55.

Sluiting. De zitting wordt op de gewone wijze gesloten.

Zitting van Donderdag 4 Februari 1926.

ARTIKEL 56.

Opening. De praeses opent de zitting, laat zingen Psalm 100 : 2 en 4, gaat voor in gebed en houdt appèl-nominaal, waarbij blijkt dat alle leden tegenwoordig zijn.

ARTIKEL 57.

Acta. De acta worden gelezen en vastgesteld.

ARTIKEL 58.

Schrijven van mevr. de wed. De Moor. De praeses leest een schrijven voor waarin uit naam van mevr. de wed. De Moor de synode nogmaals hartelijk dank wordt gezegd voor al de bewijzen van hartelijke en liefdevolle deelneming, haar betoond in haar smartelijk verlies, voor alle hulp en troost, die zij van harentwege in deze dagen in zoo ruime mate mocht ontvangen. Dit schrijven wordt voor kennisgeving aangenomen.

ARTIKEL 59.

Comité-generaal. De praeses sluit de openbare zitting, waarna de synode gaat in comité-generaal.

ARTIKEL 60.

Acta. De acta van het comité-generaal van 3 Februari worden gelezen en vastgesteld.

Van het besluit, vermeld in art. 51 dier acta, zal in openbare zitting mededeeling worden gedaan.

ARTIKEL 61.

De praeses heft het comité-generaal op, opent de openbare zitting en stelt voor hetgeen besloten is in de zitting van het comité-generaal van Woensdag 3 Februari, art. 51, 2de gedeelte, van onder het zegel der geheimhouding te lichten en op te nemen in de acta der synode. Aldus wordt besloten.

Overbrenging van een besluit in comité-generaal naar de acta.

ARTIKEL 62.

Hierna gaat de synode in comité-generaal.

Comité-generaal.

ARTIKEL 63.

Aan het moderamen wordt opgedragen, dr Geelkerken te berichten, dat hij de volgende week zal worden uitgenoodigd ter synode te komen. De vorm, waarin die uitnoodiging zal geschieden, wordt vastgesteld.

Dr Geelkerken zal de volgende week worden uitgenoodigd.

Omtrent de wijze, waarop dr Geelkerken zal worden gehoord, oordeelt de synode thans nog geen besluit te kunnen nemen.

De synode vindt goed tot de vergaderingen, waarin dr Geelkerken zal verschijnen, ook toegang te verleen aan de afgevaardigden van den kerkeraad van Amsterdam-Zuid, onder beding, dat zij zich tijdens die vergaderingen onthouden van het maken van aantekeningen, en onder bepaling dat de synode aan een tweetal vertrouwde stenografen zal opdragen het opstellen van een stenografisch verslag van die vergaderingen, van welk verslag een afschrift aan bedoelde afgevaardigden zal worden verstrekt.

Toelating aan de afgevaardigden van den kerkeraad van Amsterdam-Zuid.

Aan het moderamen wordt opgedragen die twee stenografen te zoeken.

ARTIKEL 64.

Besloten wordt, den volgenden morgen in comité-generaal te vergaderen.

ARTIKEL 65.

Na de opheffing van het comité-generaal besluit de synode na Vrijdagavond 5 Februari half vijf deze week niet meer te vergaderen, noch in commissie-vergaderingen samen te komen.

ARTIKEL 66.

De synode besluit een telegram te zenden aan Hare Majesteit de Koningin bij het zilveren huwelijksfeest van het koninklijk echtpaar.

Zilveren huwelijksfeest van H.M. de Koningin.

Op voorstel van den praeses besluit de synode de kerken in 't vaderland op te wekken op den aanstaanden rustdag in den dienst der gebeden met dankzegging en smeeking het zilveren huwelijksfeest van ons koninklijk echtpaar te gedenken.

ARTIKEL 67.

Sluiting. De praeses gaat voor in dankgebed en sluit de zitting.

Zitting van Vrijdag 5 Februari 1926.

ARTIKEL 68.

Opening.
Appèl-nominaal.

De praeses opent de zitting, laat zingen Psalm 132 : 5 en 9, gaat voor in gebed en houdt appèl-nominaal, waarbij blijkt dat alle leden tegenwoordig zijn.

ARTIKEL 69.

Acta. De acta worden gelezen en vastgesteld.

ARTIKEL 70.

Telegram aan
H.M. de Koningin.

De praeses leest het ontwerp van het volgende te verzenden telegram:

Aan Hare Majesteit de Koningin.

De gereformeerde kerken in Nederland, te Assen in buitengewone synode vergaderd, bieden Uwe Majesteit en Hoogstderzelver doorluchtigen Gemaal, bij gelegenheid van Hun zilveren huwelijksfeest, hare eerbiedige hulde, onder ootmoedigen dank aan den God Uwer vaderen voor het voorrecht, aan uw Huis daarin geschonken, en met de hartelijke bede, dat de Almachtige zijnen onmisbaren zegen tot in lengte van jaren bestendige en vermeerdere over het Koninklijk Huis.

K. Fernhout Mzn, *praeses*.

Dit ontwerp wordt goedgekeurd.

ARTIKEL 71.

Ingekomen
telegrammen.

De praeses leest den inhoud voor van de beide volgende telegrammen: De classis Zutphen heden vergaderd te Zutphen bidt u bij al uwe beraadslagingen het licht en de leiding des Heiligen Geestes toe; was geteekend: Hummelen. Het tweede telegram luidt: Classis Dordrecht heden bijeen bidt u ook gedurende uw andere beraadslagingen de onmisbare leiding des Heiligen Geestes toe; was geteekend: moderamen: Gravendijk, praeses; Donner, scriba.

ARTIKEL 72.

Ds Petersen rapporteert namens commissie III in zake de punten: A 19 en A 20 (bijlage VII) en stelt voor: bovengenoemde stukken voor kennisgeving aan te nemen, op grond, dat de bedoeling der inzenders niet was, dat hun inhoud afzonderlijke punten van behandeling zou vormen, maar om der synode mededeelingen ter inlichting te verstrekken. Aldus wordt besloten.

Rapport van de kerkrechtelijke commissie inzake eenige ingekomen stukken.

ARTIKEL 73.

Ds Gispen deelt namens commissie IV mede: De commissie van Amsterdam-Zuid heeft verklaard, gehoord de verklaring van prof. dr H. H. Kuyper in het midden van deze commissie gegeven, de volgende zinsnede uit bijlage VIII, blz. 6: „en ook door deze niet aanstonds, maar nadat hun op het ontvangen „college in het kerkrecht” waarschijnlijk was geleerd, dat dit de eenige weg was om de gewenschte verklaring te verkrijgen”, terug te nemen, en zich te zullen beraden over het begin dezer alinea, luidende: „Tevens echter kan uwe vergadering uit dezen gang van zaken blijken, dat, — wat ook het gevoelen zij der synodale commissie van Noord-Holland — en, reeds zuiver formeel genomen, inderdaad GEEN RECHT was, „om dr Geelkerken naar het onderteekeningformulier de bekende vragen te stellen”, daar inderdaad geen van de elementen, die volgens het onderteekeningformulier hier aanwezig moeten zijn, hier gevonden worden: er waren voor de classis geen „gewichtige oorzaken van nadenken”, er was geen bedreiging van „de eenheid en zuiverheid der leer”, er waren ook naar het oordeel der kerkelijke vergadering, (d. i. der classis) geen „rechtvaardige oorzaken van verdenking” gegeven: dit is eerst uitgesproken niet door de classis, maar door deputaten ad art. 49”.

Uitlating van den kerkeraad van Amsterdam-Zuid teruggenomen.

ARTIKEL 74.

De synode gaat in comité-generaal.

Comité-generaal.

ARTIKEL 75.

De acta van het comité-generaal van 4 Februari worden gelezen en vastgesteld.

Acta.

ARTIKEL 76.

De praeses deelt mede, dat een telegram is ingekomen van iemand, die blijkbaar een valschen naam heeft opgegeven en voorgeeft namens 43 belijdende leden te spreken, welk telegram grievende uitdrukkingen bevat voor eenige leden der synode. Niemand verlangt voorlezing.

Telegram onder valschen naam.

ARTIKEL 77.

Sluiting.

Na de opheffing van het comité-generaal wordt de eerstvolgende openbare zitting bepaald op, zoo God wil, Dinsdag 9 Februari des voormiddags 9 ure. De praeses zegt, alvorens de zittingen der synode voor deze week te sluiten: Wij zijn misschien niet zóó ver met onzen arbeid gekomen als wij verleden week bij de opening hadden gehoopt. Toch meen ik, dat wij ons daarover niet te zeer hebben te beklagen. Wij zijn met vasten tred gevorderd. Langzaam opschieten is in de gegeven omstandigheden het veiligst. De eenstemmigheid die in de vergaderingen heerschte is opmerkelijk. Wij gaan met goeden moed voort, blijmoedig vertrouwend op het einde. Wij roepen u een vaarwel toe tot de volgende week.

Daarop gaat de praeses voor in dankzegging en sluit de zitting.

Zitting van Dinsdag 9 Februari 1926.

ARTIKEL 78.

Opening.
Appèl-nominaal.

De praeses opent de zitting, laat zingen Psalm 119 : 17, gaat voor in gebed en houdt appèl-nominaal, waarbij blijkt dat oud. A. de Boer van Landsmeer, ds A. H. van Minnen van 's Gravenzande en oud. P. A. Schwartz van Krabbendijke tegenwoordig zijn in stede van hun primi: oud. Van Zeggelaar, ds Gispén, en oud. Mulder. De genoemde secundiafgevaardigden betuigen hun instemming met de belijdenisschriften. Ds W. H. Gispén is door ongesteldheid verhinderd tegenwoordig te zijn. Oud. H. Bomas deelde telegrafisch mede dat zijn secundus door ongesteldheid verhinderd is zijn plaats in te nemen, doch dat hij zelf Woensdag weer aanwezig hoopt te zijn.

ARTIKEL 79.

De acta worden gelezen en vastgesteld.

ARTIKEL 80.

Ingekomen
stukken.

De praeses leest een schrijven van prof. Van Gelderen inhoudende bericht van verhindering de zittingen heden bij te wonen. Nog wordt door hem een schrijven gelezen van eenige broeders uit Amsterdam en Amsterdam-Zuid. Eveneens een schrijven van H. Bartels te Utrecht, als antwoord op de mededeeling van het besluit der synode (zie art. 36) hem gedaan. De inhoud van de beide eerste brieven wordt voor kennisgeving aangenomen; op het andere schrijven zal worden geantwoord dat in geval de bezwaarde broeder zich reeds gewend heeft tot de classis, hij zich

dan nu moet richten tot de particuliere synode van Utrecht. De praeses deelt ten slotte mede dat eenige exemplaren van No 6, 34e jaargang, van de *Overtoomsche Kerkbode* zijn ter tafel gelegd van de synode, en beschikbaar voor de leden.

ARTIKEL 81.

De synode zal zich in comité-generaal beraden over een voorstel van dr Dijk, als voorzitter van commissie IV, rakende de verdere werkwijze der synode.

ARTIKEL 82.

Ds Miedema deelt mede dat op Zondag 7 Februari een gift van 10 gulden is gevonden in de collecte te Groningen ter tegemoetkoming in de kosten dezer synode. Deze gift wordt ter hand gesteld aan oud. Scheffer.

Gift voor de kosten der synode.

ARTIKEL 83.

De synode gaat in comité-generaal.

Comité-generaal.

ARTIKEL 84.

Dr Dijk, voorzitter van commissie IV, deelt mede, dat deze commissie thans met haar arbeid zoover gevorderd is, dat de synode een besluit zal hebben te nemen omtrent de wijze, waarop dr Geelkerken zal worden gehoord. Hij dient daartoe een voorstel in, dat na breedvoerige beraadslaging en nadere toelichting en aanvulling, door de synode wordt aanvaard.

Mededeeling van de dogmatische commissie.

De commissie wordt hiermede door de synode gemachtigd, dr Geelkerken in staat te stellen zijn protest nader bij haar toe te lichten, en hem inlichtingen te vragen en vragen te stellen, bij welke handelingen de andere leden der synode tegenwoordig mogen zijn, zonder zich in de discussie te mengen. Daarna zal de commissie haar rapport in de synode uitbrengen, waarbij dan de leden der synode uiteraard het recht hebben aan de beraadslagingen deel te nemen.

Machtiging en opdracht aan de dogmatische commissie.

De tijd, tegen wanneer dr Geelkerken kan worden opgeroepen, zal nader worden bepaald.

ARTIKEL 85.

De praeses heropent de geschorste zitting van heden-morgen en doet voorlezing van het volgende telegram der classis Haarlem: De classis

Ingekomen stukken.

Haarlem van de gereformeerde kerken heden bijeen bidt u bij het nemen van uwe besluiten heil, de leiding en het licht van den Heiligen Geest. Was geteekend: Diemer, scriba. Verder wordt de inhoud van een schrijven medegedeeld van zuster T. Steegstra te Groningen. Vervolgens wordt gelezen een schrijven van H. J. van Lochem te Amsterdam-Zuid. Alle deze stukken worden voor kennisgeving aangenomen. Eindelijk wordt gelezen een schrijven van G. C. van Kerkhof te Amsterdam-Zuid, welk stuk in handen wordt gesteld van commissie III ter fine van advies.

ARTIKEL 86.

Rapport van de kerkrechtelijke commissie inzake een missive van H. A. Hóweler en 60 andere studenten.

Ds Milo rapporteert namens commissie III inzake A 32 (bijlage VIII) en adviseert, overwegende dat de inhoud van de verklaring in het stuk gegeven naar de bedoeling der inzenders slechts onder de aandacht der synode behoeft te worden gebracht, haar voor kennisgeving aan te nemen. Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 87.

Overbrenging van een besluit in comité-generaal naar de acta.

De praeses stelt voor den inhoud van het in comité-generaal art. 84 beslotene, over te brengen in de acta der synode. Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 88.

Oproeping van dr Geelkerken.

De praeses deelt mede dat aan het beslotene in art. 63 van het comité-generaal van 4 Februari gevolg is gegeven door de verzending van het volgende telegram aan dr Geelkerken: Synode verzoekt u morgen, Woensdag, om twee uur ter vergadering te komen voor toelichting van uw protest, inlichtingen met betrekking tot uw zaak en nadere verklaring van gevoelen. Moderamen.

ARTIKEL 89.

Comité-generaal.

De synode gaat in comité-generaal.

ARTIKEL 90.

Acta.

De acta van het comité-generaal van 5 Februari worden gelezen en vastgesteld.

ARTIKEL 91.

Bezwaarschriften te stellen in handen van de dogmatische commissie.

Ds Milo rapporteert namens commissie III over de punten A 14, 15, 16, 17, 18 van het agendum (bijlage IX).

Overeenkomstig het voorstel van de commissie besluit de synode, al de genoemde bezwaarschriften in handen van commissie IV te geven:

a om daardoor nader kennis te nemen van de gevoelens van dr Geelkerken, en om na te gaan of daartegen bij haar ook confessioneele bezwaren bestaan; *b* om een voorstel te ontwerpen ter beantwoording van de sub A 16 en 17 genoemde stukken.

ARTIKEL 92.

De praeses gaat voor in dankgebed en sluit de zitting.

Sluiting.

Zitting van Woensdagmiddag 10 Februari 1926 in comité-generaal.

ARTIKEL 93.

De praeses opent de zitting en gaat voor in gebed.

Opening.

ARTIKEL 94.

Ingekomen is de schriftelijke formulering van de prealabele vragen, door dr J. G. Geelkerken dezen middag in de vergadering van commissie III gedaan naar aanleiding van de telegrafische uitnodiging hem gezonden (bijlagen X en XI).

Prealabele vragen van dr Geelkerken.

Besloten wordt dit stuk in handen te stellen van een bijzondere commissie ter fine van praeadvies, bestaande uit leden deels van de IIIe, deels van de IVe commissie. Hiervoor worden aangewezen de dienaren des Woords dr Dijk en Koopmans, de ouderlingen Beukenkamp en Vellenga, en de hoogleeraren dr Bouwman, dr Kuyper en dr Ridderbos. Prof. Kuyper zal deze commissie samenroepen.

ARTIKEL 95.

Nadat bepaald is, dat de synode hedenavond half 9 opnieuw in comité-generaal zal vergaderen, wordt deze zitting na dankgebed door den praeses gesloten.

Sluiting.

Zitting van Woensdagavond 10 Februari 1926 in comité-generaal.

ARTIKEL 96.

De praeses opent de zitting en gaat voor in gebed.

Bij gehouden appèl-nominaal blijken alle leden en adviseerende leden tegenwoordig te zijn.

Opening.
Appèl-nominaal.

ARTIKEL 97.

Acta. De acta van het comité-generaal van 9 Februari worden gelezen en vastgesteld.

ARTIKEL 98.

Antwoord aan
dr Geelkerken.

Dr Dijk stelt namens de commissie ad hoc (zie art. 94) voor, aan dr Geelkerken op de vragen, door hem dezen middag aan de synode voorgelegd, te antwoorden:

1° dat uit de overeenkomst tusschen de uitdrukking: *nadere verklaring van gevoelen*, in het aan hem gezonden telegram en het onderteekningsformulier, allermint mag worden afgeleid, dat, zooals dr Geelkerken het noemt, de synode tegen hem „het onderteekningsformulier in werking heeft gesteld”,

omdat: *a* het onderteekningsformulier spreekt van „nadere verklaring van gevoelen *eischen*”, en in het telegram sprake is van *verzoeken*, en *b* dit ook de bedoeling van de synode niet geweest is;

2° dat evenmin uit bovengenoemde overeenkomst de gevolgtrekking mag worden gemaakt, dat de generale synode uitgaat van de rechtmatigheid van de beslissing der particuliere synode van Noord-Holland in zake zijn beroep, omdat de generale synode over deze rechtmatigheid nog geen uitspraak heeft gedaan;

en 3° dat, wat de opmerking betreft aangaande de vragen 17—19 van de door de exegetisch-dogmatische commissie (commissie IV) gestelde vragen (handelende over zijn opvatting van het boek Job, over zijne recensie van het boek-Oberman, en over zijn persarbeid in de Overtoomsche Kerkbode), de generale synode het wenschelijk oordeelde ook dienaangaande inlichtingen te vragen, omdat zij dit tot de juiste behandeling van de zaak-Geelkerken in haar geheel noodig achtte.

Na eenige beraadslaging over het sub 1° gegeven antwoord wordt dit punt en ook de beide andere zonder hoofdlijke stemming goedgekeurd, en besloten dit antwoord schriftelijk aan dr Geelkerken te doen overhandigen door een tweetal broeders, en aan deze broeders tevens op te dragen hem te vragen of hij nu bereid is de vragen, door commissie IV hem voorgelegd (bijlage XII), te beantwoorden, liefst Vrijdag, of uiterlijk Maandag, en voorts hem te verzoeken zich Dinsdag ter beschikking te stellen voor het geval de commissie over zijn beantwoording nader met hem wenscht te spreken.

Voor de uitvoering van deze opdracht worden aangewezen dr Dijk en prof. Ridderbos.

ARTIKEL 99.

Opheffing comité. De praeses heft het comité-generaal op, gaat voor in gebed en houdt appèl-nominaal, waarbij blijkt dat alle leden tegenwoordig zijn.

ARTIKEL 100.

De praeses doet mededeeling van den inhoud van het volgende telegram, ontvangen van het Koninklijk echtpaar:

Telegram van
het Koninklijk
echtpaar.

Wij betuigen u onzen oprechten dank voor de ons aangeboden gelukwenschen en zijn zeer gevoelig voor de daarbij uitgesproken zegenbede.

WILHELMINA HENDRIK.

ARTIKEL 101.

Nog volgt de voorlezing van den inhoud van de volgende telegrammen:

Ingekomen
stukken.

De classis Middelburg in vergadering bijeen bidt de synode toe wijsheid van God, opdat hare beslissingen zijn tot Zijn eer en heil der kerken.

Wessels, praeses.

De classis Beilen bijeen in vergadering te Beilen bidt u toe wijsheid van God om den vrede in onze kerken te herstellen.

Th. Kuipers, voorzitter.

De kerken in de classis Workum in vergadering bijeen wenschen de generale synode de leiding des Heiligen Geestes toe bij hare werkzaamheden.

Het moderamen.

ARTIKEL 102.

De praeses leest den inhoud voor van eenige ingekomen stukken: *a* een schrijven van br A. C. van den Esch te Vrijhoeven-Capelle, dat op een foutieve weergave in de pers wijst van de strekking van zijn vorige schrijven aan de synode (zie art. 35). Deze fout is niet te wijten aan het perscomité en zal worden hersteld; *b* een schrijven van zuster De Minste te Amsterdam, dat met *c* een schrijven met twee bijlagen van br H. van der Schaar te Amsterdam-Zuid, voor kennisgeving wordt aangenomen.

Ingekomen
stukken.

ARTIKEL 103.

De synode gaat in comité-generaal.

Comité-generaal.

ARTIKEL 104.

Mede namens dr Dijk rapporteert prof. Ridderbos, dat dr Geelkerken na lezing en herlezing van het antwoord der synode verklaarde geen bezwaar te hebben tegen het beantwoorden der vragen, maar gaarne tot Maandag tijd te willen hebben, en zich Dinsdag beschikbaar te stellen, liefst — indien het voor de synode niet te bezwaarlijk is — des namiddags.

Antwoord van
dr Geelkerken.

Aldus wordt goedgevonden.

ARTIKEL 105.

Sluiting. De synode besluit uiteen te gaan tot Dinsdagmorgen, 16 Februari, 9 uur. Daarna gaat de praeses voor in gebed en sluit de zitting.

Zitting van Dinsdag 16 Februari 1926.

ARTIKEL 106.

Opening. De praeses opent de zitting, laat zingen Psalm 121 : 1, gaat voor
Appèl-nominaal. in gebed en houdt appèl-nominaal, waarbij blijkt dat behalve ouderling De Bruin alle leden tegenwoordig zijn.

ARTIKEL 107.

Acta. De acta worden gelezen en vastgesteld.

ARTIKEL 108.

Ds W. H. Gispen. De praeses leest voor den inhoud van een brief van ds W. H. Gispen, waarvan met belangstelling wordt kennis genomen en waarop namens de synode door het moderamen zal worden geantwoord.

ARTIKEL 109.

Schrijven van Een schrijven van br E. van Beek c.s. te Amsterdam-Zuid wordt door
E. van Beek. den praeses gelezen en in handen gesteld van commissie III.

ARTIKEL 110.

Schrijven van Eveneens leest de praeses een schrijven van br A. van Kooten te
A. van Kooten. Amsterdam, dat in handen wordt gesteld van commissie IV.

ARTIKEL 111.

Antwoord van Nadat de praeses heeft medegedeeld dat het antwoord van dr Geel-
dr Geelkerken kerken (bijlage XIII) is ingekomen, gaat de synode in comité-generaal
op de vragen.

ARTIKEL 112.

Acta. De acta van het comité-generaal van 10 Februari worden gelezen en vastgesteld.

ARTIKEL 113.

Het antwoord van dr Geelkerken op de hem voorgelegde vragen wordt gedrukt, ten einde elk der leden een exemplaar te doen toekomen, onder voorwaarde, dat geen hunner dit antwoord op eenigerlei wijze naar buiten brenge. Het antwoord zelf wordt in handen gesteld van commissie IV, ten einde daarover aan de synode advies uit te brengen.

Antwoord van
dr Geelkerken
wordt gedrukt.

ARTIKEL 114.

Een schrijven van J. Hoebee, met afschrift van een door hem aan de classis Amsterdam gericht bezwaarschrift tegen op hem toegepaste kerkelijke censuur door den kerkeraad van Amsterdam-Zuid, wordt in handen gesteld van commissie III.

Schrijven van
J. Hoebee.

ARTIKEL 115.

De praeses heft het comité-generaal op, en opent de zitting, waarna ds Kunst rapporteert namens commissie V in zake B 4: *verzoek van de classis Dordrecht met betrekking tot den evangelisatie-arbeid der gereformeerde kerken in Brussel en in geheel België* (bijlage XIV), en voorstelt: drie deputaten te benoemen met de opdracht om de broeders in Brussel en omgeving van advies te dienen in deze zaak en voor de e.v. generale synode voorstellen in betrekking tot den evangelisatie-arbeid in België te ontwerpen. Aldus wordt besloten.

Evangelisatie-
arbeid der
gereformeerde
kerken
in Brussel etc.

ARTIKEL 116.

De praeses leest het volgend telegram: De classis der gereformeerde kerken Rotterdam heden vergaderd bidt der generale synode in deze moeilijke en gewichtige dagen in bijzondere mate toe de leiding des Heiligen Geestes en de wijsheid die van boven is. Het moderamen: Schoemakers, praeses; Popma, assessor; Koelewijn, scriba; Wijmenga, subscriba.

Telegram
classis Rotterdam.

ARTIKEL 117.

In een korte avondzitting wordt bij meerderheid van stemmen goedgevonden, het volgende communiqué omtrent het verhandelde in de vergadering van commissie IV aan de pers te verstrekken:

Pers-communiqué.

Naar wij vernemen, heeft dr J. G. Geelkerken op de hem voorgestelde vragen een zeer breedvoerig antwoord gegeven, waarvan een afdruk bereids aan de leden der synode is verstrekt. De behandeling van dit antwoord in de dogmatische commissie in tegenwoordigheid van al de leden der synode heeft gisteren vrijwel den geheelen dag in beslag genomen.

ARTIKEL 118.

Sluiting. De zitting wordt op de gewone wijze gesloten.

Zitting van Woensdag 17 Februari 1926.

ARTIKEL 119.

Opening. De praeses opent de zitting des avonds te acht uur, laat zingen
Appèl-nominaal. Psalm 119 : 17, gaat voor in gebed en houdt appèl-nominaal, waarbij blijkt dat alle leden tegenwoordig zijn.

ARTIKEL 120.

Acta. De acta worden gelezen en vastgesteld.

ARTIKEL 121.

Telegrammen. De praeses leest den inhoud van de volgende telegrammen:
Gottes Segen wünscht Ihnen das reformierte Presbyterium Komároms;
w. g. Von Galambos, praeses.
De classis Hallum heden bijeen bidt synode leiding des Geestes toe;
w. g. Sybrandy.
De classis Meppel bidt u Gods zegen toe in den arbeid voor de kerken;
w. g. Faber, praeses.

ARTIKEL 122.

Schrijven van Door den praeses wordt voorgelezen de inhoud van een schrijven van
dr Geelkerken aan commissie III. dr Geelkerken luidende:

Weleerwaarde en eerwaarde heeren en broeders.

Hierbij doe ik u toekomen een afschrift van een heden aan de kerkrechtelijke commissie door mij verzonden schrijven. Met broedergroete,
J. G. Geelkerken.

Afschrift.

Aan de kerkrechtelijke commissie uit de buitengewone generale synode.
Waarde broeders,

Ter bevordering van den goeden gang van zaken, moge ik naar aanleiding van uwe in de samenspreking van Woensdag 10 dezer gedane vraag, of ik uwe commissie nog inlichtingen te geven had omtrent mijn bezwaarschrift, alsnog ook *schriftelijk* opmerken:

1° dat ik mijnerzijds geen behoefte heb, aan het ingediende bezwaarschrift en de daarbij behorende bijlagen nog iets toe te voegen;

2° dat ik intusschen, wanneer van uwe zijde alsnog inlichtingen mochten gewenscht worden, gaarne bereid ben die zooveel mogelijk te verstrekken, en

30 dat ik, voor het geval uwe commissie in mijne handelingen of uitingen uit een kerkrechtelijk oogpunt aanvankelijk iets minder juist zou achten, er ten sterkste op aandrang dienaangaande gehoord te worden, alvorens zij haar oordeel ter zake definitief vastlegt.

w. g. dr J. G. Geelkerken.

ARTIKEL 123.

Als gevolg van het besluit genomen in de vorige zitting inzake het verzoek van de classis Dordrecht, art. 115, drie deputaten te benoemen, stelt het moderamen voor daartoe te benoemen ds H. de Bruijn te Nieuwendijk; ds J. G. Kunst te Arnhem en ds C. W. J. van Lummel te Zuidland, met dezen laatste tot samenroeper; en aan hen toe te voegen tot adviseurs de hoogleraren dr H. Bouwman en dr H. H. Kuyper. Aldus wordt besloten.

Deputaten
Evangelisatie
België.

ARTIKEL 124.

De synode gaat in comité-generaal.

Comité-generaal.

ARTIKEL 125.

De acta van het comité-generaal van 16 Februari worden gelezen en vastgesteld.

Acta.

ARTIKEL 126.

De synode besluit, nu de stenografen morgen niet kunnen terugkomen, niet opnieuw stenografen te ontbieden, maar een tweetal broeders te verzoeken de scribae in het opteekenen van het verhandelde in commissie IV ter zijde te staan. Ds Kunst en ds De Vries verklaren zich desgevraagd hiertoe bereid.

Notulen van de
ondervraging
van dr Geelkerken.

ARTIKEL 127.

Op voorstel van dr Dijk, als voorzitter van commissie IV wordt besloten de volgende week niet te vergaderen, ten einde de commissie in staat te stellen in die week haar rapport in gereedheid te brengen.

Verdaging.

ARTIKEL 128.

Een voorstel, om de gewone synode een jaar uit te stellen, wordt aangehouden tot na de beslissing over de zaak-Geelkerken. Het moderamen zal een advies dienaangaande concipieren.

Uitstel gewone
generale synode.

ARTIKEL 129.

De praeses gaat voor in gebed en sluit de zitting.

Sluiting.

Zitting van Woensdagmiddag 3 Maart 1926 in comité-generaal.

ARTIKEL 130.

Opening.
Appèl-nominaal. De praeses opent de zitting, laat zingen Psalm 146 : 4 en gaat voor in gebed.
Appèl-nominaal wordt gehouden.

ARTIKEL 131.

Acta. De acta van het comité-generaal van den 17den Februari worden gelezen en vastgesteld.

ARTIKEL 132.

Antwoord van
comm. III
aan dr Geelkerken. De praeses doet mededeeling van de volgende ingekomen stukken:
a van de kerkrechtelijke commissie, afschrift van het door haar gegeven antwoord aan dr J. G. Geelkerken op diens schrijven van 17 Febr. l.l. (zie art. 122) (bijlage XV);

Verdere
ingekomen
stukken. *b* van W. van der Lichte, te Amsterdam-Zuid, over de vragen van de dogmatische commissie, in het bijzonder vraag 8 en het antwoord van dr Geelkerken;

c van G. A. de Vries, te 's Gravenhage;

d van A. van Kooten, ouderling van de gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid;

e van H. van der Schaar, te Amsterdam-Zuid, ter aanvulling van het door hem en anderen in de dogmatische commissie gesprokene;

f van A. Kransen, te Amsterdam-Zuid;

g van J. Vree, te Amsterdam-Zuid (zie echter art. 207).

De stukken sub *a*, *b*, *f*, *g* worden voor kennisgeving aangenomen. Eveneens het sub *e* vermelde, met de betuiging dat de synode leed doet de teleurstelling, die dezen broeders tengevolge van een misverstand is overkomen. Het sub *c* vermelde schrijven wordt ter zijde gelegd, aangezien de zaak, daarin voorgedragen, reeds door de vorige generale synode is ten einde gebracht.

Het sub *d* vermelde is door het moderamen voorloopig beantwoord. Dit antwoord wordt voorgelezen. Namens de synode zal aan dezen broeder geantwoord worden, dat hij aan den kerkeraad geen verantwoording schuldig is van wat hij ter synode gezegd en gehoord heeft, omdat hij hier is geweest als een bezwaarde; en dat hij gemachtigd is om van dit antwoord zoo noodig mededeeling te doen aan den kerkeraad.

Een brief van onzekere herkomst zal worden vernietigd.

ARTIKEL 133.

Namens de financiële commissie doet ds De Geus eenige mededeelingen en voorstellen. Finantiën.

Naar aanleiding hiervan besluit de synode de kosten van de aan haar leden toegezonden acta der particuliere synode van Noord-Holland en memorie van de classis Amsterdam voor haar rekening te nemen; de begroting van haar uitgaven te verhoogen tot f 10.000; en het moderamen te machtigen, zoo dit noodig blijkt, geld op te nemen tegen matige rente.

Aan het moderamen wordt opgedragen de synode te dienen van advies omtrent de in de acta op te nemen stukken, en omtrent de uitgave der acta. Uitgave der acta.

ARTIKEL 134.

De praeses stelt alsnu aan de orde het rapport van de IVe (dogmatische) commissie, dat in druk aan de leden der synode is rondgedeeld (bijlage XVI). Hij spreekt een ernstig woord ter inleiding van deze bespreking; wijst aan, op welk standpunt de synode heeft te staan bij hare beslissing; en brengt daarbij in gedachtenis het woord van den apostel Paulus uit 2 Corinthe 2 : 1—11. De apostel denkt hier allereerst aan het belang van den broeder, die door de kerkelijke tucht werd getroffen, voorts ook aan de gemeente van Corinthe zelf, aan Christus den eigenaar en Koning van zijn duurgekochte kerk, en aan Satan, die zich zou verheugen, als de apostel in de zaak, die hem werd voorgelegd, een beslissing nam naar het vleesch. Op deze dingen hebben ook wij te letten, met terzijdestelling van alle andere overleggingen.

Behandeling van
het rapport
der dogmatische
commissie
aangevangen.

De bespreking van het rapport wordt aangevangen.

ARTIKEL 135.

De zitting wordt gesloten, na dankgebed, waarin de assessor voorgaat. Sluiting.

Zitting van Woensdagavond 3 Maart 1926 in comité-generaal.

ARTIKEL 136.

De praeses opent de zitting en gaat voor in gebed. Opening.

ARTIKEL 137.

De behandeling van het rapport van commissie IV wordt voortgezet, en ten einde gebracht.

De definitieve beslissing der synode wordt aangehouden tot de openbare zitting.

Behandeling van
het rapport
der dogmatische
commissie
beëindigd.

Na ampele bespreking wordt de termijn voor inzending van het antwoord, dat van dr Geelkerken gevraagd wordt, gesteld op vier dagen.

Besloten wordt, aan dr Geelkerken het besluit der synode telegrafisch te melden en hem het rapport per expresse toe te zenden.

Aan het moderamen wordt opgedragen te zorgen dat een exemplaar van het rapport in eindredactie gereed is tegen dat de conclusies door de synode worden vastgesteld.

ARTIKEL 138.

Behandeling van het rapport der kerkrechtelijke commissie aangevangen.

Met de behandeling van het rapport der IIIe (kerkrechtelijke) commissie, dat in druk aan de leden der synode is toegezonden, wordt een aanvang gemaakt (bijlage XVII).

ARTIKEL 139.

Sluiting.

De praeses gaat voor in dankgebed, en sluit de zitting.

Zitting van Donderdagvoormiddag 4 Maart 1926 in comité-generaal.

ARTIKEL 140.

Opening.

De praeses opent de zitting, laat zingen Psalm 122 : 2, en gaat voor in gebed.

ARTIKEL 141.

Appèl-nominaal. Overbrenging van de acta van het comité-generaal in de acta der synode.

Na gehouden appèl-nominaal, wordt besloten de artikelen uit de acta van het comité-generaal, die betrekking hebben op de behandeling der zaak-Geelkerken en op de rapporten der IIIe en der IVe commissie, over te brengen naar de publieke acta.

ARTIKEL 142.

Verdere behandeling rapport kerkrechtelijke commissie.

De behandeling van het rapport van commissie III wordt voortgezet.

ARTIKEL 143.

Sluiting.

Op verzoek van den praeses gaat de 1e scriba voor in dankgebed, waarna de praeses de zitting sluit.

Zitting van Donderdagmiddag 4 Maart 1926.

ARTIKEL 144.

De praeses opent de zitting; laat zingen Psalm 100 : 1 en 2; gaat voor in gebed en houdt appèl-nominaal, waarbij blijkt dat alle leden tegenwoordig zijn.

Opening.
Appèl-nominaal.

ARTIKEL 145.

De acta worden gelezen en vastgesteld.

Acta.

ARTIKEL 146.

De praeses doet mededeeling van het besluit genomen in comité-generaal, vermeld in art. 141.

ARTIKEL 147.

De praeses leest *a* den inhoud van het volgende telegram: Ondergeteekenden namens vele leden der gereformeerde kerk van Vlaardingen bidden synode wijsheid toe van God tot verblijding dergenen die vasthouden aan de zuiverheid in belijden en onvoorwaardelijke handhaving van Gods Woord, w. g. C. Korpershoek;

Ingekomen
stukken.

b een schrijven van de classis Assen van den volgenden inhoud: Weleerwaarde en eerwaarde broeders!

De classis Assen van de gereformeerde kerken in Nederland, besloot in haar vergadering van 24 Februari 1926 aan u een schrijven te richten.

Terwijl we onze vergadering hielden in een lokaliteit, die ook door u wordt gebruikt, vertoefden onze gedachten telkens bij uw arbeid.

Zij de Koning der gemeente u nabij met Zijn Geest. Die Geest leide u in al uw beraadslagingen en beslissingen.

Met heilbede en broedergroete, in opdracht van de classis Assen, w. g. J. de Koning, class. corresp.

ARTIKEL 148.

De praeses leest een missive, ingekomen van de „Centraal bond voor inwendige zending en christelijk philanthropische inrichtingen”, inhoudende het verzoek een afgevaardigde aan te wijzen om op den ontvangstavond van het eerste congres der „Kontinentale Verband für Innere Mission und Diakonie” te houden van 31 Mei tot 4 Juni a.s. te Amsterdam, Maandag 31 Mei a.s. des avonds te 8 uur een kort welkomstwoord namens de gereformeerde kerken tot de congres-leden te spreken. Op voorstel van den praeses wordt daartoe aangewezen prof. dr F. W. Grosheide.

Congres der
Kontinentale
Verband für
Innere Mission.

ARTIKEL 149.

Openbare
behandeling van
het dogmatisch
rapport met
zijn conclusies.

Dr Dijk leest het rapport van commissie IV inzake agendum letter A, 14, 15, 16, 17, 18. Dit rapport wordt door de synode aanvaard. Daarna worden de conclusies A en B na hoofdelijke stemming aangenomen met de stemmen van alle de praeadviseerende leden en keurstemmen der leden, met dien verstande dat de afgevaardigden van de particuliere synode van Noord-Holland naar art. 33 K.O. zich onthouden van stemming om bij A en B niet te spreken in eigen zaak, noch een oordeel uit te spreken over eigen werk. Genoemde afgevaardigden betuigen zich te conformeeren aan het besluit genomen in zake de punten A en B.

Hierop worden de conclusies C en D met de stemmen van alle praeadviseerende leden en keurstemmen der leden aangenomen en ten slotte wordt eveneens met alle stemmen van de synode het daaraan toegevoegde besluit genomen:

De synode, uitspraak doende aangaande de zaak-dr J. G. Geelkerken zooveel haar confessioneele zijde betreft,

spreekt uit:

A aangaande de vraag, of de classis Amsterdam recht had, van dr J. G. Geelkerken in den zin van het onderteekningsformulier een „nadere verklaring van gevoelen te eischen”:

1° dat de zgn. preek-coupure van dr Geelkerken inderdaad uitlatingen bevat, welke redenen gaven tot ernstige bedenking, wijl

a daarin een vergelijking wordt gemaakt tusschen den vorm van de openbaring aangaande den staat der rechtheid en dien van de openbaring aangaande den staat der heerlijkheid, die aanleiding gaf om te vreezen, dat dr Geelkerken aangaande het Schriftverhaal van Genesis 3 een opvatting voorstond, die duidelijke mededeelingen der Schrift zou vervagen tot uitdrukkingen van onzekere beteekenis en daardoor met het in art. 4 en 5 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis beleden gezag der Heilige Schrift niet zou zijn overeen te brengen;

b daarin een onderscheid wordt gemaakt tusschen datgene, waarvan uitdrukkelijk gezegd wordt, dat het is de goddelijke bekendmaking van een historisch feit, het feit van den zondeval, en de bijzonderheden, waarvan dit niet wordt gezegd, maar alleen geconstateerd, dat er evenveel „verklaringen” van zijn als geleerde uitleggers;

2° dat deze bedenking is versterkt door het feit, dat dr Geelkerken in de vergaderingen der classis van 18 Maart en 1 April 1925 geweigerd heeft, hoezeer daarop ook bij hem werd aangedrongen, een verklaring te geven van zulk een aard, dat zij bovengenoemde bedenking had kunnen wegnemen, terwijl hij daartoe (indien hetgeen gevreesd werd, niet in zijn bedoeling had gelegen) in de gegeven omstandigheden toch verplicht ware geweest;

3° dat de classis Amsterdam daarom genoegzamen grond had om te verklaren, dat de „gewichtige oorzaken van nadenken”, waarvan het onderteekningsformulier spreekt (en waaronder naar het oordeel der synode niet meer is te verstaan dan dat het noodig was om van dr Geelkerken „nadere verklaring van zijn gevoelen te eischen”) aanwezig waren;

B aangaande het door dr J. G. Geelkerken ten opzichte van Genesis 2 en 3 ingenomen standpunt:

1° dat door haar ernstig wordt afgekeurd de weinig doordachte wijze, waarop dr Geelkerken publiek is opgekomen voor de mogelijkheid van een „andere opvatting” van Genesis 2 en 3; zonder zich deugdelijk rekenschap te hebben gegeven, of hij in staat was, een dusdanige andere opvatting aan te geven, die niet zou blijken neer te komen op een ontkennen van wat door de Schrift duidelijk wordt geleerd; en ook zonder ernstige gronden te kunnen bijbrengen, waarom het noodzakelijk of wenschelijk zou zijn, een zoodanige „andere opvatting” te aanvaarden;

een handelwijze, die (behalve dat ze door de manier, waarop dr Geelkerken hierbij de wetenschap ter sprake bracht, aan den goeden naam der Christelijke wetenschap afbreuk doet) het besef van het absoluut gezag der Heilige Schrift moet verzwakken;

2° *a* dat de boom der kennis des goeds en des kwaads, de slang en haar spreken, en de boom des levens naar de klaarblijkelijke bedoeling van het Schriftverhaal van Genesis 2 en 3 in eigenlijken of letterlijken zin zijn op te vatten, en dus zintuiglijk waarneembare werkelijkheden waren; en *b* dat derhalve de meening van dr Geelkerken, als zou men disputabel kunnen stellen, of deze zaken en feiten zintuiglijk waarneembare werkelijkheden waren, zonder met het in art. 4 en 5 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis beleden gezag der Heilige Schrift in strijd te komen, moet worden afgewezen;

3° dat uit dr Geelkerken's door hem zelf gepubliceerde antwoorden aan de classis Amsterdam en verdere (deels in publieke geschriften, deels voor de synode gedane) uitlatingen gebleken is, dat hij de mededeelingen van Genesis 2 en 3 aangaande de sub 2° genoemde zaken en feiten in haar daar aangegeven klaarblijkelijken zin niet zonder voorbehoud aanvaardt als grondslag van wat hij in dezen leert;

4° dat het daarom noodig is, dat dr Geelkerken alsnog een verklaring aflegge, waarbij hij zich aan de sub 2° uitgesproken beslissing conformeeert;

C aangaande de bezwaren ingebracht inzake de lezingen over het boek Job:

dat, daar de door br A. van Kooten aan dr Geelkerken ten laste gelegde voorstelling inzake het boek Job door dr Geelkerken als onjuist is afgewezen, in deze aanklacht geen genoegzame grond ligt, om daarop eenige uitspraak betreffende dr Geelkerken's confessioneel standpunt te baseeren;

D aangaande de redactie van de Overtoomsche Kerkbode:

1° dat de recensie van dr Oberman's boek: „Was ons hart niet brandende in ons?” en het opnemen van ethische meditaties, gelijk door dr Geelkerken geplaatst zijn, verwarrend moet werken op de geloofsvoorstellingen der gemeente o.a. ten opzichte van den persoon en het werk van den Christus Gods, en daarom in strijd is met de roeping van den dienaar des Woords om te waken voor de zielen;

2° dat een gunstige beoordeeling van het treurspel „Saul en David”, als door dr Geelkerken gegeven is, afbreuk moet doen aan den eerbied voor Gods Woord;

3° dat het plaatsen van stukken als het versje: „Opgave van namen voor beroeping van een predikant” en het artikel: „De slang der theologen” den eerbied voor de waarheid Gods moet verzwakken;

en besluit:

A opdat voldaan worde aan het sub B 4° genoemde,

1° aan dr Geelkerken de volgende verklaring ter onderteekening voor te leggen:

Ondergeteekende, kennis genomen hebbende van de uitspraak der synode:

„dat de boom der kennis des goeds en des kwaads, de slang en haar spreken en de boom des levens naar de klaarblijkelijke bedoeling van het Schriftverhaal van Genesis 2 en 3 in eigenlijken of letterlijken zin zijn op te vatten en dus zintuiglijk waarneembare werkelijkheden waren;

en dat derhalve de meening van dr Geelkerken als zou men disputabel kunnen stellen of deze zaken en feiten zintuiglijk waarneembare werkelijkheden waren zonder met het in art. 4 en 5 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis beleden gezag der Heilige Schrift in strijd te komen, moeten worden afgewezen”,

verklaart zich aan deze beslissing te conformeren en het Schriftverhaal van Genesis 2 en 3 naar zijn in de uitspraak der synode aangegeven zin zonder eenig voorbehoud te aanvaarden en ten grondslag te zullen leggen aan wat hij in dezen zal leeren;

2° aan dr Geelkerken mede te deelen, dat zijne beslissing inzake de onderteekening dezer verklaring door haar binnen den tijd van vier dagen wordt tegemoet gezien;

B van al deze uitspraken en besluiten kennis te geven aan dr J. G. Geelkerken, den kerkeraad van Amsterdam-Zuid, de classis Amsterdam, de particuliere synode van Noord-Holland, en de bezwaarde broeders uit de kerk van Amsterdam-Zuid.

ARTIKEL 150.

Rede van den
praeses.

Nadat deze beslissing is gevallen brengt de praeses namens de synode den hartelijken dank aan de commissie van welker arbeid wij de vrucht hebben belichaamd in het aanvaard rapport en de aangenomen conclusies met besluit. Wie van nabij, aldus vervolgt de praeses, het werk van de commissie hebben gadegeslagen, weten wat er gezonnen, gesproken en geworsteld is om te komen tot dit resultaat. Wij weten, hoe God de Heere van het begin goede hoop voor dezen uitslag van haar arbeid gaf. Beide commissies, de kerkrechtelijke zoowel als de dogmatische, hebben mogen arbeiden in zeldzame eenparigheid. Niet alleen was er overeenstemming in gezindheid, maar ook van inzicht, dat ons de blijde zekerheid gaf van de verhooring onzer gebeden, zoodat we mochten danken voor Gods kennelijke leiding. Aan het eind van dezen arbeid gekomen, hebben we daarom allereerst dank te brengen aan God, die ons gaf in de commissie en daarbuiten en ten slotte allen saam als Zijn gewillige dienstknechten, door Hem geleid, Zijn arbeid te verrichten. De praeses wenscht de synode van harte geluk met dit resultaat van deze helft van den arbeid haar opgelegd. Hij hoopt dat het rapport een goeden indruk zal maken, ook op onzen broeder Geelkerken, dien we allermint bedoelen te treffen, noch af te stooten, God is onze getuige, maar dien we in dit rapport de hand der liefde toesteken. God geve, dat hij die hand moge grijpen en vasthouden. Dit rapport zal aan dr Geelkerken nu worden toegezonden, achtervolgd met de vurige gebeden, dat het zóó tot zijn ziele mag spreken, als onze liefde het begeert; dan zullen wij God danken.

ARTIKEL 151.

De praeses sluit deze zitting; daarop gaat de synode in comité-generaal.

Sluiting.

ARTIKEL 152.

De synode besluit aan dr Geelkerken langs telegrafischen weg mededeeling te doen van de beslissing vermeld in art. 149 en hem het in art. 137 bedoelde exemplaar van het rapport der dogmatische commissie per post (expresse bestelling) toe te zenden.

Mededeeling aan dr Geelkerken.

Uitvoering van het eerste deel van dit besluit is verhinderd door verstoring van de telegrafische en telefonische verbinding, zoodat ook de beslissing per brief aan dr Geelkerken is medegedeeld.

ARTIKEL 153.

Bij schriftelijke stemming worden aangewezen de broeders prof. Groshede, prof. Ridderbos en dr Thijs als commissie om den volgenden dag met dr Geelkerken te gaan spreken, en zoo mogelijk ook met den kerkeraad van Amsterdam-Zuid ten einde dezen te bewegen zijn invloed ten goede bij dr Geelkerken aan te wenden. De kerkeraad zal worden uitgenoodigd Vrijdagavond een buitengewone vergadering te beleggen om de commissie te ontvangen.

Commissie naar dr Geelkerken en den kerkeraad van Amsterdam-Zuid.

ARTIKEL 154.

Na dankgebed, waarin de assessor voorgaat, sluit de praeses de zitting.

Sluiting.

Zitting van Donderdagavond 4 Maart 1926 in comité-generaal.

ARTIKEL 155.

De praeses opent de zitting, laat zingen Psalm 81 : 12, en gaat voor in gebed.

Opening.

ARTIKEL 156.

De behandeling van het rapport en de conclusies der IIIe commissie wordt ten einde gebracht. De definitieve vaststelling van de conclusies wordt aangehouden tot de openbare zitting op morgenochtend.

Behandeling rapport kerkrechtelijke commissie beëindigd.

ARTIKEL 157.

Advies inzake de gedragslijn door de synode te volgen. Aan het moderamen met de praeadviseurs en de voorzitters der commissies van advies wordt opgedragen de synode in de volgende week te adviseeren aangaande hetgeen verder is te doen.

ARTIKEL 158.

Ingekomen stukken. De praeses doet voorlezing en mededeeling omtrent eenige ingekomen stukken, o.m. van een schrijven van A. M. Dam, te Velp, welke stukken alle worden ter zijde gelegd of voor kennisgeving aangenomen.

ARTIKEL 159.

Protest J.B. van Megchelen. Een protest van br J. B. van Megchelen, te Capelle, wordt verwezen naar de gewone generale synode.

ARTIKEL 160.

Sluiting. De praeses gaat voor in dankgebed, en sluit de zitting.

Zitting van Vrijdag 5 Maart 1926.

ARTIKEL 161.

Opening. Appèl-nominaal. De praeses opent de zitting; laat zingen Psalm 122 : 2; gaat voor in gebed en houdt appèl-nominaal, waarbij blijkt dat behalve prof. Grosheide, prof. Ridderbos en dr Thijs, de leden der commissie die afgereisd is naar Amsterdam, alle afgevaardigden tegenwoordig zijn met uitzondering van oud. Flier, die verhinderd is door een lichte ongesteldheid. Ds Gerber neemt als secundus zitting voor dr Thijs en betuigt door op te staan instemming met de belijdenisschriften.

ARTIKEL 162.

Acta. De acta worden gelezen en vastgesteld.

ARTIKEL 163.

Openbare behandeling van het kerkrechtelijk rapport met zijn conclusies. Ds Koopmans leest het rapport van Commissie III inzake de verschillende bezwaarschriften en protesten zoowel door dr Geelkerken zelf als door den kerkeraad van Amsterdam-Zuid in de zaak Geelkerken ingediend, de bezwaarschriften van de dienaren des Woords ds J. D.

Boerkoel c.s. en den kerkeraad van Tienhoven en voorts verschillende brochures door dr Geelkerken en anderen uitgegeven, waarin hunne bezwaren worden uiteengezet tegen de handelingen van de classis Amsterdam en van de particuliere synode van Noord-Holland. Dit rapport wordt door de synode aanvaard.

Daarna leest ds Van Minnen namens dezelfde commissie de conclusies behorende bij bovengenoemd rapport; dienovereenkomstig wordt door de synode het volgende besluit genomen met de stemmen van alle praeadviseerende leden en de keurstemmen der leden, terwijl de afgevaardigden van Noord-Holland, die zich van stemming onthouden, betuigen zich te conformeren aan dit besluit:

De generale synode der gereformeerde kerken, vergaderd te Assen, besloten hebbende op verzoek der particuliere synode van Noord-Holland en der classis Amsterdam, om de zaak-Geelkerken in haar geheel in behandeling te nemen en daarover een beslissing te geven,

kennis genomen hebbende van de verschillende bezwaarschriften en protesten te dezer zake zoowel door dr Geelkerken zelf als door den kerkeraad van Amsterdam-Zuid ingediend, van de bezwaarschriften van de dienaren des Woords ds J. D. Boerkoel c.s. en den kerkeraad van Tienhoven en voorts van verschillende brochures door dr Geelkerken en anderen uitgegeven, waarin hun bezwaren werden uiteengezet tegen de handelingen van de classis Amsterdam en de particuliere synode van Noord-Holland,

overwegende, dat door deze procedure groote onrust verwekt is, niet alleen in onze kerken, maar ook daarbuiten, omdat de voorstelling is gegeven, alsof daarbij groot onrecht aan dr Geelkerken is aangedaan en de rechtspositie onzer predikanten wankel is gebleken,

gehoord de rapporten van de beide commissies door haar benoemd, om zoowel over de kerkrechtelijke als de dogmatisch-exegetische vragen, die daarbij aan de orde zijn gekomen, haar van advies te dienen,

spreekt als haar oordeel uit:

1e dat br Marinus, toen hij bezwaar had tegen hetgeen hij meende gehoord te hebben, dat door dr Geelkerken in diens prediking van 23 Maart 1924 over Zondag III van den Heidebergschen Catechismus gezegd was aangaande het Paradijsverhaal en den zondeval, omdat daardoor z.i. tekort werd gedaan aan de waarheid der Heilige Schrift, het recht had deswege een klacht in te dienen bij den kerkeraad, aangezien naar Gods Woord (1 Joh. 4 : 1) niet alleen de ambtsdragers maar ook de gemeenteleden geroepen zijn toezicht uit te oefenen op de bediening des Woords;

2e dat de kerkeraad, door deze klacht in behandeling te nemen, niet in strijd heeft gehandeld, noch met hetgeen Christus ons zegt in Matth. 18 : 15—17, noch met hetgeen de Apostel ons leert in 1 Tim. 5 : 19, dat men geen beschuldiging mag aannemen tegen een ouderling dan onder twee of drie getuigen, aangezien het hier gold een *publieke* handeling, n.l. de bediening des Woords, en daarop ook volgens onze Kerkenorde (art. 72) deze voorschriften niet van toepassing zijn;

3e dat de kerkeraad deze klacht als ongegrond afwijzende, verplicht ware geweest aan br Marinus de gronden aan te geven, waarop hij dit deed en waar het zulk een ernstige aanklacht tegen den dienaar des Woords betrof, dit liefst schriftelijk had behooren te doen;

4e dat br Marinus, toen hij bij deze niet gemotiveerde uitspraak van den kerkeraad zich niet wilde neerleggen en de kerkeraad ook de getuigen niet hoorde, die hij aanwees, het recht had naar art. 31 zich tot de meerdere vergadering te wenden;

5e dat de classis Amsterdam echter niet geheel ten onrechte naar art. 30 op de klacht tegen dr Geelkerken toen nog niet is ingegaan, omdat deze zaak door den kerkeraad niet was afgehandeld en de getuigen, door br Marinus aangewezen, niet waren gehoord, en derhalve de zaak naar den kerkeraad heeft teruggezonden, na de uitspraak van den kerkeraad, die voor tweeërlei uitlegging vatbaar was, verbeterd te hebben en zoowel br Marinus als den kerkeraad advies te hebben gegeven, hoe het geschil over de „tweeërlei lezing”, die van br Marinus en die door dr Geelkerken gegeven van hetgeen hij gepredikt had, door broederlijke samenspreking tot oplossing kon worden gebracht; dat het echter wel te betreuren is, dat de classis niet nauwkeurig genoeg zich rekenschap heeft gegeven van hetgeen in de zoogenaamde „preekcoupure”, door dr Geelkerken overgelegd, stond, aangezien later gebleken is, dat deze preekcoupure zelf haar reden tot nadenken gaf en het derhalve niet alleen ging om een geschil over tweeërlei lezing;

6e dat de kerkeraad ook toen in gebreke is gebleven de zaak behoorlijk af te handelen, doordat hij *a* het advies van de classis in zooverre niet heeft opgevolgd, dat hij de schriftelijke weergave door dr Geelkerken overgelegd en door de 18 ouderlingen, die de prediking hadden bijgewoond, als zakelijk getrouw bevestigd, aan br Marinus niet heeft medegedeeld en *b* aan het verzoek van br Marinus om met zijn getuigen gehoord te worden, ook toen niet heeft voldaan;

7e dat de gronden door den kerkeraad opgegeven om dit verzuim te rechtvaardigen, n.l. dat br Marinus zonder meer zich had neer te leggen bij de uitspraak van den kerkeraad, dat hij niet goed gehoord had, dat de door hem aangewezen getuigen reeds persoonlijk door dr Geelkerken waren gehoord en wegens de met hen opgedane ervaringen te wraken waren en dat men geen steun wilde geven aan de actie van een groep malcontenten, onvoldoende zijn, aangezien de kerkeraad, die in zijn protest bij de synode zoo sterk den nadruk er op legt, dat de bewijslast op den beschuldiger rust, dezen dan ook niet het recht ontzeggen mocht zijn getuigen te doen hooren, het verhooren van deze getuigen door den predikant, tegen wien de aanklacht was ingebracht, in plaats van door den kerkeraad geen behoorlijke behandeling dezer zaak was, en de handelwijze van den kerkeraad ook bij deze tweede behandeling van de klacht van br Marinus daarom afkeuring verdient, niet alleen omdat hierdoor aan den eisch van het recht niet is voldaan, maar bovenal omdat daaruit sprak een tekort aan herderlijke zorg om een bezwaard gemeentelid van ongelijk te overtuigen;

8e dat echter niet minder scherpe afkeuring verdient de houding van br Marinus, die bij zijn eerste onderhoud over deze zaak met de wijkouderlingen weigerde naar den predikant te gaan, om door diens geschreven „preek” zich te laten overtuigen, dat hij verkeerd gehoord had, en zoowel door zijne uitlatingen toen over dr Geelkerken gedaan als later, in zijn tweede protest bij de classis, over den kerkeraad in zijn geheel, zich schuldig heeft gemaakt niet alleen aan ongeoorloofd wantrouwen tegenover den predikant, maar ook aan gemis aan eerbied tegenover den predikant en den kerkeraad, waardoor hij gehandeld heeft in strijd met hetgeen Gods Woord (1 Tim. 5 : 19) en onze Belijdenis art. XXXI van ons eischt, dat „een ieder den dienaar des Woords en de ouderlingen der kerk in bijzon-

dere achting behoort te hebben om des werks wille, dat zij doen" en daarover door den kerkeraad had behooren vermaand te worden;

9e dat de classis, toen de kerkeraad deze zaak niet behoorlijk tot een einde bracht en ook br Marinus 15 Nov. 1924 zich opnieuw tot haar wendde, volkomen gerechtigd was thans op de zaak zelf in te gaan, de klacht tegen dr Geelkerken ingebracht te onderzoeken en daarover een uitspraak te doen;

10e dat de kerkrechtelijke bezwaren, zoowel door dr Geelkerken als door den kerkeraad van Amsterdam-Zuid ingebracht, eerst bij de particuliere synode van Noord-Holland en daarna bij de generale synode, tegen de wettigheid van deze handeling der classis, omdat de classis reeds bij haar eerste beslissing 10 September 1924 genomen over de aanklacht van br Marinus een uitspraak had gedaan door te verklaren, „dat hij onjuist gehoord had”, het protest van genoemden broeder tegen dat besluit der classis ging en de classis daarom dat protest niet in behandeling mocht nemen volgens art. 31 K.O., maar den protesteerenden broeder had moeten verwijzen naar de particuliere synode, ongegrond zijn, omdat

a het protest van br Marinus ging zoowel tegen de handelingen van den kerkeraad, die zijn getuigen niet hoorde, als van de classis;

b voorzover dat protest zich richtte tegen de handelingen van de classis, dit berustte op het niet onbegrijpelijk misverstand, alsof de classis in de zaak reeds een beslissing genomen had en de classis volkomen bevoegd was dit misverstand weg te nemen;

c de classis in eerster instantie juist geen beslissing over de zaak had genomen, maar den „staat van het geschil” juist had omschreven en de zaak zelf ter afdoening naar den kerkeraad en br Marinus had teruggewezen met een advies aan den kerkeraad, hoe dit geschil op te lossen, en zulk een „advies”, hoe te handelen, geen beslissing over de zaak zelf is, weshalve de classis het recht had, toen het geschil tusschen den kerkeraad en br Marinus niet behoorlijk opgelost werd, nu zelf de zaak ter hand te nemen;

d artikel 31 K.O. reeds daarom hier niet van toepassing was, maar bovendien dit artikel ook niet beteekent, dat wanneer iemand bezwaar heeft tegen het besluit eener kerkelijke vergadering, hij dan niet op herziening van dit besluit bij dezelfde vergadering zou mogen aandringen, en in appèl zou *moeten* gaan bij een meerdere vergadering, maar alleen dat het *recht* hem gegund wordt in hooger beroep te gaan ten einde het besluit der mindere vergadering, waartegen hij bezwaar heeft, vernietigd te krijgen;

11e dat de particuliere synode van Noord-Holland daarom terecht de bezwaren door dr Geelkerken en den kerkeraad van Amsterdam-Zuid tegen de behandeling van de zaak-Marinus in tweeder instantie door de classis ongegrond heeft verklaard, maar dat de genoemde synode daarbij ten onrechte als grond aanvoerde, dat dit protest niet ontvankelijk was, omdat de kerkeraad tegen het besluit der classis van 10 December 1924 niet in appèl was gegaan bij de particuliere synode en zoowel dr Geelkerken als de kerkeraad door aan de behandeling der zaak in tweeder instantie zelf mede te werken, getoond hadden geen kerkrechtelijke bezwaren te hebben — aangezien dr Geelkerken reeds terstond op de classisvergadering van 10 December 1924 en de kerkeraad op de classisvergadering van 18 Maart 1925, toen de zaak in behandeling kwam, geprotesteerd hebben en een deelnemen aan eene handeling *onder protest* niet beteekent, dat men zijn kerkrechtelijke bezwaren varen laat;

12e dat de Deputaten door de classis 10 December 1924 aangewezen om nu de zaak nader te onderzoeken en de classis van advies te dienen,

zich wel behoorlijk van hun taak hebben gekweten door br Marinus en zijne getuigen te hooren, maar dat zij verplicht waren geweest,

a br Marinus te vermanen wegens zijn vroegere uitlatingen aangaande dr Geelkerken en zich niet hadden mogen tevreden stellen daarmede, dat br Marinus de facto deze uitlatingen terugnam door de verklaring, dat hij zijn aanklacht zou terugnemen, wanneer dr Geelkerken verklaarde het hem ten laste gelegde bedoeld noch gezegd te hebben;

b br Marinus evenzeer ernstig te vermanen over de beschuldiging zonder genoegzaam bewijs door hem in zijn bezwaarschrift bij de classis ingebracht tegen den kerkeraad, dat deze door onachtzaamheid en het niet naar den eisch der ambtelijke roeping hooren naar wat in de prediking verkondigd werd, zich buiten de bevoegdheid had gesteld om over de waarheid zijner beschuldiging te oordeelen, waardoor de eer der ambtsdragers werd gekrenkt;

c in hun rapport aan de classis mededeeling te doen van het resultaat van hun onderzoek naar de getuigenissen van brs De Vree, Kransen en Van der Lichte, welke getuigenissen omtrent hetgeen dr Geelkerken in een particulier onderhoud tot hen gezegd zou hebben, door dr Geelkerken waren weersproken of op een andere wijze uitgelegd;

13e dat de classis, die nu over de al of niet gegrondheid van de aanklacht van br Marinus „dat dr Geelkerken door hetgeen hij verkondigd had, de waarheid van het duidelijke bericht der Heilige Schrift over de eerste zonde der menschen, wat de toedracht der feiten betrof, zool niet loochende dan toch in twijfel trok en als onwaarschijnlijk verkondigde”, te oordeelen had en stond voor de moeilijkheid van de „tweeërlei lezing”, die van br Marinus, door zijn getuigen bevestigd, en die van dr Geelkerken, bevestigd door de 18 ouderlingen, die de prediking hadden bijgewoond, is uitgegaan van de onderstelling, dat uit de door dr Geelkerken overgelegde „preekcoupure” bleek, dat door hem erkend en verkondigd was, dat we in Genesis 3 te doen hebben met de Goddelijke bekendmaking van het historische feit van den zondeval, en daarom in zooverre de aanklacht van br Marinus ongegrond was gebleken, maar dat daarmede nog niet was vastgesteld, dat dr Geelkerken heel het verloop van het verhaal, dat in Genesis 3 voor ons ligt, als historie aanvaardde en verkondigde, aangezien hij in deze preekcoupure wel verklaard had, dat het moeilijk was uit te maken, hoe allerlei bijzonderheden, in Genesis 3 ons bericht, moesten worden uitgelegd en daarvan evenveel „verklaringen” zijn als geleerde uitleggers, maar zich over de historische betrouwbaarheid van deze nadere bijzonderheden niet had uitgesproken, terwijl hiertegenover stond de verklaring van br Marinus en zijn getuigen, dat dr Geelkerken deze bijzonderheden zooals den boom der kennis des goeds en des kwaads, de slang en haar spreken, den boom des levens voor beelden of voorstellingsvormen had verklaard die God gebruikt had, om hetgeen voor ons onbegrijpelijk was, ons verstaanbaar te maken, weshalve de classis terecht oordeelde, dat hierover nog een nadere verklaring van dr Geelkerken moest worden gevraagd, ten einde de geheele aanklacht als ongegrond te kunnen afwijzen;

14e dat het vragen van zulk een nadere verklaring volkomen geoorloofd was, omdat

a de door dr Geelkerken overgelegde „preekcoupure” geen woordelijke, maar een zakelijke weergave van het gesprokene was, en daarin juist datgene ontbrak, wat dienen kon om de ingediende aanklacht te weerleggen;

b hiermede niet gehandeld werd tegen den rechtsregel, dat van een

aangeklaagde niet het bewijs mag gevorderd worden van zijn onschuld, aangezien de classis zoodanig bewijs niet van dr Geelkerken vroeg, maar alleen de verklaring, dat hij het hem ten laste gelegde noch gezegd, noch bedoeld had en met deze *verklaring zonder meer*, die niet anders dan een ontkenning inhield, tevreden zou zijn geweest;

c hiermede dr Geelkerken niet gekrenkt werd in zijn ambtelijke eere, alsof hij alleen ter wille van br Marinus en om hem te bevredigen deze verklaring moest afleggen, aangezien de bedoeling der classis juist was dr Geelkerken's eere te handhaven en uitsluitend op een ontkenkende verklaring zijnerzijds de geheele aanklacht ongegrond te verklaren;

d de kerkrechtelijke bezwaren, door dr Geelkerken in de classis aangevoerd tegen het afleggen dezer verklaring, geen steek houden, en al zou hij ook in rechte niet verplicht zijn geweest deze verklaring af te leggen, toch als Christen en vooral als dienaar des Woords de zedelijke verplichting op hem rustte door het afleggen dezer verklaring de bezwaren weg te nemen van br Marinus en de classis genoegzamen grond te geven de aanklacht af te wijzen naar Matth. 5 : 41;

e het moreele bezwaar, door dr Geelkerken genoemd, dat hij in goede conscientie deze verklaring niet kon afleggen, omdat uit den aard der zaak in hetgeen br Marinus beweerde wel iets, hoe weinig ook, zijn moest, wat inderdaad door hem gezegd en dus ook bedoeld was, zij het ook met een andere strekking en in een ander verband, zoodat waar en onwaar, in hetgeen hij beweerde gehoord te hebben, doorengemengd waren, wel juist was, maar dit bezwaar gemakkelijk had kunnen ondervangen worden, doordat dr Geelkerken dan had aangewezen, wat waar en wat onwaar was;

15e dat het standpunt door dr Geelkerken ingenomen, dat wanneer de classis toch een zoodanige verklaring van hem verlangde, zij deze alleen verkrijgen kon of door de vraag via den kerkeraad tot hem te richten, of door het onderteekningsformulier in werking te stellen, kerkrechtelijk niet juist is, omdat

a er geen bepaling is in onze Kerkenorde, waaruit zou volgen, dat eene classis, wanneer bij haar een aanklacht is ingediend tegen een predikant, hem deswege zelf geen vragen zou mogen stellen, maar dit alleen via den kerkeraad zou mogen doen;

b al is het houden van toezicht op de dienaren des Woords blijkens art. 23 en het bevestigingsformulier der ouderlingen inzonderheid aan de ouderlingen opgedragen, daaruit niet volgt, dat de classis niet een zelfstandige taak heeft om toezicht te houden op de zuiverheid der leer, aangezien deze taak blijkens artt. 44 en 79 K.O. evenzeer aan de classis is opgedragen en deze hierbij een zelfstandige roeping heeft;

c al is het wenschelijk, — ten einde een conflict tusschen kerkeraad en classis te vermijden, wanneer zulk een aanklacht tegen den predikant wordt ingediend en de kerkeraad deze aanklacht ongegrond heeft verklaard, en daarom ook het stellen van zulke vragen afkeurt, omdat hij daarin een krenking ziet van de eer van zijn dienaar en een in het ongelijk stellen van den kerkeraad, — dat de classis den kerkeraad tracht te overtuigen van de noodzakelijkheid harer handelwijze, hieruit toch niet volgt, dat de vragen alleen via den kerkeraad tot den predikant mogen gericht worden, aangezien dan de kerkeraad over deze vragen zou te beslissen hebben en het recht der classis zou worden verkort;

16e dat het evenmin juist is, dat de classis, wilde ze zelf zulke vragen stellen, eerst het onderteekningsformulier in werking zou moeten stellen, om daaraan deze bevoegdheid te ontleenen, aangezien

a deze bevoegdheid niet aan het onderteekeningsformulier is ontleend, dat alleen de schriftelijke verbintenis der dienaren des Woords inhoudt, dat zij desgevraagd een nadere verklaring van hun gevoelen aangaande eenig stuk der leer zullen geven, maar jure suo aan elke kerkelijke vergadering toekomt, en dan ook steeds in de kerk, nog vóór dit onderteekeningsformulier bestond, is uitgeoefend;

b de door de classis gestelde vraag ook niet vorderde een *positieve* verklaring van dr Geelkerken's gevoelen, maar alleen een *negatieve* verklaring aangaande een feit, dat hem ten laste was gelegd, en een kerkelijke vergadering, die over zulk een aanklacht te oordeelen heeft, zoodanige vraag, ook afgedacht van het onderteekeningsformulier, stellen mag, ten einde over de al of niet gegrondheid dezer aanklacht te oordeelen;

17e dat de classis in deze moeilijke omstandigheden, toen dr Geelkerken, daarbij gesteund door zijn kerkeraad, weigerde de gevraagde verklaring af te leggen, volkomen gerechtigd was de hulp in te roepen van de deputaten ad art. 49, aangezien deze deputaten juist aangewezen worden om in voorvallende zaken aan de classis de helpende had te bieden, maar dat het met het oog op de zelfstandige taak dezer deputaten wel wenschelijk ware geweest, dat zij niet met de deputaten der classis één commissie van advies hadden gevormd;

18e dat de classis het recht had in zijne vergadering van 22 April 1925 op advies der deputaten ad art. 49 van dr Geelkerken in verband met de door hem gegeven verklaring van wat hij predikte, een nadere verklaring van zijn gevoelen te vragen, in den zin van het onderteekeningsformulier, betreffende hetgeen in Genesis 1—3 ons is medegedeeld, opdat blijken zou of zijn gevoelen in overeenstemming was met de belijdenisschriften onzer kerken, aangezien de zoogenaamde preekcoupure van dr Geelkerken inderdaad uitlatingen bevat, welke redenen gaven tot ernstige bedenking, wijl

a daarin een vergelijking wordt gemaakt tusschen den vorm van de openbaring aangaande den staat der rechtheid en dien van de openbaring aangaande den staat der heerlijkheid, die aanleiding gaf om te vreezen, dat dr Geelkerken aangaande het Schriftverhaal van Genesis 3 eene opvatting voorstond, die duidelijke mededeelingen der Schrift zou vervagen tot uitdrukkingen van onzekere beteekenis en daardoor met het in art. 4 en 5 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis beleden gezag der Heilige Schrift niet zou zijn overeen te brengen;

b daarin een onderscheid wordt gemaakt tusschen datgene, waarvan uitdrukkelijk gezegd wordt, dat het is de goddelijke bekendmaking van een historisch feit, het feit van den zondeval, en de bijzonderheden, waarvan dit niet wordt gezegd, maar alleen geconstateerd, dat er evenveel „verklaringen” van zijn als geleerde uitleggers;

c deze bedenking was versterkt door het feit, dat dr Geelkerken in de vergaderingen der classis van 18 Maart en 1 April 1925 geweigerd had, hoezeer daarop bij hem ook werd aangedrongen, een verklaring te geven van zulk een aard, dat zij bovengenoemde bedenking had kunnen wegnemen, terwijl hij daartoe (indien hetgeen gevreesd werd, niet in zijn bedoeling had gelegen) in de gegeven omstandigheden toch verplicht ware geweest; zoodat de classis genoegzamen grond had te verklaren, dat de „gewichtige oorzaken van nadenken”, waarvan het onderteekeningsformulier spreekt (en waaronder naar het oordeel der synode niet meer is te verstaan dan dat het noodig was om van dr Geelkerken „nadere verklaring van zijn gevoelen te eischen”), aanwezig waren;

19e dat de voorstelling in verschillende protesten gegeven, alsof de

classis ter wille van br Marinus en diens aanklacht dr Geelkerken suspect had verklaard en het onderteekingsformulier in werking had gesteld ten einde hem te dwingen nadere verklaringen af te leggen, waaruit zijn schuld of onschuld zou moeten blijken, daarom onjuist is, met de feiten in strijd en berust op een geheel verkeerde voorstelling van wat het onderteekingsformulier bedoelt, aangezien

a de classis de behandeling van de aanklacht van br Marinus juist heeft geschorst, om duidelijk te doen uitkomen, dat het niet zijn aanklacht was, die de classis „reden tot nadenken” gaf, maar de inhoud van de zogenoemde preekcoupure;

b tegen deze „preekcoupure” geen aanklacht door br Marinus was ingediend, maar de classis zelf tot inzicht was gekomen, dat deze „preekcoupure” niet zonder bedenking was;

c daarom ook niet gehandeld is in strijd met de vermaning door de Dordtsche synode bij het onderteekingsformulier gevoegd, dat „dit niet te verstaan zou zijn, alsof de predikanten daartoe altijd op een iegelijks believen gehouden waren, maar dan eerst als zij rechtvaardige oorzaken van suspicie zullen gegeven hebben, waarvan het oordeel zal staan aan de kerkelijke vergadering”, daar niet op believen van br Marinus of wien ook deze nadere verklaring van dr Geelkerken is gevraagd, maar omdat de kerkelijke vergadering zelf oordeelde, dat hiertoe rechtmatige oorzaak was;

d het vragen van zulk een nadere verklaring volstrekt niet zeggen wil, dat daaraan vooraf zou moeten gaan een suspectverklaring van den predikant of zulk een suspectverklaring zou opgesloten liggen in de daad zelf, daar het onderteekingsformulier hiervan met geen woord spreekt, zelfs het woord „verdenking” met opzet is weggelaten en vervangen door „nadenken” wat in het oud-Hollandsch een veel zachtere beteekenis heeft, en er alleen staat, dat voor het vragen van zulk een nadere verklaring gewichtige oorzaken van nadenken moeten zijn, welke oorzaken evenzeer in de omstandigheden als in de uitlatingen van den predikant kunnen gelegen zijn;

e de deputaten ad artikel 49 in hun advies aan de classis dan ook duidelijk verklaard hebben, dat zij „zonder ook maar in het minst dr Geelkerken te beschuldigen, dat hij afwijkt van de belijdenis onzer kerken of uit te gaan van de onderstelling, dat hij niet rechtzinnig is, toch van oordeel waren, dat de door hem overgelegde „preekcoupure” rechtvaardige oorzaak van nadenken gaf” en de classis geheel in overeenstemming met dit advies alleen als haar oordeel heeft uitgesproken, dat de door dr Geelkerken gegeven verklaring van wat hij predikte „rechtvaardige oorzaak van nadenken” gaf, zoodat van een suspectverklaring van dr Geelkerken geen sprake is geweest;

20e dat dientengevolge aan het verzoek van dr Geelkerken en den kerkeraad van Amsterdam-Zuid om de „suspectverklaring” van dr Geelkerken te niet te doen en hem in zijn volle eer te herstellen, niet voldaan kan worden, daar de synode niet vernietigen kan wat nooit heeft plaats gevonden en van een herstel in zijn eer als predikant geen sprake kan wezen, waar deze eer hem nooit ontnomen is;

21e dat ook de bezwaren, door dr Geelkerken en den kerkeraad van Amsterdam-Zuid aangevoerd tegen de besluiten der classis Amsterdam, d.d. 22 April enz. om aan te toonen, dat deze besluiten in strijd waren met het onderteekingsformulier aangezien:

a de door hem overgelegde „preekcoupure” geen gewichtige oorzaken van nadenken gaf;

b de gevraagde verklaring van gevoelen niet noodig was tot behouding van de eenigheid en zuiverheid der leer en

c de gestelde vragen ook niet betroffen eenig „stuk der leer” maar alleen exegetische vraagstukken in verband met de bijzonderheden uit het Paradijsverhaal, niet juist zijn, omdat:

quod ad a de synode reeds als haar oordeel heeft uitgesproken, dat de preekcoupure wel gewichtige oorzaken tot nadenken gaf;

quod ad b de gevraagde nadere verklaring wel noodzakelijk was om de eenigheid en zuiverheid der leer te bewaren, daar het hier ging om elken twijfel weg te nemen, of hetgeen dr Geelkerken leerde, wel in overeenstemming was met art. 4 en 5 onzer Belijdenis;

quod ad c het hier niet ging om enkele exegetische moeilijkheden bij het Paradijsverhaal, maar wel hierom of de bijzonderheden, die de Heilige Schrift ons in dit Paradijsverhaal meedeelt, door dr Geelkerken ten volle als historische feiten werden aanvaard in dien zin, zooals de Schrift ons deze feiten klaarblijkelijk bedoelt voor te stellen, en dit wel degelijk het gezag raakt van de Heilige Schrift, zooals dit in onze Belijdenis art. 4 en 5 wordt beleden;

22e dat daarom de particuliere synode van Noord-Holland terecht deze protesten voor niet gegrond heeft verklaard;

23e dat echter krachtens het onderteekeningformulier dr Geelkerken toen hij zich bezwaard voelde over deze besluiten der classis Amsterdam formeel het recht had in appèl te gaan bij de meerdere vergaderingen en staande dit appèl gehouden was, eerst als de particuliere synode uitspraak gedaan had, zich daarnaar te reguleeren, zoodat de straf, waarvan in dit onderteekeningformulier gewag wordt gemaakt, wanneer een predikant weigert de gevorderde verklaring af te leggen, n.l. het ipso facto gesuspendeerd worden, in geval van appèl eerst intreedt, wanneer de particuliere synode over zijn bezwaar uitspraak heeft gedaan en hij dan nog weigeren zou naar deze uitspraak der particuliere synode zich te reguleeren, weshalve de classis Amsterdam, toen dr Geelkerken bij de particuliere synode in appèl was gegaan, ook juister zou gehandeld hebben met eerst de uitspraak dezer synode af te wachten en zij ook niet bevoegd zou geweest zijn, hangende dit appèl, dr Geelkerken ipso facto van zijn dienst gesuspendeerd te verklaren omdat hij weigerde op de hem gestelde vragen een naar het oordeel der classis voldoende antwoord te geven;

24e dat echter het bezwaar van dr Geelkerken, dat hij door de nadere verklaring aan de classis, toegezonden 16 Juni 1925, aan den eisch van het onderteekeningformulier voldaan had en de classis niet het recht had hem bovendien nog schriftelijk of mondeling vragen te stellen en daarop een categorisch antwoord te verlangen, ongegrond is, aangezien elke kerkelijke vergadering, die volgens het onderteekeningformulier van een dienaar des Woords een nadere verklaring van zijn gevoelen vraagt, dit doen mag in den vorm van hem bepaalde vragen te stellen, een schriftelijk of mondeling antwoord op deze vragen mag eischen en zij ook te beoordeelen heeft of de antwoorden op deze vragen voldoende zijn;

25e dat evenmin gegrond is het bezwaar, zoowel door dr Geelkerken als door den kerkeraad van Amsterdam-Zuid ingebracht tegen het zoo genaamd citatierecht, waarvan de classis Amsterdam tegenover dr Geelkerken gebruik heeft gemaakt, om hem mondeling te ondervragen, welk citatierecht als zoodanig betwist wordt, aangezien in de Kerkenorde hiervan niet wordt gesproken, terwijl bovendien als bezwaar wordt aangevoerd, dat niet de classis zelf, maar een commissie dr Geelkerken citeerde; wat het eerstgenoemde bezwaar betreft, spreekt de synode uit, dat al wordt het citatierecht niet uitdrukkelijk in de Kerkenorde genoemd,

het recht eener kerkelijke vergadering om een gemeentelid of predikant te ontbieden om voor haar te verschijnen, wanneer zij met hem te handelen heeft, naar gereformeerd kerkrecht niet betwijfeld mag worden, gegrond is in de macht, door Christus aan Zijne kerk gegeven om orde en tucht te handhaven (Matth. 16 : 19, 18 : 17, 18, Hand. 15 : 28, 1 Cor. 5 : 4), in den loop der tijden altoos is uitgeoefend en ondersteld is of uitgesproken wordt in de Wezelsche Artikelen Hoofdst. VIII en vr. 85 van den Catechismus; en dat naar kerkelijk recht zulk een citatie bij weigering van den geciteerde om te komen of bij zijn wegblijven tot driemaal toe moet worden herhaald, om te kunnen constateeren of deze weigering uit hardnekkigheid of wederspanning voortkomt; dat wel de vorm en toon, waarop iemand geroepen wordt om voor een kerkelijke vergadering te verschijnen, altoos beantwoorden moet aan den eisch der broederlijke liefde, maar dat, ook al geschiedt daarom zulk een oproeping in den vorm van een *verzoek* om te verschijnen, het den geroepene niet vrijstaat al dan niet te verschijnen, aangezien de kerk zulks eischt *met autoriteit*; en wat het tweede bezwaar betreft, dat, al is een commissie geen kerkelijke vergadering in den eigenlijken zin des woords, zij toch de bevoegdheid bezit, wanneer zij daartoe door een kerkelijke vergadering gemandateerd is, een predikant voor zich te ontbieden, opdat hij zich nader verklare over zijn gevoelen; dat echter de *wijze*, waarop de classicale commissie van dit citatierecht gebruik heeft gemaakt, wel geschikt was den geciteerde noodeloos te prikkelen, al verdient evenzeer afkeuring de hooge toon, waarop dr Geelkerken in zijn schrijven van 25 Sept. 1925 daarop geantwoord heeft;

26e wat het bezwaar betreft, dat het met het oog op een onpartijdig onderzoek en beoordeeling van de protesten door dr Geelkerken en den kerkeraad van Amsterdam-Zuid bij de particuliere synode van Noord-Holland ingediend tegen de handelingen der classis Amsterdam en der deputaten ad art. 49 K.O. afkeuring verdient dat de particuliere synode in de commissie, die haar van praeadvies moest dienen, twee predikanten benoemde, die reeds vroeger het onderzoek bij de classis geleid hadden, oordeelt de synode, dat de particuliere synode juist had gehandeld indien ze, evenals de generale synode van Leeuwarden bij de behandeling der zaak-Netelenbos besloot (acta art. 21) in de commissie van praeadvies geen personen benoemd had, die reeds hadden deelgenomen aan de behandeling in een vroeger stadium van het geding en dat in elk geval de afgevaardigden der classis Amsterdam naar art. 33 K.O. geen keurstem hadden mogen uitbrengen in een zaak, die hun eigen personen en kerken betrof;

27e dat het eveneens minder juist is te achten, dat de particuliere synode van Noord-Holland, na besloten te hebben aan de generale synode te verzoeken de zaak-Geelkerken in haar geheel te behandelen, toch eene beslissing nam in zake de protesten van Amsterdam-Zuid en dr Geelkerken, zoolang niet gebleken was, dat de generale synode op dit verzoek niet zou ingaan;

28e dat terecht èn de classis Amsterdam èn de particuliere synode van Noord-Holland hare afkeuring hebben uitgesproken over het feit, dat dr Geelkerken tijdens deze procedure publicaties heeft gedaan van stukken, die niet voor het publiek bestemd waren en niet dan met toestemming der meerdere vergaderingen hadden mogen gepubliceerd worden;

29e dat de houding door dr Geelkerken tijdens deze procedure tegen de classis Amsterdam aangenomen, de vooral voor een dienaar des Woords niet altijd voegzame toon, dien hij tegen deze kerkelijke vergadering aan-

sloeg (ook al werd hij soms door een niet altoos even tactvol optreden der classis en harer deputaten geprikkeld) en zijn voortdurende weigering om aan de niet onbillijke wenschen der classis te voldoen, evenzeer afkeuring verdient als de houding van den kerkeraad, die in plaats van dr Geelkerken tot toegeeflijkheid te vermanen, hem gestijfd heeft in zijn verzet;

30e dat de beschuldiging, alsof de bedoeling der classis Amsterdam of harer deputaten zou geweest zijn om van de aanklacht van br Marinus gebruik te maken om dr Geelkerken te bemoeilijken of uit zijn ambt te zetten, ten eenenmale onjuist is, aangezien uit de handelingen der deputaten en der classis genoegzaam gebleken is, dat zij bij de behandeling dezer aanklacht van br Marinus veeleer alles hebben beproefd om de zaak tot een voor dr Geelkerken bevredigende oplossing te brengen;

31e dat de klacht alsof door deze procedure gebleken is, hoe wankel de rechtspositie onzer dienaren des Woords is, berust op een verkeerde voorstelling van de toedracht der feiten en een onjuiste opvatting van hetgeen het onderteekeningformulier bedoelt.

De generale synode besluit, dat van deze uitspraak mededeeling zal worden gedaan aan dr J. G. Geelkerken, den kerkeraad van Amsterdam-Zuid, de classis Amsterdam, de particuliere synode van Noord-Holland, de predikanten J. D. Boerkoel c.s. en den kerkeraad van Tienhoven.

ARTIKEL 164.

Rede van den
praeses.

Nadat dit besluit is gevallen zegt de praeses:

Aan het einde van de tweede helft gekomen van wat het voornaamste is in onzen arbeid op deze synode, wil ik namens de synode hartelijk dank brengen aan de kerkrechtelijke commissie aan wier arbeid wij dit meer dan kostelijk rapport danken. Haar werk was niet het meest dankbare en het was alsof de plaats, waar de dogmatische commissie, en het lokaal, waar de kerkrechtelijke commissie vergaderde, dit schenen te symboliseeren.

De belangstelling voor den arbeid van de kerkrechtelijke commissie was doorgaans niet zoo groot als voor dien van de dogmatische en toch heeft zij niet minder moeilijken arbeid verricht. De broeders zelf spraken van een doolhof van uitspraken, meeningen, brochures, enz. waarin het moeilijk was, den draad van Ariadne te vinden. Evenwel is het hun uitnemend gelukt, dien draad in het oog te krijgen en vast te houden. Wij kunnen de commissie niet genoeg danken voor de nauwgezetheid waarmee zij gearbeid heeft. Elk, die het rapport onbevooroordeeld leest, moet een diepen indruk krijgen van het hartelijk begeeren van commissie en synode, om allen recht te doen en niet ter wille van de eene partij de andere te sparen. Het rapport, in zijn massieven stijl en prachtige eenheid, verraadt de meesterhand en is een model, dat in lateren tijd als voorbeeld zal dienen voor hen, die niet gewend zijn te rapporteeren op een synode van de gereformeerde kerken. Behalve dat het veel licht werpt over tal van beginselen van het gereformeerde kerkrecht, geeft het ook licht over verschillende artikelen der Kerkenorde,

niet het minst over het onderteekeningensformulier, weshalve het nog dikwijls zal worden geraadpleegd. Bovendien is het een waarschuwing voor de kerken, om bij den inzet van elke procedure het als een baken in zee in het oog te houden.

De praeses wenscht de synode geluk met het binnenhalen van deze kostelijke vrucht. Wij doen dat met de bede tot onzen God, om wiens wille deze arbeid verricht werd, of Hij dien wil zegenen en dienstbaar maken om de oogen dergenen, die zonder dit te bedoelen in een of ander opzicht eenig onrecht begingen, daarvoor te openen en in onze kerken den vrede te herstellen, waar hij verbroken werd en te verzekeren voor de toekomst.

ARTIKEL 165.

De praeses verdaagt de synode tot de volgende week, waarna de assessor voorgaat in dankgebed en de zitting door den praeses wordt gesloten.

Verdaging van
de synode.
Sluiting.

Zitting van Woensdag 10 Maart 1926 in comité-generaal.

ARTIKEL 166.

De praeses opent de zitting, laat zingen Psalm 99 : 2, en gaat voor in gebed.

Opening.

ARTIKEL 167.

De praeses houdt appèl-nominaal. Van prof. Van Gelderen en van ouderling Flier is bericht ingekomen, dat zij verhinderd zijn deze week de zittingen der synode bij te wonen. De secundus van br Flier wordt telegrafisch ontboden.

Appèl-nominaal.

ARTIKEL 168.

De acta der zittingen in comité van 3 en 4 Maart worden gelezen en vastgesteld.

Acta.

ARTIKEL 169.

De praeses doet mededeeling van de redenen, die hem geroept hebben om, na een bericht in sommige bladen meldende uitstel der zitting van heden, de leden telegrafisch kennis te geven, dat de zitting van heden wel doorgaat.

Mededeeling van
den praeses.

ARTIKEL 170.

Ingekomen
stukken.

De praeses doet voorlezing van ingekomen stukken: t.w. telegrammen van J. J. Jacques, te Rotterdam (Delfshaven); P. Risselada, te Makkum; mr A. J. de Wilde, A. Zijlstra en mr J. Terpstra, te 's Gravenhage; en brieven van J. Mijma, Den Haag, zr Wildschut, Den Haag; H. F. Punt, te Rotterdam (Delfshaven); W. F. N. van der Leeuw, te Amsterdam; E. van Beek en 8 anderen, te Amsterdam; H. van der Schaar en H. Kremer, te Amsterdam.

Alle deze stukken worden voor kennisgeving aangenomen.

ARTIKEL 171.

Telegram aan
dr Geelkerken.

Er is geen antwoord van dr Geelkerken ingekomen. Wel een schrijven van den kerkeraad van Amsterdam-Zuid (bijlage XVIII en XVIIIa), waarop geantwoord zal worden, dat de synode niet gevraagd heeft om een antwoord van den kerkeraad, maar van dr Geelkerken.

Namens de commissie, vermeld in art. 153, brengt dr Thijs rapport uit (bijlage XIX).

Aan dr Geelkerken wordt het volgende telegram gezonden:

De synode constateert met leedwezen het uitblijven uwer ondertekening, verwacht bericht van al of niet ondertekening der verklaring vóór morgenmiddag twee uur ter synode en zal niet-ontvangst binnen genoemden termijn als weigering van ondertekening moeten beschouwen. w. g. FERNHOUT.

ARTIKEL 172.

Schorsing van
de zitting.

De zitting wordt geschorst tot de avonduren.

ARTIKEL 173.

Rapport inzake
vragen van
G. C. van Kerkhof.

Nadat de praeses het comité heeft opgeheven, rapporteert ds Telkamp namens commissie IV inzake een schrijven van G. C. van Kerkhof van Amsterdam-Zuid (bijlage XX) en stelt voor:

a een schrijven te zenden aan br Van Kerkhof, als antwoord op zijn schrijven van 7 Februari 1926 over de vragen I, II en III, respectievelijk pag. 2, 4, 14 van zijn missive, dato 6 Jan. 1926;

b voor wat betreft vraag I, den schrijver te verwijzen naar het rapport der synode over de zaak-dr Geelkerken in haar geheel, bijzonderlijk het dogmatisch gedeelte;

c wat betreft vraag II, hem te melden, dat zijn verzoek van te algemeene strekking is, om voor beantwoording vatbaar te zijn en voorzoover hij bepaalde punten aan de orde stelt, hem te verwijzen naar bovengenoemd rapport, bijzonderlijk het kerkrechtelijk gedeelte en

d wat vraag III betreft, hem mede te deelen, dat een verzoek om een buitengewone kerkvisitatie, zoo noodig, behoort gedaan te worden aan de classis, waaronder de bedoelde kerk ressorteert.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 174.

Ds Gerber is door ongesteldheid verhinderd de zittingen deze week bij te wonen. Voor de verzorging van het persverslag wordt in zijn plaats aangewezen ds Kunst.

Persverslag.

ARTIKEL 175.

De synode gaat in comité-generaal.

Comité-generaal.

ARTIKEL 176.

Namens commissie III rapporteert ds Telkamp inzake een bezwaarschrift (met 3 bijlagen) van J. A. Hoebee, te Amsterdam-Zuid.

Bezwaarschrift van J. A. Hoebee.

Overeenkomstig het advies van het rapport besluit de synode, het schrijven van J. A. Hoebee, lid der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, dato 10 Febr. 1926, met 3 bijlagen, voor kennisgeving aan te nemen.

ARTIKEL 177.

Nadat het comité is opgeheven rapporteert (bijlage XXI en XXIa) dr Dijk namens commissie IV, inzake B 7, verzoekschrift van de broeders dr J. P. de Gaay Fortman c.s., en stelt voor:

Rapport inzake verzoekschrift van dr J. P. de Gaay Fortman c.s.

1° aan het verzoek tot vorming van een studiegezelschap, als in het verzoekschrift bedoeld, niet te voldoen, daar zulks niet tot de roeping en de taak der synode behoort;

2° door haar deputaten (de curatoren van de Theologische School en de deputaten tot oefening van het verband met de theologische faculteit der Vrije Universiteit) er bij de hoogleeraren in de theologie op aan te dringen zich met genoemde adressanten in verbinding te stellen, ten einde te komen tot een gezamenlijke bespreking van verschillende vraagstukken;

3° het verzoek, om uitbreiding van de deputaten voor den uitbouw der belijdenis met enkele niet-theologen, door te zenden naar de eerstvolgende generale synode, wanneer het rapport van deze deputaten aan de orde komt en

4° van deze besluiten kennis te geven aan de broeders De Gaay Fortman c.s.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 178.

Voorstel een woord van vermaan te doen uitgaan van deze synode.

De praeses stelt aan de orde de vraag of er van deze synode een woord van vermaan zal uitgaan tot de kerken om in het midden der gemeente van den kansel te worden voorgelezen. Met algemeene stemmen wordt daartoe besloten. Vergezeld van een schrijven zal dit worden toegezonden aan de classes en aan de curatoren der Theologische School en de deputaten voor de oefening van het verband met de theologische faculteit der Vrije Universiteit om daarmee de hoogleraren in kennis te stellen.

Hiertoe wordt na eenige discussie besloten.

ARTIKEL 179.

Voorlezing van het concept woord van vermaan.

Alsnu leest prof. Ridderbos het concept van het door hem ontworpen woord, waarvan naar besluit der synode de tweede lezing zal geschieden in de eerstvolgende zitting.

ARTIKEL 180.

Comité-generaal.

De synode gaat in comité-generaal.

ARTIKEL 181.

Vermaning aan dr Geelkerken.

Besloten wordt, dr Geelkerken — nadat hij de hem voorgelegde verklaring zal hebben onderteekend — uit te noodigen ter synode te komen, en alsdan tot hem te richten de vermaning, waartoe door aanneming van de voorstellen der IIIe en IVe commissie is besloten, van welke vermaning de vorm vooraf dient te worden vastgesteld.

De tekst is op verzoek van de commissie van Vrijdag 5 Maart (zie art. 157) ontworpen door prof. Greydanus en prof. Honig.

Dit ontwerp wordt voorgelezen en door de synode vastgesteld (bijlage XXII).

ARTIKEL 182.

Sluiting.

De praeses gaat voor in dankgebed en sluit de zitting.

Zitting van Donderdag 11 Maart 1926.

ARTIKEL 183.

Opening.
Appèl-nominaal.

De praeses opent de zitting; laat zingen Psalm 102 : 16; gaat voor in gebed en houdt appèl-nominaal waarbij blijkt dat alle leden tegenwoordig zijn. Oud. J. W. Maas, secundus van oud. Flier, betuigt door op te staan instemming met de belijdenisschriften.

ARTIKEL 184.

De acta worden gelezen en vastgesteld.

Acta.

ARTIKEL 185.

De praeses leest een schrijven van A. Molenaar te Buitenpost; de synode besluit dit te laten aanstaan tot de eerstkomende generale synode.

Bezwaarschrift van A. Molenaar.

ARTIKEL 186.

De synode gaat in comité-generaal.

Comité-generaal.

ARTIKEL 187.

Besloten wordt het woord van vermaan aan de kerken (vgl. art. 178 en 179) ten spoedigste te doen drukken en aan haar toe te zenden, ten einde op den aanstaanden Zondag daarvan voorlezing van de kansels gedaan worde.

Woord van vermaan aan de kerken.

Prof. Ridderbos doet nogmaals voorlezing van het door hem opgestelde ontwerp, dat daarna door de synode wordt vastgesteld (bijlage XXIII).

ARTIKEL 188.

De acta van het comité van 10 Maart worden gelezen en vastgesteld.

Acta.

ARTIKEL 189.

De praeses leest een ingekomen telegram van J. Haaksma, te Amsterdam, dat voor kennisgeving wordt aangenomen.

Schrijven van dr de Gaay Fortman e.s.

Daarna doet hij voorlezing van een ingekomen schrijven van dr J. P. de Gaay Fortman en 7 anderen, betrekking hebbende op de aan dr Geelkerken voorgelegde verklaring.

Vervolgens wordt voorgelezen een antwoord van dr Geelkerken (bijlage XXIV), alsmede een schrijven van den kerkeraad van Amsterdam-Zuid (bijlage XXV).

Antwoord van dr Geelkerken. Brief van den kerkeraad van Amsterdam-Zuid.

De synode is van oordeel, dat zij niet kan volstaan met te constateeren, dat dr Geelkerken aan haar eisch niet heeft voldaan, en stelt deze 3 stukken ter fine van advies in handen van een bijzondere commissie, die wordt samengesteld uit de dienaren des Woords dr Dijk, dr Van Es, Koopmans, Miedema en dr Thijs, en de ouderlingen Beukenkamp, Brandsma, Van den Brink en Vellenga, met alle hoogleeraren als prae-adviseurs. De vergadering dezer commissie zal door alle andere synodeleden worden bijgewoond.

ARTIKEL 190.

Sluiting. De praeses gaat voor in dankgebed en sluit de zitting.

ARTIKEL 191.

Rapport inzake
het antwoord van
dr Geelkerken.

Na heropening der zitting in comité wordt namens de commissie, genoemd in art. 189, rapport uitgebracht door prof. Aalders.

De commissie heeft het schrijven van dr Geelkerken breedvoerig besproken, en moet tot haar leedwezen de synode adviseeren, het niet als een bevredigend antwoord te beschouwen, en alsnog een poging in het werk te stellen, de gevraagde verklaring van dr Geelkerken te verkrijgen.

Aan dr Geelkerken wordt namens de synode een telegram gezonden van den volgenden inhoud:

De synode, kennis genomen hebbende van uw bereidverklaring om u naar haar uitspraak te voegen, doch de restrictie daarbij gemaakt niet kunnende aanvaarden; u verzekerend, dat zij op de wettige vrijheid der wetenschap, mits gebonden aan Gods Woord, allermint wil afdingen, en dat zij den uitbouw der belijdenis ook in het stuk van de Heilige Schrift (zonder dat echter de zaken, waarin zij thans uitspraak deed, opnieuw in geding zouden komen) hartelijk begeert te bevorderen; moet alsnog met allen ernst bij u aandringen op de gevraagde onderteekening van de u voorgelegde verklaring, en ziet uw bereidverklaring daartoe voor morgen (Vrijdag) 11 uur des v.m. tegemoet; bij het niet ontvangen waarvan zij genoodzaakt zou zijn weigering te constateeren.

(w. g.) FERNHOUT.

ARTIKEL 192.

Ingekomen
stukken.

Voorlezing wordt gedaan van de volgende ingekomen stukken, die daarna voor kennisgeving worden aangenomen: een telegram van J. Schoonhoven, te Delft; een telegram van L. G. M. A. von Nieuwenhuizen, te Amersfoort; een telegram van de predikanten C. B. Bavinck, N. Buffinga, J. Douma (Den Haag) en dr B. Wielenga; alle betrekking hebbende op de aan dr Geelkerken voorgelegde verklaring; en een brief van br A. van Kooten, te Amsterdam-Zuid.

ARTIKEL 193.

Behandeling
schrijven dr de
Gaay Fortman c.s.

Aangezien de commissie, genoemd in art. 189, geen tijd heeft kunnen vinden om de beide andere in hare handen gestelde stukken te bespreken, gaat de synode zelve tot behandeling daarvan over.

Aan prof. Hoekstra en prof. Kuyper wordt verzocht een antwoord te ontwerpen op het schrijven van de broeders J. P. de Gaay Fortman c.s.

Het schrijven van den kerkeraad van Amsterdam-Zuid wordt voor kennisgeving aangenomen. De bij de synode ingediende rapporten van de IIIe en IVe commissie zullen zoo spoedig mogelijk ook aan den kerkeraad worden toegezonden.

ARTIKEL 194.

De praeses gaat voor in dankgebed, en sluit de zitting.

Sluiting.

Zitting van Vrijdag 12 Maart 1926.

ARTIKEL 195.

De praeses opent de zitting; laat zingen Psalm 111 : 3; gaat voor in gebed en houdt appèl-nominaal, waarbij blijkt dat alle leden tegenwoordig zijn, behalve oud. Heikens van Campen, verhinderd wegens ambtsbezigheden. Ook prof. Greydanus heeft bericht van verhindering gezonden.

Opening.
Appèl-nominaal.

ARTIKEL 196.

Prof. Geesink richt, als oudste der praeadviseerende leden, het woord tot den praeses om hem geluk te wenschen met zijn verjaardag. Na de herinnering, dat zij elkander reeds zoo lang hebben gekend, wijst hij op het feit dat de jubilaris een staat van dienst achter zich heeft waarop hij met eere mag terugzien. Zes kerken heeft hij gediend, thans dient hij de zevende. Gij zijt, zoo spreekt dan dr Geesink tot den praeses, mee een der vaders van de doleantie; gij hebt haar ter hand genomen in eene kleine gemeente en dat was zoo veel zwaarder dan in een groote stad als Rotterdam. Gij hebt medegeholpen, ook door uw persarbeid, om het huwelijk tot stand te brengen tusschen A en B, of, om te spreken in de taal van den voor ons onvergetelijken vader W. H. Gispen, een monogram te maken van deze beide eerste letters van het alphabet. Gij zijt in den goeden zin des woords een man met ruimen blik. Bij al wat wij in u waardeeren, is het vooral dat wij in u als praeses hebben gewaardeerd uw rijke gaven, uw beleid, uw moed, uw trouw aan het beginsel. Wij achten het daarom een gelukkige samenloop van omstandigheden u hier in deze openbare zitting met uw verjaring te kunnen gelukwenschen. Niet alleen in het midden der synode heeft men uw groote gaven en talenten waargenomen, doch heel het land heeft getuige kunnen zijn van het feit dat ge in de kerk Christus als Koning hoog wilt houden. Gij viert thans in hoog plichtsgevoel, verre van de uwen, uw verjaardag. Wij willen als een kleine tegemoetkoming, dat

Toespraken bij
gelegenheid van
den verjaardag
van den praeses.

zij u heden in hun midden moeten missen, een telegram van gelukwensch zenden aan de uwen en in de tweede plaats u toezingen: Dat 's Heeren zegen op u daal, Psalm 134 : 3.

Hierop ontvangt ds Van Lummel het woord, die geen anderen titel heeft waarom juist hij het doet dan prof. Geesink: immers hij is, naar hij gist, de oudste onder de predikanten der synode. Ook ds Van Lummel werd in zijn gedachten teruggeleid naar dagen van strijd; in hem herleeft de herinnering aan dien eersten tijd, waarin hij den jubileerenden praeses van heden voor 't eerst ontmoette. In die jaren hadden zij den leeftijd waarin zij moeilijkheden gering achtten, en gaf de Heere moed den strijd aan te binden. Is het niet opmerkelijk, alzoo ds Van Lummel, nu wij teruggeleid worden in die bange dagen, dat gij op hoogen leeftijd gekomen, weer staat in een tijd van beroering, maar nu van nog banger strijd, waarbij het broederhart lijdt; de Heere echter zal u niet verlaten noch begeven in uw grijsheid in dezen arbeid; Hij leide u door Zijnen Geest nog jaren en schenke u Hem in de bediening van Zijn Woord te mogen dienen. Daarop verzoekt ds Van Lummel dat gezongen worde: Want God de Heer, zoo goed, zoo mild, Psalm 84 : 6.

De praeses spreekt daarop ten antwoord: Lieve broeders; de ouderdom heeft veel gebreken, maar het is zooals prof. Geesink zeide: een hooge leeftijd brengt ook zijn heerlijkheid mee en daaronder behoort ook dat het hart steeds gevoeliger wordt voor waardeering en liefde. 'k Heb er altijd behoefte aan gehad, doch nooit zooveel als in de laatste jaren. Ik ben geroerd door de ervaring zoo ruime plaats in het harte te hebben der broederen. Aan deze liefde ook dacht ik bij het dankend zingen van Ps. 84 : 6. Het is de eerste maal dat ik mijn verjaardag vier buiten den kring der mijnen; en nu geeft God de Heere het mij te doen in dezen kring, met een deelneming en waardeering, vergunt mij deze kritiek, die buiten alle verhouding zijn. De praeses dankt prof. Geesink en ds Van Lummel voor hun woorden en niet minder de broeders van de pers voor het bloemstuk dat op de tafel prijkt. Mocht er wat meer in mijn leven zijn, zoo spreekt de praeses, van wat gij er in meent te zien! En hij eindigt zijn woord met de bede dat de Heere allen, bovenal de kerken, die meer zijn dan wij, krone met Zijnen zegen.

ARTIKEL 197.

Acta. De acta worden gelezen en vastgesteld.

ARTIKEL 198.

Uitstel gewone generale synode. De praeses stelt daarop aan de orde de dubbele vraag of de synode, uitgeschreven voor den nazomer van 1926, zal moeten worden uitgesteld,

en zoo ja: welke kerk haar dan zal moeten samenroepen. In de eerste plaats doet hij nu voorlezing van een schrijven namens het moderamen van de deputaten der generale synode voor de zending onder de heidenen en Mohammedanen, in welk schrijven de volgende zaken onder de aandacht worden gebracht:

Mandaat
deputaten voor
de zending.

1. dat uiteraard in geval van uitstel het mandaat van deputaten (zie acta 1923, art. 168) tot de volgende synode behoort te worden verlengd;

2. dat er aangelegenheden zijn, en andere zich lichtelijk kunnen voordoen (met name de zaak der beraamde inrichting eener z.g. „hoogere kweekschool” te Solo), waaromtrent de beslissing bezwaarlijk tot een volgende synode kan aangehouden worden;

3. dat de vergaderingen in Indië, in de veronderstelling dat de synode in dit jaar vergadert, allicht ook beslissingen kunnen vragen, die geen uitstel van zoo langen duur kunnen lijden, waarom het moderamen aan de synode voorstelt, deputaten te machtigen, onder verantwoording aan de volgende synode en de verplichting om in gewichtige aangelegenheden, of maatregelen, die groote finantiëele uitgaven met zich brengen, niet anders dan bij volstrekke noodzaak een besluit te nemen, tot het afdoen van zaken, die *nu* niet behandeld kunnen worden, en waarover toch vóór de volgende synode *moet* beslist worden.

Nadat de synode heeft besloten dat de generale synode een jaar zal worden uitgesteld, wordt de kerk van Groningen aangewezen haar saam te roepen. Besloten wordt den deputaten voor de zending mandaat te verlenen gelijk door hun moderamen werd gevraagd.

Verder worden met het oog op het uitstel der synode de mandaten der onderscheiden deputaatschappen verlengd en worden de hun toegestane credieten met een derde verhoogd voor zooveel noodig; tevens wordt besloten de jaarlijksche toelage voor den heer O. Casemier uit te keeren tot het jaar 1927.

Mandaten overige
deputaatschappen.

O. Casemier.

ARTIKEL 199.

Op voorstel van het moderamen wordt wegens het overlijden van dr J. C. de Moor benoemd tot derden secundus van de deputaten tot oefening van het verband met de theologische faculteit aan de Vrije Universiteit ds T. Ferwerda; terwijl in de vacatures door zijn sterven ontstaan bij de deputaten voor de overweging van het vrouwenkiesrecht enz.; voor de verstrooide gereformeerden in Nederlandsch-Indië en voor de liturgie-vraagstukken enz. geen nieuwe deputaten worden benoemd.

Vacatures in
deputaatschappen,
ontstaan door
het overlijden van
dr J. C. de Moor.

ARTIKEL 200.

De synode gaat in comité-generaal.

Comité-generaal.

ARTIKEL 201.

Acta. De acta van het comité-generaal van Donderdagmiddag 11 Maart worden gelezen en vastgesteld.

ARTIKEL 202.

Telegram van dr Scheurer. De praeses doet voorlezing van een telegram van dr J. G. Scheurer te Ermelo, dat voor kennisgeving wordt aangenomen.

Telegram van dr Geelkerken. Van dr Geelkerken wordt ontvangen een telegram van den volgende inhoud:

Uw ongecollationeerd telegram, zooals ik dat tegen 11 uur gisteravond ontving, waarin uw uitspraak omtrent Genesis 2 en 3 onttrokken wordt aan de wettige vrijheid van beoordeeling door een wetenschap, die zich gebonden houdt aan Gods Woord, maakt onderteekening uwer verklaring voor mij en iederen gereformeerden geloovige te meer onmogelijk.

ARTIKEL 203.

Oordeel van de synode over het antwoord van dr Geelkerken. Na ernstige overweging spreekt de synode met algemeene stemmen uit, dat het telegram van dr Geelkerken is een weigering om de hem voorgelegde verklaring te onderteekenen.

De praeses wijst op het droeve feit, dat deze weigering van dr Geelkerken moet worden geconstateerd; maar spreekt ook uit, dat het een verademing is, dat wij nu eindelijk het licht hebben, dat wij behoeven. Het kan ons niet verontrusten, omdat we in onze harten verzekerd zijn gehandeld te hebben in gebondenheid aan het Woord van onzen God. In heel onze houding en onze behandeling van deze zaak hebben wij niet gezocht een vonnis over dr Geelkerken. Maar naast en toch ook weer boven zijn belang ging het ons alleen om het heil der kerken en allermeest om de eere onzes Gods. Hierin was onder ons groote eenparigheid. En alle verschil van gevoelen gold zaken van den tweeden en derden rang. De Heere heeft ons ook hierin gegeven goeden grond voor het vertrouwen, dat Hij ons leidde door zijnen Heiligen Geest. In Zijn handen stellen wij nu ook de gevolgen, welke die ook mogen zijn. In die handen is Zijn kerk veilig. In vertrouwen op Hem hebben wij af te wachten wat komen zal. In het vertrouwen op Hem, die Zijn verbond nooit breekt en Zijn werk niet verloochent. Het zal daarbij voor ons en voor de kerken noodig zijn veel het aangezicht onzes Gods te zoeken, dat het Hem believe te verhoeden, dat er groote scheuring in onze kerken zou ontstaan, en te voorkomen, dat tal van broeders en zusters, onder verkeerden invloed en door allerlei misverstand en voorliefde voor een bepaald persoon, het spoor bijster zouden raken.

ARTIKEL 204.

Namens de commissie, aangewezen in art. 157 dezer acta, wordt rapport en advies uitgebracht omtrent de vraag, wat de synode thans te doen staat, welk advies nader door prof. Kuyper wordt toegelicht.

Rapport van de
commissie
naar art. 157.

Aan de hoogleeraren dr Bouwman, dr Hoekstra en dr Kuyper wordt opgedragen dit advies nader in voorstellen te formuleeren, en ook te ontwerpen den vorm, waarin het besluit der synode ten aanzien van dr Geelkerken aan hemzelf zal worden medegedeeld.

ARTIKEL 205.

Een telegram, onderteekend: Geelkerken, waarbij het in art. 202 vermelde wordt ingetrokken en dringend samenspreking wordt verzocht, geeft de synode aanleiding om dr Geelkerken terstond telegrafisch uit te noodigen tot het gewenschte onderhoud.

Valsch telegram,
onderteekend:
Geelkerken.

Besloten wordt dr Geelkerken te ontvangen in comité-generaal, met uitsluiting van alle anderen. Aan prof. Ridderbos wordt opgedragen, alsdan namens de synode dr Geelkerken te woord te staan, en, zonder in discussie te treden, nogmaals bij hem aan te dringen op onderteekening der voorgelegde verklaring, hem daarbij wijzende op de ernstige gevolgen van weigering. Indien dr Geelkerken alsdan nog om bedenktijd mocht vragen tot den volgenden morgen, zal de synode naar bevind van zaken oordeelen.

ARTIKEL 206.

De zitting wordt geschorst tot 's avonds.

Schorsing der
zitting.

ARTIKEL 207.

Na heropening der zitting deelt de praeses mede, dat het telegram, bedoeld in art. 205, valsch is gebleken.

Valsch gebleken
stukken.

Daarna wordt voorgelezen een schrijven van J. Vree, gewaarmerkt door G. C. van Kerkhof, waarin hij naar aanleiding van een tot hem gekomen gerucht mededeelt nooit aan de synode geschreven te hebben, en nog geheel op hetzelfde standpunt te staan.

Hieruit blijkt dat het in deze acta art. 132 sub g vermelde schrijven valsch is.

ARTIKEL 208.

Prof. Kuyper brengt, mede namens prof. Bouwman en prof. Hoekstra, nader advies uit omtrent de gedragslijn, door de synode te volgen, nu dr Geelkerken geweigerd heeft de hem voorgelegde verklaring te onderteekenen.

Advies inzake
te volgen
gedragslijn.

ARTIKEL 209.

Schorsing
dr Geelkerken.

Na ernstige en breede beraadslaging vereenigt de synode zich bij hoofdelijke stemming met de eerste conclusie van het hierboven bedoelde advies, van den volgenden inhoud:

1. De generale synode besluit dr J. G. Geelkerken voor drie maanden in zijn dienst te schorsen wegens zijne weigering om de verklaring door de synode van hem gevraagd te onderteekenen en wegens zijn voortdurend verzet tegen kerkelijke vergaderingen, wier gezag hij niet erkennen wilde.

De afgevaardigden van Noord-Holland, die naar art. 33 K.O. aan deze stemming niet hebben deelgenomen, verklaren daarna hoofd voor hoofd namens hunne synode, zich met deze beslissing te conformeerden.

Dit wordt ook verklaard door een tweetal broeders, die aanvankelijk bedenking hadden, reeds thans tot deze beslissing mede te werken.

De definitieve beslissing zal worden genomen in openbare zitting.

ARTIKEL 210.

Verdere besluiten
in de zaak
dr Geelkerken.

Vervolgens besluit de synode, overeenkomstig de verdere voorstellen van hetzelfde advies, als volgt:

2. Indien dr Geelkerken na drie maanden nog weigerachtig blijft de verklaring door de synode van hem geëischt te onderteekenen, zal hij van zijn dienst worden afgezet.

3. Indien dr Geelkerken zich aan de schorsing niet zou onderwerpen, zal de generale synode terstond bijeenkomen om hem uit zijn dienst af te zetten volgens art. 80 wegens openbare scheurmakerij.

4. Indien de kerkeraad van Amsterdam Zuid de schorsing niet erkent en toch zich in het kerkverband wil handhaven, dan zullen de kerkeraadsliden, die zich aan deze openbare scheurmakerij schuldig maken, door de generale synode worden afgezet, en de kerkeraad van Amsterdam worden gemachtigd om met behulp van de trouw gebleven ouderlingen en diakenen en het beter deel der gemeente ten spoedigste opnieuw den kerkeraad te formeeren en dezen in het ambt te doen bevestigen.

5. Indien dr Geelkerken en de kerkeraad van Amsterdam-Zuid het kerkverband mochten verbreken, zal tegen hen niet verder met censuur worden opgetreden, maar alleen geconstateerd worden, dat zij van de gereformeerde kerken zich hebben afgescheiden, en de kerkeraad van Amsterdam gemachtigd worden op de sub 4 aangegeven wijze den kerkeraad van Amsterdam-Zuid opnieuw te formeeren.

6. Zoolang de kerkgebouwen in handen zijn van den schismatieken kerkeraad, zullen de getrouwe kerkeraadsliden en gemeenteleden vermaand worden in de naburige kerken de godsdienstoefeningen bij te wonen en aldaar de sacramenten te ontvangen, maar tegelijk zal ten spoedigste gezorgd worden, dat in Amsterdam-Zuid een

geregelde bediening des Woords en der sacramenten plaats vindt.

7. De beslissing, of over de kerkgebouwen enz. een procedure zal gevoerd worden dan wel door minnelijke schikking men zal trachten tot verdeeling der kerkegoederen te komen of deze geheel aan den schismatieken kerkeraad zal overlaten, zal aan den nieuw te formeeren kerkeraad worden overgelaten in overleg met een commissie van advies door de generale synode te benoemen.

8. Wanneer op andere plaatsen dan te Amsterdam-Zuid de predikanten of kerkeraden zich openlijk aan de zijde van dr Geelkerken en den schismatieken kerkeraad mochten stellen, moeten de classes terstond optreden om hen te vermanen, en, wanneer zij desniettegenstaande volharden, hen schismatiek verklaren en afzetten.

9. Mocht in een of andere classis de meerderheid met dr Geelkerken medegaan, dan moet terstond door het trouwe deel een tegen-classis worden geformeerd.

10. Attestaties door een schismatieken kerkeraad afgegeven mogen door onze kerken niet meer worden aangenomen zonder nader onderzoek.

11. De sub 7 genoemde commissie zal ook volmacht ontvangen, om, wanneer elders dan in Amsterdam-Zuid scheuring ontstaat, van advies te dienen. Voor elk provinciaal ressort zal een deputaat worden aangevoerd, die daarbij deze commissie ter zijde zal staan voor zoover het zijn provinciaal ressort betreft.

12. Aan deze commissie zal een crediet worden toegestaan tot een bedrag van f 1000.

13. Tot leden der commissie van advies worden benoemd: prof. dr F. W. Grosheide, prof. dr H. H. Kuyper (aan wien mede wordt opgedragen de commissie saam te roepen), ds J. L. Schouten, mr G. H. A. Grosheide en mr J. A. de Wilde; — terwijl voor de provinciale ressorten worden aangewezen: voor Zuid-Holland (noordelijk gedeelte) dr K. Dijk, voor Zuid-Holland (zuidelijk gedeelte) ds C. W. J. van Lummel, voor Zeeland ds J. H. Telkamp, voor Utrecht dr H. Kaajan, voor Gelderland ds J. G. Kunst, voor Noord-Brabant en Limburg ds J. H. Donner, voor Overijssel prof. dr H. Bouwman, voor Drente dr J. Thijs, voor Friesland (noordelijk gedeelte) ds J. P. Klaarhamer, voor Friesland (zuidelijk gedeelte) ds D. P. Koopmans, voor Groningen ds J. J. Miedema. Aan deze commissie wordt het recht toegekend, zich — indien noodig — anderen te assumeeren.

14. Er zal een open brief aan alle kerken worden gezonden om ze in te lichten en te waarschuwen voor scheurmaking. De opstelling daarvan wordt opgedragen aan ds Laman, prof. Ridderbos en dr Thijs.

De praeses betuigt de commissie der drie hoogleeraren dank voor haar kostelijke adviezen.

De synode acht het niet oorbaar deze beslissingen in openbare zitting te herhalen of daarvan mededeeling te doen.

ARTIKEL 211.

Verzoek aan
redacteuren van
kerkelijke bladen.

De synode acht het wenschelijk, het misverstand weg te nemen, dat in onze kerken zou kunnen ontstaan omtrent de strekking van het in art. 191 dezer acta vermelde telegram der synode ten gevolge van de onjuiste weergave daarvan door dr Geelkerken in zijn antwoord-telegram van heden (zie art. 202). Dit zou het eenvoudigst kunnen geschieden door beide formuleeringen tegenover elkander te stellen.

Aan de ter synode aanwezige redacteuren der algemeene kerkelijke bladen wordt verzocht aan dezen wensch uitvoering te geven, en wel aan prof. Bouwman voor „De Bazuin”, prof. Kuyper voor „De Heraut”, prof. Hepp voor „De Reformatie”.

ARTIKEL 212.

Schorsingsbrief
dr Geelkerken.

Door prof. Hoekstra wordt voorlezing gedaan van de ontworpen missive, waarbij de schorsing van dr Geelkerken te zijner kennis zal worden gebracht (bijlage XXVI).

Dit ontwerp wordt vastgesteld.

Het schrijven zal bij dr Geelkerken aan huis worden bezorgd. Evenzoo aan den kerkeraad afschrift daarvan.

Het moderamen zal de schorsing zoo spoedig mogelijk ter kennis van de kerken brengen.

ARTIKEL 213.

Vermaning aan
dr Geelkerken
na te zenden.

De vermaning aan dr Geelkerken te richten, waarvan in art. 181 dezer acta melding is gemaakt, zal met een kort bijschrift aan dr Geelkerken worden nagezonden.

ARTIKEL 214.

Het dogmatisch
en kerkrechtelijk
rapport
in boekformaat.

Besloten wordt, zoo spoedig mogelijk het dogmatisch met het kerkrechtelijk rapport in boekformaat voor het publiek verkrijgbaar te stellen.

ARTIKEL 215.

Opheffing van het
comité-generaal.

Het comité-generaal wordt opgeheven.

ARTIKEL 216.

Telegram van de
familie Fernhout.

Na heropening van de zitting doet de praeses voorlezing van het volgende telegram: Het zij ons vergund langs dezen weg synode hartelijkst te danken voor hare gelukwensen en heilbede in verband verjaardag van onzen lieven man en vader, w.g. mevrouw Fernhout, familie Fernhout.

Daarna worden nog voorgelezen vier brieven en wel van C. A. van der Smit te Delfshaven; van J. J. Jacques te Rotterdam; van T. Steegstra te Groningen en van Th. C. G. J. van Urk te Amsterdam-Zuid.

Ingekomen
brieven.

Alle deze stukken worden voor kennisgeving aangenomen.

ARTIKEL 217.

De praeses leest het besluit inzake de schorsing van dr Geelkerken genomen in de zitting van het comité-generaal luidende: De generale synode besluit dr J. G. Geelkerken voor drie maanden in zijn dienst te schorsen wegens zijne weigering om de verklaring door de synode van hem gevraagd te ondertekenen en wegens zijn voortdurend verzet tegen kerkelijke vergaderingen, wier gezag hij niet erkennen wilde. Daarna wordt het, in deze openbare zitting in stemming gebracht, met de stemmen van alle praeadviseerende leden en met die van alle de leden aangenomen. De afgevaardigden van Noord-Holland, die naar art. 33 K.O. aan deze stemming niet hebben deelgenomen, verklaren daarna hoofd voor hoofd namens hunne synode, zich aan deze beslissing te conformeren.

Schorsing
dr Geelkerken.

ARTIKEL 218.

De praeses spreekt als volgt: Daarmee is een besluit gevallen dat wij zoozeer gehoopt en gebeden hebben van God niet te moeten nemen, en wij zouden wel wenschen den broeder dien het treft te zeggen met hoe groot leed wij het nemen en hoe gaarne en tot welken prijs wij er aan wenschten te ontkomen. Hij kan het weten hoe wij het uiterste deden om hem er toe te bewegen te erkennen dat hij dwaalde. Dat alles is vruchteloos geweest, het was ons eene smartelijke beproeving en hem drijft dat op een smartelijken weg. Wij zien hem dien weg opgaan, terwijl in ons hart de bede is, dat God hem bekeere en wij willen onze vergadering niet sluiten zonder die bekeering af te smeeken en te bidden dat God deze tucht daartoe moge gebruiken. De tuchtmiddelen toch zijn niet om neer te werpen, maar om op te heffen, want wij vermogen niets tegen de waarheid, maar voor de waarheid.

Rede van den
praeses.

ARTIKEL 219.

Prof. Hoekstra doet voorlezing van de volgende missive:

De generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland, vergaderd te Assen, 12 Maart 1926, constateerende, dat gij op haar herhaald verzoek geweigerd hebt de u voorgelegde verklaring te ondertekenen, aldus luidende:

Schorsingsbrief
dr Geelkerken.

„Ondergeteekende, kennis genomen hebbende van de uitspraak der synode:

„dat de boom der kennis des goeds en des kwaads, de slang en haar spreken en de boom des levens naar de klaarblijkelijke bedoeling van het Schriftverhaal van Genesis 2 en 3, in eigenlijken of letterlijken zin zijn op te vatten en dus zintuiglijk waarneembare werkelijkheden waren, en dat derhalve de meening van dr Geelkerken, als zou men disputabel kunnen stellen, of deze zaken en feiten zintuiglijk waarneembare werkelijkheden waren, zonder met het in art. 4 en 5 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis beleden gezag der Heilige Schrift in strijd te komen, moet worden afgewezen”,

verklaart zich aan deze beslissing te conformeeren en het Schriftverhaal van Genesis 2 en 3 naar zijn in de uitspraak der synode aangegeven zin zonder eenig voorbehoud te aanvaarden en ten grondslag te zullen leggen aan wat hij in dezen zal leeren”;

van oordeel, dat gij door deze weigering getoond hebt een leering voor te staan, die in strijd is met het door de gereformeerde kerken in art. 4 en 5 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis beleden gezag der Heilige Schrift,

uitsprekende, dat alle vermaningen der kerkelijke vergaderingen en pogingen om u tot inkeer te brengen vruchteloos zijn gebleven, en gij voortdurend in verzet gekomen zijt tegen het wettig gezag, dat naar het Woord Gods, de Belijdenis en de Kerkenorde aan de kerken en aan hare meerdere vergaderingen is geschonken,

besluit met diep leedwezen u, ingaande heden 12 Maart, volgens art. 80 K.O., in uwe ambtelijke bediening te schorsen voor den tijd van drie maanden,

ten einde u gelegenheid te geven u alsnog te beraden, tot verootmoediging te komen en uwe afdwaling te belijden, waartoe de synode u met allen aandrang opwekt, en waartoe zij van den Heere bidt, dat Hij u geve alles wat ge in dezen weg behoeft.

Dit ontwerp van de schorsingsmissive wordt zonder hoofdelijke stemming aldus vastgesteld, waarna de synode besluit hiervan kennis te geven aan dr J. G. Geelkerken, den kerkeraad van Amsterdam-Zuid, de classis Amsterdam, de particuliere synode van Noord-Holland en aan de gereformeerde kerken in Nederland, België, Rijn-Pruisen en Westfalen, graafschap Bentheim en Oost-Friesland, aan de classis Batavia en aan de classis Buenos Aires.

ARTIKEL 220.

Slotwoord van
den praeses.

De praeses constateert nu dat wij gekomen zijn aan het voorloopig einde der synode en zegt:

Definitief kan de synode thans haar zittingen nog niet sluiten, er zal binnenkort nog wel een zitting der generale synode noodig zijn.

Toch zijn wij in zekeren zin aan het einde van onzen arbeid en daarom voegt het mij als praeses een enkel woord tot de synode in het algemeen en tot sommige personen in het bijzonder en ook tot een deel onzer gasten te richten.

Eerst tot de synode zelf.

En dat is, om haar te troosten over den moeilijken arbeid, dien zij hier heeft moeten verrichten, en over het smartelijk besluit, dat zij heeft moeten nemen, met een terugblik op haar zittingen sedert ze, zooveel weken geleden, samenkwam.

In die zittingen is veel gezocht, veel gebeden, ook geworsteld om de droeve zaak, die ons hier bracht, zoo het God behaagde tot een goed einde te brengen. Maar onder dat alles hebben wij, zoo zal ieder onzer getuigen, kennelijk ondervonden de hulpe Gods en rijkelijk ervaren de heerschappij en de leiding des Geestes. In broederlijke gezindheid, onderling niet slechts, maar ook ten opzichte van den broeder, over en met wien wij te handelen hadden, waren wij bijeen; in eenparigheid van inzicht en in groote eenstemmigheid bij de te nemen besluiten, wat ons verzekerde hoe God de Heere in ons midden was en onze arbeid in Hem niet ijdel kon zijn. Dat is onze rijkste troost, dien wij meedragen kunnen, mét de smartelijke herinnering aan de uitkomst van onzen arbeid. Dat geeft ons de vrijmoedigheid — met de bewustheid, dat 't onze ernstige bedoeling en vurige begeerte was de eere Gods te zoeken in de handhaving van de belijdenis der kerken —, de uitkomst van onzen arbeid te leggen voor Zijn aangezicht en de verzoening te smeeken in Jezus' bloed, die ook onze arbeid behoeft, en Gods zegen er over in te roepen, zonder welken zegen hij geen vrucht dragen kan.

Namens de synode dank ik allereerst de heeren professoren aan de Theologische School der kerken en de theologische faculteit der Vrije Universiteit, die ons in onzen arbeid zoo trouw en met zooveel toewijding hebben willen steunen en helpen. Broeders, wij zouden niet geweten hebben hoe, te midden van de verwarrende vragen, waarvoor wij stonden, en de moeilijke vraagstukken, welke ons voor de voeten waren gelegd, het pad te vinden, indien wij niet door u gediend waren met raad en hulp. Wij zeggen u hartelijk dank, dat gij met zoo groot geduld en ijzeren volharding hebt mede-gearbeid tot de taak volbracht was. Moge de Heere God u loonen voor uw werk, door u te doen zien, mét ons, dat Hij uit dien arbeid voor Zijn Naam en kerk een blijvende vrucht bereidt.

Als voorzitter breng ik een woord van hartelijken dank aan den broeder assessor en de broeders scribae, die mij steunden in 't leiden, zoo goed en zoo kwaad het kon, van deze synode en haar arbeid. Broeders, in die leiding hebt gij in mij veel gebreken moeten dragen. Maar gij hebt getoond dat te kunnen. Van mijn zwakheid hebt gij mij nooit een verwijt gemaakt, integendeel die steeds vriendelijk bedekt en

u gehaast, als het noodig was, mij te hulp te komen. Ik dank u daarvoor hartelijk.

Het was niet een der geringste genietingen, die God ons in vele goede samenkomsten gaf, aldoor te mogen gevoelen, dat de innerlijke band der liefde ons samenbindt. Het moderamen heeft daaraan niet het minst gedankt den moed en de kracht, waarover het mocht beschikken.

Namens de synode breng ik ook dank aan de pers. Neen, niet enkel vreugde mochten wij van haar beleven en somtijds dreigde ze ons te ontstemmen. Maar dat was de pers buiten de kerkmuren; het was de onbescheiden pers, die door alle staketselen heen trachtte door te dringen. De pers in onze vergaderingen, in plaats van te hinderen, heeft ons krachtig gesteund en niet weinig gediend door te helpen verzekeren de vrucht van onzen arbeid, in bescheiden publicatie van wat haar ter publicatie werd meegedeeld.

Grooten dank zijn wij ook verschuldigd aan de broeders en zusters in Assen, die zoo gul hun woningen hebben ontsloten. Al spoedig hoorden wij de verzekering, dat de synodeleden zeldzame gastvrijheid genoten en dat men overal zijn best deed het hun aangenaam en gemakkelijk te maken. Als Drent wil ik daaraan toevoegen, dat ik trotsch ben op Assen, dat de Drentsche gastvrijheid zoo heeft hooggehouden.

Niet minder dank zijn wij verschuldigd aan de kerk van Assen, die boven haar macht heeft gedaan om de synode te ontvangen, zooals het met haar waardigheid overeenkomt.

Dienstvaardigheid hebben wij niet het minst ondervonden van den koster en zijn vrouw, en broeder Grasmaaijer. Ook hem dank ik daarvoor. Misschien zou ik nog anderen moeten noemen. Ik denk aan de adviseurs buiten de hoogleeraren, aan de broeders uit Amsterdam en Noord-Holland, die ons bij voorkomende gelegenheden met inlichtingen dienden. Broeders, ontvangt ook gij onzen dank!

Slotwoord van
den assessor.

Ds Laman, de assessor der synode, zegt daarop den praeses hartelijk dank namens de synode voor de aangename leiding der vergadering. Dat was een moeilijke taak, aldus spreker. Het was langdurig en spannend. Wij hebben allen gevoeld, dat gij de teugels niet te strak gehouden hebt. Gij hebt met vastheid geregeerd, met wijsheid en welberaden. Uw taak was moeilijk, aan het begin en aan het eind. Het staat ons nog levendig voor den geest hoe kort na de eerste samenkomsten der synode op u de droeve plicht rustte een woord te wijden aan het heengaan van een beminden broeder; aan het slot rust op u de droeve taak de schorsing uit te spreken van een broeder, dien wij gaarne zouden willen behouden. God heeft u gesteund. Gij behoort niet meer tot de jongsten, maar door Gods goedheid moogt gij er wezen. Gij hebt gestaan in mannelijke kracht. Gij hebt gesproken van gebreken, maar die, aldus ds Laman, waren zij al te bespeuren, waren rijk versierd met deugden.

Wij hopen, dat God u nog tot rijken zegen voor Zijn kerken moge stellen. Wij danken u zeer voor de leiding der synode gegeven.

Prof. Kuyper spreekt daarop namens de hoogleeraren. Wij hebben behoefte, aldus spreker, u te danken voor uw voortreffelijke leiding. Ook onze arbeid ten behoeve der kerken werd met veel gebed en worsteling der ziel verricht. Wij hadden allen het gevoel van den aanvang af, dat het niet was een gewone, maar een buitengewone synode. Zij zou worden een keerpunt in de geschiedenis der gereformeerde kerken. Wij hebben samen, zoo richtte prof. Kuyper zich tot den praeses, meegemaakt de glorie-dagen der doleantie en later het samenkomen van A en B. Spreker uit de meening, dat daarna geen moment in de geschiedenis onzer kerken zoo ingrijpend en van zooveel gewicht was als deze synode. Wij zien telkens — als het God behaagt een reformatie tot stand te brengen om ons weer te brengen onder de heerschappij van Christus en Zijn Woord — dat, nadat er een geslacht is voorbijgegaan, de afval weer binnendringt. Bij de groote reformatie van 1574 heeft dit slechts geduurd tot 1618, toen men reeds afdwaalde van den grondslag van Gods Woord. Ook bij ons duurde het niet lang, of er kwam een strooming, die de kerken bedreigde. God heeft van ons weggenomen de groote mannen, die ons als leiders waren gegeven. Een ander geslacht is opgetreden, om hun taak op zich te nemen. Voor ons als hoogleeraren, die de wetenschap dienen, gold het de verhouding van de wetenschap tot het Woord Gods. Wij hebben getracht daarin de kerken te dienen. Het is ook voor ons een oorzaak van droefheid dat wij genoodzaakt waren over 'n broeder de schorsing uit te spreken. Merle d'Aubigné prees de synode van Dordrecht, omdat zij een onvervalscht getuigenis uitbracht voor de soevereiniteit van de genade van God. Het is onze bede, dat zoo ook van de synode van Assen gezegd mag worden, dat zij onwankelbaar trouw heeft willen blijven aan het gezag en de soevereiniteit van het Woord Gods en dat, hoe zwaar het ook was, zij geen tittel of jota daarvan heeft willen loslaten.

Ook prof. Kuyper wil den voorzitter danken voor de uitnemende wijze, waarop hij de vergaderingen heeft geleid. In u hebben wij gevonden een representant van het oude geslacht, dat dreigt uit te sterven, dat de uitnemende gave bezit van den adel van 't woord, de gave om op elk moment het woord te vinden, dat spreekt tot het hart. God heeft u die gave geschonken. Wij wisten dat reeds lang uit de gemeenten, die ge gediend hebt. Daarin ligt uw adel, niet door geboorte of geld, maar — ik durf het zeggen — door den Heiligen Geest geschonken aan de uitnemendste kinderen Gods. Gij zijt ons een kostelijk erfstuk van ons voorgeslacht uit een glorierijken tijd. Gij zijt opgetrokken in de doleantie en het was ons een voorrecht zoo'n man als leidsman der synode te hebben. God geve waar wij met zorg in het hart de

Slotwoord van
prof. Kuyper.

toekomst tegemoet gaan, de herinnering aan het woord van den voorzitter der openingsbijeenkomst, dat er stormen om het sloopke der kerk kunnen zijn, maar dat wij veilig gaan als Jezus bij ons is. Hij zal Zijn kerk bewaren en sterken.

ARTIKEL 221.

De praeses gaat voor in gebed en sluit om kwart over twaalf de zitting.

Zitting van Woensdag 17 Maart 1926.

ARTIKEL 222.

Opening.
Appèl-nominaal.

Bij ontstentenis van den praeses en den assessor opent dr Keizer de vergadering, laat zingen Psalm 25 : 10, gaat voor in gebed en houdt appèl-nominaal. Behalve de praeses en de assessor, die ook niet door zijn secundus kon worden vervangen wegens ongesteldheid, zonden prof. Van Gelderen en prof. Honig bericht van verhindering, eveneens oud. Bax.

Dr J. Hoek, secundus van ds Fernhout, betuigt instemming met de belijdenisschriften.

ARTIKEL 223.

Ongesteldheid
van den praeses
en van den
assessor.

Dr Keizer leest de brieven van den praeses en van den assessor waarin dezen kennis geven van verhindering wegens lichte ongesteldheid. De synode draagt aan de scribae op deze beide broeders van harentwege hartelijke belangstelling te betoonen door hun schrijven te beantwoorden.

ARTIKEL 224.

Verkiezing
van een tweeden
assessor.

Op voorstel van dr Keizer gaat de synode over tot de verkiezing van een tweeden assessor, om deze zitting te presideeren. Bij schriftelijke stemming wordt als zoodanig aangewezen dr Dijk.

ARTIKEL 225.

Dr Dijk waar-
nemend praeses.

Dr Dijk neemt daarop als praeses plaats, dankt voor het vertrouwen in hem gesteld en doet een beroep op aller medewerking bij de afhandeling van de hoogst ernstige zaken waartoe de synode thans weer is saamgekomen.

ARTIKEL 226.

Acta.

De acta worden gelezen en vastgesteld.

ARTIKEL 227.

De praeses deelt den inhoud mede van de volgende ingekomen stukken:
a een schrijven van den raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid (bijlage XXVII);

Ingekomen
stukken.

b een telegram uit naam van belijdende leden uit verschillende gereformeerde kerken op 17 Maart vergaderd in het concertgebouw te Amsterdam, onderteekend door K. van den Berg en W. M. Haaksma;

c een telegram van de familie T. van Batenburg Hinlopen;

d een schrijven van P. Hoogewoud te Amsterdam;

e een schrijven namens den kerkeraad van de gereformeerde kerk van Utrecht;

f een schrijven van W. F. N. van der Leeuw te Amsterdam;

g een schrijven van B. de Vries te 's Gravenhage;

h een telegram van C. de Bok te Rotterdam;

i een schrijven van Joh. W. Busing te Rotterdam (Delfshaven);

j een schrijven van H. L. van Bruggen te Amsterdam;

k een schrijven van den kerkeraad der gereformeerde kerk van Zeist;

l een schrijven van H. van der Linde te Amsterdam;

m een schrijven van C. F. S. Touber te Arnhem;

n een schrijven van J. Noorland te Lisse.

Alle deze stukken die bezwaar maken tegen of instemming betuigen met de handelingen der synode worden voor kennisgeving aangenomen.

ARTIKEL 228.

De synode besluit een schrijven van de dienaren des Woords J. C. Rullmann en P. Ch. van der Vliet in handen te stellen van prof. Hoekstra en prof. Kuyper.

Schrijven van
ds Rullmann en
ds Van der Vliet.

ARTIKEL 229.

Prof. Hoekstra rapporteert (bijlage XXVIII en XXVIIIa) inzake het in art. 189 vermelde schrijven van dr J. P. de Gaay Fortman c.s. en stelt voor:

Antwoord
aan dr De Gaay
Fortman c.s.

¹⁰ aan de broeders dr De Gaay Fortman c.s. te antwoorden:

a dat in de zaak-dr Geelkerken niet in geding is een of andere exegeze van Genesis 2 en 3, maar dat het gaat om geloof of niet-geloof aan hetgeen de Heilige Schrift in deze hoofdstukken als zaken en feiten mededeelt;

b dat de synode geen uitbreiding heeft gegeven aan eenig artikel der belijdenis noch een artikel aan de belijdenis heeft toegevoegd, maar niets anders gedaan dan de uitspraken der belijdenis handhaven;

c dat de synode in betrekking tot de andere door hen gemaakte opmerkingen, verwijst naar de conclusies d.d. 10 Maart door haar aanvaard in betrekking tot het eerste schrijven van dr De Gaay Fortman c.s.;

2° aan dr De Gaay Fortman c.s. mededeeling te doen van dit rapport en van de conclusies der synode.

Nadat de synode het rapport met algemeene stemmen heeft aanvaard worden de conclusies eveneens aangenomen.

ARTIKEL 230.

Opname
van gewisselde
telegrammen
in de acta.

De synode besluit de telegrammen, gewisseld met dr Geelkerken, in haar acta op te nemen.

ARTIKEL 231.

Comité-generaal.

De synode gaat in comité-generaal.

ARTIKEL 232.

Open brief
aan de kerken.

Ds Laman wordt op zijn verzoek om gezondheidsredenen ontheven van de taak hem opgedragen om met prof. Ridderbos en dr Thijs een „open brief” aan de kerken te richten (zie art. 210 sub 14). Deze taak wordt thans overgedragen aan dr Thijs met prof. Ridderbos en ds Ploos van Amstel.

De „open brief” zal in den handel verkrijgbaar worden gesteld.

ARTIKEL 233.

Mededeelingen
van de commissie
van advies,
bedoeld in art. 210.

Prof. Kuyper doet namens de commissie van advies, vermeld in art. 210 sub 7 en 13 dezer acta, mededeeling van hetgeen door haar is gedaan, zoodra door haar bericht was ontvangen, dat de kerkeraad van Amsterdam-Zuid den 13den Maart besloten had de schorsing van dr Geelkerken niet te erkennen, en dat dr Geelkerken niettegenstaande zijn schorsing Zondag 14 Maart in de bediening des Woords in de gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid was voorgegaan.

Aan prof. Kuyper zijn twee schriftelijke verklaringen ter hand gesteld, ondertekend door de trouw gebleven ouderlingen van Amsterdam-Zuid. De eene bevat opgave van de namen der ouderlingen en diakenen, die in de vergadering van den kerkeraad van 13 Maart j.l. medegewerkt of zich geconformeerd hebben aan bovenbedoeld kerkeraadbesluit (bijlage XXIX). De andere constateert het optreden van dr Geelkerken op Zondag 14 Maart j.l. in den voormiddagdienst in de Parkkerk (bijlage XXX).

Aangezien hiermede hetgeen de synode, blijkens art. 210 sub 3 en 4

dezer acta, als mogelijk stelde werkelijkheid is geworden, heeft de commissie overleg gepleegd met den praeses ds Fernhout en hem gevraagd, zoo spoedig mogelijk de synode weder bijeen te roepen. Dit was te meer noodig met het oog op den gespannen toestand.

De commissie adviseert de synode, dat zij thans uitvoering geve aan haar resoluties, den 12den Maart in comité-generaal genomen voor de gevallen, die zich thans hebben voorgedaan. De concepten hiervoor zijn door haar in gereedheid gebracht.

ARTIKEL 234.

Nadat nogmaals zeer ernstig is beraadslaagd over hetgeen thans te doen staat, neemt de synode het volgende besluit:

Afzetting
dr Geelkerken.

De generale synode, terugkomende op haar besluit van 12 Maart j.l. om dr J. G. Geelkerken voor den tijd van drie maanden te schorsen in zijn dienst, wegens zijne weigering om de verklaring door de synode van hem gevraagd te onderteekenen, en wegens zijn voortdurend verzet tegen kerkelijke vergaderingen, wier gezag hij niet erkennen wilde, omdat dr Geelkerken zich aan deze schorsing niet heeft onderworpen, daarmede getoond heeft in zijne afdwaling te volharden, aan de wettige besluiten der generale synode zich niet te willen onderwerpen en tot openbare scheurmaking is overgegaan, besluit thans volgens art. 80 K.O. hem uit zijn ambt als dienaar des Woords bij de gereformeerde kerken af te zetten.

Mededeeling van dit besluit zal geschieden aan dr J. G. Geelkerken, aan de gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, de classis Amsterdam en de particuliere synode van Noord-Holland en alle gereformeerde kerken in Nederland, Bentheim en Oost-Friesland, België, Rijn-Prusen, Nederlandsch Oost-Indië en Zuid-Amerika.

Vóór de stemming heeft een der broeders, die thans voor het eerst als secundus aanwezig is, de vraag gesteld, hoever zijn mede-verantwoordelijkheid strekt voor de thans te nemen beslissing, aangezien hij niet aan de vroegere beraadslagingen en beslissingen heeft deelgenomen. Geantwoord wordt, dat thans alleen moet geoordeeld worden over de consequenties waartoe de besluiten van 12 Maart j.l. te dezer zake leiden.

Van de praeadviseerende leden houdt prof. Greydanus zich buiten stemming. Overigens wordt het besluit met alle stemmen genomen. De afgevaardigden van Noord-Holland, die naar art. 33 K.O. niet aan de stemming hebben deelgenomen, verklaren namens hunne synode, zich aan het besluit te conformeren.

De praeses wijst in gevoelvolle bewoordingen op het droevige van deze beslissing, die de synode moest nemen, en op de noodzakelijkheid van veel gebed tot den Troon der Genade, om de leiding van den Heiligen Geest, ook voor dr Geelkerken en de kerk van Amsterdam-Zuid.

Het ontwerp-schrijven, waarbij aan dr Geelkerken van dit besluit mededeeling gedaan zal worden, wordt voorgelezen en goedgekeurd.

De afzetting zal van den kansel moeten worden medegedeeld in de naburige kerk van Amsterdam en in de godsdienstoefening, die de kerkeraad van Amsterdam in Amsterdam-Zuid zal doen houden.

ARTIKEL 235.

Schorsing
van de zitting.

De zitting wordt geschorst.

ARTIKEL 236.

Heropening
van de zitting.

De zitting wordt heropend met het zingen van den Morgenzang vs 4.

ARTIKEL 237.

Ingekomen
brieven.

Twee ongeteekende brieven zijn ingekomen, die als zoodanig worden ter zijde gelegd. Een schrijven tegen de vergadering van het Geelkerken-comité kan niet in behandeling worden genomen.

De praeses doet mededeeling van een schrijven van H. van der Linde, te Amsterdam, behelzende een correctie op diens hedenmiddag voorgelezen brief. Wordt voor kennisgeving aangenomen.

ARTIKEL 238.

Afzetting van
kerkeradsleden
in Amsterdam-
Zuid.

Prof. Kuyper doet voorlezing van het ontwerp-besluit met betrekking tot den kerkeraad van Amsterdam-Zuid.

Na breede beraadslaging neemt de synode het volgende besluit:

De generale synode,

overwegende dat de kerkeraad van de gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid zijn dienaar des Woords dr J. G. Geelkerken, in plaats van hem te vermanen, zooals zijn plicht was, aan de billijke wenschen der meerdere kerkelijke vergaderingen toe te geven, voortdurend gestijfd heeft in zijn verzet;

overwegende, dat zelfs toen de generale synode van dr J. G. Geelkerken de onderteekening vroeg van de door de synode hem voorgelegde verklaring en een drietal deputaten naar den kerkeraad zond om dezen te verzoeken zijn invloed op dr Geelkerken te gebruiken ten einde hem tot die onderteekening te bewegen, de kerkeraad geweigerd heeft aan dit verzoek te voldoen;

overwegende, dat toen de generale synode in haar besluit van 12 Maart 1926 dr J. G. Geelkerken voor den tijd van drie maanden geschorst heeft in zijn ambtelijke bediening, de kerkeraad hem desniettenstaande gehandhaafd heeft in zijn ambt en Zondag 14 Maart hem heeft laten optreden in den dienst des Woords;

overwegende, dat de ouderlingen daardoor op zeer ernstige wijze

te kort zijn geschoten in hun Goddelijke roeping om toezicht te houden op den dienaar des Woords, opdat geen vreemde leeringen worden voorgesteld, en de kerkeraad in zijn geheel zich schuldig heeft gemaakt aan openbare scheurmaking,

besluit de ouderlingen en diakenen die medegewerkt of zich geconformeerd hebben aan het besluit van den kerkeraad van 13 Maart om dr Geelkerken te handhaven in zijn ambtelijke bediening, uit hun ambt als ouderling of diaken te ontsetten, terwijl aan den kerkeraad van Amsterdam wordt opgedragen met de broeders ouderlingen uit Amsterdam-Zuid, die aan deze openbare scheurmaking niet deelnemen, ten spoedigste tot verkiezing van nieuwe ambtsdragers over te gaan, dezen te bevestigen in hun ambt en alsdan den kerkeraad van Amsterdam-Zuid opnieuw te formeeren.

Mededeeling van dit besluit zal geschieden aan den kerkeraad van Amsterdam-Zuid, aan de ouderlingen en diakenen, die tot het besluit van den kerkeraad van 13 Maart hebben meegewerkt, aan den kerkeraad van de gereformeerde kerk van Amsterdam, aan de classis Amsterdam, de particuliere synode van Noord-Holland en aan alle gereformeerde kerken in Nederland, Bentheim, Oost-Friesland, België, Nederlandsch Oost-Indië en Zuid-Amerika.

Een der praeadviseerende leden en een der afgevaardigden hebben zich bij de stemming tegen dit voorstel verklaard. De afgevaardigden van Noord-Holland, die weder buiten stemming zijn gebleven, verklaren daarna namens hunne synode zich aan de beslissing te conformeeren. De beide broeders, die zich tegen het voorstel hebben verklaard, conformeeren zich aan de gevallen beslissing.

Daarna worden goedgekeurd de ontwerp-missiven, waarbij aan elk der ouderlingen en diakenen in het besluit bedoeld mededeeling van zijn afzetting zal worden gedaan. De namen der ouderlingen zijn: K. van den Berg, H. Bonda, C. Breevoort, Jakob de Bruin, M. de Bruin, D. van Commenée, P. van Dongen, H. van Dijk, A. de Froe, H. van Gesker, W. van Hartingsveld, P. Hoogewoud, R. van Houten, H. van Luin, P. G. Molenaar, A. Naafs, D. Nucolet, J. J. Pasmooij, G. Prins, W. C. Ristjouw, M. van der Starre, E. K. Talsma, W. G. A. J. ter Haar, J. Veenhoff, J. J. de Visser, B. van Waarden en J. H. de Wijn.

De namen der diakenen zijn: J. E. H. van der Bom, C. J. Bos, C. van Dusseldorp, N. L. Flipse, A. Gerritse, C. de Geus, H. J. Hoogtij, J. de Jong, G. Koster, D. van der Laan, J. H. van der Lichte, J. H. Maan, G. J. Nijenhuis en D. van der Plas.

ARTIKEL 239.

Aan de classis Amsterdam wordt opgedragen, om ten aanzien van 3 ouderlingen en 1 diaken, die in de kerkeraadvergadering van Amsterdam-Zuid op 13 Maart j.l. niet tegenwoordig waren, zich te vergewissen,

Opdracht
van de synode
aan de classis
Amsterdam.

of deze broeders zich conformeeren aan de beslissing der synode dan wel aan het besluit van den kerkeraad. De classis wordt gemachtigd om, wanneer blijkt dat deze broeders aan deze scheurmaking deelnemen, hun op last van de synode uit hun ambt als ouderling of diaken te ontzetten.

ARTIKEL 240.

Opheffing comité. Het comité-generaal wordt tegen negen uur des avonds opgeheven; de synode gaat over in openbare zitting.

ARTIKEL 241.

Antwoord aan
ds J. C. Rullmann
en ds P. Ch.
van der Vliet.

Prof. Hoekstra rapporteert (bijlage XXXI en XXXIa) inzake het schrijven genoemd in art. 228 en stelt voor dat de synode besluite op het schrijven der dienaren des Woords J. C. Rullmann en P. Ch. van der Vliet te Utrecht te antwoorden:

1° dat in de zaak-dr Geelkerken niet in geding is een of andere exegetische van Genesis 2 en 3, maar dat het gaat om geloof of niet-geloof aan hetgeen de Heilige Schrift in deze hoofdstukken als zaken en feiten mededeelt;

2° dat het naar haar oordeel op een misverstand berust, dat de uitspraken dezer synode ruimte zouden laten „voor de onderstelling, dat zij zich zelve en hare uitspraken meer macht en autoriteit zou toe schrijven dan den Woorde Gods”;

3° dat de synode met deze broeders ten volle overtuigd is, dat alle uitspraken der generale synode benevens de belijdenisschriften der kerken ten allen tijde appellabel zijn aan het Woord Gods;

4° dat zij genoemde dienaren ten overvloede verwijst naar de nadere toelichting van de besluiten der synode, die vanwege de synode binnen enkele dagen zal gepubliceerd worden.

Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 242.

Afzetting
dr Geelkerken.

De praeses doet voorlezing van het volgende besluit, genomen in de zitting in comité-generaal:

De generale synode, terugkomende op haar besluit van 12 Maart j.l. om dr J. G. Geelkerken voor den tijd van drie maanden te schorsen in zijn dienst wegens zijn weigering om de verklaring door de synode van hem gevraagd te onderteekenen en wegens zijn voortdurend verzet tegen kerkelijke vergaderingen, wier gezag hij niet erkennen wilde, omdat

dr Geelkerken zich aan deze schorsing niet heeft onderworpen, daarmede getoond heeft in zijne afdwaling te volharden, aan de wettige besluiten der generale synode zich niet te willen onderwerpen en tot openbare scheurmaking is overgegaan, besluit thans volgens art. 80 K.O. hem uit zijn ambt als dienaar des Woords bij de gereformeerde kerken af te zetten.

Mededeeling van dit besluit zal geschieden aan dr J. G. Geelkerken, aan de gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, de classis Amsterdam en de particuliere synode van Noord-Holland, en aan alle gereformeerde kerken in Nederland, Bentheim, Oost-Friesland, Rijn-Pruisen en Westfalen, België, Nederlandsch Oost-Indië en Zuid-Amerika.

Daarna brengt de praeses het in deze openbare zitting in stemming en wordt het aangenomen met de stemmen van alle praeadviseerende leden; prof. Greydanus verzoekt aantekening in de acta dat hij voor stemde onder voorbehoud, dat hij niet instemt met het 2de argument: het verzet tegen de kerkelijke vergaderingen. Verder stemmen alle leden voor. De afgevaardigden van Noord-Holland, die naar art. 33 K.O. aan deze stemming niet hebben deelgenomen verklaren daarna hoofd voor hoofd namens hunne synode, zich aan deze beslissing te conformeren.

ARTIKEL 243.

De praeses leest voor het afzettingsbesluit genomen in de zitting van het comité-generaal, dat aldus luidt:

De generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland, vergaderd te Assen 17 Maart 1926, constateerende dat gij niettegenstaande de generale synode bij haar besluit van 12 Maart j.l. volgens art. 80 K.O. u voor den tijd van drie maanden geschorst had in uwe ambtelijke bediening, u aan dit besluit niet hebt onderworpen, maar op Zondag 14 Maart j.l. tot tweemaal toe in de bediening des Woords zijt voorgedaan in de gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid;

overwegende, dat gij daarmede openlijk getoond hebt van de gelegenheid door de generale synode u gegeven om u te beraden, tot verootmoediging te komen en uwe afdwaling te belijden, geen gebruik te willen maken, maar integendeel, trots de ernstige vermaning der generale synode, in uwe afdwaling te volharden;

van oordeel, dat gij bovendien door u niet te onderwerpen aan het schorsingsbesluit der generale synode tot het uiterste zijt voortgegaan in uw verzet tegen het wettig gezag, dat naar Gods Woord, de Belijdenis en de Kerkorde aan de kerken in haar meerdere vergaderingen is geschonken, zoodat dit tot openbare scheurmaking in uwe kerk heeft geleid;

ziet zich tot haar diep leedwezen genoodzaakt, terugkomende op haar besluit van 12 Maart j.l. reeds thans volgens art. 80 K.O. wegens uw

afwijking van de leer onzer kerken, uw hardnekkig verzet tegen alle kerkelijke vermaningen en uwe daad van openbare scheurmaking in de kerk des Heeren u te ontzetten uit uw ambt van dienaar des Woords bij de gereformeerde kerken in Nederland.

Daar niemand hierover nog het woord verlangt, noch iemand hoofdelijke stemming vraagt, wordt aldus besloten.

ARTIKEL 244.

Afzetting
kerkeradsleden
van
Amsterdam-Zuid.

De praeses leest voor het besluit genomen in de zitting van het comité-generaal met betrekking tot den kerkeraad van Amsterdam-Zuid, dat aldus luidt:

De generale synode,

overwegende, dat de kerkeraad van de gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid zijn dienaar des Woords dr J. G. Geelkerken, inplaats van hem te vermanen, zooals zijn plicht was, aan de billijke wenschen der meerdere kerkelijke vergaderingen toe te geven, voortdurend gestijfd heeft in zijn verzet;

overwegende, dat zelfs toen de generale synode van dr J. G. Geelkerken de onderteekening vroeg van de door de synode hem voorgelegde verklaring en een drietal deputaten naar den kerkeraad zond om dezen te verzoeken zijn invloed op dr Geelkerken te gebruiken, teneinde hem tot die onderteekening te bewegen, de kerkeraad geweigerd heeft aan dit verzoek te voldoen;

overwegende, dat toen de generale synode in haar besluit van 12 Maart 1926 dr J. G. Geelkerken voor den tijd van drie maanden geschorst heeft in zijn ambtelijke bediening, de kerkeraad hem desnietteenstaande gehandhaafd heeft in zijn ambt en Zondag 14 Maart hem heeft laten optreden in den dienst des Woords;

overwegende, dat de ouderlingen daardoor op zeer ernstige wijze tekort zijn geschoten in hun Goddelijke roeping om toezicht te houden op den dienaar des Woords, opdat geen vreemde leeringen worden voorgesteld, en de kerkeraad in zijn geheel zich schuldig heeft gemaakt aan openbare scheurmaking,

besluit de ouderlingen en diakenen, die medegewerkt of zich geconformeerd hebben aan het besluit van den kerkeraad van 13 Maart om dr Geelkerken te handhaven in zijn ambtelijke bediening, uit hun ambt als ouderling of diaken te ontzetten, terwijl aan den kerkeraad van Amsterdam wordt opgedragen met de broeders ouderlingen uit Amsterdam-Zuid, die aan deze openbare scheurmaking niet deelnemen, ten spoedigste tot verkiezing van nieuwe ambtsdragers over te gaan, dezen te bevestigen in hun ambt en aldus den kerkeraad van Amsterdam-Zuid opnieuw te formeeren.

Mededeeling van dit besluit zal geschieden aan den kerkeraad van

Amsterdam-Zuid, aan de ouderlingen en diakenen, die tot het besluit van den kerkeraad van 13 Maart hebben meegewerkt, aan den kerkeraad van de gereformeerde kerk van Amsterdam, aan de classis Amsterdam, de particuliere synode van Noord-Holland en aan alle gereformeerde kerken in Nederland, Bentheim en Oost-Friesland, Rijn-Pruisen en Westfalen, België, Nederlandsch Oost-Indië en Zuid-Amerika.

Na de voorlezing wordt dit besluit wederom in deze openbare zitting in stemming gebracht; niemand verlangt nog het woord; alle praeadviseerende leden stemmen voor met uitzondering van prof. Greydanus. Alle leden stemmen eveneens voor; dr Van Es verklaart zich aan het besluit der synode te conformeeren met behoud van zijn eigen gevoelen. De afgevaardigden van Noord-Holland, die naar art. 33 K.O. aan deze stemming niet hebben deelgenomen, verklaren daarna hoofd voor hoofd namens hunne synode, zich aan deze beslissing te conformeeren.

ARTIKEL 245.

De praeses leest voor het besluit genomen in de zitting in comité-generaal en voortvloeiende uit het zoeven gevallen besluit; het luidt met betrekking tot de navolgende ouderlingen:

K. van den Berg, H. Bonda, C. Breevoort, Jakob de Bruin, M. de Bruin, D. van Commenée, P. van Dongen, H. van Dijk, A. de Froe, H. van Gesker, W. van Hartingsveld, P. Hoogewoud, R. van Houten, H. van Luin, P. G. Molenaar, A. Naafs, D. Nucolet, J. J. Pasmooij, G. Prins, W. C. Ristjouw, M. van der Starre, E. K. Talsma, W. G. A. J. ter Haar, J. Veenhoff, J. J. de Visser, B. van Waarden en J. H. de Wijn, aldus:

De generale synode der gereformeerde kerken in Nederland,vergaderd te Assen 17 Maart 1926, constateerende, dat gij, nadat de generale synode 12 Maart besloten had, dr J. G. Geelkerken volgens art. 80 K.O. te schorsen wegens zijn afdwaling in de leer en zijn voortdurend verzet tegen het wettig gezag der meerdere vergaderingen, medegewerkt hebt aan het besluit, door den kerkeraad van de gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid genomen in zijn vergadering van 13 Maart j.l. om hem desnietteenstaande te handhaven in zijn ambtelijke bediening;

van oordeel, dat gij daardoor uw plicht verzaakt hebt om toezicht te nemen op de leering der dienaren des Woords, teneinde alles tot stichting der kerk gericht moge worden en dat geen vreemde leering worde voorgesteld, en bovendien u schuldig hebt gemaakt door uw verzet tegen het wettig besluit der generale synode aan openbare scheurmaking in de kerk des Heeren,

ziet zich tot haar diep leedwezen genoodzaakt, u volgens art. 80 K.O. als ouderling van de gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid te ontsetten uit uw ambt.

Afzettingsbrieven
aan ouderlingen
en diakenen
te Amsterdam
Zuid.

Verder deelt de praeses mede dat met betrekking tot de diakenen:
 J. E. H. van der Bom, C. J. Bos, C. van Dusseldorp, N. L. Flipse,
 A. Gerritse, C. de Geus, H. J. Hoogtij, J. de Jong, G. Koster, D. van
 der Laan, J. H. van der Lichte, J. H. Maan, G. J. Nijenhuis en D. van
 der Plas,

het volgende besluit is genomen:

De generale synode der gereformeerde kerken in Nederland, vergaderd te Assen 17 Maart 1926, constateerende dat gij u hebt geconformeerd aan het besluit van den kerkeraad van Amsterdam-Zuid genomen in zijn vergadering van 13 Maart 1926 om dr J. G. Geelkerken in zijn ambtelijke bediening te handhaven niettegenstaande de generale synode hem volgens art. 80 K.O. voor den tijd van drie maanden geschorst had wegens zijn afdwaling in de leer en zijn voortdurend verzet tegen het wettig gezag der meerdere kerkelijke vergaderingen;

van oordeel dat gij u daardoor schuldig hebt gemaakt aan de zonde van openbare scheurmaking in de kerk des Heeren,

ziet zich tot haar diep leedwezen genoodzaakt u volgens art. 80 K.O. als diaken der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid te ontzetten uit uw ambt.

Daar niemand het woord verlangt, noch iemand hoofdelijke stemming vraagt, wordt aldus in deze openbare zitting besloten.

Dit afzettingsbesluit zal worden toegezonden aan elk van de genoemde ouderlingen en diakenen van Amsterdam-Zuid.

ARTIKEL 246.

Besluiten
 omtrent de te
 volgen gedragslijn
 tegen
 scheurmaking.

De praeses leest nog eens voor in deze openbare zitting de besluiten genomen in de zitting in comité-generaal. Zij luiden:

1. Indien de kerkeraad van Amsterdam-Zuid de schorsing niet erkent en toch zich in het kerkverband wil handhaven, dan zullen de kerkeraadsliden, die zich aan deze openbare scheurmakerij schuldig maken, door de generale synode worden afgezet en de kerkeraad van Amsterdam worden gemachtigd om met behulp van de getrouw gebleven ouderlingen en diakenen en het beter deel der gemeente ten spoedigste opnieuw den kerkeraad te formeeren en dezen in het ambt te doen bevestigen.

2. Wanneer op andere plaatsen dan te Amsterdam-Zuid de predikanten of kerkeraden zich openlijk aan de zijde van dr Geelkerken en den schismatieken kerkeraad mochten stellen, moeten de classes terstond optreden om hen te vermanen en, wanneer zij desniettegenstaande volhardden, hen schismatiek verklaren en afzetten.

3. Mocht in een of andere classis de meerderheid met dr Geelkerken medegaan, dan moet terstond door het trouwe deel een tegen-classis worden geformeerd.

4. Attestaties door een schismatieken kerkeraad afgegeven, mogen

door onze kerken niet meer worden aangenomen zonder nader onderzoek.

5. De generale synode benoemt een commissie van advies die ook volmacht ontvangt om wanneer elders dan in Amsterdam-Zuid scheuring ontstaat van advies te dienen; voor elk provinciaal ressort zal een deputaat worden aangewezen, die daarbij deze commissie ter zijde zal staan, voor zoover het zijn provinciaal ressort betreft.

6. Als leden der commissie van advies worden benoemd prof. dr F. W. Grosheide, prof. dr H. H. Kuyper, ds J. L. Schouten, mr G. H. A. Grosheide en mr J. A. de Wilde, terwijl voor de provinciale ressorten worden aangewezen: voor Zuid-Holland (noordelijk gedeelte) dr K. Dijk; Zuid-Holland (zuidelijk gedeelte) ds C. W. J. van Lummel; Zeeland ds J. H. Telkamp; Utrecht dr H. Kaajan; Gelderland ds J. G. Kunst; Noord-Brabant en Limburg ds J. H. Donner; Overijssel prof. dr H. Bouwman; Drente dr J. Thijs; Friesland (noordelijk gedeelte) ds J. P. Klaarhamer; Friesland (zuidelijk gedeelte) ds D. P. Koopmans; Groningen ds J. J. Miedema.

7. Er zal een open brief aan alle kerken worden gezonden om ze in te lichten en te waarschuwen voor scheurmaking; de opstelling daarvan wordt opgedragen aan dr J. Thijs met prof. dr J. Ridderbos en ds C. W. E. Ploos van Amstel.

Daar niemand thans in verband met deze besluiten nog het woord verlangt of hoofdelijke stemming vraagt, worden ze ook in deze openbare zitting aangenomen.

ARTIKEL 247.

De praeses dr K. Dijk zegt hierna: Broeders! ik heb aan de beslissingen van deze synode niet veel meer toe te voegen. Ik zou dan moeten herhalen, wat de praeses ds Fernhout Vrijdagavond heeft gezegd. Wel is het mij een behoefte, uit te spreken, dat wij met diep leedwezen hiertoe hebben moeten besluiten. Wij hadden zoo gaarne gehad dat dr Geelkerken het besluit had genomen zich aan de beslissingen der synode te onderwerpen en dat ook de kerkeraad zich daarbij zou hebben neergelegd en dr Geelkerken bewogen om zulks te doen. Doch dit is niet geschied, en nu zijn wij voor de voor ons droeve noodzakelijkheid geplaatst dr Geelkerken en de genoemde ouderlingen en diakenen uit hun ambt te ontzetten. Een daad die ons met ontroering vervult. Maar we konden niet anders. Het gaat in deze gewichtige kwestie om het onverzwakt gezag van het Woord Gods; om het heil der kerk, om de eere van onzen Koning. Wij kunnen met een goede conscientie verklaren het heil van Sion gezocht te hebben voorzoover ons dat mogelijk is, en wij leggen dan ook onzen arbeid met vrijmoedigheid neer voor het aangezicht des Heeren. Wij staan nu voor moeilijke tijden; stormen kunnen opsteken, doch wij herinneren ons het woord door ds Laman ter opening

Rede van den
waarnemenden
praeses.

dezer synode gesproken: onze Heiland is machtig het stormstillend woord te spreken. En omdat Hij daartoe machtig is gaan wij verder in het vertrouwen dat Jezus Christus het scheepke van Zijn kerk door dien storm leiden zal. De poorten der hel zullen de kerk niet overweldigen. De voorzitter schreef ons in den brief door dr Keizer van middag voorgelezen: dat het nu de tijd is voor het gebed. En dat geldt niet alleen ons leden der synode, dat geldt alle leden der kerk. God roept ons nu tot gebedsworstelingen, en als onze kracht evenals van Jakob aan den Jabbok daarbij gebroken mocht worden, Hij wil Zijne kracht in onze zwakheid volbrengen. Wat er moge komen: waakt, staat in het geloof, houdt u mannelijk, zijt sterk. Wij gaan de toekomst tegemoet in de vaste overtuiging, dat het Woord Gods absolute onderwerping eischt; en daarvoor moet alles wijken. Wij gedenken ook dr Geelkerken en de broeders van Amsterdam-Zuid. God moge dezen weg, die voor hen een smartelijke weg is, gebruiken tot hun verootmoediging. En als wij elkaar eens weer mogen ontmoeten in vrede en eensgezindheid om weer samen te werken, dan zullen wij onzen God danken. Zoo leggen wij dit werk in de hand des Heeren, en Hij zal zorgen.

ARTIKEL 248.

Acta
van deze zitting.

Op voorstel van den praeses wordt besloten dat de acta van deze zitting, bijaldien hierop in de naaste weken geen nieuwe volgt, door het moderamen zullen worden vastgesteld.

ARTIKEL 249.

Verdaging
van de synode.

Op voorstel van den praeses zal de synode provisioneel gesloten worden, overwegende dat allerlei verwickelingen noodig zouden kunnen maken dat zij weer samenkomt. De synode wordt hierop verdaagd.

ARTIKEL 250.

Sluiting.

De praeses laat zingen Psalm 90 : 9; dit vers wordt door de vergadering staande gezongen; daarna gaat hij voor in gebed en sluit de zitting te ongeveer tien uur des avonds.

K. FERNHOUT MZN, *praeses*.

H. W. LAMAN, *assessor*.

DR K. DIJK, *assessor*.

DR G. KEIZER, *scriba*.

J. P. KLAARHAMER, *scriba*.

BIJLAGEN.

BIJLAGE I. Art. 11.

Aan de buitengewone generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland, vergaderd te Assen, 26 Januari 1926.

Eerwaarde vergadering.

Tot mijn leedwezen kan ik geen gevolg geven aan de uitnoodiging, als adviseur der synode in uw midden te zijn. De staat mijner gezondheid, in verband met het jaargetijde en het weder, laat het mij niet toe. In den geest hoop ik bij u te zijn en u voortdurend te gedenken in de gebeden.

't Zij mij vergund u hierbij ter kennismaking aan te bieden een ex. van *De Wachter* van 1 Jan j.l., dat een artikel bevat, waarin ik, de brochure „Ons aller moeder” besprekend, een en ander heb opgemerkt aangaande de zaak-dr Geelkerken, dat ik aan uwe overweging zou willen aanbevelen.

In verband daarmee veroorloof ik mij over enkele voorname zaken in dit geding een kort advies.

I. Dat uwe vergadering van meet af zich moge hoeden voor het gevaar, dat de min of meer kleine zaakjes, van formeelen, persoonlijken, en bijkomstigen aard, de hooge belangrijkheid van „de zaak” in de schaduw zetten en haar de frissche kracht en den noodigen tijd ontrooven.

II. Door al wat aangaande en in verband met „de zaak” is geschied en openbaar geworden, op en na de vergaderingen van de classis Amsterdam en de particuliere synode van Noord-Holland, is het m.i. duidelijk genoeg, dat de synode zich niet onbevoegd mag verklaren tot behandeling dezer zaak: ook al mocht zij het besluit der classis, niet zelve een beslissing te nemen, disputabel achten. Het belang der zaak: de eer van het Goddelijk gezag der Heilige Schrift in haar geheel en al haar deelen, *πᾶσα γραφή* (2 Tim. 3 : 16), en de Schriftconforme beschouwing en uitlegging c.a. der Heilige Schrift: levensbelang van al de kerken, maakt het der synode, die nu als vergadering van al de gereformeerde kerken is saamgekomen, en op wie ook de in dit geding betrokken dienaar des Woords en de raad zijner kerk zich hebben beroepen, tot plicht: in den naam des Heeren de zaak-dr Geelkerken afdoende te onderzoeken en te beoordeelen; overeenkomstig de Heilige Schrift en de formulieren van eenigheid en kerkenorde.

III. In de geschriften van dr Geelkerken en den kerkeraad van Amsterdam-Zuid, en in onderscheidene adressen en publicaties gaat het ten principale om *de vrijheid* van exegetische der Heilige Schrift met gebruikmaking van „de gegevens der geloovige wetenschap”, tegenover de gebondenheid aan gangbare opvattingen. Zoover mij bekend is, wordt in onze kerken die vrijheid *niet* betwist, zoolang zij, gelijk de broeders zeggen het ook te bedoelen, blijft binnen de grenzen van de Heilige Schrift en de belijdenis; *wel*, indien zij de vrijheid van de Heilige Schrift en van de kerk des Heeren te na komen zou, en daardoor bewijzen, niet te zijn de vrijheid door en in den Zoon van God, Joh. 8 : 36 en Gal. 5 : 1, maar dienstbaarheid van het vleeschelijk verstand en hart.

Nu dr Geelkerken, de kerkeraad, en de adressanten de bovengenoemde vrijheid in gevaar achten en van u bescherming vragen, mag ongetwijfeld aan hen wel gevraagd en van hen verwacht worden duidelijke en volledige inlichting aangaande de volgende zaken:

1. Wat zij met betrekking tot de Heilige Schrift en hare uitlegging verstaan onder „wetenschap”, en „de geloovige wetenschap”, en „de gegevens” of „uitkomsten” dier wetenschap, en het gebruik daarvan bij de uitlegging der Heilige Schrift?

2. Waarin hun opvatting en uitlegging, met name van Gen. 2 en 3, verschilt van de onder ons gangbare opvatting en uitlegging?

3. Op grond waarvan zij hún opvatting en uitlegging stellen boven de onder ons gangbare, en zeker zijn dat die niet in strijd is met hetgeen de Heilige Schrift van zichzelf getuigt en al hare leer, en met de formulieren van eenigheid van de gereformeerde kerken?

IV. Wat aangaat de „gegevens der wetenschap” en het gebruik daarvan bij de uitlegging der Heilige Schrift, is het m. i. vooral in dit geding van belang, ook en met nadruk te wijzen op de Artt. 6 en 7 van onze Belijdenis.

Art. 6 bevat, in de onderscheiding van de canonieke boeken, „deze heilige boeken”, en de apocryfe boeken, een regel voor het gebruik van de laatstgenoemde; die uitteraard ook geldt voor alle andere bronnen van kennis, in literatuur van oude en nieuwe tijden, archaeologische onderzoekingen en ontdekkingen, wijsgeerige studiën c.a., enz. In deze woorden:

„welke de kerk

a wel lezen mag, en daaruit ook onderwijzing nemen;

b voorzooveel zij overeenkomen met de canonieke boeken;

maar

a zij hebben zulk een kracht en vermogen niet, dat men door *eenig* getuigenis daarvan *eenig* stuk des geloofs of der christelijke religie zou mogen *bevestigen*;

b zoover is het vandaar, dat zij *het gezag* van de andere heilige boeken zouden mogen *verminderen*”.

Art. 7. *Dat* deze regel voor het gebruik der apocryfen ook geldt voor alle andere boeken enz., wordt door art. 7 verduidelijkt en versterkt. In dit helder en krachtig getuigenis:

„dat de Heilige Schrift den wil van God volkomenlijk bevat”, en het daarom aan mensch noch engel geoorloofd is, aan de Heilige Schrift iets toe of af te doen; dat men ook de schriften van geene menschen mag gelijk stellen met de Goddelijke Schriften, noch de gewoonte enz. met de waarheid Gods („want de waarheid is bovenal”): omdat „alle menschen uit zichzelf leugenaars zijn en ijdelers dan de ijdelheid zelve”.

Uit kracht van deze absolute heilige souvereiniteit van God en Zijne in de Heilige Schrift geopenbaarde waarheid moet dus alle uitlegging der Heilige Schrift beginnen met de onvoorwaardelijke en algeheele onderwerping aan de Heilige Schrift:

van den uitlegger, en van zijn arbeid tot uitlegging, en van de resultaten der uitlegging.

En uit kracht daarvan is ook een iegelijk mensch geroepen, en belijden de gereformeerde kerken zich helder bewust van de roeping:

a „van ganscher harte te verwerpen al wat met dezen onfeilbaren regel niet overeenkomt”, en, naar binnen en naar buiten, „de geesten te beproeven, of zij uit God zijn”, 1 Joh. 4 : 1;

„alsook:

b zoo iemand tot haar komt en deze leer niet brengt, hem in huis niet te ontvangen en tot hem niet te zeggen: wees gegroet. 2 Joh. 10”.

Eerwaarde broeders, ik eindig met de bede, dat de Heilige Geest u allen verlichte en leide in uwen gewichtigen arbeid; om met helderheid van inzicht en met de kracht en teederheid van de trouw en de liefde tot God, Zijn Woord en Zijn volk, „de” droeve „zaak”, die u voorgelegd is, tot een goed einde te brengen. Moge het zijn tot leering en tot bevestiging in het geloof van allen die in dit geding zijn betrokken, en van al de kerken; ten spijt van den duivel, den vader der leugen, en van al de vijanden van de waarheid en het volk Gods!

„Hij, die u roept, is getrouw; die het ook doen zal”. 1 Thess. 5 : 24. Van Zijne genade in Jezus Christus, onzen Heere, zij onze verwachting.

Met hartelijken broedergroet

Uw dw. medearbeider in het werk des Heeren,

L. LINDEBOOM.

Kampen, 23 Januari 1926.

BIJLAGE Ia.

ONS ALLER MOEDER.

Onder dezen titel hebben vijf van onze dienaren des Woords: ds C. Bavinck, ds N. Buffinga, ds J. Douma, ds J. H. Sillevius Smitt en dr B. Wielenga een lijvige brochure het licht doen zien, die aangediend wordt als „een woord van voorlichting en getuigenis inzake de kwestie-Geelkerken”.

In dit geschrift zijn te waardeeren de doorgaans goede toon, vele op zichzelf uitnemende dingen en de goede bedoeling, mede te werken tot wegneming van de onrust, door genoemde „kwestie” in de kerken verwekt. Het geeft meer dan de titel belooft. Niet alleen „een woord van voorlichting en getuigenis”, maar zelfs een voorstel tot „oplossing”. Dat is echter, naar mijn inzien, het zwakke punt; een conclusie, die ook niet geheel past op de voorafgaande „voorlichting en getuigenis”. Door dat voorstel is de brochure eenzijdig en uitteraard niet geheel onpartijdig. Die „oplossing” neemt de gewichtige taak der, ook m.i. zeer gewenschte en dringend noodige, beëindiging van „de zaak-Geelkerken”, met een formeele kwestie begonnen, en al spoedig tot een „leergeschied uitgroeid”, blz. 23, wat te gemakkelijk op.

Eenzijdig. Omdat zij tegenover de classis en de particuliere synode veel vrijmoediger en krasser optreedt dan tegenover de andere partij. Men leze: „Het is natuurlijk mogelijk, dat de kwestie-Geelkerken tot oplossing komt door een vrijwillige verklaring van dr Geelkerken zelve”. Daarom dringen de vijf ambtgenooten dan ook met den meesten ernst er op aan, dat Z.Eerw. de oplossende „verklaring”, die ook de classis hem verzocht heeft, nu eindelijk geve. Dat zoudt gij verwachten; maar daar komt het niet toe. „Wij zouden in dezen wel den wensch kunnen uitspreken, dat hij het doe. Maar een voorschrift projecteeren voor zijne gedraging past ons niet”. „Maar mocht dr Geelkerken op formeel kerkrechtelijke gronden geen nadere verklaring willen geven, zoo is daarmede volstrekt niet bewezen, dat hij afwijkt...” Deze slappe houding is niet in overeenstemming met de gezonde, kloeke taal, waarmede dit pleidooi wordt ingeleid, blz. 1 en 2: dat „de Christen desnoods over ernstige formeele bezwaren heenstapt, zelfs hetgeen hij formeel onrecht acht, langmoedig wil verdragen, wanneer hij slechts weet dat de materiele waarheid onaangetaast blijft. *En hierom gaat het ten principale in dit geding; de veiligstelling van het kostbaarste goed, dat de kerk des Heeren bezit: het Woord van God*”¹⁾ Dat het ook de classis er om te doen is te waken voor die „veiligstelling” van „het Woord van God”, erkennen de broeders zelve. blz. 15. Indien dr Geelkerken in het begin der behandeling eenvoudig had willen mededeelen *zijne* exegese van de slang, de boomen in den hof c.a., dan had de classis kunnen beoordeelen, of daarmee al, òf niet, aan de waarheid van het Woord van God wierd tekort gedaan. Dr Geelkerken, zelf blijkbaar overtuigd, dat zijne opvatting, schoon afwijkend van de „traditioneele” onder ons, geheel in overeenstemming is met al de Schrift en met de gereformeerde belijdenisschriften, zou dan hebben mogen verwachten, dat de classis met blijdschap en dank die opvatting zou hebben vernomen en accoord bevonden. Nu is m.i. toch dit wel duidelijk: als we alle omwindsels en bijhangsels terzij laten, dan is de *weigering* van dr Geelkerken: de boven bedoelde nadere verklaring te geven, in beginsel de oorzaak van al de volgende actie. Is het nu niet meer dan erg, dat daardoor de kerken nu al maanden lang in onrust gebracht zijn? En is het nu niet te verwonderen en te betreuren, dat de „voorlichting” nog niet eenmaal zeggen durft: broeder, 't was en is uw christelijke roeping, ook al meent gij dat de classis u dat niet mocht vragen, nu eindelijk de „oplossing” te geven, door niet slechts uw eene venster (de negatie van deze en gene verklaring) maar ook uw ander venster (uw eigen verklaring) geheel „open” te doen?

Daartegenover nu achten de broeders, wien het, volgens hun zeggen: „niet past” dr Geelkerken voor te schrijven wat hij doen moet, het wel gepast, aan de generale synode te zeggen, wat zij doen moet. „Het komt ons gewenscht en ook billijk voor, dat de synode, het geding herziende, aan de classis verzoekt, de suspectverklaring in te trekken, en alzoo begint met den dienaar en zijn kerkeraad in hun eer en goeden naam te herstellen. Met deze opheffing van de suspectverklaring zou dan gepaard kunnen gaan een broederlijke samenspreking, ten einde de bezwaarden in ons midden gerust te stellen”. Zóó worden de „bezwaarden in ons midden”, br Marinus, de classis, de particuliere synode van Noord-Holland, al de theologische hoogleraren met hun advies... eenvoudig opzij gezet, onder de niet geringe beschuldiging, dat door hen aan dr Geelkerken en den kerkeraad eer en goede naam is geroofd.

Zóó wordt „ons aller moeder” niet gediend! En ook br Geelkerken niet! Zoo schiet gij uw doel voorbij. Waarom, broeders, niet liever de generale synode in vertrouwen afgewacht dan zelf zoo'n oplossing te „projecteeren”? Al te zelfvertrouwend?

Ondersteld, dat de generale synode doet, wat de broeders *eisch van billijkheid*

¹⁾ Cursiveering van mij.

noemen, *van wie* moet dan die „broederlijke” samenspreking *uitgaan*? Is „broederlijke” hier tegenstelling, althans gunstige onderscheiding, van kerkelijke, of kerkrechtelijke? En, indien ook die samenspreking niet het noodige licht brengt, wat dan? Moet dan opnieuw het onderteekeningsformulier in werking worden gesteld? Of — „de bezwaarden onder ons” afgescheept met een vermaning: zich nu maar stil te houden en het beste er van te hopen?

„Met de kwestie-Geelkerken zijn theologisch-wetenschappelijke vragen gemoed. die buiten het oordeelsbereik van den „eenvoudige” vallen”. blz. 6. Het zij zoo. Maar dan is het toch ook noodig dat die gewichtvolle vragen, duidelijk gesteld, in het openbaar komen; dat men daarmede de gemeente niet ontruste, allermint op den kansel daarvan spreke; en ook, dat niet ieder, die zichzelf tot de wetenschappelijken rekent, op eigen houtje uitspraak doe; alsmede, dat niet wat men voor „wetenschappelijk” houdt, zonder meer boven de gangbare opvatting of de belijdenis der kerk wordt gesteld. En niemand ontzegge aan de kerken het recht, belemmere haar in haar plicht jegens haren Heere en Koning; ook op de wetenschappelijke actie met betrekking tot de Heilige Schrift en hare leer een nauwlettend, getrouw wakend, oog te houden, en de stellingen en onderstellingen, die nog al eens te spoedig en zonder bewijs als „uitkomsten” worden genoemd en geroemd, te toetsen aan de Heilige Schrift, en aan de belijdenis. Alleen zóó doende zal de kerk van de theologische en ook andere „wetenschap”, die waarlijk wetenschap is, geen schade lijden, maar nut hebben, tot verdieping en verheldering van inzicht, tot versterking en uitbouw van haar belijdenisschriften, en alzoo tot de onmisbare toerusting en wapening voor dezen tijd van het Sion Gods: inzonderheid van „het geslacht, dat eerlang ons gaat vervangen en een erfenis van ons wacht”, in den heiligen strijd tegen ongelooft en bijgeloof en alle verleiding der ongerechtigheid en goddeloosheid; tegen de antichristenen die er zijn, en *den* antichrist, die op weg is te komen.

Al wat de brochure zegt over de vragen, door de classis aan dr Geelkerken gesteld, ga ik voorbij; op de generale synode zal de classis zelve zich kunnen verantwoorden, zoover dit noodig geacht zal worden. Ook de zaak in geding: of dr Geelkerken al, óf niet, in strijd is met de belijdenis en de Heilige Schrift laat ik ter zijde. Van harte zal het mij verblijden, als br Geelkerken, — dien ook ik om zijn gaven en arbeid hoogacht, en in wiens gezelschap ik blijf roepen om het N. T. kerklied: den psalm van den gekruisten Christus en den Heiligen Geest, die nu in de gemeente woont en werkt, — blijkt nog goed gereformeerd te zijn, en alleen den schijn tegen zich te hebben gekregen. En zeer zal het ook mij leed doen, indien de nieuwe opvatting en exegetische en anderen, en anderen, op afbuigende lijn blijkt te liggen, en zij, onverhoopt, dan toch daarin het betere zouden blijven zien.

Een en ander over de exegetische proeven en wenken in „Ons aller moeder”, houd ik thans terug. Alleen moet ik ernstige bedenking inbrengen tegen wat ik liefst een vergissing of verschrijving noem: ik bedoel, wat bl. 7 gezegd wordt van „het conflict tusschen de apostelen Petrus en Paulus, ten opzichte van de oud-testamentische kwestie, (Gal. 2), het sterk geprononceerde verschil in geestesgesteldheid en beschouwing”. ’t Verblijdt mij inderdaad, de hooggeachte broeders, die de vaders zijn van deze voorlichting, te kunnen troosten inzake dit „conflict”, dat zij op zichzelf droevig achten, maar rekenen tot de „groeistormen”, die de kerk van toen en steeds „in deze aardsche bedeeeling” noodig heeft. Zoo’n conflict was er niet, en kon er niet zijn. Een en al vergissing! Lees slechts *wat er staat* in Gal. 2. Geen woord van „conflict” uit kracht van „verschil” in *beschouwing*, en van „deze mannen met de hun volgende groep”! Paulus en Petrus waren het *volkomen eens* ten opzichte van de gelijkheid der christenen uit de joden en die uit de heidenen, (wat men ook liever niet „de oud-testamentische kwestie” noeme). Zie, Handel. 10, het onderwijs uit den hemel aan Petrus gegeven, vs 11 v.v., en zijn prediking in het huis van Cornelius vs 24—48; zijn verantwoording te Jeruzalem, c. 11, tegen „degenen die uit de besnijdenis waren” en hem berispten, zeggende: Gij zijt ingegaan tot mannen die de voorhuid hebben, en hebt met hen gegeten, 11 : 3, en deze vrucht van zijne verantwoording, 11 : 18: „En als zij dit hoorden, waren zij tevreden en verheerlijkten God, zeggende: Zoo heeft dan God ook den heidenen de bekeering gegeven ten leven”. Zie ook, Hand. 15, het eenstemmig getuigenis van Petrus, Barnabas en Paulus, en Jacobus, tegen de ijverars die de besnijdenis der heiden-christenen eischten. Wat staat er dan in Gal. 2? Dit: dat Petrus in Antiochië door Paulus bestraft werd, omdat hij, *tegen* zijn eigen „beschouwing” en prediking en omgang met heiden-christenen *in*, zich aan de heiden-christenen onttrok en zichzelf afscheidde, vreezende degenen die uit

de besnijdenis waren. vs 12. „En ook de andere joden veinsden met hem; alzoo dat ook Barnabas mede afgetrokken werd door hunne veinzing”, vs 13. Waarbij de kanteekening tot toelichting zegt: „De apostel noemt deze daad van Petrus tweemaal in dit vers eene *veinzing*, welke is als iemand anders doet, of spreekt dan hij in zijn hart of gemoed gevoelt, hetwelk nimmermeer geoorloofd is te doen”. ’t Was geen conflict van overtuigingen, van exegetisch-, dogmatisch-, of historisch-theologisch inzicht, maar een botsing van *overtuiging* en *wandel*, in een en de zelfde persoon. „Indien gij, die een Jood zijt, naar heidensche wijze leeft („dat is, allerlei spijsje gegeten hebt, gelijk de christenen, uit de heidenen bekeerd, ook doen, volgende de christelijke vrijheid, vs 12”, kantt.) en niet naar joodsche wijze, waarom noodzaakt gij de heidenen, naar de joodsche wijze te leven?” Paulus noemt dat gedrag „een niet *wandelen* naar de waarheid van het evangelie”. Tot eer van Petrus zij opgemerkt, dat hij die pijnlijke strenge bestraffing in ’t midden van joden- en heiden-christenen zwijgend heeft aanvaard. ’t Is dus eisch van de waarheid, en van het geloof, en van wetenschappelijke exegese: alle gedachte aan conflict in „beschouwing” tusschen de apostelen te verbannen. Zie ook vs 6—10.

Tot besluit van deze enkele opmerkingen diene het slotwoord van dit belangrijk geschrift: „Moge het der Synode gegeven zijn straks het heilig gezag van Gods ordinantiën zoodanig te handhaven dat daardoor onze dierbare (ook op Gods Woord gegrond) vrijheid niet wordt verkort of aangerand!

Ga uit ons aller hart het gebed op voor „ons aller moeder”, dat God haar geven Geest, die in de waarheid leidt, haar met wijsheid versiert, en haar in den vrede bestendigt”!

L. LINDEBOOM.

BIJLAGE II.
Art. 12.

**Staat van Ontvangsten en Uitgaven voor de generale synode van Utrecht 1923.
Tot 26 Jan. 1926.**

ONTVANGSTEN. (Tot 26 Jan. 1926.)	UITGAVEN. (Tot 26 Jan. 1926.)
Van de <i>particuliere synodes</i> van:	Per Synode van 1920 . . . f 6656.04
Groningen 13% f 2210.—	„ Buitenl. kerken . . . - 3777.—
Friesland (N. G.) 7% . . . - 1190.—	„ Zending - 262.60
Friesland (Z. G.) 7% . . . - 1190.—	„ Uitbouw belijdenis . . - 55.80
Drenthe 5% - 850.—	„ Oud-Geref. Bentheim . - 18.15
Overijssel 8% - 1360.—	„ Rottevalle-comm. . . - 17.30
Gelderland 7% - 1190.—	„ Leerboek (voorschot) . - 200.—
Utrecht 6% - 1020.—	„ Verband m/d V. U. . . - 150.—
N.-Holland 13% - 2210.—	„ Zaak-Goudappel-comm. - 629.55
Z.-Holland (N. G.) 12% . . - 2040.—	„ Vrouwen-kiesrecht-
Z.-Holland (Z. G.) 13% . . - 2210.—	comm. - 93.20
Zeeland 6% - 1020.—	„ Culemborg-comm . . . - 31.—
N.-Brabant en Limburg	„ Liturgie-comm. . . . - 252.25
3% - 510.—	„ O. Casemier - 675.—
Per geleend geld f 5000.—	„ Huish.zaken synode '23
„ rente tot 1 Jan. 1926 . . - 334.06	a Lokaliteit f 854.51
„ winst door koersverschil - 85.64	b Drukwerk
f 22419.70	e.a. - 1701.73
Schuldig aan P. D. P. te	c Verblijf,
Zaandam f 5000.—	bediening - 2201.55
Schuldig aan J. H. Kok te	d Adv. en
Kampen - 3000.—	Rapp. - 1266.39
	- 6024.18
	„ Moderamen - 559.71
	„ Rente en administratie - 506.68
	f 19908.46

Nagezien en accoord bevonden namens de generale synode, 26 Jan. 1926,

J. J. MIEDEMA.
C. W. E. PLOOS VAN AMSTEL.

BIJLAGE III.
Art. 13.

RAPPORT van de commissie inzake de bezwaarschriften van enkele broeders uit de kerk van Zandvoort, van negen predikanten uit de classis Haarlem, en van den kerkeraad van Amsterdam-Zuid tegen de wettigheid van de synode, tegen de afvaardiging door de particuliere synode van Noord-Holland en Noord-Brabant, en van het zitting-nemen der hoogleraren als adviseurs. (Punten A 13, 28 en 26a).

In handen van uw commissie zijn gesteld de bovengenoemde bezwaarschriften van de broeders A. v. d. Plas, A. C. Reuyl en K. W. v. d. Toorren uit Zandvoort; van de dienaren des Woords J. D. Boerkoel van Velzen, H. C. v. d. Brink van Zandvoort, J. C. Brussaard van Bloemendaal, G. R. Kuyper van Haarlem, N. Diemer van Vijfhuizen, W. E. v. Duyn van Haarlemmermeer O. Z.; dr J. Brinkman van Haarlem, ds W. A. Wiersinga van Wormer en ds F. Kramer van Beverwijk; en van den kerkeraad der geref. kerk van Amsterdam-Zuid. Het laatste bezwaarschrift gaat  n tegen de wettigheid dezer synode  n tegen de afvaardiging van de deputaten der particuliere synode van Noord-Holland en Noord-Brabant,  n tegen het zitting-nemen van de hoogleraren als adviseurs; terwijl de eerste twee bezwaren alleen betrekking hebben tegen het tweede punt.

De inhoud van deze bezwaarschriften komt hierop neer :

Wettigheid van de synode.

A *dat deze generale synode onwettig is,*
1° wijl de kerkenordering in art. 50 niet spreekt van een buitengewone maar van de vervroegde synode; dat deze synode niet als een *vervroegde* synode beschouwd kan worden, daar geen zaken, die gewoonlijk ter synode-tafel komen, aan de orde zijn, en evenmin als een *buitengewone* synode, omdat een buitengewone synode alleen mogelijk is over die zaken, die door vroegere synodes zijn aangezezen, bv. de benoeming van hoogleraren aan de theol. school te Kampen;
2° wijl de synodes van Noord-Holland en Noord-Brabant niet voldoende aange-toond hebben, dat er inderdaad *dringende nood* (zie art. 50) is, waarom deze synode moest samenkomen, en derhalve in haar motiveering zijn tekort geschoten;
3° wijl op bovengenoemde synodes de afvaardiging naar de buitengewone generale synode heeft plaats gehad, eer deze synode door de roepende kerk van Assen officieel was samengeroepen.

Afvaardiging Noord-Holland.

B *dat de afvaardiging door de particuliere synode van Noord-Holland niet wettig kan genoemd worden,*
1° wijl de afgevaardigden benoemd zijn op de synode, die tot de kerk van Assen het verzoek richtte een buitengewone generale synode samen te roepen, en dus eer deze generale synode officieel was uitgeschreven;
2° wijl tot deputaten gekozen zijn broeders, die reeds tevoren of op mindere vergaderingen of in desbetreffende commissies met de quaestie-dr J. G. Geelkerken gemeoid waren geweest, en over deze zaak advies hadden uitgebracht;
3° omdat (en dit is een speciaal bezwaar van de broeders uit Zandvoort) door ds Breukelaar de pertinente tegenspraak der beschuldigingen van dr J. G. Geelkerken niet kon gegeven worden.

C *dat het zitting-nemen van de hoogleraren der theologische school en der theologische faculteit der vrije universiteit gewraakt wordt,*

1° wijl reeds door hen in bovengenoemde zaak aan de classis Amsterdam advies werd gegeven;
2° speciaal prof. dr H. H. Kuyper in deze quaestie betrokken was geworden.

Door uw commissie zijn ter toelichting en verheldering van deze bezwaren gehoord een drietal broeders uit de kerk van Amsterdam-Zuid: de hoogleraren dr Bouwman en dr Kuyper, en ds W. Breukelaar.

A 1° Wat het eerste punt sub A betreft (de onwettigheid van de synode, omdat ze noch een vervroegde, noch een buitengewone kan zijn) merkt uw commissie op, dat art. 50, zonder een onderscheiding te maken tusschen een *vervroegde* en een *buitengewone* synode, alleen de mogelijkheid opent voor het bijeenroepen der generale synode binnen den gewonen, daarvoor vastgestelden termijn;

2° voorts, wat aangaat de motiveering van de verzoeken der particuliere synodes van Noord-Holland en Noord-Brabant aan de roepende kerk van Assen, is uw commissie van oordeel, dat deze synodes den wettigen weg van art. 50 gevolgd zijn; en het niet aan haar is opgedragen over de genoegzaamheid dezer motieven u te adviseeren;

3° en wat betreft het feit, dat de afvaardiging door genoemde particuliere synodes heeft plaats gehad, voor de buitengewone generale synode officieel was samengeroepen, wijst uw commissie er op, dat in de kerkelijke practijk door kerkeraden en meerdere vergaderingen meermalen commissies en deputaten benoemd worden, wanneer nog slechts het initiatief tot een of andere samenkomst of samenspreking genomen is, terwijl zulks door de kerkenordening allerminst wordt uitgesloten.

B Over de afvaardiging van de particuliere synode van Noord-Holland

1° kan uw commissie, wat punt 1 betreft (de benoeming vóór het uitschrijven der generale synode) verwijzen naar A sub 3°;

2° wil zij in de tweede plaats, inzake het deputeeren van broeders, die reeds eerder in de quaestie geadviseerd hebben, de synode er op wijzen, dat *a* indien dit bezwaar gegrond zou zijn, geen enkele kerk, waaruit b.v. een tuchtzaak op de classis gebracht wordt, op deze meerdere vergadering vertegenwoordigd zou mogen zijn, en geen enkele persoon, die zich tevoren over een of andere zaak heeft uitgelaten, op een meerdere vergadering zitting zou mogen nemen; *b* dat, wanneer de bezwaarde broeders gelijk hadden, geen enkele afgevaardigde uit Noord-Holland op deze synode tegenwoordig kon wezen; *c* dat onze kerkelijke vergaderingen geen bestuurscolleges zijn, die uit enkele personen bestaan, maar vergaderingen van de kerken, waarin bovendien van geen hiërarchische opklimming sprake kan zijn; en *d* dat door de synode van Leeuwarden 1920 in de zaak-Netelenbos bezwaren van gelijken aard tegen de afgevaardigden van Zeeland ongegrond zijn verklaard. Wel was een der commissieleden van oordeel, dat het meer tactisch geweest ware, wanneer door de particuliere synode van Noord-Holland niet personen waren afgevaardigd, die zich reeds met de zaak hadden ingelaten, doch al de andere leden oordeelden, dat ten dezen opzichte het recht van genoemde particuliere synode ten volle moet erkend worden;

3° en eindelijk voert uw commissie tegen het bezwaar speciaal tegen ds W. Breukelaar ingebracht, aan, dat, blijkens de acta van de particuliere synode van Noord-Holland (blz. 22) en de memorie der classicale commissie en deputaten ad art. 49 (blz. 6), wel een pertinente verklaring is afgelegd;

C Wat betreft het zitting-nemen van de hoogleraren als adviseurs

1° kan uwe commissie eerst verwijzen, naar wat zoeven gezegd is over het advies op de meerdere vergaderingen van hen, die vroeger in een of andere zaak zijn geraadpleegd;

2° en voorts is zij van oordeel, dat wat het speciale bezwaar tegen prof. Kuyper aangaat, hiervoor te minder grond bestaat, omdat, zijn afzonderlijke adviezen slechts den formeel-kerkrechtelijken kant van het geding betroffen. Een der leden uwer commissie verklaarde te betreuren, dat de hoogleraren zich hebben laten vinden, om advies in de hangende quaestie te geven.

Resumptie.

Op al deze gronden adviseert uw commissie de synode te besluiten: [volgt in artikel 13].

D.IJK, rapporteur.

BIJLAGE IIIa.
Art. 13.

BEZWAARSCHRIFT.

Zandvoort, 4 Januari 1926.

Aan de generale synode der gereformeerde kerken in Nederland.

Weleerwaarde en eerwaarde heeren,

Ondergeteekenden, ouderlingen der gereformeerde kerk van Zandvoort, hebben met droefenis kennis genomen van de uitspraak der provinciale synode van Noord-Holland ter zake van hun bij deze provinciale synode ingediende bezwaarschrift.

Zij veroorloven zich een afschrift daarvan hierbij in te sluiten. Zooals daaruit duidelijk blijkt is hierin geen „voorstelling” van feiten gegeven, nog minder is er een voorstelling „lichtvaardig gegeven”.

Ter nadere toelichting zij nog het volgende opgemerkt:

Het woord van den eenen broeder (ds W. Breukelaar van Zaandaam) is voor ons nog steeds gelijk aan het woord van den anderen broeder (dr J. G. Geelkerken van Amsterdam-Zuid).

De beschuldigingen door dr J. G. Geelkerken in zijn brochure geuit waren zoo pertinent, dat wij ons in onze consciëntie bezwaard zouden gevoelen dat een commissie waarin de beschuldigde zitting had, advies zou geven aan de provinciale synode, tenzij tegenover de beschuldigingen een pertinente verklaring van niet schuldig te zijn — welke verklaring tot op den datum van ons schrijven aan de provinciale synode (10 Oct. 1925) nog niet was vernomen — kwam te staan. Daarmede zou de zaak dan — althans op dit punt — van onze consciëntie afgenomen zijn geweest.

Zooals de zaak echter nu staat, is er meer reden de uitspraak van de provinciale synode van Noord-Holland „lichtvaardig gegeven” te noemen dan een „voorstelling”, die ons bezwaarschrift trouwens niet gaf, als zoodanig aan te duiden, en wij moeten dan ook tegen deze uitspraak ernstig protesteeren.

Daarbij komt nu dat — voorzoover uit de acta der provinciale synode van Noord-Holland, art. 19, valt op te maken — ds Breukelaar geen pertinente verklaring, als in ons bezwaarschrift bedoeld, kon geven.

Naar aanleiding van hetgeen in de acta onder art. 19 is vermeld zij het ons voorts vergund nog het volgende op te merken:

1. dat het er ons niet om was of is te doen „alleen hem (ds Breukelaar) te beschuldigen van gemis aan waarheidszin en hem te willen isoleeren van de overige leden der commissie” omdat:

a ons bezwaar niet gold en niet meer kon gelden de prae-adviseerende commissie der classis Amsterdam, doch de commissie der provinciale synode van Noord-Holland;

b behalve ds J. L. Schouten alleen ds W. Breukelaar in beide commissies zitting had, terwijl ds Breukelaar als deputaat art. 49 K. O. in het bijzonder bij het geding betrokken is, zoodat

c door ons alleen op grond van een beschuldiging tegen laatstgenoemden predikant tegen het advies der betrokken commissie — met de in ons bezwaarschrift vermelde reserve i/z een pertinente verklaring van „niet schuldig” — bezwaar kon worden ingebracht.

2. dat uit de acta thans blijkt dat het advies der prae-adviseerende commissie der classis Amsterdam niet „zonder eenigen invloed van buiten” was geconcipeerd, aangezien — zij het ook over de kerkrechtelijke zijde — wel degelijk advies van buiten door de commissie werd ingewonnen.

Zoo moet dan ook thans ons protest weder uitgaan tegen de benoeming van ds Breukelaar als afgevaardigde van de provinciale synode van Noord-Holland ter generale synode,

1. omdat de pertinente tegenspraak der beschuldigingen van dr Geelkerken niet kon worden gegeven;

2. omdat de gereformeerde kerk van Zandvoort, evenmin als alle kerken der provincie Noord-Holland in de gelegenheid zijn gesteld om — na bespreking van de formeele en materiele zijde der zaak — eenigen invloed uit te oefenen op de verkiezing van afgevaardigden resp. ter classis, ter provinciale synode en ter generale synode;

3. omdat het in strijd is met alle begrippen van normaal recht, waarbij het kerkrecht als hoogste en edelste vorm van recht, nooit kan en mag achterstaan (ook al is er geen artikel dat speciaal deze stof regelt), dat iemand als rechter in eigen zaak optreedt, hetgeen helaas in dit geding reeds eerder het geval was.

De beide laatste bezwaren gelden vrijwel allen broeders primi- en secundi-afgevaardigden der provinciale synode van Noord-Holland.

Ook ons bezwaar sub 3 hebben wij gemeend aan ons protest te moeten toevoegen. Hiertoe werden wij vooral gedrongen door het tweede rapport van deputaten ad art. XLIX K. O., dat hoewel niet op de provinciale synode ingediend toch als bijlage der acta is opgenomen, en dat — naar den inhoud zeer tendentieus gesteld (men zie pag. 171: „Slechts twee leden der vergadering...”, pag. 184: „om de maat der lankmoedigheid vol te maken,” pag. 197: „waarbij slechts eenige broeders zich tegen verklaarden”) — maar al te zeer reeds een partijdig karakter draagt.

Wij bidden u bij uwe beraadslagingen des Heeren wijsheid toe, opdat gij ook in deze aangelegenheid de juiste uitspraak zult doen tot waarachtig heil der gereformeerde kerken en tot eere van den Naam des Heeren.

Met broedergroeten en heilbede,

A. VAN DER PLAS.

A. C. REUIJL.

K. W. VAN DEN TOORREN.

Bijlage.

Zandvoort, 10 October 1925.

*Aan de provinciale synode van Noord-Holland.**Weleerwaarde en eerwaarde heeren,*

Ondergeteekenden, belijdende leden van de gereformeerde kerk van Zandvoort, die als ouderlingen van genoemde kerk hebben kennis genomen van de samenstelling der commissie welke de provinciale synode van advies heeft te dienen in zake de kwestie Geelkerken, wenschen bij dezen nadrukkelijk tegen de door deze commissie uit te brengen adviezen bij voorbaat te protesteeren.

omdat in genoemde commissie zitting heeft ds W. Breukelaar van Zaandam, tegen wien door dr J. G. Geelkerken in zijn brochure: „Nadere mededeelingen inzake mijn kerkelijk geding”, waarvan een exemplaar hierbij gesloten is, een ernstige beschuldiging is uitgebracht, welke tot nu toe niet is weerlegd.

Deze beschuldiging houdt niet minder in dan dat de bedoelde predikant zich, bij de behandeling der onderhavige kwestie in een classicale commissie en in de classicale vergadering van Amsterdam, heeft schuldig gemaakt aan onwaarheid en verdachtmaking;

aan onwaarheid, doordien de deputaten ad art. 49, waartoe ook de genoemde predikant behoort, ter classicale vergadering van Amsterdam van 27 Mei nadrukkelijk hebben verklaard, dat zij hun nieuwe advies geheel zelfstandig hebben geconcipieerd zonder eenigen invloed van buiten in te roepen, terwijl volgens de bovenvermelde brochure de bewijzen daar zijn, die het tegendeel met een zeer groote waarschijnlijkheid getuigen, welke waarschijnlijkheid door prof. dr H. H. Kuyper in de „Heraut” van heden tot zekerheid is gemaakt;

aan verdachtmaking doordien hij „namens de commissie” ter classicale vergadering van Amsterdam op 8 Juli 1925 de classis gewaarschuwd heeft in verband met „bedenklijke uitlatingen” welke door dr Geelkerken op een commissie-vergadering zouden zijn gedaan, terwijl pertinent door dr Geelkerken wordt medegedeeld, dat dit een absoluut valsche voorstelling van zaken is.

Ondergeteekenden dringen er om den hoogen ernst der zaak bij de provinciale synode op aan:

1e te weigeren eenig advies te aanvaarden van een commissie die in haar midden een persoon heeft, tegen wien een zoo ernstige beschuldiging is uitgebracht in zake een dergelijke, den naam en de zaak des Heeren onwaardige, onheilige, zeer onbroederlijke en zelfs naar gewoon menschenlijke begrippen onrechtvaardige handelwijze, tenzij door den bedoelden predikant pertinent is verklaard, dat de uitgebrachte beschuldigingen geen redelijken grond hebben;

2e indien deze dit niet kan of wil verklaren, de behandeling der kwestie Geelkerken onmiddellijk op te schorten en eerst een onderzoek ter zake dezer beschuldiging in te stellen, en

3e indien voorbedoelde beschuldigingen juist blijken te zijn de bestaande commissie te ontbinden en een nieuwe commissie aan te wijzen, waarin bedoelde predikant geen zitting heeft.

Zij verblijven onder toebidding van 's Heeren zegen, met broedergroeten,

(get.) A. VAN DER PLAS.
A. C. REUIJL.
K. W. VAN DEN TOORREN.

BIJLAGE IV.
Art. 20.

RAPPORT van commissie II.

De commissie, benoemd om uwe synode te adviseeren aangaande de vragen: of op de zaak, waarvoor uwe synode is samengeroepen, kan worden ingegaan, en tevens: of er genoegzame redenen aanwezig waren tot het houden eener buitengewone generale synode, heeft de eer u mede te deelen, dat door haar zijn gehoord a de tot hare commissie behorende hoogleeraren prof. dr H. Bouwman en prof. dr H. H. Kuyper over de motieven, die de hoogleeraren hebben geleid tot het geven van hun advies betreffende de verwijzing der zaak naar de generale synode;

b de deputaten der particuliere synode van Noord-Holland over de redenen, waarom zij het verzoek tot de kerk van Assen heeft gericht inzake het samenroepen van een buitengewone generale synode;

c de deputaten der particuliere synode van Noord-Brabant en Limburg betreffende dezelfde materie;

d de deputaten van de kerk van Amsterdam-Zuid om hun protest nader toe te lichten;

e de deputaten der kerk van Leeuwarden inzake haar bezwaren tegen het samenroepen eener generale synode;

f de deputaten van de particuliere synode van Zuid-Holland (Z.G.) aangaande hun voorstel om de zaak waarom de particuliere synoden van Noord-Holland en Noord-Brabant-Limburg een buitengewone generale synode vroegen, niet om formeele redenen terug te wijzen naar eene der mindere vergaderingen.

De commissie is van oordeel, dat alleen de twee volgende zaken hier aan de orde komen:

a of er genoegzame grond bestaat voor de generale synode, om op de zaak zelve in te gaan.

De bezwaren, hiertegen ingebracht, concentreerden zich alle om dit ééne bezwaar, dat zoowel bij de classicale vergadering als bij de particuliere synode de zaak niet tot beslissing was gekomen, en derhalve volgens art. 30 der kerkorde er geen grond bestaat voor de generale synode om deze zaak in behandeling te nemen, terwijl tevens wordt ontkend, dat deze zaak tot de kerken in het gemeen behoort.

Wat het eerste betreft is uwe commissie van oordeel, dat dit bezwaar ongeldig moet worden verklaard, aangezien art. 30 niet zegt, dat de zaken op de mindere vergaderingen moeten afgehandeld worden; maar alleen zegt, dat de meerdere vergadering niet mag behandelen dan hetgeen in de mindere vergadering niet heeft kunnen afgehandeld worden; en dat in dit geval zoowel de classis als de particuliere synode voor zoodanige moeilijkheden waren komen te staan, dat zij meenden de zaak niet behoorlijk te kunnen afhandelen, terwijl uit de geschiedenis onzer kerken genoegzaam blijkt, dat telkens wanneer de mindere vergaderingen voor groote moeilijkheden werden geplaatst, zij zich tot de meerdere vergaderingen hebben gewend, hetzij om advies, hetzij om de behandeling der zaak aan de meerdere vergadering over te dragen.

Wat het tweede betreft, merkt uwe commissie op, dat de zaak in den loop van de procedure een zoodanig karakter heeft gekregen, dat zij raakte de vraag, in hoeverre de aanhangige kwestie, die in verband staat met het gezag der Heilige Schrift, genoegzaam tot oplossing kon worden gebracht door hetgeen onze Belijdenis uitspreekt in art. 4 en 5.

Bovendien was uwe commissie van oordeel, dat de beroering, die door deze kwestie in den lande gewekt was, een beslissing door de generale synode noodzakelijk maakte in het belang van de rust en den vrede der kerken.

Een van de leden uwer commissie meende met deze conclusie niet te kunnen meegaan.

b wat de vraag betreft, of er genoegzame reden bestond om een buitengewone generale synode voor deze zaak in het leven te roepen, oordeelt uwe commissie, dat, gezien de onrust, die was teweeggebracht, en de gevaren, die daaruit konden voortkomen, uitstel dezer zaak tot een gewone generale synode allerminst gewenscht was.

Tenslotte merkt uwe commissie op, dat de zaak in haar geheel in geen geval kon teruggewezen worden naar de classis Amsterdam, omdat door dr J. G. Geelkerken en de kerkeraad van Amsterdam-Zuid beide geappelleerd is tegen de besluitenvan de classis Amsterdam en die van de particuliere synode van Noord-Holland bij deze generale synode. Weshalve uwe commissie adviseert: [volgt in art. 20].

H. J. HEIDA, *rappporteur*.

*Aan de eerwaarde vergadering der generale synode, te
houden op 26 Januari 1926 en volgende dagen.**Weleerwaarde en eerwaarde broeders!*

De raad der gereformeerde kerk van Leeuwarden heeft met groote belangstelling gevolgd den loop der dingen, die gedurende de laatste maanden in onze kerken aan de orde zijn gekomen, en heeft gemeend het niet te mogen nalaten, om een verzoek bij u in te zenden, hetwelk in het agendum uwer vergadering is opgenomen. Dit verzoek, dat gesteund wordt door de classis Leeuwarden, nader u toe te lichten, was ons een eisch van noodzakelijkheid, waarom wij van uwe vergadering een oogenblik de aandacht vragen, opdat er ten opzichte van onze gedachte geen misverstand zij.

De kerkeraad van Leeuwarden stelt er prijs op, vóór alles te verklaren, dat het geheel buiten zijn bedoeling ligt, te treden in het werk van uwe vergadering, maar bedoelt met zijn verzoek alleen mede te werken tot wat in het belang van onze kerken moet worden geacht. Wanneer er een kwestie van algemeen belang schuilt achter de zaak, die op het oogenblik aan de orde is — gelijk wel gezegd wordt — dan zou hij niet gaarne iets willen doen, om de behandeling daarvan tegen te houden. Evenmin mag in ons verzoek ook maar de minste poging worden gezien om de behandeling van de zaak-Geelkerken te verhinderen, omdat het voor ons besef in dezen pas in de tweede plaats gaat om den persoon van dr J. G. Geelkerken en we tegen de wijze, waarop hij is opgetreden, ernstige en — naar we meenen — gegronde bezwaren hebben.

We hebben alleen behoefte, uwe vergadering in kennis te stellen met de ernstige bedenking, die bij ons rees na kennisname van de verschenen acta der particuliere synode van Noord-Holland, tegen het feit, dat de classis Amsterdam de afdoening der zaak, die bij haar in behandeling was, heeft overgedragen aan de generale synode. Niet, alsof eene classis geen advies zou mogen vragen aan eene meerdere kerkelijke vergadering, maar hier is meer gedaan dan dit, want de classis verzoekt de generale synode, „eene beslissing over de zaak in haar geheel te nemen”, en heeft daarmede gehandeld in strijd met art. 30 K. O.

Immers kan over zaken alleen worden beslist door meerdere vergaderingen, zoo deze in de mindere niet hebben kunnen afgehandeld worden. En dit geldt — naar wij de zaken zien — niet ten opzichte van het aanhangige geding.

Niet alleen heeft de classis onafgedaan gelaten de behandeling van het bezwaarschrift, bij haar ingediend door br H. Marinus tegen de handelingen van den kerkeraad van Amsterdam-Zuid, maar ook heeft ze in de zaak-Geelkerken niet gedaan, wat had kunnen gedaan worden. Eerst heeft ze aan dr J. G. Geelkerken den eisch gesteld, op een hem door haar voorgelegde verklaring antwoord te geven, zonder daarvoor den rechtsgrond te zoeken in het onderteekeningformulier van de dienaren des Woords, en heeft daardoor de behandeling der zaak onttrokken aan de mindere vergadering, waarin ze toen behoorde, n.l. den kerkeraad van Amsterdam-Zuid. Later, toen de procedure gevoerd werd op grond van het onderteekeningformulier, heeft ze wel redenen gevonden, om dr J. G. Geelkerken suspect te verklaren, maar heeft ze daaruit niet de consequentie aanvaard, die er in ligt, om nu ook dr J. G. Geelkerken gesuspendeerd te verklaren. Daarom is er slechts mogelijkheid voor ééne conclusie en wel voor deze, dat de classis de zaak niet zóó ver heeft afgehandeld, als mogelijk was, en, door haar ter generale synode te brengen, is men afgeweken van een in de kerkenordering duidelijk omschreven beginsel.

Dit is echter niet het eenige. Behalve door de classis, is ook door de particuliere synode van Noord-Holland de zaak niet afgehandeld, en we zien nu dit eigenaardige, dat, terwijl uwe vergadering uitgenoodigd wordt, „over de zaak in haar geheel eene beslissing te nemen”, nog een breed rapport van deputaten ad art. 49 K. O. moet worden uitgebracht op en behandeld door de vergadering der particuliere synode, waarbinnen de classis Amsterdam ressorteert.

Maar op deze manier kan er geen sprake van wezen, dat de zaken in de mindere vergaderingen zijn „afgehandeld”.

Onze kerkeraad kan het daarom niet anders inzien, dan dat, wanneer uwe vergadering zou gaan doen, wat door de classis Amsterdam gevraagd wordt, daarmede buiten werking gesteld wordt de regel, die in art. 30 K. O. wordt aangegeven.

Dit nu wordt door ons hoogst bedenkelijk geacht. Laat men los, dat het „geene

bijzondere gemeente, classis of synode vrijstaat, om de artikelen der kerkenordening te veranderen, maar dat ze alle naarstigheid behooren te doen, om die te onderhouden, totdat anders van de generale synode verordineerd wordt" (art. 86 K. O.), dan wordt daardoor de grondslag, waarop het kerkelijk samenleven rust, weggenomen. Wordt dit gedaan ten opzichte van art. 30, zoo wordt daardoor een gevaarlijk antecedent geschapen en wordt het gezag van alle artikelen der kerkenordening verzwakt, hetgeen tevens niet anders dan schadelijk kan werken op de naleving van de bepalingen en besluiten, door uwe vergadering te nemen.

In bijzonderen zin achten we het strikt eerbiedigen van het in de kerkenordening bepaalde noodzakelijk, waar uwe vergadering eene zaak, die zoo zeer eene persoonlijke is, heeft te behandelen. Daarbij moet alles worden vermeden, wat ook maar eenigen grond zou kunnen geven voor den schijn, dat het minder nauwkeurig werd genomen met wat in onze kerken voor recht geldt.

Zoowel met het oog op het kerkelijk samenleven in het algemeen, als ook met het oog op de huidige kwestie in het bijzonder, achten we het daarom gevaarlijk, om niet te handelen in overeenstemming met den regel van art. 30 K. O.

Daarmede wil onze kerkeraad niet gezegd hebben, dat alle beslissingen, die wel eens door kerkelijke vergaderingen zijn genomen, terwijl in de behandeling fouten waren begaan, nu ook voor ongeldig moeten worden verklaard, maar wel meenen we er uwe vergadering op te mogen wijzen, dat het heel iets anders is, of men van achteren de dingen nagaande, gemaakte fouten ziet, dan wel, dat men met volle bewustheid een door de kerkenordening niet-geoorloofden weg ingaat.

En dit laatste zou gebeuren, zoo uwe vergadering de door de classis Amsterdam aangewezen richting ging volgen.

Nu willen we gaarne toegeven, dat er gevallen denkbaar zijn, waarin afwijking van het in de kerkenordening bepaalde niet voor ongeoorloofd moet worden verklaard, maar dit kan alleen gelden ten opzichte van ondergeschikte punten. Ook Voetius (Pol. Eccl. III, bl. 278 v.v., Ed. Rutgers, bl. 231) geeft toe, dat een zekere vrijheid moet worden gelaten, maar hij laat tegelijk duidelijk verstaan, dat dit niet mag worden geëischt voor alle artikelen en bepalingen, want hij beperkt de vrijheid van handelen tot de „adiafora of peristatica; de zaken, die zijn contra Scripturam en die, welke gevolg zijn van overmacht (b.v. opgedrongen bepalingen van de zijde der overheid)". Dit geldt echter niet met betrekking tot art. 30 K. O., dat een der belangrijkste regelen geeft voor ons kerkelijk samenleven.

Wij kunnen het dan ook niet anders inzien, dan dat de zaak, waarover uwe vergadering heeft te handelen, ter afdoening teruggezonden moet worden naar de classis Amsterdam, omdat het niet aangaat, een van de belangrijkste bepalingen onzer kerkenordening ter zijde te schuiven.

Om deze redenen verzoeken we uwe vergadering dan ook met allen drang, het door onzen kerkeraad ingediende verzoek in ernstige overweging te willen nemen, en wenschen we u bij den arbeid, die door u moet worden verricht, de zoo noodige voorzichtigheid en kloekheid, opdat de onrust in onze kerken niet worde bestendigd, maar de onzekerheid, waarin we geraakt zijn, worde weggenomen.

De Heere geve u bij uwe beraadslagingen en beslissingen de leiding van den Heiligen Geest.

Namens den raad der gereformeerde kerk te Leeuwarden:

J. MULDER, *h.t. Praeses.*
B. TAMMINGA, *Scriba.*

Leeuwarden, 25 Januari 1926.

BIJLAGE V.
Art. 47.

VERZOEK classis Batavia om zoo spoedig mogelijke toezending der rapporten.

In handen van uwe commissie is gesteld het onder B 3 van het agendum voorkomend verzoek van de classis Batavia om met het oog op hare afvaardiging naar de generale synode van Assen, die D. V. in den loop van dit jaar zal worden gehouden, *zoo spoedig mogelijk* de rapporten toe te zenden voor die synode bestemd, opdat deze in de kerken en in de classis, welke laatste slechts eenmaal per jaar en wel 1 en 2 Juni 1926 vergadert, te voren kunnen worden behandeld.

Uwe commissie erkent de gegrondheid van dit verzoek. Zij heeft overwogen de mogelijkheid dat de vergadering der classis Batavia eenigszins later zou kunnen worden gehouden, al onthoudt zij zich van een oordeel hieromtrent wijl haar daartoe de noodige gegevens ontbreken.

Zij overwoog vervolgens dat althans voor een deel der te verwachten rapporten, indien deze verschijnen op den door de synode van Utrecht 1923 gevraagden tijd, inwilliging van het verzoek der classis Batavia niet onmogelijk is.

En ten derde overwoog uwe commissie, dat het voor sommige rapporten praktisch bezwaar oplevert om aan het verzoek der classis Batavia te voldoen, aangezien deze rapporten eerst kunnen worden vastgesteld na afsluiting van de boeken der quaestores, hetgeen in den regel kort voor het samenkomen der generale synode geschiedt.

Concludeerende stelt uwe commissie voor: [volgt in art. 47].

J. G. KUNST, *rapporteur*.

BIJLAGE VI.
Art. 47.

VERZOEK classis Batavia om toelating met keurstem van afgevaardigde oud-ouderlingen.

In handen van uwe commissie werd gesteld een verzoek van de classis Batavia voorkomend onder B 2 van het agendum, daartoe strekkend dat als afgevaardigden naar de generale synode met keurstem kunnen worden toegelaten oud-ouderlingen.

De classis Batavia motiveert dit verzoek met de omstandigheid dat repatrieerende ouderlingen niet meer in het ambt staan en de classis deswege zich in de onmogelijkheid bevindt om een volledige afvaardiging naar de generale synode te zenden.

Uwe commissie heeft overwogen:

1° dat onze kerkenordering het instituut van oud-ouderling niet kent;

2° dat in een vroegere redactie van onze kerkenordering in art. 10 wel gesproken wordt van medewerking „dergenen, die te voren in dienst van ouderlingschap en diakenschap geweest zijn”, maar dat deze woorden bij de revisie der kerkenordering in 1905 uit dit artikel zijn weggenomen;

3° dat in art. 50 onzer kerkenordering uitdrukkelijk wordt vereischt dat „tot deze (nl. de generale synode) zullen twee dienaren en twee ouderlingen uit elke particuliere synode afgezonden worden”;

4° dat de generale synode niet slechts is een vertegenwoordiging der kerken maar ook regeermacht bezit, hetgeen noodzakelijk maakt dat hare stemhebbende afgevaardigden in het ambt staan, en

5° dat aan het bezwaar der classis Batavia zou kunnen worden tegemoet gekomen indien repatrieerende ouderlingen in het ambt werden gehandhaafd;

en concludeert aan uwe vergadering voor te stellen: [volgt in art. 47].

J. G. KUNST, *rapporteur*.

BIJLAGE VII.
Art. 72.

In handen uwer commissie zijn gesteld de stukken, bedoeld in het agendum onder A 19 en A 20. In het eerstgenoemde stuk geeft br G. C. van Kerkhof, belijdend lid der kerk van Amsterdam-Zuid te kennen, dat het zijn voornemen is, aan de leden der generale synode toe te zenden een gedrukt adres, dat hij vóór 7 Januari niet in gereedheid kon hebben. Het tweede bevat dit adres in drukproef; het derde is het origineel van het adres van genoemden broeder met begeleidend schrijven.¹⁾ Dit adres is een bezwaarschrift, betreffende de wijze, waarop de raad der kerk van Amsterdam-Zuid haar meent te mogen regeeren. Het laatstgenoemde stuk is een adres van broeder E. van Niekerken, ouderling der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid in de jaren 1920 t/m. 1923 met mededeelingen omtrent handelingen van den raad der voornoemde kerk met drie bijlagen: A Memorie,

¹⁾ Het in de acta, art. 8 opgenomen agendum vermeldt alleen dit derde stuk.

B Een brief van genoemden broeder aan den raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid d.d. 28 Nov. 1923 en C een brief van denzelfde aan genoemden kerkeraad, d.d. 5 Dec. 1923.

Bij kennisneming van den inhoud dezer stukken is uwe commissie gebleken, dat de bedoeling der inzenders niet zoo zeer was, om deze als afzonderlijke punten van behandeling bij deze synode aanhangig te maken, als wel om haar ter inlichting te dienen bij de behandeling der zaak, waarvoor de synode is samengeroepen.

Uwe commissie stelt derhalve aan de synode voor: [volgt in art. 72].

T. J. PETERSEN, *rapporteur*.

BIJLAGE VIII.
Art. 86.

RAPPORT inzake verklaring van br H. A. Höweler c.s.

In handen uwer commissie is gesteld een, namens 60 overigens niet met name aangeduide studenten aan de vrije universiteit ingediende verklaring, ondertekend door H. A. Höweler, Neerl. litt. cand., bedoeld onder A 32 van het agendum.

Daarin wordt, „in de overtuiging dat bij de verdere afwikkeling der zaak-Geelkerken ook hun tegenwoordige positie als gereformeerd student en hun toekomstige arbeid binnen den gereformeerden levenskring ten nauwste betrokken is”, en „bevreesd zijnde, dat door een niet-uitsluitend zakelijke behandeling, zooals tot dusverre geschiedde, de vrijheid der wetenschap in gereformeerden zin bedreigd wordt, gelijk die door de groote figuren in het verleden der vrije universiteit bedoeld is”, „de wensch” uitgesproken: „dat bij het zoeken naar een bevredigende oplossing van genoemde kwestie ernstig rekening gehouden worde met de droevige gevolgen, die een eventueele verwijdering, eerder te duchten wanneer het geding van ééne of andere zijde geen uitsluitend zakelijke behandeling ten deel viel, zou hebben voor de doorwerkende kracht van de gereformeerde levens- en wereld-beschouwing”.

Uwe commissie merkt op, dat deze verklaring naar de bedoeling der inzenders slechts onder uw aandacht behoeft te worden gebracht, en stelt daarom voor, haar voor kennisgeving aan te nemen.

W. L. MILO, *rapporteur*.

BIJLAGE IX.
Art. 91.

RAPPORT inzake bezwaarschriften, gericht tegen lezingen en persarbeid van dr J. G. Geelkerken.

In handen uwer commissie zijn gesteld een vijftal bezwaarschriften, gericht tegen lezingen en persarbeid van dr J. G. Geelkerken, om de synode van advies te dienen over de vraag, of en in hoeverre deze bezwaarschriften, ook in verband met de zaak-Geelkerken in haar geheel, voor behandeling in aanmerking behooren te komen. (Zie agendum A 14, A 15, A 16, A 17, A 18).

Het *eerste*, met bijlagen A tot M, onder letter A 14, behelst een klacht van br A. van Kooten, ouderling der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, naar aanleiding van een reeks lezingen over het boek Job in den winter van 1923/24. Ofschoon over zijn zaak meermalen is gesproken door den kerkeraad van Amsterdam-Zuid en de classis Amsterdam, en deze broeder niet bevredigd is, richt hij zich niet tot de synode „om te protesteeren tegen de handelingen van den kerkeraad”, maar alleen om de aandacht der synode te vestigen op de beschouwingen van dr Geelkerken, die naar de overtuiging van br Van Kooten het gezag der Heilige Schrift aantasten. Bovendien beroept zich de bezwaarde, ter ontvankelijk-verklaring van zijn klacht, op een uitspraak van de particuliere synode van Noord-Holland, nader door den praeses der classicale vergadering van Amsterdam op 9 Dec. l.l. bevestigd, waarin geoordeeld werd, „dat dogmatische bezwaren tegen de beschouwingen van dr Geelkerken rechtstreeks ter kennis van de generale synode kunnen worden gebracht.”

Het *tweede*, met 12 bijlagen, onder letter A 15, is afkomstig van br H. Kremer, belijdend lid der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, die zich op 21 Juni 1924 met zijn bezwaren tot zijn kerkeraad had gewend met het verzoek, dat deze in de plaatselijke kerkbode „zijn afkeuring zou uitspreken over den inhoud van de artikelen van dr Geelkerken over de tooneelkwestie, en maatregelen nemen dat in de toekomst een herhaling uitgesloten is”. Br Kremer deelt mede, dat de classis Amsterdam, bij wie hij in beroep was gegaan, op 9 September 1925 als haar oordeel uitsprak, „dat de kerkeraad van Amsterdam-Zuid geroepen is, zijn antwoord aan br Kremer te herzien”, omdat „de opvoering en de inhoud van het bekende Saul-en-David-stuk in bescherming werd genomen”, „terwijl naar den eisch van Gods Woord en de gereformeerde belijdenis de opvoering ontraden en de inhoud afgekeurd had moeten worden”. Aangezien de kerkeraad ondanks de classicale uitspraak „deze zaak onbeantwoord heeft gelaten”, „handhaaft de adressant zijn bezwaren”, „sluit zich aan bij het oordeel der classis en wendt zich tot de synode, opdat deze haar oordeel uitspreke over den inhoud van de artikelen van dr J. G. Geelkerken in de *Overtoomsche Kerkbode* van 6 en 20 April, 4 en 11 Mei, 18 Mei en 1 Juni 1924.

Het *derde* bezwaarschrift, met 2 bijlagen, onder letter A 16, is ingezonden door br H. van der Schaar. Het raakt feitelijk dezelfde zaak als onder letter A 15. Ook deze broeder blijkt geklaagd te hebben bij den kerkeraad van Amsterdam-Zuid, echter zonder de door hem gewenschte vrucht. De particuliere synode van Noord-Holland, tot wie hij zich, nadat de classis de zaak niet tot oplossing had kunnen brengen, had gewend, heeft br Van der Schaar „voor wat betreft zijn confessioneele bezwaren” verwezen naar de generale synode. Van uwe vergadering vraagt de bezwaarde thans: „1° haar oordeel uit te spreken over den inhoud der gewraakte artikelen van dr Geelkerken en de door hem daartegen ontwikkelde confessioneele bezwaren, mede opdat het conflict tusschen den kerkeraad van Amsterdam-Zuid en de classis Amsterdam te dezer zake ten spoedigste worde opgelost; 2° te bevorderen dat al die maatregelen genomen worden, welke uw vergadering te dezer zake noodig en dienstig acht jegens dr Geelkerken en jegens den kerkeraad van Amsterdam-Zuid”.

Het *vierde* bezwaarschrift, met 21 bijlagen, onder letter A 17, is ingezonden door acht bezwaarde leden van Amsterdam-Zuid, waarvan eerste ondertekenaar is E. van Beek, en klaagt over een recensie van dr Oberman's geschrift: „Was ons hart niet brandende in ons?” welke recensie van de hand van dr Geelkerken verscheen in de *Overtoomsche Kerkbode* van 14 December 1924. Deze broeders hebben eveneens hun bezwaren ingebracht bij den kerkeraad, de classis en de particuliere synode, welke laatste hen, „wat betreft hun confessioneele bezwaren”, verwezen heeft naar de generale synode. Zij verzoeken uwe vergadering: „1° haar oordeel uit te spreken over hun confessioneele bezwaren tegen de gewraakte recensie; 2° al datgene te doen, dat volgens het oordeel van uwe vergadering te dezer zake nuttig en noodig is”.

Het *laatste* bezwaarschrift, met drie bijlagen, onder letter A 18, op dezelfde wijze ondertekend als het laatst genoemde, is gericht tegen den persarbeid van dr Geelkerken in de *Overtoomsche Kerkbode* in het algemeen, en bedoelt niet anders dan de synode in kennis te stellen met den inhoud van hiertegen gerezen bezwaar.

Uwe *commissie is van oordeel*: 1° dat de stukken onder letters A 16 en A 17 op de gewone wijze dienen behandeld te worden, wijl de particuliere synode van Noord-Holland de bezwaarden zelf naar de generale synode verwezen heeft;

2° dat de andere stukken door uwe vergadering niet zouden kunnen behandeld worden, indien niet de particuliere synode van Noord-Holland de zaak-Geelkerken aanhangig had gemaakt bij de generale synode met de kennelijke bedoeling, om deze in haar geheel tot beslissing te brengen; welke laatste reeds besloten heeft, de zaak-Geelkerken in haar geheel aan de orde te stellen;

3° dat de synode met het wel-in-behandeling-nemen dezer stukken zich op de lijn bevindt van de synode van Leeuwarden, blijkens de uitspraak in het rapport aangaande de zaak-Netelenbos, „dat het alleszins rechtmatig is”, ook andere „uitlatingen van den betrokken persoon in de zaak te betrekken ten einde tot het volle licht over zijn gevoelens te geraken” (acta Leeuwarden 1920, bl. 114);

4° dat de synode zich daarvoor ook mag beroepen op het gevoelen van prof. dr F. L. Rutgers, die in zijn door dr de Jong bewerkte college-voordrachten (bl. 67) uitdrukkelijk zegt: „Als de kerkeraad bij het onderzoeken van een klacht bemerkt, dat er nog meer ten laste van den beklagde is, dan mag hij dit niet ter zijde laten, maar moet hij ook daarnaar onderzoek doen. De omvang van het onderzoek is dus niet bepaald door den inhoud van de klacht”;

5° dat ook vroeger in dergelijke procedures, die iemands rechtzinnigheid betroffen, soortgelijke stukken in behandeling zijn genomen, ook al waren zij niet op de

mindere vergaderingen geweest, hetzij publieke uitlatingen bevattend, hetzij grond op wat iemand gehoord heeft;

6° dat het zeer onraadzaam zou zijn, zulke stukken terzijde te stellen, omdat anders binnen korten tijd nieuwe bezwaren zouden ingebracht worden, zoodat er opnieuw een zaak Geelkerken aan de orde kwam.

Redenen waarom uwe commissie de eer heeft, uwe vergadering voor te stellen: [volgt in art. 91].

W. L. MILO, *rappporteur*.

BIJLAGE X.
Art. 94.

TOESPRAAK van dr Dijk, voorzitter van commissie IV, gericht tot dr J. G. Geelkerken, bij den aanvang van de vergadering der commissie, waarin dr Geelkerken gehoord is.

Broeder Geelkerken.

De generale synode heeft aan de commissie, die de dogmatisch-exegetische zijde van uw zaak behandelt, opgedragen, u in dezen middag in den kring der synode te ontvangen, en als voorzitter van deze commissie kwijt ik mij thans van deze opdracht. Gij zult het ongetwijfeld met mij eens zijn, dat wij allen, zoolwel gij, als de leden der synode, liever gewild hadden, dat zulk een ontvangst niet noodig ware geweest, en wij elkander in andere omstandigheden mochten ontmoeten. Maar nu gij hier zijt terwille van uw zaak en van uw appel, wil ik u begroeten met de oprechte verzekering, dat onze begeerte gelijk is aan de uwe, n.l. dat de waarheid en het recht ons mogen leiden, en die alleen in uw geding zegevieren. Ons oog is daartoe op Hem, in Wiens licht wij alleen het licht zien, en Wiens Woord de waarheid is. Mag ik u eerst even inlichten over den gang van onzen arbeid. Gij weet ongetwijfeld, dat de synode aan haar commissies de bevoegdheid verleent, zich omtrent de zaken, welke door haar behandeld worden, alle noodige inlichtingen te verschaffen. Waar wij nu geroepen zijn aan de synode rapport uit te brengen omtrent uw dogmatisch standpunt, willen wij, opdat ons oordeel zoo zuiver mogelijk zij, u een aantal vragen voorleggen, met het vriendelijk verzoek deze duidelijk te beantwoorden binnen den tijd, dien ge daarvoor noodig acht, en dien ge zeker, met het oog op ons aller arbeid, niet te lang zult nemen. Eer ik dit echter doe, wil ik u voor iets anders gelegenheid geven. Ge hebt misschien behoefte, om uw appel, *wat de dogmatisch-exegetische zijde betreft*, even toe te lichten. Wel vermoeden wij, dat, waar ge uw standpunt in de brochures uitvoerig hebt uiteengezet, ge hieraan weinig hebt toe te voegen, maar het kon zijn, dat ge het op prijs zoudt stellen, eerst uw beroep nader te verklaren. Wat de kerkrechtelijke zijde aangaat, zal commissie III, welke hiervoor is aangewezen, u straks gaarne ontvangen, om zoo ge dit wenscht, uw nadere verklaring van uw beroep te hooren. Mag ik u dan vragen, of ge uw appel wilt verduidelijken, en u daartoe het woord geven?

BIJLAGE XI.
Art. 94.

PRELABELE VRAGEN door dr J. G. Geelkerken aan de Synode gedaan.

Nogmaals nadrukkelijk herhalend mijn bereidheid om uwe synode zoo veel mij mogelijk is toelichting te geven van mijn protest, en eveneens ten volle bereid om over mijn „zaak” inlichtingen te verstrekken, (ofschoon het voor mij niet duidelijk is wat uwe synode daaronder verstaat), opdat ook mijnerzijds worde medegewerkt tot de oplossing van gerezen moeilijkheden, ben ik toch van meening, dat voor de zuiverheid der kerkelijke verhoudingen te voren vaststaan moet, op welken grond de beantwoording der mij gestelde vragen van mij wordt verlangd.

De inhoud van de door uwe synode tot mij gerichte telegrafische uitnodiging en de mededeelingen der voorzitters van resp. uwe exegetisch-dogmatische en uwe

kerkrechtelijke commissie, hebben namelijk ten opzichte van dit punt bij mij onzekerheid gewekt.

a In het genoemde telegram komt in de omschrijving van het doel, waartoe uwe synode mij verzoekt ter vergadering te komen als derde punt voor: „en nadere verklaring van gevoelen”. Aangezien deze uitdrukking *woordelijk* gelijk-luidend is met de bekende zinsnede uit het onderteekningsformulier en zijn toelichting, zou uit het opnemen van dit punt afzonderlijk naast de beide andere kunnen worden afgeleid, dat uwe synode, hetzij zelfstandig tegen mij het onderteekningsformulier in werking heeft gesteld, hetzij uitgaat van de rechtmatigheid van de beslissing der particuliere synode van Noord-Holland inzake mijn beroep. Of-schoon ik geen van beide gaarne zou aannemen, komt het mij toch noodzakelijk voor, dat omtrent dit punt tusschen uwe synode en mij geenerlei misverstand besta.

b Onder de vragen, mij voorgelegd, trekken mijn aandacht de vragen 17, 18 en 19, welke zaken betreffen, gelegen buiten de zaak, welke de classis Amsterdam via de particuliere synode bij uwe synode aanhangig heeft gemaakt, terwijl zij bovendien in de eerste plaats mijn kerkeraad competeeren, en voorzover zij reeds bij eenige meerdere vergaderingen in behandeling zijn geweest, door deze nog niet zijn afgehandeld. Ik stel er prijs op, ook hier op te merken, dat ik over de *materie*, waaromtrent deze vragen gaan, *op zichzelf* uwe synode gaarne wil inlichten.

J. G. GEELKERKEN.

BIJLAGE XII.
Art. 98.

VRAGEN aan dr Geelkerken voorgelegd door com-
missie IV.

1. Wanneer ge in uw antwoord aan de classis 'Amsterdam (brochure *Oude vragen* enz. pag. 5) schrijft: „Ofschoon uw vragen zich niet als zoodanig aandienen, zijn zij inderdaad toch naief-realistisch, en aldus beantwoord ik elke daarvan natuurlijk onmiddellijk bevestigend”;

wat verstaat gij dan onder „naief-realistisch” en op welk standpunt stelt gij u bij de Schriftverklaring tegenover het door u gewraakte standpunt der classis?

2. Wanneer ge op bl. 45 van uw brochure *Op weg naar de Synode* zegt, dat „achter de kwestie” dit zit, „of de vrijheid der exegese en de mogelijkheid van voortgaand wetenschappelijk onderzoek binnen onze kerken gehandhaafd zullen blijven of niet”, en dit toch blijkt uw uitlatingen (b.v. *Oude vragen* bl. 11 en *Op weg naar de Synode* bl. 44) aldus te verstaan is, dat deze vrijheid en mogelijkheid aan het gezag van Schrift en confessie moeten zijn gebonden,

zijt ge dan niet van oordeel, dat ook de gereformeerde kerken ten allen tijde het recht en de roeping hebben om de exegese en het wetenschappelijk onderzoek te toetsen, of deze niet — zij het ook onder de pretentie van het gezag der Heilige Schrift te handhaven — metterdaad daaraan te kort doen?

3. Wat is voor u het criterium om uit te maken, of een Schriftverhaal in eigenlijken zin is op te vatten of niet?

4. In uw antwoord aan de classis Amsterdam, (brochure *Oude vragen* enz. bl. 10) wordt door u gezegd:

„Wel staat een andere en diepere vraag hiermede in het nauwste verband, te weten een kwestie van Schriftbeschouwing enz.”.

Is uwe bedoeling hiermede deze, dat het nadruk leggen op de strikt-historische beteekenis der in geding zijnde elementen van het Schriftverhaal naar uw oordeel moet voortvloeien uit eene Schriftbeschouwing, die ge meent te moeten verwerpen?

5. Wanneer ge in uw brochure *Oude vragen* enz. bl. 7 spreekt van het „gegeven uit Gen. 3, — wil men, een aanhaling er van”; — bedoelt ge dan daarmede dubieus te laten, of de Schrift in 2 Cor. 11 : 3 het in Gen. 3 verhaalde opvat als historie en ook ons hieraan bindt?

6. Wanneer ge in uw brochure *Op weg naar de Synode* bl. 45 schrijft: „dat een organische Schriftinspiratie ons het in Genesis 1—3 verhaalde moet doen zien in relatie met den tijd en het milieu, waarin deze Schriftgedeelten althans zijn *teboekgesteld*”,

is het dan uw bedoeling te zeggen,

a dat de inhoud van het verhaal, dat in Gen. 1—3 ons wordt geboden, onder den invloed staat van de omstandigheden, waarin de opsteller van dat verhaal leefde,

b dat dus de verhaalde gebeurtenissen niet historisch getrouw zijn medegedeeld,

c en dat wij tot het historische slechts kunnen doordringen door verschillende elementen, die door den invloed van den tijd en het milieu van den schrijver in het verhaal zijn gekomen, eruit te elimineeren?

7. Wanneer gij in uw antwoord aan de classis Amsterdam, d.d. 5 Sept. 1925, schrijft (brochure: *Oude vragen* enz. bl. 11): „Meer nog, *ieder*, wie dan ook, die zelfs maar iets weet en van het licht, dat nieuwe kennis van de oud-Oostersche wereld op het Oude Testament — ook op de z.g.n. „oergeschiedenis”, welke in Genesis 1—10 is vervat — geworpen heeft, en van de moeilijke vraagstukken, welke daardoor tevens aan de exegese dezer hoofdstukken in den weg gelegd zijn...”; vgl. ook *Op weg naar de Synode*, bl. 45c,

bedoelt gij daarmee te zeggen, dat de nieuwe kennis van de oud-Oostersche wereld inzake het Oude Testament het twijfelachtig heeft gemaakt, of het in Genesis 3 gezegde aangaande den boom der kennis des goeds en des kwaads, aangaande de slang en haar spreken, en aangaande den boom des levens, wel Goddelijke bekendmaking is van historische realiteiten of feiten, en wel in eigenlijken zin is te verstaan?

8. In het schrijven van br Marinus aan de classis Amsterdam, d.d. 15 Nov. 1924, wordt op getuigenis van br Kransen medegedeeld, dat door u in een persoonlijk onderhoud zou zijn gezegd,

dat het voor de vakmensen zoo moeilijk is, om in de eerste hoofdstukken van Genesis de dichterlijke voorstelling te onderscheiden van de werkelijke gebeurtenissen. Erkent gij, dat deze mededeeling woordelijk of zakelijk juist is; en indien ja, zoudt gij ze nog voor uwe rekening willen nemen?

9. In uw antwoord aan de classis Amsterdam (brochure *Vragen mij voorgelegd* enz., bl. 19) is door u gezegd:

„Natuurlijk bedoelde ik met mijn opmerking: „Vast staat, dat wij in Genesis 3 de goddelijke bekendmaking hebben van een historisch feit, het feit van den zondeval” dan ook niet, dat *alleen* het feit van den zondeval vast staat”.

Kunt ge ons zeggen, welke andere zaken of feiten in het verhaal van Gen. 3 door u nog als vaststaand worden beschouwd?

10. Wanneer gij op bl. 18 en 19 van uw brochure *Vragen mij voorlegd* enz. zegt: „Het komt mij voor, dat wij bij al deze bijzonderheden, dus ook bij het proefgebod, de beide paradijsboomen, de slang en haar spreken, goddelijke mededeeling hebben van werkelijkheid, zelfs van de hoogst denkbare werkelijkheid, maar dan ook van een werkelijkheid, die in haar volheid ons intellectueel „begrijpen” ten eenenmale te boven gaat”,

wat bedoelt gij dan met „de hoogst denkbare werkelijkheid”? Is dat een werkelijkheid van de huidige essentieel verschillend?

11. Op bl. 44 uwer brochure *Op weg naar de Synode* erkent ge, „geen enkel geloofsbezwaar [te hebben] tegen de aanvaarding der onder ons traditioneele opvattingen omtrent de bijzonderheden van het in Gen. 1—3 medegedeelde”.

Wat bedoelt gij hier met „geloofsbezwaar”, en hebt ge hierbij op het oog een tegenstelling met andere bezwaren, die bij u wel bestaan, en welke zijn deze dan?

12. Indien het antwoord op de vorige vraag zou inhouden, dat de eigenlijke beteekenis van het medegedeelde aangaande het paradijs, den boom der kennis des goeds en des kwaads, den boom des levens, het proefgebod, de slang en haar spreken naar uw meening onzeker is, op welken grond meent gij dit te moeten aannemen, en op welken grond acht gij, dat wel vaststaat het feit van den zondeval en wat door u in het antwoord op vraag 9 nog meer mocht zijn genoemd?

13. Wanneer gij in uw schriftelijk overgelegd preekgedeelte zegt: „Als God ons dan ook daaromtrent Zijn openbaring geeft, dan spreekt Hij daarover, en van dien staat der hemelsche heerlijkheid en van dien staat der rechtheid, in bewoordingen aan onze tegenwoordige aardsche bedeeeling ontleend. Anders zouden wij er niets van kunnen vatten, en Hij tot ons spreken, gelijk iemand tot een blinde, een blindgeborene, spreekt over de kleuren”;

bedoelt gij dan te zeggen, dat God Zijne openbaring in Gen. 3 over den boom der kennis des goeds en des kwaads, de slang en haar spreken, den boom des levens, gegeven heeft in oneigenlijken, figuurlijken vorm, gelijk Hij Zijne openbaring in het laatste Bijbelboek grootendeels in symbolischen vorm gaf, zoodat bovengenoemde elementen van het verhaal niet door de Schrift bedoeld zijn als behoorende tot de wereld van het zintuiglijk-waarneembare?

14. Wanneer gij in uw brochure *Op weg naar de Synode*, bl. 44 schrijft: „Alleen maar *moet* ik er zeer ernstig bezwaar tegen maken, dat die traditioneele exegese door mij of door wien ook, zonder confessioneele uitspraak in dezen, aan mij

zelve of aan anderen met ambtelijk gezag zou worden opgelegd als de *eenig mogelijke en uitsluitend ware*,

bedoelt gij daarmede dan te zeggen, dat de zintuiglijk-waarneembare realiteit van den boom der kennis des goeds en des kwaads, en van de slang en haar spreken, geene beteekenis heeft voor het schrikkelijk schuldige karakter van 's menschen zondeval?

en dat zonder deze zintuiglijk-waarneembare realiteit van den boom der kennis des goeds en des kwaads, en van de slang en haar spreken, de val des menschen blijft een even schuldige zondeval?

Zoo ja, op welke grond?

15. Wanneer gij terzelfder plaatse aan de in vraag 14 aangehaalde zinsnede toevoegt: „Onze belijdenisschriften zeggen omtrent deze gangbare exegese niets”, hoe rijmt gij dan dit zeggen met de volgende uitdrukkingen in onze belijdenisschriften: „gebod des levens”, art. 14 Nederlandsche geloofsbelijdenis, „bevende vlood”, art. 17 Nederlandsche geloofsbelijdenis, „welke al bevende zich met vijfgebladeren bedekken wilde” art. 23 Nederlandsche geloofsbelijdenis, „onze eerste voorouders Adam en Eva in het paradijs”, Catechismus antwoord 7 en „hetwelk God zelf eerst in het paradijs heeft geopenbaard”, Catechismus antwoord 19?

16. In een interview, dat *De Telegraaf* met u had, en dat opgenomen is in haar Avondblad van 17 Oct. '25 en door u voor betrouwbaar is verklaard, staat: „Wat dr Geelkerken nu wil, is terugkeeren van de vraag: wat zijn wij er onder gaan verstaan? tot de vraag: wat bedoelde de schrijver van Genesis er mee, toen hij zijn woorden neerschreef? wat was voor hem de slang?”

Indien dit uw meening juist weergeeft, is daardoor dan wel duidelijk uitgesloten een inspiratiebegrip, waarbij de bedoeling van den bijbelschrijver normatief wordt gesteld in plaats van „den zin en de meening des Geestes”?

17. Gaat gij accoord met de weergave van uw gevoelen in zake het boek Job, door br A. van Kooten in zijn onderscheidene bezwaarschriften aan den kerkeraad van Amsterdam-Zuid, de classis Amsterdam en de generale synode neergelegd, en die door onze commissie in de volgende bewoordingen is saamgevat:

„dat het boek Job het best is te vergelijken met den „Gijsbrecht van Amstel” van Vondel, waarin historische en niet-historische personen voorkomen, wier woorden door Vondel zijn verdicht; dat het wel zeker is, dat Job heeft geleefd, omdat hij elders in de Schrift, met name in Ezech. 14 : 14 en Jac. 5 : 11, als historisch persoon wordt genoemd; dat het echter niet zeker is, of de drie vrienden van Job, Elifaz, Bildad en Zofar, werkelijk hebben bestaan; dat daarentegen Elihu, die in de hoofdstukken 32—37 aan het woord komt, wèl heeft bestaan, doch waarschijnlijk enkele eeuwen na de vervaardiging van het boek Job, dat oorspronkelijk alleen bevatte de historische inleiding, de redenen van Job en zijne drie vrienden, alsmede de redenen Gods in hoofdstuk 38—42 met het slot, daaraan *zijne* redenen heeft toegevoegd; dat deze Elihu een zeer eigenwijs jongmensch was, die volgens zijn zeggen in hoofdst. 32 : 18—20 haast barstte van hoogmoed, en het boek niet af, het probleem er in onopgelost vond, en daarom het ontbrekende heeft toegevoegd; waarvoor als bewijs werd bijgebracht dat noch in het begin van het boek, noch in de redenen Gods, noch in het slot zijn naam voorkomt; dat evenwel ook deze Elihu-redenen nu bij het boek Job behooren en met het geheele boek door dr Geelkerken voor geïnspireerd en kanoniek gehouden werden?”

Indien ja, dan vragen wij:

a Welke zijn uwe gronden om de historiciteit van de drie vrienden van Job in het midden te laten?

b Hoe meent gij uwe erkenning van het geïnspireerd en kanoniek karakter van het geheele boek Job in overeenstemming te kunnen brengen met uwe beschouwing omtrent de wordingsgeschiedenis van hoofdstuk 32—37?

18. Wanneer ge in de *Overtoomsche Kerkbode* van 14 December '24 in de bespreking van dr Oberman's Jeugdpreken zegt:

„Zal ik b.v. dezen of genen, die verklaart, de Schriftbeschouwing van dezen prediker niet de juiste te achten, verder te woord staan dan met de dubbele opmerking, dat ook ik daar eenerzijds wel inkomen kan...”

beteekent dit dan, dat uwe Schriftbeschouwing niet een principieel andere is dan die, waarvan dit geschrift blijkbaar uitgaat?

19. Zijt gij niet van oordeel, dat de aanbeveling van bovengenoemd werk en het opnemen in de *Overtoomsche Kerkbode* van meditaties van ethische theologen verwarrend werkt op de geloofsvoorstellingen der gemeente o.a. ten opzichte van den persoon en het werk van den Christus Gods, en daarom in strijd is met de roeping van den dienaar des Woords om te waken voor de zielen?

BIJLAGE XIII.
Art. 111.

MEMORIE van dr Geelkerken, in antwoord op de hem
voorgelegde vragen van commissie IV.

Bij het schrijven dezer memorie stel ik mij op het standpunt, hetwelk blijkens het mij toegezonden antwoord der synode op mijn nota van 10 dezer door haar wordt gedeeld, dat uwe commissie voor een juiste behandeling van mijn bezwaarschrift en van wat de synode verstaat onder „de zaak-Geelkerken in haar geheel”, van mij inlichtingen wenscht, welke naar haar oordeel haar tot nu toe nog ontbreken.

Ofschoon ik m. i. *stricto iuro* bij het verstrekken van zoodanige inlichtingen mij zou kunnen bepalen tot de beantwoording van die vragen, welke op mijn preek-coupage zelve rechtstreeks betrekking hebben, wil ik toch mijn bereidheid om ook mijnerzijds mede te werken tot een goede oplossing van gerezen moeilijkheden ook daarin toonen, dat ik ook op de overige der mij voorgelegde vragen inga.

Zie ik de strekking der vragen goed, dan acht uwe commissie zich bepaaldelijk nog niet genoegzaam ingelicht omtrent mijn *Schriftbeschouwing*.

Hierbij dient echter wel te worden onderscheiden.

De gereformeerde Schriftbeschouwing teekent zich als zoodanig met voldoende duidelijkheid af — om mij tot de erve van het protestantisme hier te lande te beperken — zoowel tegenover de opvatting der moderne als tegenover die der ethische richting aangaande den Bijbel.

De *moderne* richting, die zich, althans tijdens haar opkomst in ons vaderland in het midden der vorige eeuw, kenmerkte door haar naturalisme, haar besliste loochening van alle bijzondere openbaring en wonder, erkent dienovereenkomstig slechts wat wij, gereformeerden, noemen de algemeene openbaring en ziet den Bijbel uitsluitend als een bundel van louter menselijke geschriften, een verzameling van oud-israëlitische en oud-christelijke, religieuze literatuur.

De *ethische* richting erkent met ons ook de bijzondere heilsopenbaring Gods, waarvan Christus het middel- en hoogtepunt is, doch zij acht, dat deze zich nog steeds voortzet met name in de religieuze ervaring van den christen en de christelijke gemeente. De Heilige Schrift is haar de beschrijving van dit uit Christus vloeiende, nieuwe leven, gelijk het zijn voorbereidingen vond onder Israël (oude testament) en zijn oorsprongen had in de volheid des tijds (nieuwe testament). Alleen wat betreft zijn ethisch-religieusen inhoud geïnspireerd — zoodat niet de Schrift Gods Woord *is*, maar Gods Woord in de Schrift — is deze Schrift voor haar slechts in zooverre normatief als de bron bepalend is voor de beek.

Daarentegen erkent nu de *gereformeerde* theologie en belijdenis niet alleen een algemeene en een bijzondere, maar bepaaldelijk ook een *Schrift*-openbaring. De Bijbel is het Woord Gods, d. w. z. de met absoluut gezag tot ons komende, onfeilbare, door den Heiligen Geest geïnspireerde, geïnscriptureerde bijzondere Godsopenbaring.

Deze gereformeerde Schriftbeschouwing is ook de mijne. Zij wordt ook door mij — ik behoef dit toch wel niet nogmaals te verzekeren of te bewijzen — geheel en ten volle aanvaard. Met een goed geweten voor God en de menschen onderschrijf ik met persoonlijke toepassing op mijzelve hetgeen dr A. Kuyper in zijn Encyclopaedie schreef van den band, die niet intellectueel door kerk en theologie gevlochten, maar geestelijk ons bindt (Encycl. III, pag. 49) aan „die Heilige Schriftuur, die als incorporatie van de waarheid en den wil Gods, voor wat ons bewuste leven aangaat, als vrucht van goddelijke inwerking, en onder het bestel eener Providentia specialissima, van Godswege aan Christus' kerk op aarde, en dus ook aan (den enkelen) geloovige geschonken is”: „hij weet zich in de mystiek van zijn hart, door een geestelijken band, dien niets verbreken kan, met die Schriftuur verbonden en gebonden aan haar gezag. Het trekken van dien band is hem geen vrucht van wetenschappelijk onderzoek; ook vraagt hij aan niet ééne wetenschap, dat ze hem het recht verleene, om dien band te laten gelden en werken; zelfs ontzegt hij aan eenige wetenschap, welke ook, het recht en de bevoegdheid om over de realiteit van dien mystieken band uitspraak te doen. Die band aan de Heilige Schrift ligt hem in het leven zijner ziel ingevlochten, en zoomin iemand aan eenige wetenschap het recht vraagt, om adem te halen, zoo min verwacht de theoloog eerst van eenig wetenschappelijk resultaat het recht, om de bindende macht te ervaren en den troost in te ademen, die hem toekomt uit Gods Heilig Woord” (Encycl. III, p. 40).

Staat dan zoo in het algemeen wel vast, welke de gereformeerde Schriftbeschouwing is in onderscheiding van de moderne en de ethische — *binnen* den gereformeerden kring bestaat er inzake de Schriftbeschouwing niet onbelangrijk verschil. Als ik dan ook principieel de gereformeerde Schriftbeschouwing aanvaard, wil ik

daarmede niet geacht worden elke opvatting, welke onder ons onder dien naam bestaat, en elke deductie, welke men uit zulk een opvatting maakt, voor mijn rekening te nemen. Er is b.v. onder ons een Schriftopvatting, die het zich gemakkelijk maakt door zich „aan de letter der Schrift vast te klampen”. (Encycl. II, p. 534). En na vrijwel iedere mededeeling dier Schrift „letterlijk” te hebben genomen, daaruit vervolgens, op zuiver rationalistische wijze, scholastisch deduceert. Het spreekt van zelf, zulk een „letterlijke” opvatting voorkomt het ethische gevaar van vervluchtiging en het religionsgeschichtliche gevaar van relativisme. Maar aan de Schrift wordt zoo toch geen recht gedaan en gereformeerd is zulk een mechanische Schriftopvatting niet. Calvijn en met hem vele gezaghebbende gereformeerde theologen hadden althans een andere, een organische; en het is de zeer uitnemende verdienste van Kuypers en Bavinck, dat zij *deze* echt-reformatorische Schriftopvatting opnieuw tot eer hebben gebracht. Al zou ik ook weer niet willen beweren, dat zij zelf in de praktijk daaraan steeds getrouw zijn gebleven, en is er in elk geval onder hunne discipelen meer dan één, die in theorie een organische Schriftbeschouwing verklaart te zijn toegedaan, maar in stede van de consequenties daarvan te aanvaarden, praktisch, waar het de uitwerking geldt in details, weer terugvalt in de mechanische en scholastische methode, waartegen juist de beide genoemde theologen zoo herhaaldelijk hebben gewaarschuwd.

Bedrieg ik mij niet, dan dreigt zich in onze dagen te herhalen, wat er gebeurde na de periode der Hervorming, toen ook de consequenties niet zijn getrokken en de organische opvatting van de Heilige Schrift teruggedrongen werd door de mechanische (cf. Encycl. III, p. 119).

De moeilijkheid wordt nog grooter omdat die organische Schriftbeschouwing, welke ook de mijne is, niet *af* is. Dat zeg niet *ik* alleen, maar dat is nadrukkelijk uitgesproken door onze grootmeesters Kuypers en Bavinck zelve. Kuypers geeft er b.v. getuigenis van wanneer hij schrijft: „nog gevoelt de kundige theoloog hoe het is, alsof de dege, echte studie (der) Schriftuur pas begonnen is”. (Encycl. III p. 112). En Bavinck als hij verklaart: „Het dogma der Schrift is op deze punten (het gaat o.a. over auctoritas historiae en auctoritas normae)... nog lang niet afgewerkt, en laat nog voor vele speciale onderzoekingen plaats”. (Dogm. I, p. 475). En elders: „Denkt b.v. aan de talrijke en ingewikkelde vraagstukken, die bij de historische critiek van oud- en nieuw-testament, bij enz.... zich voordoen en ieder gevoelt, dat wij allen nog zoekende zijn en het laatste woord nog niet spreken kunnen”. (Modernisme en Orthodoxie, pag. 16). Desgelijks oordeelen ook dr J. P. de Gaay Fortman c.s. in hun adres aan de synode. Zij wijzen er terecht op „dat wij thans leven in een tijd, waarin belangrijke wetenschappelijke vraagstukken van theologischen, ken-theoretischen, natuurwetenschappelijken, juridischen aard bestaan, allen verband houdende met de beschouwing der Heilige Schrift, wier oplossing dringend gewenscht, zoo niet volstrekt noodzakelijk is te achten”; „dat sommige dezer vraagstukken onder ons reeds een begin van oplossing hebben verkregen door de studie van wijlen dr A. Kuypers, wijlen dr J. Woltjer, wijlen dr H. Bavinck, dr W. Geesink e.a., een oplossing die evenwel nog niet tot volkomen rijpheid is gekomen, terwijl bovendien geen eenheid van meening wordt gevonden”; en „dat wetenschappelijk onderzoek door geloovige, wetenschappelijke mannen (zij denken hierbij aan de onderzoekingen van dr C. van Gelderen en dr A. Noordt zij) geleid heeft tot resultaten van groot belang voor een beter verstaan der Heilige Schrift, maar ook tot conclusies, welke moeilijk vereenigbaar schijnen met de bij ons veelszins geldende Schriftopvatting”.

Op dit nog steeds gedeeltelijk onontgonnen terrein der gereformeerde Schriftbeschouwing bewegen zich nu ten deele uwe vragen en het is mij dan ook geenszins duidelijk, waarom juist mij ten deze inlichtingen worden verzocht. Wel betreffen uwe vragen de toepassing dier beschouwing op een bepaald door mij genoemd Schriftgedeelte, n.l. Genesis III. Maar ik moge toch opmerken, dat ik zelfs nimmer zulk een toepassing heb *gegeven*. Immers, in mijn preek-couper, die zoo veelszins verkeerd gelezen is, gewaagde ik slechts van het *bestaan* van „moeilijkheden”, zonder daar verder ook maar iets over te zeggen. En zelfs, indien ik een poging gewaagd had om ten deze iets te bepalen, ware het m.i. nog niet geoorloofd geweest mij deswege moeilijk te vallen. Zoo is het wel onmogelijk om ooit verder te komen; zoowel de ontwikkeling der gereformeerde theologie, als de beraamde „uitbouw” der gereformeerde belijdenis worden op die wijze *pia vota*.

Dan — ofschoon een behandeling van de vraagstukken, welke ten nauwste samenhangen met den inhoud uwer vragen om inlichtingen onder omstandigheden als mijn tegenwoordige slechts weinig aantrekkelijks heeft, en althans een breedere en dieper gaande bespreking, welke zij verdienen, meer tijd van rustige studie

vereischt dan mij nu ter beschikking staat, — wil ik trachten mijn standpunt nog nader te verduidelijken. Zonder uw negentien vragen op den voet te volgen of steeds uw vraagstelling te kunnen aanvaarden, ga ik mijne beantwoording geven van uit enkele meer algemeene gezichtspunten, waarbij dan vanzelf elke daarvan tevens haar eigen bescheid zal ontvangen.

I. De vrijheid van het wetenschappelijk onderzoek en van de exegese.

„Heel de christelijke theologie is... op de veronderstelling gebouwd, dat zij niet in een letterlijk naspreken van de Heilige Schrift bestaat of bestaan kan” (Bavinck, *Modernisme en Orthodoxie*, p. 35). De Schrift is ons niet geboden „in dialectischen vorm”, zij is niet een „van God zelven gegeven confessie”. Zij is in „historischen en symbolischen” vorm gegeven, in eene ons vreemde taal; en de handschriften, die ons ten dienste staan, zijn zeer uiteenlopend en niet vrij van fouten. Het is dus *geen* gesneden brood, dat ons geboden wordt, maar zaadkoren, waaruit eerst door onzen arbeid de tarwe groeit, die op haar beurt tot meel gemalen en tot brood moet bereid worden”. (Kuyper, *Encycl. II*, pag. 545 v.). Er moet dus theologisch-wetenschappelijke arbeid aan haar worden verricht.

Ook is de taak der theologie niet het toelichten, uitwerken en verdedigen van de confessie. Want de confessie heeft geen absoluut gezag, maar ontleent al haar gezag aan de Heilige Schrift, waarop zij rusten moet. En die Schrift is op haar beurt weer niet identiek met een of andere opvatting *van* de Schrift. Neen, dit is de roeping der theologie „dat zij, in de bijzondere openbaring positie nemend, zelfstandig en vrij, alleen door haar object” — de Schrift — „gebonden, zich ontwikkelen mag.” (Bavinck, *Mod. en Orth.* p. 35).

Wat de wetenschappelijke theoloog dus noodig heeft is „vrijheid om te onderzoeken, te spreken en te schrijven, gelijk zijn overtuiging dit eischt... die vrijheid is het waarin hij door niets mag worden belemmerd”. (Kuyper, *Encycl. II* 543).

Onder meer is deze volstreekte vrijheid onmisbaar, wil de theologie „haar plicht jegens het confessioneele leven der kerk kunnen nakomen” (*Encycl. t. a. p.*). Immers, zij is geroepen om „in dienst van den Heiligen Geest het historische en confessioneele leven der kerk altoos weer aan zijn oorsprong te toetsen en te dien einde te keuren naar de norm der Heilige Schrift” (*Encycl. II*, p. 541). „Uit zichzelf neigt het confessioneele leven er toe, om te versteenen en in te slapen, en nu is het de theologie, die... de kerk wakker houdt, telkens opnieuw haar zelfbewustzijn tot het geven van rekenschap verplicht en op die wijs het gevaar van het petrefact afwendt” (*Encycl. t. a. p.*). Van de theologische wetenschap moet een „gestadige prikkel” uitgaan, om „van de confessie op Gods Woord terug te gaan en alzoo te voorkomen, dat de kerk niet bij het water in de kruik ga leven en zich late afsnijden van de fontein, waaruit dat water genomen is”. Anders maakt „het geloof in den rijken schat der openbaring plaats voor een geloof in de kerk en wordt de gezonde reactie van de vrije theologie op het confessioneele leven der kerk geheel uitgesloten” (*Encycl. II* p. 546).

Anderzijds „mag de kerk haar confessie niet wijzigen, tenzij... metterdaad eenig stuk van haar confessie voor Gods Woord niet bestaan kan”. En ook mag zij niet „toelaten, dat haar confessie op haar eigen kansels wordt bestreden of verzwegen” (*Encycl. II*, p. 545). In haar dienst is de theoloog niet theoloog zonder meer, maar theoloog, die is „vastgehecht” in een kerkelijk ambt. (*Encycl. II*, p. 542). Als theoloog zonder meer is en blijft hij volkomen vrij. Ook al oordeelt de kerk, dat hij ongeschikt is voor het ambt, „noch zijn theorie, noch zijn vrijheid van spreken en schrijven mag hem belet worden” (*Encycl. p. 542*). Maar als theoloog in het kerkelijk ambt staat de zaak anders. Dat de kerk niet een „dienaar des Woords (kan) laten optreden, die haar confessie bestrijdt”, spreekt vanzelf (*Encycl. t. a. p.*). Zij en zij alleen heeft dan ook te „beoordeelen wat zij van hem verlangt en zoo hij dit niet meer praesteeren kan, kan zij hem in haar dienst niet houden”. Een dienaar des Woords, die zich innerlijk niet meer gebonden gevoelt aan de Schrift en niet meer buigt voor *haar* gezag, heeft reeds als eerlijk man terug te treden. Wel heeft de dienaar des Woords, die ten gevolge van zijn vrije theologische studiën meent, dat de confessie zijner kerk niet geheel overeenstemt met de Heilige Schrift, kerkelijk het recht, zich van de confessie op het Woord te beroepen en desnoods „een geestelijke worsteling met zijn kerk aan te gaan”. „Bezwijkt hij hierin, dan heeft hij eveneens terug te treden”. „Hij moet het er voor over hebben om er zijn ambt en zijn positie aan te wagen”. En „zoo hij man van ernst is en meent wat hij zegt, zal hij dan ook geen oogenblik aarzelen, dat offer te brengen” (*Encycl. II*, p. 540 v.v.).

Onder beding, niet van overeenstemming met haar belijdenis, maar van overeenstemming met de Heilige Schrift, heeft de kerk dus wat zich aandient als resultaat van wetenschappelijk onderzoek dankbaar voor het rijkere licht, dat er door valt op die Schrift zelve, te aanvaarden, en zoo noodig hare belijdenis op zulk een punt beter in overeenstemming met de zoo zuiverder verstande Schrift te brengen. En van zijn zijde heeft de theoloog in het kerkelijk ambt het recht op grond van de resultaten van zijn wetenschappelijk onderzoek, zelfs tegen de confessie zijner kerk in, zich van die confessie op diezelfde Schrift te beroepen. (Antwoord op vr. 2).

Overigens heeft men zich zoowel eenerzijds voor overschatting als anderzijds voor onderschatting van den wetenschappelijken arbeid te wachten. Voor „overschatting, doordat sommigen direct geneigd zijn om hoog weg te loopen met de vaak zwevende resultaten van natuurwetenschap of (in de theologie zelf) van historische critiek en religionsgeschiede met haar drieste hypothesen dikwijls”. En voor „onderschatting naar den anderen kant, daar nog veel te weinig wordt ingezien, dat bijv. de hoofdstukken als Gen. 1 tot 3 tal van problemen voor de exegese inhouden, die alleen door ernstige bestudeering van verschillende zaken... met vlijt moeten worden doorzocht en aan de ontwikkeling van het openbaringsbegrip ten dienste gesteld moeten worden” (J. C. Brussaard, Geref. beschouwing over Schriftgezag, p. 34). Zoo schreef o. a. prof. Bavinck: De „Ptolemeïsche wereldbeschouwing had... natuurlijk ook invloed op de exegese van het hexaëmeron...” (Dogm. II, 512), en het is mij bekend, dat hij ernstig overwoog, of niet op meer dan één punt de gangbare exegese van Genesis 1 diende te worden herzien, aangezien de betrouwbare resultaten der nieuwere wetenschap met haar niet in overeenstemming schenen te zijn.

Daarbij mag vooral niet voor de Schrift en haar gezag in de plaats worden geschoven het gezag eener traditioneele opvatting. „Zonder nadere keur op de tot ons gekomen traditie af te gaan, is theologisch, d. i. wetenschappelijk, ongeoorloofd”. Wel is de traditie niet te minachten... maar welk gewicht men... ook aan de traditie toekenne, het recht van onderzoek mag ze ons niet betwisten” (Kuyper, Encycl. III, p. 50). „Ongeoorloofd (is) het... om van de wereld zich af te sluiten en de kennis te versmaden, welke in deze eeuw door Gods voorzienigheid van alle zijden ons als toegevoerd wordt. Wij weerstaan... de taktiek van Julianus den Afvallige, die aan de christenen de wetenschap en het leerambt ontnemen en hen in naam der orthodoxie op een verouderd standpunt terugdringen wilde”. (Bavinck, Mod. en Orth. p. 36). Van waarschuwendende kracht is hier ook de opmerking, door prof. Bavinck gemaakt bij zijn beschrijving van de beoefening der gereformeerde theologie in de 17de eeuw: „De traditie werd een macht. Niet alleen de Schrift, maar ook de belijdenis, ja zelfs de dogmatische behandeling kreeg een onaantastbare autoriteit en deed Camero de klacht slaken, dat men in de leer niet afwijken kon apo toon dokoonton einai stuloi („van degenen, die geacht waren pilaren te zijn”, Gal. 2 : 9, G.) zonder vervolgd te worden” (Dogm. I, p. 178).

En niet minder wat dr Kuyper neerschreef over zekere periode in de kerkgeschiedenis: „De kerk drukte met haar zich ongemerkt vormende orthodoxie te sterk op het geestesleven; geen strijd werd wetenschappelijk uitgestreden, maar na korte tegensparteling telkens afgesneden door de autoriteit van kerkelijke vergaderingen” (Encycl. II, p. 601).

Een „op te enge wijze” saamverbonden zijn van theologie en kerk liep „toen de coryphaeën ten grave waren gedaald, op een tekort in vrijheid voor de theologie als wetenschap” uit „gelijk het in de kerk te zeer alles dwong zich in één vorm te vertoonen en in éénzelfde richting te bewegen”. „Alle verschil werd met leede oogen aangezien. Eenheid in den meest absoluten zin was het parool geworden. En toen het eenmaal gelukt was die eenheid als buit weg te dragen, scheen het veel eenvoudiger die eenheid voortaan door kerkelijke uitspraken, dan door theologischen strijd te handhaven. De theologie „hatte ihre Schuldigkeit gethan”, thans zou de kerk aan het woord komen. Niet in de theologie, maar in de hiërarchie schuilt reeds in de 6de eeuw de eigenlijke kracht, die het christelijk levensbeginsel moet handhaven” (Encycl. II, p. 599 v.).

Wat omtrent de theologische wetenschap in het algemeen werd opgemerkt, geldt nu met name m.m. ook van de exegese, welke zoo juist reeds even ter sprake kwam. Uit het eigenaardige van haar taak, nl. om „algemeene, objectieve vertolking te zijn „van de Schrift in haar deelen”, „vloeit voor de exegese rechtstreeks haar vrijheid voort; een vrijheid, die ongetwijfeld een zeer ernstig gevaar met zich brengt, daar ze zoo licht in bandeloze wilkeur omslaat en krachtens subjectief vooroordeel geweld aan den tekst aandoet, maar die niettemin onverkort moet gehandhaafd. Niet de geïnstitueerde kerk exegetiseert, maar de wetenschap in de

organische kerk en daarna moet de kerk als instituut het verantwoorden, wat zij met de resultaten dezer wetenschap doet. De kerk zweert niet bij die resultaten en heeft ook, waar de exegetische wetenschap tijdelijk op doolpaden afweek, immer met richtigen tact zich tegen haar verweerd. Maar desniettemin moet de vrijheid der exegetische wetenschap onaangerand blijven, juist wijl de kerk er recht op heeft, van de wetenschap te vernemen, in hoeverre zij al dan niet in staat is, om bij het vaststellen van de meening des Geestes dienst te bewijzen. Blijkt ze hiertoe onmachtig, dan laat de kerk haar resultaten liggen; bewijst ze dien dienst, dan doet de kerk er haar voordeel mede. Maar in elk geval moet de exegeese geheel vrij blijven, opdat ze werken kunne op eigen verantwoordelijkheid.... Het ex in exegeese mag nimmer verzaakt. Stuit nu de exegeet hierbij op resultaten, die vloeken tegen zijn belijdenis en tegen wat geestelijk voor hem vaststaat, dan kan hij hieruit wel concludereen, dat hij in zijne poging, om dezen of genen tekst te exegetiseeren, niet geslaagd is, dat hij derhalve geen resultaat heeft, en alzoo nog niet van een afgeloopen onderzoek mag spreken; maar nooit mag hij, als exegeet, ter wille van zijn belijdenis een verklaring geven, die niet uit zijn tekst genomen is, doch er van buitenaf in werd gedragen. Zelfs waar de dogmatiek besluit, dat zulk een tekst geen andere dan een bepaalde verklaring kan hebben, is dit toch nooit anders dan een postulaat, dat dan eerst resultaat van exegeese zal worden als het den exegeet gelukt is, het ook uit zijn tekst te voorschijn te brengen. Al geven we dus volkomen toe, dat de kerk als instituut de Schrift als *eenheid* in haar *belijdenis* uitlegt, nooit mag daarom door de kerk de vrijheid van den exegeet aan banden worden gelegd. De kerk, die den exegeet aan banden legt, is als de ruiters, die zijn paard de pezen doorsnijdt. Ze heeft aan zulk een gebonden exegeese eenvoudig niets" (Encycl. III, p. 114 v.). Met den schrijver dezer schitterende woorden antwoord ik dus op de vraag (*vr. 2*) of de vrijheid der exegeese aan het gezag der confessie mag worden gebonden, beslist ontkennend. En op de vraag, of zij aan het gezag der Schrift moet gebonden zijn, opdat zij niet onder de pretentie van dit te handhaven, metterdaad daaraan tekort doe, dat ik mij niet kan voorstellen, hoe *exegeese*, dien naam waard, ooit het gezag der Schrift kan tekort doen. Immers „exegeese.... buiten verband met de Schrift als eenheid, buiten verband met het levensmilieu, waarin dit Woord geschreven werd, of buiten verband met de geestelijke sfeer, waarin het opkwam, is slordige en onvolledige exegeese, dien naam nauwelijks waard. Elke neiging van het onwedergeboren hart, om tegen den geest der Schrift bij de exegeese te reageeren, is schending van haar karakter.... Gebondenheid is er.... van alle zijden, maar een gebondenheid, die uit de Schrift zelve voortkomt, en niets gemeen heeft met gebondenheid door een vreemde autoriteit" (Encycl. III, p. 116 v.).

Zulk een „vreemde autoriteit" is zoowel het kerkelijk instituut als de belijdenis als de traditie. „Zeer wel", zegt weer Kuyper, „kan het.... voorkomen, dat een geloovig christen, die in de opvatting van de Schrift als eenheid met de belijdenis zijner kerk volkomen overeenstemt, niettemin als exegeet bij deze of gene plaats tot resultaten komt, die met de traditioneele opvatting van zulk een tekst in den dienst der belijdenis niet strooken. In Calvijn's *Institutie* spreekt een belijder, die de Schrift in haar eenheid en geheelheid vertolkt, maar dit belette niet, dat Calvijn in zijn commentaar herhaaldelijk tot resultaten komt, die afwijken van wat de traditie er in las. Dit nu kan of daaraan liggen, dat men ten onrechte op zulk een tekst een bepaald confessioneel stempel gedrukt had, of wel dat het resultaat der exegeese nog in het ongereede is. Steeds echter hebben onze gereformeerde exegeten zich in zulk een geval geroepen geacht, om exegeese exegeese te laten blijven, ook al leidde dit tot de erkenning, dat de harmonie tusschen de dogmatische belijdenis en het exegetisch resultaat nog niet gevonden was. Hoofdzaak is maar, dat men de vrijheid der exegeese niet voorstelt als een recht, dat de wetenschap tegenover de kerk doet gelden, maar wel inziet en duidelijk uitspreekt, dat het de kerk is, die er zelve het hoogste belang bij heeft, dat de exegeese haar taak verrichte in gehoorzaamheid aan die wetten, waaraan zij als theologische wetenschap onderworpen is" (Encycl. III, 116).

Na deze uitvoerige uiteenzettingen is het hier wellicht de meest geschikte plaats voor mijn antwoord op *vraag 15*.

Dat op de in de vraag bijgebrachte vijf plaatsen in onze belijdenisschriften uitdrukkingen staan, die verband houden met Genesis 3, was mij natuurlijk bekend. Niettemin meen ik mijn stelling op blz. 44 van mijn brochure: Op weg naar de Synode, tenvolle te mogen handhaven: „Onze belijdenisschriften zeggen omtrent deze gangbare exegeese niets", waarbij ik verzoek er wel op te letten, dat blijkens het verband met „deze gangbare exegeese" bedoeld werden de „onder ons traditioneele opvattingen omtrent de *bijzonderheden* (ik onderstreep) van het in (de) Schrift-

hoofdstukken (Gen. 1—3) medegedeelde”, en ik dit zeide, nadat ik even te voren nogmaals had verzekerd, „dat het historisch karakter dier hoofdstukken” „ten volle door mij (wordt) erkend”. Met deze opmerking vervallen m.i. reeds dadelijk de laatste twee aanhalingen, te weten die uit den catechismus als hier niets ter zake doende. En wat de overige drie betreft, die uit de belijdenis, niemand zal toch zeker beweren, dat hier in onze confessie „beleden” wordt omtrent de juiste exegese van een of andere bijzonderheid in Genesis 3. Zelfs al waren deze uitdrukkingen hier bijgebracht als bewijsplaatsen voor een of ander leerstuk, dan zou nog gelden wat o.a. Bavinck schreef in zijn *Modernisme en Orthodoxie* (p. 14): „de gereformeerde kerken hebben instemming met de belijdenisschriften nimmer in dien zin verstaan, dat alle vrijheid van beweging daardoor uitgesloten zou zijn... In de belijdenisschriften worden tal van teksten als bewijsplaatsen geciteerd, maar exegese en dogmatiek behielden hare vrijheid en stelden soms de onjuistheid der aanhaling of haar gemis aan bewijskracht in het licht”. Dan zelfs *dit* is op genoemde plaatsen niet het geval: er worden daar geen teksten bijgebracht of geëxegetiseerd; er wordt beleden van „de schepping en val des menschen en zijn onvermogen tot het ware goed” (art. 14) „van de wederoprichting des gevallen menschen” (art. 17), „dat onze rechtvaardigmaking [bestaat in de vergeving der zonden en toerekening der gehoorzaamheid van Christus” (art. 23), en daarbij worden uitdrukkingen gebruikt, die min of meer duidelijk in verband staan met mededeelingen in Gen. 3, maar er overigens juist zeer vrij in worden weergegeven. Men lette er toch op, dat er gesproken wordt van „het gebod des levens”, dat overtreden werd, terwijl Genesis 3 juist spreekt van wat men zou willen noemen „het gebod des *doods*”; van „bevende vlieden”, terwijl er van dit „bevende” niets in Gen. 3 voorkomt en er niet van „vlieden”, maar van „zich verbergen” gesproken wordt. Tenslotte moge ik opmerken, dat hier ten opzichte van de bijzonderheden, waarover het in mijn geding feitelijk ging, hoogstens iets gezegd kan zijn van den „boom der kennis” en dat nog alleen wanneer men met sommigen daaronder wil verstaan den vijgeboom, waarvan Adam en Eva de bladeren plukten voor hunne schorten; maar ik vermoed niet, dat dit de bedoeling uwer vraag is. Eindelijk vestig ik er de aandacht op, dat, indien men aan de bijgebrachte uitdrukkingen kracht wil geven van confessioneële uitspraken omtrent de opvatting van bijzonderheden in Gen. 3, dan art. 14 confessioneel uit zou maken, dat de „slang” in dit hoofdstuk de satan zelf is; immers in genoemd art. staat: „het oor biedende aan het woord des duivels”.

II. Over de methode.

De wijze, waarop vraag 15 de confessie aanvoert, brengt mij ongezoekt tot nog andere punten van methode, welke m.i. ten nauwste samenhangen met het al dan niet aanvaarden — ook in haar consequenties — van de waarlijk gereformeerde, d. i. de organische Schriftbeschouwing.

Allereerst worde hier dan herinnerd aan „het groote verschil, of men de Schriftuur opvat als een codex van teksten, waaruit te hooi en te gras geciteerd mag worden, dan wel als een organisch geheel, dat u dwingt rekening te houden met het perspectief karakter van zijn inhoud” (Kuyper, *Encycl.* III p. 430). Van eerstgenoemde methode, die der scholastiek, welke gewoon was het bewijs uit de Heilige Schrift te voeren, bijna uitsluitend door het „citeeren van deze of gene uitspraak, in dit of dat vers der Heilige Schrift voorkomende”, hebben ook de reformatoren zich niet geheel los weten te maken; zelfs hebben zij er nog veelvuldig gebruik van gemaakt. Maar toch is „bij niet één der reformatoren... deze methode exclusief. Ze vergelijken Schrift met Schrift. Ze zoeken naar een analogia fidei. Ze zijn er telkens op uit, om dieper in het organisch leven der Schrift in te dringen” (*Encycl.* II, p. 511 v.). Met name Kuyper heeft steeds weer tegen deze verkeerde, scholastieke methode gewaarschuwd. De Schrift, zoo drukte hij zich uit, is niet „een soort van hemelsche catechismus”, maar biedt ons „een openbaring van realiteiten in historisch proces”. Zij mag niet beschouwd en gebruikt worden als een tuighuis volgestapeld met „*loca probantia*”. Hierin schuilt „een ganschelijk voorbijzien van het historisch-organisch karakter, dat aan de Heilige Schrift niet mag betwist worden” (*Encycl.* III, p. 171). Zal het goed zijn, dan zal „voor de stijfheid van het mechanisch gemaniëerde de soepelheid van het organisch bezielde in de plaats treden” (*Encycl.* III, p. 178).

De volstreekte onhoudbaarheid van de methode, waarbij de Bijbel dan „uw codex, de concordans, uw register (is), en met behulp van dat register... uit dien codex (dan) op den klank af geciteerd wordt” (*Encycl.* II, p. 512), behoeft nauwelijks toelichting. Zij getuigt maar al te duidelijk van een Schriftbe-

schouwing, die voor het wezenlijke karakter der Schrift blijkbaar geen oog heeft. Immers, „zou deze methode de ware zijn, dan moest de Heilige Schrift een geheel ander samengesteld boek zijn dan ze werkelijk is. Ze moest dan voor wat aangaat de feiten een nauwkeurig, precies, enkelvoudig en in notariëlen vorm opgemaakt relaas bieden.... Dit is niet overdreven. Het geldt toch bij de Heilige Schrift niets minder dan *een Goddelijk gezag*, waarmee het geloof aan feiten en leerstellingen, en de onderwerping aan allerlei regels en geboden wordt opgelegd. Uw bewijsvoering moet hier dus onberispelijk zijn, en als ge hiervoor een methode kiest, die alleen daar toepasselijk is, waar een gewaarmerkt proces-verbaal, een scherp geformuleerde confessie en een juist omschreven wet voor u ligt, moet die methode gewraakt, zoolang niet door u is aangetoond, dat de Schriftuur, waaruit ge tegen mij citeert, dan ook metterdaad zoodanig karakter vertoont. Is dit echter *niet* zoo, en staat omgekeerd vast, dat geheel de aanleg, de aard en het karakter der Heilige Schrift op niets minder dan op zulk een proces-verbaal en codificatie gelijk, dan behoeft er geen woord meer aan gespild, dat deze methode ten eenenmale onbruikbaar is, en niet *mag* worden toegelaten (Encycl. II, pp. 512, 513).

Elders spreekt Kuiper over de bedenkelijkheid dier mechanische-scholastieke methode van bewijsvoering aldus: „Overall moest hetzelfde staan, in plaats van dat men den samenhang in het licht stelde, die genetisch en historisch de onderscheidene deelen der openbaring saamverbond. Evenzoo had men te weinig oog voor de distinctie tusschen wezen en vorm der Openbaring, en begreep niet, hoe, ook buiten het historisch proces, hetzelfde wezen zich in veelheid van vormen kon openbaren, gelijk de lichtstraal door de lijnen van het prisma zich in veelheid van kleuren oplost. En eindelijk zag men voorbij, dat hetgeen te openbaren was uit God kwam, en daarom te rijk aan inhoud was, om zich in één enkelen vorm op te sluiten. De analogia fidei, hoe goed ook bedoeld, verkreeg op die wijs de strekking, om het rijke, organische leven der Heilige Schrift in mechanische stijfheid en starheid te doen wegsterven; en al redde ze.... de eenheid van den bundel, ze heeft in niet geringe mate aan de waarachtige exegese van den Schrift-inhoud in den weg gestaan. Ter vermijding van dit kwaad mag men daarom de *analogia fidei* niet prijsgeven....”, maar bij haar behoud is zij toch „te regelen als die wezenlijke analogie, die, juist wijl ze *geen* identieke repetitie onderstelt, door het organische proces der Openbaring tegelijk geëischt en beheerscht wordt” (Encycl. III, p. 107).

In dit verband v r a a g 5 beantwoordend, wijs ik er in de eerste plaats op, dat deze vraag zòd algemeen gesteld is, dat zij misverstand zou kunnen wekken. Immers wat ik schreef op blz. 7 mijner brochure: Oude vragen enz. handelde van slechts één „gegeven”. Uit Genesis 3, nl. „de slang” en niet van „het in Gen. 3 verhaalde”. Ik *kon* dus niet met mijn opmerking bedoelen daarbij „dubieus te laten, of de Schrift in 2 Cor. 11 : 3 het in Gen. 3 verhaalde opvat als historie en ook ons hieraan bindt”. Trouwens, de apostel heeft het in 2 Cor. 11 : 3 niet over het al of niet historisch karakter van het in Gen. 3 verhaalde maar over de vrees, dat de „zinnen” zijner lezers „bedorven worden, om af te wijken van de eenvoudigheid, die in Christus is”. Dat zou dan geschieden op gelijke wijze als de slang Eva „bedrogen” heeft, nl. door „*arglistigheid*”. Er wordt hier door Paulus *geen enkele verklaring* gegeven van wat onder „de slang” te verstaan zij, en *hierop alleen* bedoelde mijn opmerking op blz. 7 van Oude vragen enz. de aandacht te vestigen. Uit niets blijkt, dat hij die „slang” als een dier zich denkt; veel *minder* valt dit zelfs uit dezen tekst af te leiden dan dat b.v. uit Openbaring 20 : 2 „zou mogen worden opgemaakt, dat „de slang” uit Gen. 3 „*is*” de duivel en Satanas”. Terecht wordt overigens m. i. door de schrijvers der brochure „Ons aller Moeder” opgemerkt (blz. 17 noot): „Men vergete niet, dat het citaat (bij Paulus) meer licht moet ontvangen uit de bron dan omgekeerd. Trouwens vele gezaghebbende theologen (als Calvijn) oordeelen, dat in 2 Cor. 11 : 3 de hoofdndruk ligt op de satanische werking bij den zondeval”. Calvijn achtte het in zijn Schriftbeschouwing blijkbaar van meer belang te vragen, zooals vraag 16 het zoo juist uitdrukt, „naar den zin en de meening des Geestes” dan al te zeer onderzoek te doen naar de bedoeling van den bijbelschrijver. Ik ben dit met den grooten Hervormer goed eens; of om daarmede tevens dan *vraag 16* te beantwoorden: wanneer ik onderzoek wil doen naar de bedoeling van eenigen bijbelschrijver, dan geschiedt dit door mij geenszins om diens bedoeling normatief te stellen in plaats van „den zin en de meening des Geestes”.

Dan, hiermede ben ik tevens genaderd tot een tweede methodefout, die niet verenigbaar is te achten met de gereformeerde, d. i. organische Schriftbeschouwing; deze fout, dat men meent te kunnen *volstaan* met het feit en zijn zekerheid. Wij

zouden niet gaarne geacht willen worden te behooren tot hen, die „met warmte en overtuiging, en zelfs met bezieling” dieper zin „aannemen en daarover spreken” (Kuyper, Gem. Grat. I p. 93) echter niet alleen omdat zij bezwaar hebben om een en ander in de Schrift „letterlijk” te nemen, „zooals het er staat”, doch ook om zoo als feit op te heffen, wat toch als feit medegedeeld wordt. Zoo denken wij er b.v. niet aan, om op het voetspoor van sommige ethische godgeleerden voor het historisch verhaal van Genesis 3 in de plaats te schuiven subjectieve ervaringen, bevindingen van het menschelijk hart, die dan hun reproductie zouden hebben gekregen in de voorstellingen aangaande een Paradijs en een zondeval. Maar niettemin komen wij er tegen op, dat men slechts oog heeft voor de feiten als zoodanig en hun dorre opsomming en rationalistische constateering, maar van verre er niet aan denkt tot den zin en de beduidenis dezer feiten door te dringen. Immers het gaat, zeker niet minder dan om het feit als zoodanig, om de interpretatie van het feit, om den zin en de waarde ervan.

Dat men met name bij hoofdstukken als Gen. 1—3 huiverig is om ook maar het kleinste detail niet „letterlijk” te nemen, komt vermoedelijk daardoor, dat men bang is, dat aldus de grondslagen van het christelijk geloof, en met name de historische heilsfeiten zullen worden aangetast, althans onzeker gemaakt.

Natuurlijk bestaat er *op zich zelf* voor deze vrees bij de genoemde hoofdstukken evenmin grond als wanneer men elders in de Schrift een of andere uitspraak niet „letterlijk” opvat; zelfs zou b.v. juist wanneer men alles in Genesis 3 alleen maar „letterlijk” nam, in heel dit hoofdstuk van den *Satan* geen sprake zijn: de vraag, waarvoor wij hier komen te staan, is de vraag naar de *gens*. De beantwoording van die vraag brengt onder onze aandacht een derde karaktertrek van de methode der gereformeerde, organische Schriftbeschouwing.

Deze Schriftbeschouwing toch, in tegenstelling met de mechanische, kenmerkt zich door de methode om van het *geheel* uit te gaan, om zóó te komen tot de deelen; zoowel bij de Schrift als eenheid als bij bepaalde pericopen der Schrift. „De Schrift legt zichzelf uit” — aldus Bavinck (Dogm. I p. 510 v.); „de duistere plaatsen worden verklaard door de duidelijke, en de grondgedachten van de Schrift als geheel dienen ter opheldering van de deelen. Dat was de interpretatie secundum analogiam fidel, welke ook door de Hervormers werd voorgestaan”. Zoo gaat er dus noch bij de Schrift in haar geheel, noch bij den een of anderen harer pericopen, noch bij dit of dat historisch verhaal, dat zij mededeelt, uitsluitend een werking uit van onderdeel tot onderdeel, zoodat het bijv. mogelijk zou zijn, dat door voortgezette niet letterlijke interpretatie van het eene detail na het andere ten leste heel het historisch verhaal zijn karakter als zoodanig zou verliezen en zoo weer het ééne historische verhaal na het andere als historisch gegeven zou verdwijnen; neen, maar zoo gaat er allereerst en allermeeft van het *geheel* der Schrift saambindende invloed uit op de deelen, van het *historisch* karakter van een verhaal een dergelijke saambindende invloed op de onderdeelen, van de *centrale* heilsfeiten op de peripherie der Schrift enz.

Een sprekend voorbeeld, dat geheel mijn bedoeling verduidelijkt, vindt men bij dr J. Woltjer: Het woord, zijn oorsprong en zijne uitlegging, p. 42: „Psychologisch beschouwd is het Onze Vader wat men kan noemen: eene Gesamtvorstellung, ontwikkeld in hare bijzondere voorstellingen, die zelf weder geanalyseerde Gesamtvorstellungen zijn. De ééne, alles omvattende voorstelling is: bidden, gebed of, om de tegenstelling, het bidden, het gebed. Dat dit geheel, niet de deelen ieder afzonderlijk, noch hunne som, psychologisch en logisch gedacht, het eerste zijn, volgt uit het verband van het verhaal en uit de inleidende woorden zelf.... Het geheel van *het* gebed, zooals het naar zijn wezen in het algemeen moet zijn, ontwikkelt zich dan organisch in zijne deelen of leden. Het gebed als aanspraak eischt, dat eerst de aangesprokene genoemd wordt, daarna de wenschen, de beden, van den bidder worden uitgesproken; eerst ten opzichte van Hem, tot wien hij bidt, dan ten opzichte van zich zelve. Ook deze beden zijn niet eerst afzonderlijk gedacht en daarna samengevoegd, maar toonen klaarkijk eene organische ont-plooiing.... Wie de afzonderlijke beden als de samenstellende eenheden beschouwt, zal bezwaarlijk kunnen verklaren, hoe de tekst van dit gebed bij Lukas, zoowel wat de woorden als de beden betreft, niet onbelangrijk verschilt van dien van Mattheus. Wie de organische interpretatie toepast, vindt in die verschillen geen bijzondere bezwaren; ook niet in het ontbreken der doxologie bij Lukas’.

Zoo staat ook het feit van den zondeval niet vast, omdat al de details van Genesis III letterlijk worden genomen; en de grond van ons geloof aan dien zondeval vindt zijn vastheid allermint in het feit, dat wij geen moeilijkheden hebben met de interpretatie der bizonderheden van Genesis 3. Integendeel, ondanks die exegetische moeilijkheden en ondanks de mogelijkheid, dat voortgaande studie zou kunnen

leiden tot niet letterlijke opvatting van onderdeelen, die naar de gangbare voorstelling letterlijk zijn te nemen, staat het historisch karakter van dit hoofdstuk vast, door het geheel der Schriftopenbaring, op grond van andere getuigenissen daarentrent elders in de Heilige Schrift (b.v. Romeinen 5) door de perspicuitas van het verhaal zelf, en tenslotte door dien *zin*, dien heel dit verhaal in het corpus der Schrift blijkt te hebben naar het getuigenis des Geestes. Terecht zegt dan ook Bavinck (Dogm. I p. 4): „Wie het verhaal onbevangen leest, krijgt een diepen indruk van zijn eenheid en van zijn kennelijke bedoeling om ons niet in te lichten over een vooruitgang en ontwikkeling, maar over een val van den mensch. Het gansche milieu, waarin het voorkomt, bewijst, dat het ons een bericht wil geven van het ontstaan der zonde. Want vooraf gaat de schepping des menschen door Gods hand en naar zijn beeld en er volgt in korte trekken eene geschiedenis op van de toenemende goddeloosheid in het menschelijk geslacht tot op den zondvloed toe”.

In aansluiting aan deze opmerkingen ga ik er wederom toe over enkele der mij voorgelegde vragen nog nader te beantwoorden,

Wat dan allereerst *vraag 3* betreft. Mij is niet duidelijk wat de vraag bedoelt met „eigenlijken zin”. Beteekent dit: letterlijk? Of staat het in tegenstelling met b.v. allegorisch, mythisch en dergel.? Of moet het verbonden worden met „Schriftverhaal” eigenlijk *als verhaal*? Dan, hoe dit ook zij en wat de vraag onder „in eigenlijken zin” ook moge bedoelen, naar mijn gevoelen moet de *Schrift zelve* het criterium zijn, dat besluit, hoe een verhaal, dat zij geeft, naar geheel en onderdeelen is op te vatten. Zoo stem ik b.v. volkomen in met wat Bavinck zegt (Dogm. I, 474): „Als de Schrift kennelijk bedoelt, een verhaal als historie te geven, heeft de exegeet geen recht ten believe van de historische critiek daarvan een mythe te maken”. Echter, dit antwoord op de vraag laat aan nauwkeurigheid nog evenveel te wenschen over als de vraag zelve, die immers van „*het criterium*” spreekt. Want er zijn onderscheidene criteria, die hier gelden. Zoo: 1. of het er nadrukkelijk bij staat; 2. of het uit den aard en den inhoud van het verhaal zelf voortvloeit; 3. of het uit het verband duidelijk blijkt; 4. of elders in de Heilige Schrift klaar wordt aangegeven, hoe een Schriftverhaal is op te vatten, enz.

Vervolgens *vraag 9*. Tegen deze vraag moet ik opkomen. De uit mijn brochure: Vragen mij voorgelegd enz. blz. 19, aangehaalde woorden zijn een terugslag op een vraag, door de classis Amsterdam mij gesteld. Deze had namelijk gemeend, de zinsnede uit mijn preek-coupure: „Vaststaat, dat wij in Genesis 3 de goddelijke bekendmaking hebben van een historisch feit, het feit van den zondeval”, zoo te mogen lezen, alsof ik had willen zeggen, dat *alleen* het feit van den val vaststond. Op deze vraag der classis, die ik hier niet qualificeeren zal, heb ik toen geantwoord, gelijk in *vraag 9* wordt aangehaald. Het doet mij leed, dat uwe commissie uit dit antwoord nu weer vrijheid neemt, om mij verder te vragen: „welke andere zaken of feiten in het verhaal van Gen. 3 door (mij) nog als vaststaand worden beschouwd”. Te meer daar door mij meermalen is verzekerd, dat *alles* wat in Gen. 3 hetzij als „zaak” of als „feit” ons wordt medegedeeld, voor mij vaststaat, en dat alleen maar over de *uitlegging* ook onder gereformeerden verschil kan bestaan, zooals dit trouwens bij Bavinck, Kuypers e.a. inderdaad herhaaldelijk blijkt. Dergelijke verschillen over de opvatting van details verzwakken echter de ook door mij nimmer in twijfel getrokken dogmatische waarheden van schepping, staat der rechtheid, satanische verzoeking, overtreding van „het gebod des levens”, goddelijke vloek, verdrijving uit het paradijs, in geen enkel opzicht.

Al verder *vraag 12*. Ik moge inzake de formulering dezer vraag opmerken, dat de uitdrukkingen: „de eigenlijke beteekenis van het medegedeelde” en „feiten”, die „vast staan”, elkander volstrekt niet dekken en ten onrechte hier als synoniemen schijnen te worden gebezigd. Overigens gaat het weer niet over het „vaststaan van „het medegedeelde”, maar hierover of de „eigenlijke beteekenis” van hetgeen in de vraag opgesomd wordt ons bekend is. Daarbij zou ik dan weer willen opmerken, dat het mij niet duidelijk is, wat de vraag in haar uitdrukking: „eigenlijke beteekenis”, onder „eigenlijk” verstaat. De „beteekenis” van al het opgesomde is ons genoegzaam duidelijk voor Gods eer en onze zaligheid. Evenwel ben ik van oordeel, dat de vraag, hoe wij het „medegedeelde”, dat *vraag 12* opsomt, ons hebben *voor te stellen*, en hebben *op te vatten*, bij meer dan een dezer gegevens in Gen. 3 ons voor moeilijkheden plaatst, die om gelijken exegetischen arbeid roepen als b.v. Calvijn heeft verricht ten opzichte van de mededeeling omtrent de „rokken van vellen” in Gen. 3 vs. 21. Ik vermag niet in te zien, waarom zulk een exegetische arbeid bij het ééne detail van Gen. 1—3 wél en bij het andere niet zou mogen worden verricht. Wat eindelijk den „grond” betreft, waarom ik onderscheid maak tusschen hetgeen in Gen. 3 ons wel duidelijk en hetgeen ons minder of niet duidelijk is en ons dus nog „moeilijkheden” voor het verstaan oplevert, die

grond is natuurlijk gelegen in de resultaten der exegese, die voor sommige gegevens van Genesis 3 reeds als vaststaand kunnen gelden, en voor andere dit nog in het geheel niet of nog niet genoegzaam doen. Overigens komt dit punt vanzelf nog verderop in deze memorie ter sprake.

Tenslotte vraag 11. Ik mag uwe commissie niet ontveinzen, dat ik met eenige verbazing van deze vraag kennis nam; het valt mij moeilijk de gedachte van mij te zetten, dat zij eenige reservatio mentalis bij mij veronderstelt, welke ik ten overvloede verzeker, dat bij mij niet aanwezig is. Ofschoon het mij voorkomt, dat de bedoeling van mijn in de vraag aangehaalde woorden duidelijk kon zijn, geef ik ook hier de blijkbaar gewenschte inlichtingen. Ik verzekerde „op zichzelf geen enkel geloofsbezwaar (te hebben) tegen de aanvaarding der onder ons traditioneele opvattingen omtrent de bijzonderheden van het in (Gen. 1—3) medegedeelde” en wilde daarmede zeggen, dat indien het vaststond, dat deze traditioneele opvattingen de eenig mogelijke en uitsluitend ware moesten geacht worden, ik voor mijn geloof daar geen moeite mede zou hebben. Dat ik evenwel bezwaar heb om die traditioneele opvattingen omtrent Gen. 1—3 als „de eenig mogelijke en uitsluitend ware” aan mij zelve of aan anderen met ambtelijk gezag te zien opgelegd, sprak ik duidelijk uit. En waarom ik dit bezwaar heb kan toch voor iemand, die kennis nam niet alleen van hetgeen ik daarover onmiddellijk liet volgen op bladzijde 44 en 45 van mijn: Op weg naar de Synode, maar ook van wat ik schreef over de „moeilijkheden” bij de exegese van Gen. 1—3, nauwelijks meer een vraag zijn. Die „moeilijkheden” acht ik door de „traditioneele opvattingen” allerminst opgeheven. En ik sta onder de gereformeerde theologen daarin toch waarlijk niet alleen. Ik moge slechts herinneren aan de, gelijk ik hierboven mededeelde, door Bavinck gestelde vraag, of de betrouwbare resultaten van de nieuwere natuur- en geschiedwetenschap wel met de gangbare exegese van het scheppingsverhaal te vereenigen zijn, en het daarom niet noodig is deze exegese te herzien; aan wat Kuyper in zijn: „Van de Engelen Gods” p. 60 schreef over Gen. 6 : 1—5, eene opmerking, die ongetwijfeld niet minder van toepassing is op Gen. 1—3. „Dat deze tekst zeer ernstige moeilijkheden voor de uitlegging oplevert, kan kwalijk worden ontkend. Het verhaal spreekt van toestanden, waarin wij ons zoo moeilijk verplaatsen kunnen en omdat ze ons vreemd zijn en omdat we er zoo weinig van weten; en van die weinig gekende toestanden spreekt het verhaal in de taal en met de woordenkeus, die stellig niet de onze zouden zijn”; en aan de woorden van dr C. van Gelderen in de *Overtoomsche Kerkbode* van 27 Sept. 1925: „Natuurlijk wordt . . . door mij niet ontkend, dat er moeilijkheden zijn, dat de populair-gangbare exegese voor herziening vatbaar is, dat de voortgaande wetenschappelijke kennis invloed moet hebben op de verklaring der Schriftgegevens”.

III. Over het begrip „Historie”.

De gereformeerde, organische Schriftbeschouwing verzet er zich tegen, dat men de historia revelationis der Schrift zou achten „geschiedenis in den gewonen zin van het woord”. Het historie-begrip der Heilige Schrift is kennelijk een ander dan het profane.

Ook op dit punt hebben de groote meesters der nieuwere gereformeerde theologie geen onduidelijke taal gesproken. Kuyper en Bavinck beide.

„Als . . . in de vier Evangelien aan Jezus bij een zelfde gelegenheid woorden in den mond worden gelegd, die in vorm van uitdrukking ongelijk zijn, kan Jezus natuurlijk niet vier vormen tegelijk gebezigd hebben, maar beoogt de Heilige Geest slechts het doel, om op de kerk een indruk te weeg te brengen, die volkomen beantwoordt aan wat van Jezus uitging. En zoo nu ook stond het met wat beschreven was in het Oude Testament”. (Kuyper, Encycl. II, p. 499).

„De Heilige Schrift heeft eene door en door religieus-ethische bestemming. Zij wil geen handboek zijn voor de verschillende wetenschappen. Zij is principium alleen van de theologie en verlangt, dat wij haar *theologisch* lezen en onderzoeken. Bij al de vakken, die om de Schrift zich groepeeren, moet het ons te doen zijn om de zaligmakende kennis Gods. Daarvoor biedt de Schrift ons alle gegevens. In dien zin is zij volkomen genoegzaam en volmaakt” . . . Maar: „Uit de vier Evangelien is geen leven van Jezus te construeeren en uit het Oude Testament geen geschiedenis van Israël. De Heilige Geest heeft dat niet bedoeld. Notariële opteekening is de inspiratie blijkbaar niet geweest. . . . Aan exacte kennis, gelijk wij die in de mathesis, de astronomie, de chemie, enz. eischen, voldoet de Schrift niet. Zulk een maatstaf mag aan haar niet worden aangelegd”. (Bavinck, Dogm. I, p. 471).

„De gewijde geschiedenis is een historia religiosa. Van het standpunt en naar den maatstaf eener profane geschiedenis beoordeeld, is zij daarom menigwerf

incompleet, vol leemten en volstrekt niet beschreven naar de regelen der tegenwoordige historische critiek. Daaruit volgt volstrekt niet, dat de historiebeschrijving der Schrift onwaar en onbetrouwbaar zou zijn... Maar toch draagt de gansche geschiedbeschrijving in de Heilige Schrift het getuigenis, dat zij een eigen richting volgt en een eigen doel beoogt. Zij geeft ons in het bepalen van plaats en tijd, in de orde der gebeurtenissen, in de groepeerling der omstandigheden, volstrekt niet die nauwkeurigheid, welke wij dikwerf wenschen zouden". (Bavinck, Dogm. I, p. 475).

Op het voetspoor dezer groote voorgangers liet ook dr J. C. Brussaard zich ter zake aldus uit: „Wie... de Schrift wil benutten of uitspelen ten behoeve van... exacte kennis, geheel afgedacht van levens- en wereldbeschouwing, die vergeet de duidelijk uitgesproken, om zoo te zeggen theologische bestemming der Schrift („*proprius scopus*” van Calvijn) om te zijn „genade-volle eeuwigheidsopenbaring”, of nauwkeuriger uitgedrukt, om te zijn *bekendmaking* van den vrijmachtigen en ontfermenden wil Gods, om wereld en menschheid, niettegenstaande haar verloren staat, te zoeken en te zaligen”. (Ger. Besch. over Schriftg. p. 22)... „het (is) haar bij de geschiedbeschrijving niet begonnen om 'n wetenschappelijk kunststuk naar de regelen der hedendaagsche bronnenstudie, maar om den raad en de leiding Gods (tot leering en vertroosting) in den gang der wereldhistorie bloot te leggen... ofschoon ze beslist betrouwbaar kan heeten, is toch de historiographie der Schrift, met haar eigenaardig aesthetische inkleeding, van een zeer diepzinnig, Oostersch gehalte, zoodat ze geenszins door ons modern-Westersch, positivistisch geschiedenisbegrip gedekt wordt, doch veeleer, om recht verstaan te worden, een bredere, religieus-philosophische ontleding van wat „waarheid” is, dringend noodig heeft”. (Ger. Besch. over Schriftg. p. 23).

In aansluiting aan deze m.i. juiste opvatting van de historiebeschrijving der Schrift, die ten nauwste samenhangt met de organische Schriftbeschouwing, schreef ik in het gedeelte mijner brochure: Oude vragen enz., blz. 10, waaruit vraag 4 een zinsnede citeert, aan een classis, die voortdurend sprak van „zuivere historie”, „historie in den gewonen zin van het woord”, en maar niet gelooven wilde, dat ik „hetgeen de Schrift metterdaad als geschied mededeelt, ook tenvolle als geschied aanvaard”, en ook niet „wat kennelijk als feit is bericht, verdoezel tot een gedachte, die ons in historische inkleeding wordt bijgebracht”, maar uitsluitend wilde nasporen, „hoe bepaalde mededeelingen naar haren zin dienen te worden verstaan”, dat hiermede een „kwestie van Schriftbeschouwing” „in het nauwste verband stond”. En uit hetgeen dan onmiddellijk volgt, blijkt ten duidelijkste, dat die „kwestie van Schriftbeschouwing” nader bepaald kan worden als een verschil van zienswijze aangaande de historiebeschrijving dier Schrift. Immers ik onderscheidde: „de Schrift toch eigenlijk slechts... een gewoon geschiedenis-boek, slechts gevend „zuivere geschiedenis, geschiedenis „in den gewonen zin van het woord”, en de Schrift „te boekstelling van goddelijke openbaring omtrent werkelijk geschiede feiten”, „Gods Woord”. En daarmede hing dan uit den aard weer samen dit ander verschil: „de Schrift (brengt) alleen maar „werkelijkheden”, „data der ervaring” of: „de Schrift beluisterend met geloovigen eerbied” hoort men „de openbaring Gods omtrent zulke data”.

Wat mijn bedoeling, waarnaar vraag 4 informeert, met de daarin aangehaalde woorden was, zal nu wel duidelijk zijn. Overigens is ook hier weer het begrip „strikt-historisch” in de vraagstelling mij niet helder. Is dit „strikt” identiek met het „eigenlijk” in vraag 3? En zoo niet, wat bedoelt het dan wel? Toch niet hetzelfde als „zuiver” en „in den gewonen zin” van het woord in de terminologie der classis? Bovendien: kan een toestand als de staat der rechtheid „strikt-historisch” worden genoemd? M.a.w. beantwoordt hij aan *ons* historie-begrip? Of gaat hij er boven uit? Geldt van dit bericht soms niet, wat Bavinck opmerkt (Dogm. I, 476): „Zelfs in historische berichten is er soms onderscheid tusschen het feit, dat heeft plaats gehad, en den vorm, waarin het voorgesteld wordt”? Of ook, wanneer, gelijk ook dr Kuyper in zijn: „Van de Engelen Gods” p. 209 tweede druk) mogelijk acht, met de *slang* hier de *duivel* bedoeld wordt, is het verhaal daar minder „historisch” om?

Tenslotte, wanneer „het nadruk leggen op de strikt-historische beteekenis der in geding zijnde elementen van het Schriftverhaal” uitvloeisel zou zijn van een Schriftbeschouwing als die, welke ik zoeven van de organische onderscheidde, zou zij voortvloeien uit een Schriftbeschouwing, die ik zou meenen te moeten verwerpen.

IV. Over den menschelijken factor.

De gereformeerde, organische Schriftbeschouwing kenmerkt zich ook daardoor, dat zij, zonder ook maar in het minst te kort te doen aan den goddelijken factor bij de grafische inspiratie, evenzeer ten volle recht wil laten wedervaren aan den menschelijken factor.

Voor het doel dezer memorie is het, wat dien menschelijken factor betreft, dan van belang op het volgende te letten:

Er worde acht op geslagen, dat de Heilige Schrift in casu het Oude Testament, wat dien menschenlijken factor betreft, geschreven is door en voor Oosterlingen. „Men vergete niet, dat de Schriftuur opkwam in een wereld, die meer in het *verbeeldend* dan in het *denkend* vermogen van ons bewustzijn haar kracht vond, en dat uit dien hoofde de Schriftuur veel meer aesthetisch als kunstproduct dan critisch als denkproduct is te waardeeren”. (Kuyper, Encycl. III, p. 56). „Niet de dialectisch scherpe Griek, maar de mystiek-symbolische man uit het Oosten werd tot instrument verkoren, om ons (de) kennis van God te openbaren” (Encycl. II, 248). Men moet dus de uiterste nauwgezetheid aanwenden om door recht verstand van het Oostersch milieu de veelszins dichterlijke uitdrukkingwijze, de persoonlijke geaardheid van den auteur en de eigenaardige tijdsomstandigheden, het specifiek openbaringskarakter voor „toen” en „thans” van een bepaald Schriftwoord al meer als 'n gekloofden diamant voor den heilbegeerigen geloofsblik te doen fonkelen”. (Brussaard, Geref. Besch. over Schriftg. p. 32).

Dr A. Noordt zij, eveneens van gevoelen, „dat Israël niet buiten verband met de oud-Oostersche wereld mag worden beschouwd” (De Oud-Testamentische Godsopenbaring en het oud-Oostersche leven p. 6) noemt het dan ook „een gelukkig verschijnsel, dat in een steeds breederen kring de overtuiging in toenemende mate levendig wordt, dat Israël niet te verstaan is zonder grondige kennis van de cultuurwereld, waarin het een plaats heeft ingenomen” (a. w., p. 5). Immers, in het feit, dat „men in de kringen van hen, die de realiteit der Godsopenbaring in het midden van Israël erkennen, te veel door de mechanische opvatting dier openbaring bevangen (was) om te begrijpen hoezeer de bestudeering van het oud-Oostersch leven nieuw licht over de Schrift kon doen opgaan”, ziet hij een der redenen, „dat men... onder hen, die zich aan de bestudeering van het O. T. hebben gewijd, zoolang de oogen heeft gesloten gehouden voor de lichtstralen, die van het oosten uit over onze Schriftbeschouwing en over onze kennis van de geschiedenis van Israëls godsdienst zijn opgegaan” (a. w., p. 7). „Al deze schatten”, om met dr H. H. Kuyper, Evolutie of Revelatie, p. 21, te spreken, „wachten nog slechts op een kundige hand, die ze saamvoegt en ordent, om voor de exegese en de tekstcritiek, de bijbelsche archaeologie en de historia sacra de rijkste winst af te werpen en in de meest treffende illustratie van de Schrift te worden omgezet”. Men had, aldus weer Noordt zij, „niet voldoende oog... voor het organisch karakter der Godsopenbaring... Deze heeft het volk des verbonds niet losgemaakt van den wortel, waarop het stoelde, niet vervreemd van het milieu, waaruit het opkwam, niet voorzien van eigensoortige gebruiken en levensvormen, welke noodzakelijk als onbegrepen lasten ondragelijk moesten worden en zonder den minsten invloed moesten blijven op het volksleven. God nam Israël, zooals het in den loop der historie geworden was, met zijn aan het oud-Oostersch leven verwante vormen en begrippen, met zijn eigenaardige denkwijze en levensbeschouwing... De Godsopenbaring toch kon dan alleen vrucht dragen, wanneer God zich aansloot aan het bestaande, zich gaf in den vorm, waarin ze door Israël kon worden opgenomen en organisch door dat volk kon worden verwerkt. Maar nu zorgde God er ook voor, dat het bewustzijn voortschreed en rijker werd, opdat zijne openbaring kon toenemen in inhoud en haar heerlijkheid kon doen uitstralen. Zoo ontplooit zich de historia revelationis en schrijdt de openbaring voort, maar blijft — en dat is van gereformeerde zijde maar al te dikwijls vergeten — uitstralen door het prisma van Israëls bewustzijn heen, daaraan hare vormen ontleenend, daaruit hare voorstellingswijze puttend en dat met zich opvoerend om het zoo voor te bereiden voor de komst van Christus en het in staat te doen zijn alsdan de volle ontplooiing harer heerlijkheid te genieten”. (a. w., p. 15 v.).

Het is hier de plaats om nader te antwoorden op de vragen 6 en 7. Wat de eerste daarvan betreft: ik ben geneigd haar ontkennend te beantwoorden, maar vindt de probleemstelling onzuiver. Immers: wat wordt bedoeld met „de inhoud van het verhaal”? Hoe moet ik „dus” in *b* opvatten; of is dit woord misschien een drukfout? *M. i.* volgt *b* in het geheel niet uit *a*. Aangenomen, dat de inhoud van het verhaal „staat onder invloed van de omstandigheden, waarin de opsteller... leefde”, zijn *daarom* „de verhaalde gebeurtenissen” niet historisch getrouw medegedeeld? Als de Israëliet zich het uitspannel voorstelt als een koepel, en dit komt in Gen. 1 tot uitdrukking, is daarom het verhaalde niet historisch getrouw medegedeeld? Elke bijbelschrijver is ook een kind van zijn tijd en wat hij onder de drijving des Geestes schrijft moet allereerst voor de lezers van zijn tijd bevattelijk zijn. Dit moet in ieder geval van invloed wezen op zijn taal, woordkeus, voorstellingswijze. In *c* eindelijk wordt een scheiding gemaakt, die niet aanvaardbaar

is. Er moet niets „geëlimineerd” worden. Elke trek van het verhaal is van betekenis in verband met het geheel, de strekking. Als de Schrift, gelijk Bavinck zegt (Dogm. I, 476) „op menselijke wijze . . . altijd (spreekt) van de hoogste en heiligste, van de eeuwige en onzienlijke dingen”, als zij, „als Christus, niets menselijks zich vreemd (acht)”, spreekt het vanzelf, dat wij bij haar verklaring ook rekening hebben te houden met den tijd en het milieu, waarin zij te boek werd gesteld. „Zelfs kan zonder aarzeling erkend”, zegt Bavinck (Dogm. II, p. 414), „dat ook de Bijbelschrijvers geen andere wereldbeschouwing (bedoeld is waarschijnlijk: wereldbeeld) hadden dan die toen algemeen werd aangenomen”. En Kuypers schrijft (Encycl. II, 612): „Wat aan den Oosterling in beelden en symbolen was getoond, moest door het westersche denken geassimileerd en intellectueel gereproduceerd worden”. Met historische trouw heeft dit niets te maken.

Wat vraag 7 aangaat. De bedoeling van mijn bijgebrachte woorden is duidelijk genoeg: ik had het over de *uitlegging*. Dat we hier met „bekendmaking van historische realiteiten of feiten” te doen hebben, heb ik herhaaldelijk als mijn gevoelen geuit. Over „eigenlijk” zie mijn antwoord op vraag 3. De nieuwe kennis van de oud-Oostersche wereld heeft met de vraag: realiteit of niet, niets te maken; dit is een vraag van *geloof*. Maar wèl is daardoor de vraag aan de orde, of wij er zijn, wanneer wij al die bekendmakingen zonder onderscheid verstaan in een zin, waarbij wij geen rekening houden met wat de kennis der oud-Oostersche wereld ons leert.

V. Over werkelijkheid.

Wat ik in mijn brochure: „Oude vragen” enz., pag. 5, in den zin, welke vraag 1, die daarnaar vraagt, aanhaalt, versta onder „naïef-realistisch”, mag ik na mijn toelichting in mijn voorlaatste brochure: Op weg naar de Synode, p. 38, 39 en noot 1, 2, 3, allicht als bekend veronderstellen. Een voortreffelijk voorbeeld van gelijk gebruik van dezen term vindt men bij dr J. Woltjer: *Ideëel en Reëel*, op pag. 21, waar hij deze aanhaling geeft: „Het naïeve realisme was van de onderstelling uitgegaan, dat het overal stoffen, niet krachten zijn, die door onmiddellijke aanraking met het orgaan onzer zinnen, in hunne bijzondere geaardheid, worden waargenomen en dat de stoffen, die men gaat waarnemen, door de dingen naar de zinnen, bij wijze van staal of monster worden verzonden, wanneer de dingen zelf in de ruimte gescheiden blijven van de zintuigen”.

Bij vraag 10 moge ik allereerst herinneren aan een en ander wat b.v. dr J. Woltjer in zijn zoo juist aangehaalde rede: „*Ideëel en Reëel*” over werkelijkheid schrijft. „Er is inderdaad *velerlei* realiteit, *velerlei* zijn, en er is een *maat* van realiteit, van zijn. Niet slechts vele realiteiten zijn er, maar *velerlei* . . . Wanneer ik mij voor den spiegel plaats in een vertrek, waar licht is, aanschouw ik mijn beeld in den spiegel. Heeft dat beeld realiteit, *is* het? Wie er aan twijfelt neme de proef, stelle zich voor den spiegel en vrage zich dan, zijn volle opmerkzaamheid wijdende aan het beeld, dat hij ziet, of het *is* of niet *is*, en hij zal gedwongen worden te erkennen, dat het *is*, dat het realiteit bezit. Het beeld *is*, het bestaat, maar het bestaat als *beeld*; het is een rechtstreeks afhankelijk *zijn*, maar het is een *zijn*, dat ge waarneemt; gij kunt zeggen: ja, maar het is zus en het is zoo, maar gij kunt niet zeggen, dat het niet is”. (p. 140 v.). „Er is ook een *maat* der realiteit; die maat is niet gelegen in het meer of minder concreet of groot of uitgebreid zijn, maar in den duur, in den tijd en daardoor ook in de onafhankelijkheid. Het beeld in den spiegel heeft niet langer realiteit dan de weerkaatsing in den spiegel duurt . . . Rook en damp zijn het beeld van weinig realiteit, omdat zij ras verdwijnen; berg en rots zijn symbolen van veel realiteit, omdat zij eeuwen verduren; wat eeuwig duurt, heeft de meeste realiteit”. (p. 15 v.). Op blz. 69 zegt dezelfde auteur, dat „de christelijke kerk . . . ten allen tijde de hooge realiteit van het ideële (heeft) beleden”. Op dezelfde bladzijde spreekt hij van de belijdenis der kerk als „een uitdrukking van de geopenbaarde, en dus hooger reële, waarheid in den vorm van ons menselijke bewustzijn”. En in het *Cognoscant Te*, pag. 101 vinden we deze uitspraak: „Het is niet maar . . . een godsdienstige gedachte; het is de hoogste realiteit”.

In het licht dezer uitlatingen zal het vermoedelijk geen bevreemding wekken, dat ik, sprekende van de Schriftmededeelingen omtrent den staat der rechtheid, zeide, dat dit mededeelingen waren van „werkelijkheid”, zelfs van „de hoogst denkbare werkelijkheid”. Welke bedoelingen men achter deze uitdrukking vermoed heeft, weet ik niet. *Ik* wilde slechts zeggen, dat we hier mededeelingen ontvangen omtrent een „zijn”, dat al ons intellectueele „begrijpen” in zijn volheid verre te boven gaat. Immers, wij ontvangen hier mededeelingen omtrent de aarde in haar

ongerepten staat; omtrent den mensch in den staat der rechtheid; omtrent de wereld der geestelijke dingen, die ongetwijfeld van een hogere werkelijkheid is dan onze zintuigelijk waarneembare; van die geestelijke wereld naar haar beide polen: de wereld van Satan, de wereld Gods; van de wereld Gods, die *daar werd*, in de nauwste relatie staat met den *ongevallen* mensch of de ongevloekte aarde. Deze wereld Gods is naar haar werkelijkheid essentieel van de werkelijkheid onzer wereld onderscheiden. Bij Hem is het absolute zijn, bij haar het relatieve zijn, dat voor Hem in stand gehouden wordt. En die relatieve werkelijkheid wordt te hooger, naarmate zij in nauwer gemeenschap is met het goddelijke zijn, dat haar draagt.

Aangaande vraag 13 en 14 moge ik beginnen met te verwijzen naar mijn brochure: Om het recht van mijn ambt, pag. 28, waar ik het derde van vergelijking, dat overigens in mijn preek-coupure zelve duidelijk te lezen staat, met zooveel woorden genoemd heb. Dit derde van vergelijking heeft niets te maken met eenigen „symbolischen vorm”. Het is *alleen de zondeloosheid*, die de staat der rechtheid met den staat der heerlijkheid gemeen heeft. Deze vergelijking vinden we telkens ook bij Kuyper. B.v.: „En in het vergezicht van 1 Cor. XV... is met het pan en pasi ook ten opzichte der Godskennisse niets anders uitgedrukt dan wat eens bestond in het paradijs” (Encycl. II, p. 259); „reket ge nu buiten de zonde, d. w. z. in het paradijs en in het rijk der heerlijkheid dan...” (Gem. Gr. I, p. 196); „de boom des levens is in het paradijs een uitzondering, maar is op de nieuwe aarde de gewone vruchtboom” (a.w. I, p. 124).

„De zonde heeft zonder twijfel een kosmische beteekenis — aldus dr Bavinck (Dogm. II, p. 620) — zij werkt blijkens den dood ook in het physische in, en heeft de gansche aarde gebracht onder den vloek. Zonder haar zou de ontwikkeling der menschheid en de geschiedenis der aarde eene gansch andere zijn geweest, al is het ook, dat wij ons daarvan geen voorstelling kunnen maken”. Dit geldt m. i. ook van den staat der rechtheid. Met dr Kuyper zeg ik: realiteit, geen mythe, geen allegorie, maar deel ik ook de volgende beschouwing in zijn college-dictaat, Dogmatiek, de Peccato, p. 17: „De *realiteit* maar *anders* dan nu. Slechts dit ééne moet opgemerkt, dat het leven in het paradijs anders was dan nu; dat de mensch anders was, de dieren anders, de verhouding tot God een andere en dat daarom wat hier voorkomt niet beantwoordt aan de atmosfeer, waarin wij leven. Maar wel verre dat dat het historisch karakter zou opheffen, bevestigt het eenerzijds — en dit juist lijnrecht tegen de ethischen in — de realiteit en dwingt anderzijds tot de grootste omzichtigheid in het beoordeelen der details, die wij uit onze andere realiteit licht verkeerdt beoordeelen zouden. Om dit met een beeld duidelijk te maken: wanneer wij een geschiedenis uit China beschrijven, dan moeten wij overal aan den voet der pagina's noten plaatsen ter verklaring der Chineesche toestanden. Maar juist dit bevestigt de echtheid van het verhaal”.

In hoeverre de door u genoemde bijzonderheden alle zintuigelijk waarneembaar zijn geweest, is m. i. moeilijk uit te maken. Eveneens in hoeverre wij b.v. een adaequate voorstelling van den „boom des levens” hebben, wanneer wij daarbij denken aan een boom, zooals *wij* die kennen. In ieder geval doet het aan het schrikkelijk schuldig karakter van 's menschen zondeval niets af, of de realiteit der bijzonderheden mogelijk een andere is geweest, dan wij ons bij onze interpretatie der Schriftmededeelingen dien aangaande wellicht voorstellen.

„Over de ribbe van Adam, waaruit de vrouw genomen was, heeft men” — aldus dr Kuyper (Gem. Gr. I, p. 110 v.) — „echt Byzantijsch geredeneerd, en zelfs uitgerekend of Adam na die ure met één rib minder geleefd heeft. De tekst verbiedt zulke ijdele geleerdheid. Als Adam zijn vrouw ziet, zegt hij niet: „Deze is van één mijner ribben”, maar heel anders: „Deze is ditmaal been van mijn been, en vleesch van mijn vleesch”. Die nadere uitlegging, onmiddellijk daarop, door Adam zelf gegeven, mag men niet voorbijzien. Toegegeven derhalve, dat er staat: „één van zijne ribben”, zoo mag dat toch niet opgevat, alsof dit *heel* de zaak uitdrukte. De volle zin ligt hierin, dat het been en het vleesch van Eva, d. w. z. geheel haar lichamelijke verschijning, niet uit het *stof der aarde* genomen was, maar genomen was uit zijn been en vleesch en door scheppingskracht alleen tot een volkomen lichaam opgebouwd”.

En van de cherubim met het vlammeende zwaard zegt dezelfde godgeleerde zelfs (De Engelen Gods 2, p. 143): „Als er van het paradijs gezegd wordt, dat God cherubijnen stelde om den ingang van den hof te bewaken, en als daarbij melding geschiedt van het lemmer eens zwaards, moet ge het u niet voorstellen alsof Adam dien cherub als een gevleugeld wezen met een zwaard in de hand *gezien* heeft, maar dan dient ook hier deze voorstelling alleen om ons de aanwezigheid van zulk een machtig, door God daar besteld, maar louter geestelijk wezen, voelbaar te maken”.

Ten aanzien van den „boom des levens”, dezen „mysterieuzen boom”, gelijk hij hem noemt, waagt dr Kuyper, gelijk wij reeds zagen, zelfs de verzekering, dat hij „in het paradijs een uitzondering . . . op de nieuwe aarde de gewone vruchtboom” zal zijn.

VI. In de beantwoording der vragen, die nu nog resten, kan ik kort zijn. Bij twee harer zelfs zeer kort. Op vraag 8 toch antwoord ik: deze mededeeling is niet juist; en op vraag 17: met deze weergave ga ik niet accoord. Op vraag 18 luidt mijn bescheid: wanneer ik in de Overtoomsche Kerkbode van 14 December 1924 in de bespreking van dr Oberman's Jeugdpreeken zeg, wat in deze vraag wordt aangehaald, beteekent dit natuurlijk niet, dat mijne „Schriftbeschouwing niet een principiëel andere is dan die, waarvan dit geschrift blijkbaar uitgaat”.

Bij vraag 19 moet ik iets langer stilstaan. Het komt mij voor, dat mijn recensie van het bedoelde boek niet zonder meer een „aanbeveling” mag genoemd worden. Immers woordelijk zeg ik daarin, dat „ik anders sta, zie, denk” en dat „ook ik daar . . . wel in komen kan”, wanneer deze of gene „verklaart de Schriftbeschouwing van (den auteur) niet de juiste te achten”. Dat ik op een en ander niet nader inging en mij niet sterker uitdrukte vond zijn m. i. afdoende reden in de bijzondere omstandigheden, die mij van een meer „ingehende” beoordeeling mij deden onthouden, en die ik duidelijk in de recensie aangaf. Overigens wil men mij inlichtingen over deze „recensie” vragen, dan bevreedmt het mij, dat, voorzoover mij bekend, er niets te doen is geweest over de recensie van hetzelfde werk in de Gereformeerde Kerkbode voor Rotterdam en Omstreken van 20 December 1924, van de hand van ds Landwehr, die aldus luidt: „Meditatie van een vroeg ontslapen en ijverig predikant, die veel invloed had op de jeugd. Een boek van iemand, die zoo kort geleden ontsliep, beoordeelt men niet gaarne, dat kondigt men aan. Er is veel in deze meditaties, dat ongemeen aantrekt, levendig van stijl, de vaak schoone opmerkingen en raadgevingen zijn van waarde. Het standpunt van den overledene, dat uitkomt in zijn artikel „Godsdienst en Wetenschap”, kan het onze niet zijn. Wij vestigen overigens gaarne de aandacht op dit schoon uitgevoerde boek. Het portret is uitstekend”.

Wat het opnemen in de Overtoomsche Kerkbode van meditaties ook wel van niet-gereformeerde theologen aangaat, gelijk dit door mij en andere leden harer redactie nu en dan geschiedt, komt het mij voor, dat dit in de eerste plaats beoordeeld moet worden naar den inhoud dier meditaties. En dan is het mij niet bekend, dat er ooit in de Overtoomsche Kerkbode onder mijn verantwoordelijkheid een meditatie is opgenomen, die „verwarrend” zou hebben kunnen werken „op de geloofsvoorstellingen der gemeente o. a. ten opzichte van den persoon en het werk van den Christus Gods”, zoodat de opname er van in strijd zou zijn geweest „met de roeping van den dienaar des Woords om te waken voor de zielen . . .”. Overigens ben ik van meening, dat er geen aannemelijke reden is, ten deze juist voor de Overtoomsche Kerkbode en ten opzichte van ethische theologen een dergelijke bedenking te maken, waar iets dergelijks in tal van organen en periodieken geschiedt en het toch in strijd moet worden geacht met het christelijk beginsel zelf om bij alle principiëel verschil, dat ons als gereformeerden van de ethischen scheidt, ook ten opzichte van hen de „gemeenschap der heiligen” niet zoo veel het mogelijk is te belijden en te beleven.

Hiermede ben ik aan het einde mijner beantwoording van de vragen om inlichtingen uwer commissie gekomen. Een onderdeel van vraag 1 bleef nog onbeantwoord: „op welk standpunt stelt gij u bij de Schriftverklaring tegenover het door u gewraakte standpunt der classis?” Wat het standpunt der classis Amsterdam ten deze is, werd mij tot op het oogenblik nog niet duidelijk. Maar op welk standpunt ik mij stel bij mijn Schriftverklaring niet alleen, maar in heel mijn Schriftbeschouwing zal na deze uitvoerige memorie van inlichting uwe commissie, straks der synode wel volkomen duidelijk zijn. Gelijk ik in den aanvang zeide, was ik gaarne bereid om ook mijnerzijds door het verstrekken van alle gewenschte inlichtingen mede te werken, tot de goede oplossing van blijkbaar gerezen moeilijkheden. Moge er dan nu spoedig een gewenscht einde komen aan een procedure, die reeds al te lang den naam onzer kerken in opspraak brengt, erger den Naam des Heeren smaadheid berokkent en dag en dag onmetelijke schade doet aan ontelbaar vele zielen. Dat geve God!

J. G. GEELKERKEN.

Amsterdam, 15 Februari 1926.

BIJLAGE XIV.
Art. 115.**VERZOEK van de classis Dordrecht betreffende den Evangelisatiearbeid in België.**

In handen van uwe commissie is gesteld het onder B 4 voorkomend verzoek van de classis Dordrecht om den Evangelisatie-arbeid der gereformeerde kerken in Brussel en in geheel België tot een punt van bespreking te maken. In de kerk van Brussel rezen moeielijkheden. De classis Dordrecht heeft herhaaldelijk over deze zaak gehandeld. Aan de professoren Bouwman en Kuyper is advies gevraagd. Nadere regeling van den Evangelisatie-arbeid achten dezen noodzakelijk. Mede op hun advies heeft de classis Dordrecht zich tot de generale synode gewend.

Zij doet hierbij een drieledig verzoek:

1° dat de generale synode den Evangelisatie-arbeid krachtig steune door bij de kerken in Nederland aan te bevelen een jaarlijks te houden collecte;

2° het arbeidsterrein in België te verdeelen en daarbij rekening te houden met de indeeling, die reeds voorloopig getroffen is tusschen Antwerpen en Brussel;

3° deputaten te benoemen welke ten spoedigste een regeling hebben te ontwerpen in gelijken geest als bij de Jodenzending; deze deputaten dienen dan bij eventueele conflicten geraadpleegd te worden om de geschillen tot oplossing te brengen.

Uwe commissie heeft inzage kunnen nemen van een uitvoerig rapport uitgebracht in de classis Dordrecht over deze zaak, waarin opgenomen was het advies door de professoren Bouwman en Kuyper aan die classis gegeven nadat deze hoogleeraren in Brussel de zaak hadden onderzocht.

Uwe commissie heeft overwogen de praealabele kwestie of dit verzoek der classis Dordrecht ontvankelijk kan worden geacht.

Hoewel het verzoek der classis Dordrecht niet tot de generale synode kwam via de particuliere synode van Zuid-Holland (zuid. ged.) acht uwe commissie de behandeling van deze zaak gewenscht:

a om het generale karakter van de Evangelisatie-arbeid in België, en

b om de urgentie van de zaak, die ook door de beide genoemde professoren wordt erkend.

Wat het bovengenoemd drieledig verzoek der classis Dordrecht zelve betreft heeft uwe commissie overwogen:

1° dat er tegen de vervulling van den wensch der classis Dordrecht reeds op dit oogenblik en in den drieledigen vorm waarin deze tot uwe vergadering kwam, bezwaren kunnen worden ingebracht van kerkrechtelijken en practischen aard. Uwe commissie dacht hierbij o.a. aan het verband der Evangelisatie met de plaatselijke kerk; aan de speciale verhouding tusschen den kerkeraad van Brussel en den Evangelisatie-predikant; aan de mogelijkheid dat een andere relatie moet worden gelegd tusschen dezen Evangelisatie-arbeid en een of meer classes in Nederland of dat wellicht de deputaten voor den Evangelisatie-arbeid in Noord-Brabant en Limburg ook deputaten voor den arbeid in België zullen kunnen zijn;

2° dat bij een nadere regeling van dezen arbeid de particuliere synodes van Zuid-Holland (zuid. ged.) en van Noord-Brabant en Limburg niet kunnen worden uitgeschakeld, terwijl bij de verdeling van het arbeidsterrein in België ook rekening moet worden gehouden met de verhouding van enkele kerken in Noord-Brabant en Limburg ten opzichte van terreinen in België;

3° dat om de boven sub *a* en *b* genoemde redenen noodig moet worden geacht dat de generale synode hulp verleene;

weshalve uwe commissie u voorstelt: [volgt in art. 115].

J. G. KUNST, *rapporteur*.

BIJLAGE XV.
Art. 132.**AFSCHRIJF van het schrijven van de kerkrechtelijke commissie aan dr J. G. Geelkerken.**

Assen, Woensdag 3 Maart 1926.

Weleerwaarde zeergeleerde Heer,

Naar aanleiding van uw schrijven, dato 16 Febr. 1926 en in aansluiting aan het voorloopig antwoord daarop, dato 17 Februari, heb ik het genoegen, u namens de kerkrechtelijke commissie der generale synode mede te deelen, dat zij meent, uw verzoek niet te moeten inwilligen,

a omdat dit te tijdroovend zou zijn, daar de commissie dan ook aan de andere personen en colleges, over wier handelingen zij advies aan de synode heeft uit te brengen, dezelfde rechten zou moeten geven;

b omdat zij van oordeel is, in de verschillende stukken en brochures, door u haar toegezonden, genoegzame gegevens te bezitten voor het door haar te geven advies; en

c omdat het nimmer gebruik is geweest op onze synodes, dat personen, over wier handelingen advies moet worden uitgebracht, eerst in de gelegenheid gesteld worden, over dit advies met de commissie te handelen.

Namens de commissie voornoemd,

w. g. TELKAMP, *secretaris.*

BIJLAGE XVI.

RAPPORT van de dogmatische commissie.

Art. 134.

Aan uwe commissie, die benoemd is onder den naam van commissie IV, werd opgedragen, aan de generale synode advies uit te brengen aangaande de dogmatisch-exegetische zijde van de zaak-*dr J. G. Geelkerken*, en dat met tweeërlei doel. In de eerste plaats moest geconstateerd worden, welk het standpunt is, dat *dr Geelkerken* ten opzichte van de Heilige Schrift inneemt, en ten tweede had uw commissie te onderzoeken, of zijn gevoelens al dan niet met de belijdenisschriften in strijd waren. Deze opdracht betrof niet slechts de bekende „preekcoupure”, en de door *dr Geelkerken* gepubliceerde opvattingen omtrent Genesis 2 en 3, maar ook zijn, volgens de aanklacht van br A. van Kooten, onzuivere beschouwing van het boek Job; een recensie van het boek van wijlen *dr H. T. Oberman*, getiteld: Was ons hart niet brandende in ons? — Jeugdpreken; het opnemen van meditaties van ethische theologen in de Overtoomsche Kerkbode; en zijn oordeel over het tooneelstuk „Saul en David” in ditzelfde orgaan. Immers besloot de synode omtrent deze laatste punten, waartegen verschillende bezwaarschriften bij haar waren ingekomen (agenda letter A 14, 15, 16, 17, 18) al de genoemde bezwaarschriften in handen van commissie IV te geven, *a* om daardoor nader kennis te nemen van de gevoelens van *dr Geelkerken*, en om na te gaan, of daartegen bij haar ook confessioneële bezwaren bestaan, en *b* om een voorstel te ontwerpen ter beantwoording van de sub A 16 en 17 genoemde stukken.

Om aan deze gewichtige en veelomvattende opdracht te voldoen, heeft uw commissie zich eerst bezig gehouden met een nauwkeurig onderzoek van al de bovengenoemde stukken, en inzonderheid uit de brochures van *dr Geelkerken* alle gegevens verzameld, die noodig waren tot de juiste bepaling en beoordeling van de gevoelens, welke *dr Geelkerken* voorstaat. In de tweede plaats zijn door haar gehoord de deputaties uit den kerkeraad van Amsterdam-Zuid, van de classis Amsterdam, en de particuliere synode van Noord-Holland en enkele bezwaarde broeders uit de kerk van Amsterdam-Zuid. Vervolgens heeft zij de bekende „preekcoupure” aan haar oordeel onderworpen, en is met de grootste eenstemmigheid tot de uitspraak gekomen, welke straks zal worden medegedeeld. Ten vierde heeft zij een negentiental vragen aan *dr Geelkerken* voorgelegd, opdat zijn gevoelens des te duidelijker aan het licht zou treden, welke vragen als bijlage I ¹⁾ aan dit rapport zijn toegevoegd. Op deze vragen is door *dr Geelkerken* een uitvoerig antwoord ingediend (zie bijlage II ¹⁾), over welk antwoord gedurende

¹⁾ De hier genoemde bijlagen zijn in deze acta te vinden als bijlage XII en XIII.

twee dagen met hem is gesproken, en langs dezen weg, die wel lang, maar toch voor een billijke behandeling van deze moeilijke kwestie noodzakelijk was, is uw commissie tot het navolgend oordeel en de daaruit voortvloeiende conclusies gekomen.

A. GENESIS 2—3.

I. De preekcoupure en de „oorzaken van nadenken”.

1. Wat de kwestie inzake Gen. 2 en 3 betreft, heeft uwe commissie allereerst een nauwgezet onderzoek gewijd aan de zgn. preekcoupure, niet alleen voor het kennen van dr Geelkerkens standpunt, maar ook en vooral voor de beoordeeling van het kerkelijk proces. Aan ons werd namelijk door de „kerkrechtelijke commissie” de vraag gesteld, in hoeverre deze coupure in verband met de verdere houding van dr Geelkerken een genoegzamen grond opleverde voor het besluit van de classis Amsterdam om van dr Geelkerken „nadere verklaring van gevoelen te eischen” in den zin van het onderteekningsformulier.

De preekcoupure (waarmede gelijk bekend is wordt bedoeld de door dr Geelkerken verstrekte, naar zijn getuigenis en dat van 18 ouderlingen zakelijk juiste weergave van het preekgedeelte, waartegen de aanklacht van broeder Marinus zich had gericht) luidt aldus:

.....Het *ontstaan* van de zonde in ons geslacht — niet dus de allereerste *oorsprong* der zonde in het *heelal*, waarover wij zooveel spraken — wordt ons medegedeeld in het derde hoofdstuk van Genesis.

Ik weet wel, dat dit gedeelte der Heilige Schrift ons voor eigenaardige moeilijkheden plaatst. Zoo spreekt het van den staat der rechtvaardigheid, en dus van een tijdperk in de geschiedenis der menschheid, dat aan haar geschiedenis, zooals *wij* die alleen kennen, n.l. in zonde, voorafgaat. En gelijk van den staat der heerlijkheid hiernamaals, van den hemel, zoo kunnen wij ook van dien staat der rechtvaardigheid ons alleen een voorstelling maken met behulp van wat wij kennen in *deze* bedeeling. Als God ons dan ook daaromtrent Zijn openbaring geeft, dan spreekt Hij daarover, en van dien staat der hemelsche heerlijkheid en van dien staat der rechtvaardigheid, in bewoordingen aan onze tegenwoordige, aardse bedeeling ontleend. Anders zouden wij er niets van kunnen vatten, en Hij tot ons spreken, gelijk iemand tot een blinde, een blindgeborene, spreekt over de kleuren.

Ook is het vaak moeilijk uit te maken, hoe allerlei bijzonderheden, die Genesis 3 ons bericht, moeten worden uitgelegd, en zijn er schier evenveel „verklaringen” als geleerde uitleggers. Denk maar aan „den boom der kennis des goeds en des kwaads”, de slang en haar spreken, den boom des levens, enz.

Doch de gemeente late zich door dit alles niet van de wijs brengen. Vast staat, dat wij in Gen. 3 de goddelijke bekendmaking hebben van een historisch feit, het *feit* van den zondeval, die heeft plaats gehad aan het begin der geschiedenis van ons menschelijk geslacht. Zooals de Catechismus zegt: „Vanwaar enz.....”.

Uwe commissie is van oordeel, dat deze coupure, zoodra ze werd onderworpen aan een nauwgezet onderzoek, als waartoe de classis Amsterdam werd geroepen, inderdaad ernstige reden gaf om te vreezen, dat hier aangaande de bijzonderheden van het Schriftverhaal van Gen. 3 een beschouwing werd geboden, die niet in overeenstemming zou zijn te brengen met het

gezag der Heilige Schrift, zooals dat in art. 4 en 5 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis is uitgesproken.

Natuurlijk — dit zij hierbij aanstonds opgemerkt — wordt hiermede door ons niet gezegd, dat het voorstaan van een dergelijke beschouwing door dr Geelkerken uit de preekcoupure zonder meer zou zijn te bewijzen. Ze is gegoten in zulke bewoordingen, dat een dergelijke — straks nader aan te duiden — ontoelaatbare beschouwing in ieder geval niet op concrete wijze erin wordt aangegeven. Zoo blijft er altijd nog ruimte voor de vraag, of de bedoeling misschien ook een andere is geweest dan de woorden naar hun meest voor de hand liggende beteekenis schijnen te zeggen.

Wij willen daarom niet verder gaan dan te constateeren, dat de bewoordingen der coupure reden moesten geven tot bovengenoemde vrees.

Wij zijn van deze meening, *niet* omdat hier wordt gezegd, „dat dit gedeelte der Heilige Schrift ons voor eigenaardige moeilijkheden plaats”. Ook *niet*, omdat er later volgt: „Ook is het vaak moeilijk uit te maken, hoe allerlei bijzonderheden, die Genesis 3 ons bericht, moeten worden uitgelegd, en zijn er schier evenveel „verklaringen” als geleerde uitleggers. Denk maar aan „den boom der kennis des goeds en des kwaads”, de slang en haar spreken, den boom des levens, enz.” *Maar wel* om het volgende tweetal redenen.

2. Allereerst moest bedenking wekken de vergelijking, die hier wordt getrokken tusschen de wijze, waarop de Schrift spreekt van den staat der rechtheid, en die waarop ze spreekt van den staat der hemelsche heerlijkheid. Dr Geelkerken heeft er later op gewezen, dat hiermede nog geen gelijkstelling van beide openbaringsvormen is uitgesproken, maar dat men moet letten op het derde van vergelijking.

Ook heeft hij verklaard, dat de bedoeling niet geweest was, uit te spreken, dat de openbaring aangaande den staat der rechtheid ons is gegeven in symbolischen vorm, iets wat hij trouwens ook van de openbaring aangaande den staat der heerlijkheid niet gaarne zou willen zeggen („Vragen mij voorgelegd” bl. 14, 15, 17).

De vraag is echter, wat de bewoordingen der coupure inhouden. Nu is het o. i. niet te ontkennen, dat de openbaring aangaande den staat der heerlijkheid althans veelszins is gegeven in symbolischen, of wil men een meer algemeenen term, in figuurlijken vorm. Wanneer er in Openb. 22 : 1 v.v. in de beschrijving van het nieuwe Jeruzalem sprake is van „een zuivere rivier van het water des levens, klaar als kristal, voortkomend uit den troon Gods en des Lams”, en voorts wordt gezegd: „en in het midden van hare straat en op de eene en de andere zijde der rivier was de boom des levens, voortbrengende twaalf vruchten, enz.”, dan staat daarmede nog niet zonder meer vast, dat dit alles in eigenlijken zin moet worden opgevat.

De vraag is nu, of de coupure geen grond gaf voor de vrees, dat dr G. aangaande het verhaal van Gen. 3 een dergelijke opvatting huldigde. Natuurlijk beteekent vergelijking nog niet zonder meer gelijkstelling; maar de vraag is, wat door de bewoordingen der coupure als derde van vergelijking wordt aangegeven.

Zij noemt als zoodanig in het algemeen dit, dat beide beschrijvingen (die van den staat der rechtheid en die van den staat der heerlijkheid) spreken over een andere bedeeling dan die waarin wij leven; maar dan verder in het bijzonder dit, dat daarom „en van dien staat der hemelsche heerlijkheid en van dien staat der rechtheid” wordt gesproken „in bewoordingen aan onze tegenwoordige, aardsche bedeeling ontleend. Anders zouden

wij er niets van kunnen vatten, en Hij tot ons spreken, gelijk iemand tot een blinde, een blindgeborene, spreekt over de kleuren”.

Het zijn dus niet alleen bewoordingen, aan onze bedeeling ontleend om die andere bedeeling ermede te beschrijven, en dus andere dan die welke eigenlijk bij die bedeeling zouden passen, maar tusschen deze beide is ook een zoo groot onderscheid, dat, zoo God in die eigenlijke bewoordingen zou hebben gesproken, wij er niets van zouden kunnen vatten, „en Hij tot ons zou spreken, gelijk iemand tot een blinde, een blindgeborene, spreekt over de kleuren”. Wij kunnen niet anders zien, of hiermede wordt — het zij dan bewust of onbewust — heengewezen naar eene beschouwing, waarbij het verhaal van den zondeval goeddeels in oneigenlijken zin wordt opgevat. Dus niet maar enkel zóó, dat een in dit verhaal genoemde „boom” stellig *anders* zal zijn geweest dan elke boom, dien wij kennen, maar ook zóó, dat daarmede zeer wel iets anders dan een boom kan zijn bedoeld.

3. De tweede reden tot bedenking, die uwe commissie meent in de coupure te moeten constateeren, is gelegen in het slot. Nadat hier is gezegd, dat het vaak moeilijk is uit te maken, hoe allerlei bijzonderheden, die Gen. 3 ons bericht, moeten worden uitgelegd, wordt vervolgd: „Doch de gemeente late zich door dit alles niet van de wijs brengen. Vast staat, dat wij in Gen. 3 de goddelijke bekendmaking hebben van een historisch feit, het *feit* van den zondeval, enz.”. Het komt uwe commissie voor, dat hier in ieder geval iets ontbreekt, n.l. de verzekering, dat ook de hier berichte bijzonderheden de goddelijke bekendmaking zijn van historische feiten of van zaken, die in de historie hebben bestaan. Doordat deze verzekering ontbreekt en er aangaande die bijzonderheden alleen gezegd wordt, dat ze van onzekere uitlegging zijn, om dan het feit van den zondeval voor vaststaand te verklaren, is er gegronde reden om de vraag te stellen, of dan naar de bedoeling van den spreker, die bijzonderheden soms niet evenzeer vaststaan als de zondeval, waarvan hij dit met nadruk verzekert?

4. De genoemde twee redenen tot bedenking werden nog versterkt door de houding, door dr Geelkerken aangenomen bij de behandeling der aanklacht van broeder Marinus.

Laatstgenoemde gaf het op den kansel gesprokene aldus weer (Memorieboek bl. 4):

„Volgens dominee Geelkerken is het bericht, dat de Heilige Schrift van de bedoelde eerste overtreding geeft, niet als letterlijke waarheid op te vatten en als zoodanig dus ook niet neergeschreven. De Heilige Schrift — zegt hij — verschaft geene mededeeling over wat metterdaad door God als proef was gegeven en ook niet over de feitelijke toedracht der verzoeking tot — en de daad van den val, maar geeft in een voorstellingsvorm, onder een beeld, het verhaal, dat onze eerste voorouders in een proef bezweken zijn. Dit zou dan zoo gebeuren, omdat ons menschelijk, door de zonde geschaad bevattingsvermogen niet bekwaam is tot een recht kennen van datgene, wat toen, in het Paradijs, in zijne hooge sfeer, eigenlijk de beproeving des menschen heeft ingehouden. Om deze redeneering te verduidelijken gebruikte dominee Geelkerken het beeld van den vakman, die over de kleuren met een blinde zou gaan spreken. Deze blinde zou daarvan even weinig kunnen begrijpen, als wij, indien de Heilige Schrift ons het feit der eerste overtreding en van den val des menschen zou hebben bericht, dat zouden vermogen te verstaan”.

Uwe commissie heeft zich niet in te laten met de vraag, welke van beide weergaven der bedoelde preekpassage de meest juiste is. Uit bovenstaande

beschouwingen blijkt echter, dat althans het grootste gedeelte van br Marinus' beschuldiging gebaseerd was op een opvatting van bedoelde preek-passage, waartoe die passage, ook als men ze uitsluitend beoordeelt naar de door dr Geelkerken zelf in de coupure gegeven weergave, inderdaad aanleiding gaf.

Nu lieten we de mogelijkheid open, dat de bedoeling van dr Geelkerken een andere was geweest. Daar echter zulk een andere bedoeling allerminst zonder meer duidelijk geacht kon worden, was dr Geelkerken verplicht geweest deze bedoeling nader aan te geven. Toen hij nu, hoezeer daarop ook bij hem werd aangedrongen, weigerde dit te doen, moest deze weigering de reden tot bedenking versterken.

5. Op grond van bovenstaande overwegingen heeft uwe commissie haar oordeel aangaande de preekcoupure en de „oorzaken van nadenken” geformuleerd in een conclusie, die zij aan de kerkrechtelijke commissie heeft doen toekomen, en die mede is opgenomen onder de conclusies, die aan het slot van dit rapport aan de synode ter vaststelling worden voorgedragen. Slechts zij nog opgemerkt, dat in deze conclusie de commissie zich heeft gesteld op het standpunt, dat een opvatting van het Paradijsverhaal als waarvoor de preekcoupure deed vreezen, duidelijke mededeelingen der Schrift van haar kracht zou berooven en daarom niet in overeenstemming zou kunnen worden geacht met het in art. 4 en 5 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis beleden gezag der Heilige Schrift. De gronden voor dit standpunt zullen in het vervolg van dit rapport nader zijn uiteen te zetten (zie beneden sub IV).

II. Dr Geelkerken's standpunt inzake Genesis 2 en 3.

In het bovenstaande ging het over de „oorzaken van nadenken” ten opzichte van dr Geelkerkens standpunt inzake het Paradijsverhaal. Dit heeft geleid tot nadere ondervraging en het is thans de vraag, hoe we ons op grond van al de gegevens het standpunt van dr Geelkerken aangaande dit Schriftgedeelte hebben te denken.

1. We vestigen allereerst de aandacht op enkele uitspraken, waarin dr G. *principeel zijn standpunt bepaalt* zowel ten opzichte van de Heilige Schrift in het algemeen als ten opzichte van Gen. 1—3 (of Gen. 3) in het bijzonder.

In zijn eerste antwoord op de eerste serie vragen, hem door de classis gesteld, verklaart hij: „Ik stem ten volle in met wat onze kerken belijden in art. 4 en 5 onzer Geloofsbelijdenis aangaande de Heilige Schrift, en reken mitsdien ook Gen. 1, 2 en 3, naar *inhoud* en *vorm*, in *alles* te behooren tot „al de Schrift, ... van God ingegeven” (2 Tim. 3 : 16). (Zie Vragen mij voorgelegd, bl. 10)”.

Soortgelijk in zijn 2e antwoord, waar hij verklaart, ten opzichte van de Heilige Schrift in het algemeen (en dus ook ten opzichte van Gen. 3 als onderdeel dier Heilige Schrift) ten volle in te stemmen met wat onze kerken aangaande die Heilige Schrift belijden in art. 4 en 5 onzer Geloofsbelijdenis (Vragen mij voorgelegd, bl. 14).

Ook wat de bijzonderheden betreft, verklaart hij: „Dat ik dus ook alle gebeurtenissen, die in genoemd hoofdstuk worden medegedeeld, aanvaard als metterdaad alzo te hebben plaatsgehad, volgt daaruit vanzelf” (t. a. p.).

Later heeft hij geschreven: „ten volle aanvaard ik al hetgeen in de Heilige Schrift, ook in Gen. 1—3, letterlijk staat, als absoluut gezag hebbende openbaring Gods” (Op weg naar de Synode bl. 44).

2. De gerezen moeilijkheden hebben betrekking niet op de formeele

erkenning van het betrokken Schriftgedeelte als deel der geïnspireerde en dus met Goddelijk gezag bekleede Heilige Schrift, maar op den inhoud ervan. Hierbij wordt dan door dr G. de stelling geponeerd, dat het slechts betreft een kwestie van exegese of opvatting, terwijl daartegenover door de classis wordt gevindiceerd, dat het door dr Geelkerken ten opzichte van sommige onderdeelen van den inhoud van het Schriftverhaal ingenomen standpunt metterdaad aan het ook door hem beleden Schriftgezag tekortdoet.

Op grond zoowel van de preekcoupure als van dr G.'s verdere uitlatingen mag worden uitgesproken, dat het geschil niet, in ieder geval niet rechtstreeks, gaat over de vraag, of we in Gen. 3 te doen hebben met de Goddelijke bekendmaking van een historisch feit, het feit van den zondeval. Dit wordt uitdrukkelijk door hem erkend.

Daarentegen blijkt aangaande sommige bijzonderheden van het Schriftverhaal (het proefgebod, de beide bijzondere Paradijsboomen, de slang en haar spreken) door dr Geelkerken een standpunt te worden ingenomen, welks toelaatbaarheid door de classis wordt betwist.

Op de hem dienaangaande door de classis gestelde vragen (gelijk ook op andere) is door dr Geelkerken scherpe critiek geleverd. Het behoort niet tot onze taak, hierop in bijzonderheden in te gaan. Wij wenschen alleen uit te spreken, dat naar onze overtuiging deze vragen voldoende duidelijk waren om dr Geelkerken te doen begrijpen, wat de classis van hem in dit opzicht begeerde te weten, n.l. of hij niet alleen het feit van den zondeval in het algemeen, maar ook de bovenvermelde in verband daarmee genoemde feiten en zaken, opgevat in den eigenlijken, letterlijken zin der woorden, als historisch aanvaardde. In denzelfden geest heeft ook uwe commissie aan dr Geelkerken hierover vragen gesteld en daarbij op dien eigenlijken, letterlijken zin dier woorden en dus op de zintuiglijke waarneembaarheid der aangeduide zaken of feiten, den nadruk gelegd.

Op grond nu van al de ons in dezen ten dienste staande uitingen van dr Geelkerken kan het volgende worden vastgesteld.

1° Dr Geelkerken heeft uitdrukkelijk verklaard, dat hij met de opmerking uit de coupure aangaande het vaststaan, „dat we in Gen. 3 de Goddelijke bekendmaking hebben van een historisch feit, het feit van den zondeval”, natuurlijk niet bedoelde, dat *alleen* het feit van den zondeval vaststaat (brochure Vragen mij voorgelegd, bl. 19). Op de door ons aan hem gestelde vraag, welke andere zaken of feiten in het verhaal van Gen. 3 door hem nog als vaststaand worden beschouwd, antwoordt hij (Memorie bl. 11), dat hij reeds meermalen heeft verzekerd, dat *alles* wat in Gen. 3 hetzij als zaak of als feit ons wordt medegedeeld voor hem vaststaat, en dat alleen maar over de *uitlegging* ook onder gereformeerden verschil kan bestaan. — Dit antwoord brengt niet verder. Immers gaat het juist om de vraag, of dr Geelkerken ten opzichte van de kwestie der „uitlegging” niet een zoodanig standpunt inneemt, dat sommige zaken of feiten, die naar den klaarblijkelijk zinnigen zin van het Schriftverhaal hier worden medegedeeld, door die „uitlegging” worden weg-geëxegeseerd of onzeker gemaakt.

Het komt er dus op aan, *welke* speciale zaken of feiten door dr Geelkerken in dit hoofdstuk worden gelezen. En dan is het zeker niet zonder belang, dat hij aan het slot gewaagt van de door hem nimmer in twijfel getrokken „dogmatische waarheden van schepping, staat der rechtheid, satanische verzoeking, overtreding van „het gebod des levens”, goddelijke vloek, verdrijving uit het Paradijs”, hoewel het uw commissie niet duidelijk is, waarom hij hier juist den term „dogmatische waarheden” gebruikt.

Voorts bleek bij de mondelinge toelichting nader:

a dat ook de hier genoemde zaken niet bedoeld zijn als volledige opsomming van al wat door dr Geelkerken in Gen. 3 wordt gelezen.

b dat hij met „het gebod des levens” uiteraard het proefgebod bedoelt, en dit opvat als een speciaal gebod, door God aan den mensch gegeven.

c dat hij het Paradijs opvat als een op een bepaalde geografische plaats gelegen hof, welk woord dan door hem in eigenlijken zin wordt verstaan, zoodat hier aan zintuiglijk waarneembare boomen is te denken.

2° De eigenlijke vraagpunten zijn de boom der kennis des goeds en des kwaads (waarmede dan ook de inhoud van het proefgebod ten nauwste samenhangt), de boom des levens en de slang en haar spreken¹⁾. Dienaangaande is op te merken:

a dat dr Geelkerken met het oog op deze bijzonderheden in zijn Memorie (bl. 16) verklaart: „dat we hier met „bekendmaking van historische realiteiten of feiten” te doen hebben, heb ik herhaaldelijk als mijn gevoelen geuit”.

b Intusschen was ook gevraagd, of het in de Schrift dienaangaande medegedeelde in eigenlijken zin is te verstaan, en hierop werd door dr Geelkerken geen antwoord gegeven. Hiermede komt overeen zijn antwoord op vraag 13 (Memorie bl. 17). Deze loopt over de kwestie der eigenlijke of figuurlijke opvatting van bovengenoemde vier elementen van het Schriftverhaal, dus over de kwestie, of de hier door de Schrift aangeduide zaken of feiten wel dan niet bedoeld zijn als te behooren tot de wereld van het zintuiglijk-waarneembare. Hierop nu luidt het antwoord van Dr Geelkerken: „Inhoeverre de door u genoemde bijzonderheden alle zintuiglijk waarneembaar zijn geweest, is m. i. moeilijk uit te maken. Eveneens in hoeverre wij b.v. een adaequate voorstelling van den „boom des levens” hebben, wanneer wij daarbij denken aan een boom, zooals *wij* die kennen”. — Nu zouden de laatste woorden den indruk kunnen wekken, alsof het alleen maar gaat over de vraag, of de boom des levens wat meer of minder verschilt van de boomen, die wij kennen. Inderdaad is echter het onderscheid, dat dr Geelkerken aanneemt of mogelijk acht, veel grooter. De zaak is deze, dat ook aangaande deze beide Paradijsboomen de zintuiglijke waarneembaarheid voor hem niet vaststaat. Dit blijkt reeds uit het bovenvermelde antwoord, bezien in het licht van de vraag, die dienaangaande juist zekerheid wenschte. Bovendien werd het bevestigd in de mondelinge toelichting. Op de vraag, of uit de zintuiglijke waarneembaarheid van de overige Paradijsboomen niet hetzelfde voor de twee bijzondere boomen moest volgen, was het antwoord van dr Geelkerken ontkennend; zoo te redeneeren was z. i. scholastiek.

Hiermede is ook weer niet gezegd, dat deze zintuiglijke waarneembaarheid door dr Geelkerken wordt ontkend. Hij wenschte zich hierover niet uit

¹⁾ De vraag, of dr Geelkerken nog andere zaken of feiten in Gen. 2 en 3 disputabel stelt kan uw commissie niet beantwoorden. Wel schrijft hij in „Vragen mij voorgelegd enz.” blz. 18: „.....waarbij men naar uw methode vragen zou kunnen stellen als deze: is dit een werkelijke stem, een werkelijke wind, een werkelijk wandelen geweest? Waren dit werkelijke vellen en werkelijke rokken, en was het een werkelijk aantrekken? hetgeen op bedenkelijke wijze tot profanatie van de heilige Schriftwaarheid Gods zou kunnen leiden”. Waarin — het zij terloops opgemerkt — door dr Geelkerken in het geheel geen onderscheid wordt gemaakt tusschen anthropomorfe (menschvormige) uitdrukkingen en uitdrukkingen in eigenlijken zin. Maar noch in de schriftelijke beantwoording der aan dr Geelkerken gestelde vragen (vgl. o.a. het antwoord op vraag 9, Memorie blz. 11) noch in de mondelinge toelichting werd daarover voldoende opheldering verkregen.

te laten. Blijkbaar omdat hij dienaangaande geen vaststaande meening bezit; hij heeft immers ook betuigd, geen eigen exegetische aangaande Gen. 3 te hebben (Op weg naar de Synode bl. 44).

Deze houding komt geheel overeen met die, welke dr Geelkerken heeft aangenomen bij het onderzoek door de classis Amsterdam. Voorzover de door de classis hem gestelde vragen doelden op de hier besproken kwestie, heeft hij ze noch met ja noch met neen beantwoord. Eenerzijds heeft hij uitdrukkelijk verklaard: „Ook denk ik er niet aan, hetgeen door u sub 1—4 uwer vraag genoemd wordt, te ontkennen” (Vragen mij voorgelegd bl. 19). Anderzijds heeft hij ook nimmer een antwoord gegeven, dat de zintuiglijk waarneembare werkelijkheid dezer zaken of feiten bevestigde. Hij heeft zich beperkt eenerzijds tot de betuiging, dat hij al hetgeen de Schrift aangaande deze dingen mededeelt aanvaardt; wat de zaak niet verder brengt, om de boven reeds genoemde reden, dat het gaat over de vraag, of dr Geelkerken niet een „opvatting” van deze Schriftmededeelingen voorstaat, die materieel aan haar gezag tekort doet. En anderzijds heeft hij in zijn antwoorden aan de classis gesproken over „de werkelijkheid” van dit alles, waardoor de zaak evenmin werd beslist, daar het natuurlijk de classis was te doen om die zintuiglijk waarneembare werkelijkheid, waarnaar uwe commissie dan meer nadrukkelijk heeft geïnformeerd.

3° Tenslotte zij nog opgemerkt, dat dr G. soms een enkele uitdrukking deed, die zou kunnen doen denken, dat hij wat hij de „traditioneele opvatting” noemt voor zich zelf wel aanvaardt. In dezen zin is door sommigen opgevat een enkele uitdrukking uit zijn geschriften¹⁾ en in dezen geest scheen hij in de mondelinge samenspreking meer beslist zich uit te laten, b.v. in een uitdrukking als deze: „ik wil voor mijzelf deze traditioneele opvatting exegetisch aanvaarden”.

Hierbij moet echter altijd weer in het oog worden gehouden, dat dr G. hieraan ook in de mondelinge samenspreking altijd iets toevoegde aangaande het rekening houden met de mogelijkheid van een andere opvatting. Altijd dus in denzelfden geest als waarin hij in „Op weg naar de Synode” schreef (bl. 44):

„Alleen maar *moet* ik er zeer ernstig bezwaar tegen maken, dat die traditioneele exegetische door mij of door wien ook, zonder confessioneele uitspraak in dezen, aan mij zelven of aan anderen met ambtelijk gezag zou worden opgelegd als *de eenig mogelijke en uitsluitend ware*. Onze belijdenisschriften zeggen omtrent deze gangbare exegetische *niets*”. (Vgl. „Vragen mij voorgelegd” bl. 19 v.).

Op de vraag aangaande de juistheid dezer beschouwing komen we terug. Het gaat er hier slechts om, het standpunt van dr G. te kennen. En dan wordt door een dergelijk rekening houden met de mogelijkheid van een andere opvatting (waarop ook in de mondelinge bespreking door dr G. anderzijds weer nadruk werd gelegd) het „aanvaarden” in zijn beteekenis reeds beperkt. In ieder geval, hoe men hierover ook moge oordeelen, indien dr G. werkelijk in den vollen zin des woords zou *aanvaarden* wat hij de traditioneele opvatting noemt, dan zou hij dus ook aanvaarden de zintuig-

¹⁾ „Op weg naar de Synode” bl. 44: „Ook heb ik geen enkel *geloofs*bezwaar tegen de aanvaarding der onder ons traditioneele opvattingen omtrent de bijzonderheden van het in deze Schrifthoofdstukken medegedeelde”. Vgl. hierbij echter wat dr Geelkerken zegt in zijn Memorie blz. 12: „en wilde daarmede zeggen, dat, *indien het vaststond* [wij cursiveeren, comm.], dat deze traditioneele opvattingen de eenig mogelijke en uitsluitend ware moesten geacht worden, ik voor mijn *geloof* daar geen moeite mede zou hebben”.

lijke waarneembaarheid van de bekende bijzonderheden van de Paradijs-geschiedenis. Dan zou hij dus feitelijk terugnemen alle uitdrukkingen, waarin hij deze dubieus heeft gesteld (zie boven). Daar dit nu stellig de bedoeling van dr G. niet is geweest (hij verklaarde ook, al het door hem geschrevene voor zijn rekening te nemen), meenen we, dat bovengenoemde uiting aangaande het aanvaarden der „traditioneele exegese” het door ons gevonden resultaat niet wezenlijk kan veranderen.

III. Zwakheid van dr Geelkerken's standpunt.

1. Het standpunt van dr Geelkerken kan dus in het kort aldus worden weergegeven, dat we naar zijn meening geen zekerheid hebben, of een zintuiglijk waarneembare boom der kennis des goeds en des kwaads in het Paradijs heeft gestaan, enz.

De vraag komt aanstonds op, of dr Geelkerken hiermede niet iets ontkent, dat de Schrift ons mededeelt. Dr Geelkerken betwist dit met nadruk, en zegt: al wat de Schrift mededeelt aanvaard ik; alleen is het de vraag, of de Schrift wel zegt wat gij daar meent te lezen; het is dus een kwestie van opvatting of exegese.

Wij mogen niet nalaten, hierbij aanstonds te wijzen op een bedenkelijke eigenaardigheid van het door dr Geelkerken ingenomen standpunt. Zoodra bleek, dat dr Geelkerken dubieerde aangaande zaken, die dusver onder ons op grond van Gen. 3 als vaststaand werden aangenomen, en dat hij dit dubieeren verdedigde door de mogelijkheid eener andere opvatting te stellen, lag het voor de hand, dat aan hem vanwege de classis nadere verklaring werd gevraagd, welke die andere opvatting dan was.

Dienaangaande nu heeft dr G. zich aanvankelijk uitgelaten op een wijze, die door hemzelf later is beschreven, als hij (gewagend van het bekendgeworden onderhoud in een afzonderlijk vertrek) zegt¹⁾:

„Slechts herhaalde ik wat ik reeds in de classicale vergadering te voren had gezegd, n.l. dat bij mij geenerlei reservatio mentalis aanwezig was, ik omtrent Genesis 3 noch een allegorische, noch een symbolische opvatting voorstond, maar overigens positief omtrent mijn opvatting van Genesis 3 alleen gehouden was mij opzettelijk te verklaren, indien de classis door het onderteekningsformulier te gaan gebruiken mij hiertoe dwong”.

Gelijk bekend, heeft de classis toen dit laatste gedaan. Vraagt men nu echter naar het resultaat, dan kan moeilijk worden gezegd, dat dit heeft beantwoord aan de verwachting, die door dr G.'s bovengenoemde uitspraak moest worden opgewekt. Dit blijkt wel zeer duidelijk, wanneer men hiermede vergelijkt de verklaring, door dr G. afgelegd in zijn brochure „Op weg naar de Synode” bl. 44: „Doch ik gaf geen eigen exegese van Gen. 1—3. *Ik heb er dan ook geen*”.

Hier mag niet achterwege blijven een woord van ernstige afkeuring over de lichtvaardigheid, die in deze houding van dr G. ten opzichte van Gen. 3 valt op te merken.

Men vergeete niet, dat het hier geldt zijn optreden in het publiek, en al zouden we (waarvoor blijkens het bovenstaande geen afdoende reden is) de predikatie over Zondag 3 buiten rekening laten, dan blijven nog zijn latere uitingen in de verschillende brochures. Wel kan men aanvoeren, dat hij, toen eenmaal de classis een nadere verklaring van hem eischte, niet zwijgen kon, en het inzooverre niet aan hem lag, wanneer hij misschien

¹⁾ Brief van dr G. van 21 September 1925; zie Memorieboek bl. 55.

gedachten uitte, die nog niet tot rijpheid waren gekomen. Maar hiertegenover staat het feit, dat dr G. *zelf* deze antwoorden, en verdere uitlatingen in dezen, door de pers heeft gepubliceerd, en voor dit feit is hij uiteraard tenvolle aansprakelijk te stellen.

Op deze wijze heeft dr G. dan in het publiek het pleit gevoerd voor het bestaan eener mogelijkheid, dat Gen. 3 zou kunnen worden opgevat in een zoodanigen zin, dat — om het met onze woorden te zeggen — hier geen mededeeling zou worden gedaan van een boom der kennis des goeds en des kwaads als een eigenlijken, zintuiglijk waarneembaren boom, enz. En dat heeft hij gedaan, gelijk boven bleek, zonder zich ook maar eenigermate rekenschap te hebben gegeven, of hij in staat was, een dergelijke opvatting te geven, die niet zou neerkomen op een ontkenning van zaken, die ons door de Schrift duidelijk worden geleerd.

Dat dit niet te streng geoordeeld is, blijkt ook uit de moeilijkheden, waarin dr G. zich wikkelt. We zagen boven (sub II), dat de beide Paradijsboomen, de slang en haar spreken door hem wel als werkelijkheden worden erkend, maar dat het de zintuiglijke waarneembaarheid is, die door hem dubieus wordt gesteld. Wat kan dit echter anders¹⁾ beteekenen, dan dat deze Schriftmededeelingen (wellicht) symbolisch moeten worden verstaan? Dit is echter moeilijk te vereenigen met de reeds vroeger genoemde verklaring, dat hij geen symbolische of allegorische opvatting voorstond. Weliswaar kan men strikt genomen zeggen, dat hij dit ook door zijn uitingen aangaande de zintuiglijke waarneembaarheid nog niet doet, daar hij deze waarneembaarheid ook weer niet ontkent. Maar de andere mogelijkheid, die hij aanneemt, is dan toch metterdaad geen andere dan die der symbolische opvatting, en het is moeilijk te ontkennen, dat zijn vroeger voor de classis afgelegde verklaring een andere gedachte moest wekken.

2. Deze indruk van gebrek aan ernst in de wijze, waarop dr G. in dezen zijn standpunt heeft bepaald, wordt nog versterkt door het vage karakter van zijn argumenten; hierop komen we nader terug.

IV. De klaarlijkelijke zin van het Paradijsverhaal.

De vraag is thans, of het standpunt, door dr G. in dezen ingenomen, in overeenstemming is te brengen met het ook door hem beleden gezag der Heilige Schrift.

Naar het oordeel uwer commissie is dit *niet* het geval, daar het — al moge de bedoeling een andere zijn — metterdaad dubieus stelt hetgeen door de Heilige Schrift duidelijk wordt geleerd.

1. Om dit aan te toonen, is het natuurlijk niet voldoende, te zeggen, dat het Schriftverhaal gewaagt van twee bijzondere Paradijsboomen en van een slang, die heeft gesproken. In zijn Memorie (bl. 2) spreekt dr G. van een (naar zijn meening onder ons bestaande) Schriftopvatting, die het zich gemakkelijk maakt door zich aan de letter der Schrift vast te klampen; en merkt op, dat ze wel het ethische gevaar van vervluchtiging voorkomt,

¹⁾ Hieraan zou men ook niet kunnen ontkomen door te onderstellen, dat hier aan ideële dus niet zintuiglijk waarneembare boomen is te denken. Immers, gesteld al, dat aan deze voorstelling op zich zelf een redelijke zin zou zijn te verbinden, ze is toch voor toepassing op het Schriftverhaal allerminst vatbaar. De Schrift toch zegt, dat de boom der kennis des goeds en des kwaads een vrucht droeg, die door Eva met het lichamelijke oog kon worden gezien, die door haar werd gegeten en aan haar man gegeven. Zou de boom niet zintuiglijk waarneembaar zijn geweest, dan zou dit ook moeten gelden van al het hierboven genoemde. En dit is toch wel niet anders mogelijk, dan door aan te nemen dat deze uitdrukkingen symbolisch zijn bedoeld.

maar toch aan de Schrift geen recht doet. Wij willen voor een dergelijke opvatting allermint het pleit voeren. Bij de uitlegging der Schrift gaat het er om, hare bedoeling vast te stellen; en deze valt volstrekt niet altijd samen met den letterlijken zin der woorden. Zoo werkt de profetie keer op keer met symbolen en beelden, en is over het algemeen het gebruik van figuurlijke taal in de Heilige Schrift zeer verbreid.

Hiermede is echter natuurlijk niet gezegd, dat we maar willekeurig zouden mogen aannemen, dat woorden of uitdrukkingen der Schrift figuurlijk zijn bedoeld. Het springt in het oog, dat men vooral van de heilige geschiedenis op deze wijze zou kunnen maken wat men wilde, en het is dan ook bekend, dat dit meermalen is geschied.

Zal men aan figuurlijke taal mogen denken, dan moet daarvoor een geldige grond zijn bij te brengen. En in geen geval zal het geoorloofd zijn, wanneer het in strijd zou komen met de blijkbare bedoeling van het Schriftverhaal.

Wij kunnen hier met instemming aanhalen wat dr G. uitsprekt in zijn Memorie (bl. 11):

„naar mijn gevoelen moet de *Schrift zelve* het criterium zijn, dat besluit (beslist?), hoe een verhaal, dat zij geeft, naar geheel en onderdeelen is op te vatten”; en terecht noemt hij dan verder als een der hierbij beslissing gevende vragen deze: „of het uit den aard en den inhoud van het verhaal zelf voortvloeit”.

Nu kan het aan geen twijfel onderhevig zijn, of de Schrift spreekt in Gen. 2 en 3 van een hof in den eigenlijken zin des woords, gelegen op een bepaalde plaats op de aarde; en het verblijdde ons, uit dr G.'s mondelinge toelichting te vernemen, dat dit ook zijn meening is. Het Schriftverhaal noemt echter naast de andere boomen „den boom des levens in het midden van den hof, en den boom der kennis des goeds en des kwaads”, Gen. 2 : 9; vgl. vers 16, 17. Maar dan is het, naar den boven genoemden regel, ook niet tegen te spreken, dat de „boom des levens” en de „boom der kennis des goeds en des kwaads” (hoezeer ze in karakter ook van de andere boomen onderscheiden mogen zijn geweest) toch, evengoed als deze, boomen in den elgenlijken zin des woords en dus zintuiglijk waarneembaar moeten zijn geweest.

Deze conclusie wordt door dr G., gelijk uit het bovenstaande bleek, niet aanvaard; en in de mondelinge toelichting noemde hij dit zelfs scholastiek. Dit herinnert aanstonds aan hetgeen hij in zijn Memorie (bl. 2) opmerkt aangaande de door hem bestreden Schriftopvatting, dat zij, „na vrijwel iedere mededeeling dier Schrift „letterlijk” te hebben genomen, daaruit vervolgens, op zuiver rationalistische wijze, scholastisch deduceert”. (Vgl. ook Oude Vragen, bl. 10.)

Hoewel ook wij het nu allermint willen opnemen voor het aanwenden van rationalistische en scholastische methodes in de Schriftverklaring, moeten we toch opmerken, dat indien dr G. onder deze door hem bestreden methode ook verstaat het trekken van een conclusie als boven werd gemaakt, we ons met zijn exegetische methode allermint kunnen vereenigen. Veeleer zijn we van oordeel, dat men door dit als scholastisch te verwerpen, de deur opent voor allerlei willekeurige „uitlegging” der Schrift, die zich aan de door het verband gestelde eischen naar gelieven zou kunnen onttrekken. De Heilige Schrift zou dan niet meer naar onze belijdenis een duidelijk boek zijn, maar een zeer duister boek worden; en allerlei subjectieve indrukken en invallen zouden vrij spel verkrijgen. Iets wat natuurlijk ook dr G.'s bedoeling niet is, maar hier door ons toch moet worden genoemd

als het logisch gevolg van de methode, door hem in dit bepaalde geval aangewend.

2. Kan het dus aan geen gegronnen twijfel onderhevig zijn, wat in dezen de bedoeling der Schrift is, dan is ook niet te aanvaarden de stelling van dr G., dat het hier enkel gaat over een kwestie van exegese of opvatting. Er zijn in den loop der eeuwen reeds heel wat „opvattingen” of „verklaringen” van bepaalde Schriftgedeelten gegeven, die feitelijk neerkwamen op een weg-exegetiseeren van de Schrift; en dr G. zal met ons van meening zijn, dat geen vrijheid van exegese hiertoe ooit recht kan geven. Formeel moge men dan nog van een andere „opvatting” kunnen spreken, materieel komt het toch op niets anders neer dan op een aantasten van den Schriftinhoud zelf. Zoo nu moet ook in dit geval naar het oordeel uwer commissie worden gezegd, dat dr G.'s onzeker stellen van de zintuiglijke waarneembaarheid van de bedoelde bijzonderheden der Paradijsgeschiedenis metterdaad is — al nemen we gaarne aan, dat dit door hem niet zoo is bedoeld — een disputabel stellen van wat de Schrift ons in dezen duidelijk leert, en als zoodanig in strijd komt met wat in art. 4 en 5 der Ned. Geloofsbelijdenis aangaande het gezag der Heilige Schrift wordt beleden. Daarom moet ook worden geoordeeld, dat dr G. ten onrechte weigert, de boven door ons aangegeven opvatting „als de eenig mogelijke en uitsluitend ware” te erkennen (zie boven, II sub 3).

3. Is dit de hoofdzaak, er is toch verder nog op te wijzen, dat ook in ander opzicht de meening van dr G.: „onze belijdenisschriften zeggen omtrent deze gangbare exegese *niets*” („Op weg naar de Synode” bl. 44), niet juist kan worden geacht. Al worden deze dingen in onze belijdenisschriften niet opzettelijk ter sprake gebracht, toch ontbreken de uitdrukkingen niet, waaruit blijkt, in welken zin het Paradijsverhaal met zijn bijzonderheden door de belijdenisschriften wordt verstaan. We wijzen daartoe op de volgende uitdrukkingen: Ned. Gel.Bel. art. 14: „*gebod des levens*”, en: „*geschapen uit het stof der aarde*”; art. 17: „*bevende vlood*”; art. 23: „*welke al bevende zich met vijfgebladeren bedekken wilde*”; Heid. Catechismus, antw. 7: „*onze eerste voorouders Adam en Eva in het Paradijs*”; en antw. 19: „*hetwelk God Zelf eerst in het Paradijs heeft geopenbaard*”¹).

¹) Vergelijk ook de Walchersche Artikelen V: „en gelijk hun hoofd (n.l. van de duivelen) Adam in het Paradijs door zijn arglistigheid verleid heeft, misbruikende daartoe de natuurlijke slang als een werktuig enz.....”.

Hierbij zij ten overvloede nog opgemerkt, dat ook in de gereformeerde confessies buiten ons vaderland duidelijk blijkt, dat de gereformeerde kerken soortgelijke bijzonderheden in het Paradijsverhaal als de hier besprokene steeds in eigenlijken, letterlijken zin hebben opgevat.

Conf. Helv. Post. VII: quod Deus collocaverit eum in paradysum, subieceritque ei omnia (Gen. 2), (= dat God hem geplaatst heeft in het Paradijs, en alle dingen aan hem heeft onderworpen).

Groote Westminster Catech. antw. 17:hominem creavit, marem quidem foeminamque; viri corpus e terrae pulvere, foeminae autem e costa viri fabricavit; imbuitque animabus viventibus, rationalibus, ac immortalibus, (= heeft den mensch geschapen, en wel man en vrouw; Hij heeft het lichaam van den man uit het stof der aarde gemaakt, en dat van de vrouw uit eene rib van den man; en Hij heeft ze begiftigd met levende, redelijke, en onsterfelijke zielen).

Groote Westm. Catech. antw. 21: Primi nostri parentes, libertati voluntatis suae permissi, Satanae tentatione inducti, mandatum Dei transgressi sunt e fructu vetito comedendo, eoque facto, statu innocentiae, in quo creati fuerant, exciderunt, (= onze eerste voorouders, aan de vrijheid van hun eigen wil overgelaten, door Satans verzoeking er toe gebracht, hebben Gods gebod overtreden, door het eten van de verboden vrucht, en zijn door dat te doen uit den staat van onschuld, waarin zij geschapen waren, uitgevallen).

Westminster Conf. Cap. VI, 1: Primi parentes Satanae subtilitate ac tentatione

4. Voorts kan allerminst worden gezegd, dat het slechts een zeer geringe zaak is, indien iemand aangaande deze dingen een meening koestert, die niet met de Schrift in overeenstemming is.

Het geldt hier een hoofdstuk der Heilige Schrift van geheel eenige beteekenis. In een geschiedenis van zoo ontzaglijk gewicht als de hier beschrevene is van tevoren waarschijnlijk, dat ook de bijzonderheden een groot belang zullen hebben.

Zoo is het dan ook in dogmatisch opzicht zeker niet zonder beteekenis, dat de verleiding naar luid van het Schriftverhaal tot den mensch kwam van buiten af, door middel van een dier en op zintuiglijk waarneembare wijze. Ook hangt met de zintuiglijke waarneembaarheid van den boom der kennis des goeds en des kwaads en van zijn vrucht samen het geringe van den esch van het proefgebod, dat door den mensch zoo gemakkelijk gehouden had kunnen worden, en dus het diep schuldig karakter van 's menschen overtreding.

5. Voorts is de zaak ook van te meer belang om de consequenties, die eruit zouden voortvloeien.

Wel bleek ons, dat dr G. een aardsch Paradijs in den eigenlijken zin des woords met ons aanvaardt. Indien echter de meening zou worden toegelaten, dat genoemde bijzonderheden misschien niet zintuiglijk waarneembaar zijn geweest, dan zullen anderen aanstonds — en niet zonder grond — de conclusie trekken, dat we dan ook van heel het Paradijs niets met zekerheid kunnen zeggen.

Eveneens is ons gebleken, dat dr G. een proefgebod in den eigenlijken zin des woords aanvaardt. Maar op de vraag, wat dit dan inhoudt, kan hij feitelijk geen antwoord geven. Bij de mondelinge toelichting verwees hij — en natuurlijk terecht — naar Gen. 2 : 16 en 17; maar zoolang we geenerlei antwoord hebben aangaande de vraag, wat onder dien „boom der kennis des goeds en des kwaads” is te verstaan, weten we ook niet, wat met de vrucht daarvan is bedoeld, en dus evenmin, wat de zin is van het gezegd, dat de mensch van die vrucht niet mocht eten.

Het bovenstaande zal voldoende zijn, om te doen gevoelen, dat geheel het verhaal van den val op deze wijze zijn concreetheid zou verliezen, en dat zou zeker — bij de groote beteekenis, die deze geschiedenis heeft voor de leer des heils — van de meest bedenkelijke gevolgen zijn voor het geloofsbewustzijn der gemeente.

Daarenboven hebben wij ons af te vragen tot welke consequenties der-

seducti, fructus vetiti esu peccaverunt, (= onze eerste voorouders hebben, door Satans sluwheid en verzoeking verleid, gezondigd door het eten van de verboden vrucht).

Conf. Scotica, II:vir a muliere, mulier a serpente decepta; vir mulieris voci obtemperans, uterque coniuratione inita adversus Dei maiestatem, qui aperte antea mortem iis comminatus fuerat, si de arbore vetita gustassent, (= de man is door de vrouw, de vrouw door de slang misleid; de man door gehoor te geven aan de stem van de vrouw; beide door een samenzwering aan te gaan tegen de majesteit Gods, die duidelijk hun tevoren met den dood bedreigd had, wanneer zij van den verboden boom geproefd zouden hebben).

Westminster Conf. Cap. VII, 2: Primum foedus cum hominibus initum erat foedus operum, quo vita Adamo promissa erat, eiusque in eo posteris, sub conditione obedientiae perfectae ac personalis, (= het eerste verbond, met de menschen gesloten, was het verbond der werken, waardoor aan Adam het leven beloofd was, en in hem aan zijn nakomelingen, onder voorwaarde van volkomene en persoonlijke gehoorzaamheid). Vgl. *Helv. Form. Consensus*, Canones VII—X.

Helv. Form. Consensus, Canon VIII: Id ipsum enim non arbor duntaxat vitae Adamo praefiguravit, (= want niet slechts de boom des levens heeft dit aan Adam voorafgebeeld.....).

gelijke methode van Schriftverklaring moet leiden. Want het is niet genoeg te constateeren, dat dr Geelkerken genoemde opvattingen huldigt, maar men moet zich ook indenken, of anderen niet met hetzelfde recht andere afwijkende gevoelens kunnen voordragen. De grond toch, waarop hij enkele zaken en feiten uit Gen. 2 en 3 disputabel stelt is geheel willekeurig, en zoodra willekeur in de exegese beslist, is niets in de Schrift tegen menschen-uitlegging veilig. Het valt dan ook niet in te zien, waarom iemand de methode, welke dr Geelkerken toepast op Gen. 2 en 3, niet zou volgen bij andere Schriftgedeelten, welke „moeilijkheden” opleveren. Op die wijze zouden onze kerken voor leervrijheid worden opengesteld.

V. Nadere toetsing van dr Geelkerken's argumenten.

Natuurlijk mogen we niet nalaten, de vraag onder de oogen te zien, in-hoeverre de door dr Geelkerken bijgebrachte argumenten in staat zijn, aan boven gegeven beschouwingen afbreuk te doen.

1. Een belangrijke rol in dr G.'s gedachtengang speelt wat hij noemt de vrijheid der exegese.

Nu wenschen ook wij daaraan allerminst tekort te doen.

Alleen mag, wat ook dr G. natuurlijk toestemt, deze vrijheid niet als bandeloosheid worden verstaan.

Onder de banden, waaraan de exegese is gebonden, wordt ook door ons niet de traditie gerekend. Natuurlijk heeft deze haar waarde, maar ze mist bindend gezag. Ons kennen en ons verstaan, ook van den zin der Schriften, is altijd ten deele en gebrekkig. Daarom heeft de exegese als onderdeel der theologische wetenschap de taak om steeds naar verheldering van inzicht te blijven streven, en daarbij ook een dankbaar gebruik te maken van de door andere wetenschappen verstrekte nieuwe gegevens, die van belang zijn voor het verstaan van den zin der Schrift. Daarom mag dan ook aan de exegese allerminst de eisch worden gesteld, dat zij zich in alles zal houden aan de onder ons gangbare meeningen. Veeleer heeft ze de taak om die meeningen te toetsen en zoo noodig te corrigeeren, en zoo voor haar deel mede te werken om alle nieuw en vermeerderd licht, dat onder Gods voorzienig bestel op de Schrift wordt geworpen, daartoe dienstbaar te maken, dat ons inzicht in de Godsopenbaring steeds meer worde verhelderd en verdiept.

Anders daarentegen staat het met de belijdenis der kerk. Wel kan ook deze nooit binden in absoluten zin, daar ze altijd appellabel blijft aan de Heilige Schrift, maar daarmee is toch de band aan en het gezag van de belijdenis niet illusoir geworden.

In zekeren zin geldt dit reeds voor den wetenschappelijken theoloog *als zoodanig*. Vooral met het oog op de in dezen nog al breedvoerige uiteenzettingen der Memorie meent uwe commissie hierop nadruk te moeten leggen ¹⁾.

¹⁾ Daar de Memorie zich meermalen op de Encyclopaedie van dr A. Kuyper beroept, zij hier in dezen verwezen naar de volgende uitspraak uit het genoemde werk (II bl. 539):

„In deze confessie schuilt dus tweeeërlei. Vooreerst het zelfbewustzijn van de kerk, gelijk deze zich historisch ontwikkeld heeft, en alzoo het resultaat van een geestelijke ervaring en geestelijke worsteling, die de gaping tusschen het heden en het eerste optreden der Christelijke kerk aanvult. En in de tweede plaats het resultaat van de bijzondere leiding, die de Heilige Geest in den loop der eeuwen aan de kerk, en aan de zich in haar ontwikkelende Godskennisgeven heeft. Dit nu maakt, dat de theoloog de confessie zijner kerk niet onderschatten mag, als bood zich hierin slechts een opinie aan, waar tegenover hij met gelijk recht, zoo niet met

Maar verder hebben wij het hier rechtstreeks slechts te doen met de vrijheid van den *ambtsdrager der kerk* in het voordragen van bepaalde exegetische opvattingen; en deze is (wat ook dr G. uitdrukkelijk heeft toegestemd en trouwens vanzelf spreekt) ook hierin gebonden aan de belijdenis, zoolang hij althans niet door het indienen van een gravamen zijn bezwaar tegen een bepaald punt heeft ingebracht.

En voorts behoeft het nauwelijks betoog, dat de exegese is gebonden aan het gezag der Heilige Schrift en dat hierbij ook de regel der *analogia fidei* tot zijn volle recht moet komen.

Ofschoon er nu ook op de wijze, waarop dr G. ten opzichte van deze algemeene beginselen positie kiest, misschien nog wel iets te vragen of op te merken zou zijn, kunnen we toch hiervan afzien, omdat het eigenlijke geschil niet hierover loopt; maar veelmeer over de concrete vraag, of een „opvatting” van het paradijsverhaal als door dr G. mogelijk wordt geacht, niet met Schrift en belijdenis in strijd komt. En aangaande deze kwestie hebben wij in het bovenstaande reeds onze meening gezegd.

2. Voorts gewaagt dr G. meermalen van de „moeilijkheden”, waarvoor Gen. 3, verstaan in den zin van wat hij de „traditioneele opvatting” noemt, ons plaatst. Blijkbaar is zijn bedoeling deze, dat men met het oog op deze moeilijkheden steeds het oog moet geopend houden voor de mogelijkheid van een „andere opvatting”, waarbij deze moeilijkheden òf niet òf in mindere mate zouden bestaan.

Nu wenscht uwe commissie allerminst het oog te sluiten voor de waarheid, dat het theologisch denken, èn bij de verklaring der Heilige Schrift èn op ander terrein, voortdurend moeilijkheden op zijn weg ontmoet, dat er ook steeds vragen open blijven, die wij niet, althans nu nog niet, vermogen op te lossen. Inzooover blijft er ook steeds reden voor den theoloog, om met het door vroegere geslachten gevondene zich niet zonder meer tevreden te stellen; maar te zoeken naar meer licht, om zoo mogelijk op verschillende vragen een juister en meer bevredigend antwoord te vinden dan tot dusver was geschied. Wanneer dr G. het hiervoor wenscht op te nemen, willen we dit streven op zichzelf gaarne waardeeren.

Alleen, men heeft zich hierbij ernstig voor doolpaden te wachten. Zoo heeft men vóór alle dingen dit vast te houden, dat ook alle onopgeloste moeilijkheden ons nooit mogen weerhouden om ons onvoorwaardelijk te buigen voor het gezag der Heilige Schrift; en dat daarom de maatstaf voor de exegese niet mag zijn, welke verklaring de minste moeilijkheden aan ons denken biedt, maar welke verklaring door de Schrift zelve wordt geëischt, iets waarin dr Geelkerken het zonder twijfel met ons eens is,

beter recht, *zijn* opinie kon stellen. Er is hier geen sprake van opinie tegenover opinie..... Evenzoo ook mag de wetenschappelijke theoloog hier en daar corrigerend op het confessioneele leven der kerk inwerken, maar niet hij is het, die dit leven in beweging zet. Dat leven gaat zijn eigen gang, de stroom van dat leven schept zichzelf een bedding. Niet alleen dus dat voor elk theoloog de confessie zijner kerk de praesumptie van waarheid heeft, maar ze treedt ook objectief met gezag voor hem op. Met het gezag, dat de velen tegenover de enkelen hebben; met het gezag der eeuwen tegenover de ephemeridische opwellingen; met het gezag van het ambt tegenover het persoonlijk leven; en met het gezag, dat aan dit kerkelijk leven toekomt krachtens de leiding van den Heiligen Geest. Hij mag dus dit confessioneele leven der kerk niet eenvoudig op zij schuiven, om nu, op zijn eigen compas drijvend, eens op zijn eigen manier een nieuw systema van Godskennis te gaan opstellen. Wie dat doet, ziet ten slotte zijn arbeid altoos met onvruchtbaarheid geslagen, of wel hij verwoest het kerkelijk leven, welks bloei zijn studie juist bevorderen moest”.

maar wat in de praktijk wel eens te veel uit het oog kan worden verloren en daarom gedurig weer op den voorgrond moet worden gesteld.

Voorts is ook van groot belang, dat men zich niet moet laten leiden door allerlei vage voorstellingen, maar zich van het karakter der moeilijkheden helder rekenschap geve, en ook vrage, in hoeverre ze aanleiding zouden kunnen zijn om een gangbare verklaring prijs te geven.

Vooraf is steeds eisch een groote voorzichtigheid in het aanvaarden van de z.g.n. resultaten der wetenschap, in welke naam zoo dikwijls de onhoudbaarheid is beweerd van dingen, die de Schrift duidelijk leert. Door deze voorzichtigheid uit het oog te verliezen, heeft menigeen en aan het gezag der Schrift afbreuk gedaan, en ook de wetenschap in discredit gebracht.

Met het oog hierop hadden wij wel gaarne gezien, dat dr Geelkerken ons duidelijker had kunnen maken, welke moeilijkheden hem ertoe hebben gebracht aangaande den letterlijken zin der aangehaalde Schrift-uitdrukkingen twijfel te gaan koesteren.

3. Het bovenstaande vindt een meer speciale toepassing ten opzichte van datgene wat dr G. opmerkt aangaande de resultaten van het onderzoek van de oud-Oostersche wereld, en hun beteekenis voor het verstaan van het Oude Testament. Zoo zegt hij in de brochure „Oude Vragen”, bl. 11:

„Meer nog, *ieder*, wie dan ook, die zelfs maar iets weet en van het licht, dat nieuwe kennis van de oud-Oostersche wereld op het Oude Testament — ook op de z.g. „oergeschiedenis”, welke in Genesis 1—10 is vervat — geworpen heeft, en van de moeilijke vraagstukken, welke daardoor tevens aan de exegese dezer hoofdstukken in den weg zijn gelegd, zal waarlijk dat „raadsel” niet zoo raadselachtig vinden, maar óók genezen zijn van den waan, alsof wij b.v. in het verhaal van schepping en zondeval, gelijk Gen. 1—3 ons dit brengt, zoo ongeveer hetzelfde voor ons hebben als de beschrijving door een onzer tijdgenooten van een gebeurtenis, die zich nog dezer dagen voor onze oogen afspeelde, zoodat het heelemaal niet moeilijk zijn zou zich precies voor te stellen, hoe alles daarbij zich heeft toegedragen.....”.

Naar aanleiding dezer uitlating heeft uwe commissie aan dr G. een vraag gesteld (no 7), die o. a. inhoudt, of naar zijn meening dit meerder licht grond geeft voor de bij hem blijkbaar bestaande onzekerheid aangaande den zin der meergenoemde elementen van het verhaal van Gen. 3. Het antwoord hierop luidt in hoofdzaak (Memorie bl. 16): „De nieuwe kennis van de oud-Oostersche wereld heeft met de vraag: realiteit of niet, niets te maken; dit is een vraag van *geloof*. Maar wel is daardoor de vraag aan de orde, of wij er zijn, wanneer wij al die bekendmakingen zonder onderscheid verstaan in een zin, waarbij wij geen rekening houden met wat de kennis der oud-Oostersche wereld ons leert”.

Van de in den eersten hier aangehaalden zin uitgesproken gedachte nemen we gaarne nota. Wat echter het boven aangegeven gedeelte onzer vraag betreft, moet worden geconstateerd, dat dr G. slechts antwoordt met een algemeene opmerking aangaande de noodzakelijkheid van een rekening houden met wat de kennis der oud-Oostersche wereld ons leert.

We mogen hieruit zeker wel afleiden (en de mondelinge toelichting heeft dien indruk bij ons versterkt), dat dr G. bij het schrijven van het bovengenoemd citaat aangaande de door dit nieuwe licht aan de orde gestelde moeilijke vraagstukken is afgegaan op een vagen indruk, zonder eenig speciaal gegeven te kunnen noemen, waardoor het goed recht van wat hij

noemt de „traditioneele opvatting” van Gen. 3 twijfelachtig zou worden gemaakt.

Hieruit moet o. i. volgen, dat dr G. in dat citaat met zijn aanhef „ieder, wie ook, die zelfs maar iets weet enz.” meer heeft neergeschreven dan hij kon verantwoorden¹⁾.

4. Het naar onze meening belangrijkste argument, door dr G. voor zijn standpunt aangevoerd, is het beroep op het bijzondere, hooge karakter der paradijsbedeeling en van de ons in het paradijsverhaal beschreven zaken en feiten. Daarop wees hij in de preekcoupure en daarvan gewaagt hij ook later speciaal in verband met zijn weigering om de „traditioneele exegese” als de eenig mogelijke te erkennen („Op weg naar de Synode”, bl. 44). Nu berust het wijzen op het principieele onderscheid tusschen de paradijsbedeeling en de bedeeling waarin wij leven ongetwijfeld op een geheel Schriftuurlijke gedachte, en insoover kan men spreken van een poging, door dr G. aangewend om zijn vindiceeren van de mogelijkheid eener „andere opvatting” op de Schrift zelve te gronden.

Toch kan deze poging allerminst als geslaagd worden beschouwd.

In het algemeen is er geen enkel Schriftuurlijk argument bij te brengen voor de meening, dat het verschil tusschen den paradijsstoestand en den toestand, waarin wij leven, van zulk een aard is, dat daardoor de zin van de meer genoemde elementen van het paradijsverhaal dubieus zou worden.

Voorts kan ook de hierbij gemaakte vergelijking tusschen de beschrijving van den staat der rechtheid en die van den staat der heerlijkheid niet als bewijs worden aanvaard. Immers, al handelen beide openbaringen van een bedeeling, die verschilt van die waarin wij leven, hiernaast is op te merken, dat ze onderling principieel onderscheiden zijn, doordat de eene beschrijft dingen, die behooren tot het leven in den tijd, de andere dingen, die behooren tot het leven in de eeuwigheid; de eene geschiedbeschrijving is, de andere profetie.

Het springt in het oog, dat het verwaarloozen van dit onderscheid en van het verschil in eischen, die de uitlegging van beide aan den Schriftverklaarder stelt, bij een eenigszins consequente toepassing zou leiden tot zeer bedenkelijke gevolgen.

5. Uit het bovenstaande mag wel worden geconcludeerd, dat aan de door dr Geelkerken bijgebrachte argumenten weinig waarde kan worden toegekend. Wij mogen niet nalaten hierbij nog inzonderheid te wijzen op het feit, dat dr Geelkerken, ofschoon daarop met nadruk werd aangedrongen, in gebreke bleef in den inhoud van het betrokken Schriftdeel eenigen concreten en klemmenden grond aan te wijzen voor het in twijfel trekken van de zintuiglijke waarneembaarheid van de bovengenoemde zaken en feiten.

B. HET BOEK JOB.

Wat de opvatting van dr Geelkerken inzake het boek Job betreft, heeft br A. van Kooten, ouderling der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, zich tot de synode gewend met een bezwaar tegen beschouwingen, door

¹⁾ Uwe commissie heeft het niet tot haar taak gerekend, eventueele meer concrete bezwaren, die op grond van boven bedoelde gegevens tegen de strikt-historische waarde van het paradijsverhaal zouden worden ingebracht, te toetsen. Het zij ons vergund, hier te verwijzen naar *Het Verloren Paradijs* van dr J. Ridderbos (Kampen, Kok 1925) speciaal bl. 32.

dr J. G. Geelkerken omtrent dit bijbelboek voorgedragen in eene reeks lezingen door dezen gehouden in den winter van 1923/24 in de aula van de Chr. H.B.S. in de Moreelsestraat te Amsterdam.

Volgens den bezwaarde zou dr Geelkerken hierbij als zijne meening hebben verkondigd: „dat het boek Job het best is te vergelijken met den Gijsbrecht van Amstel van Vondel, waarin historische en niet-historische personen voorkomen, wier woorden door Vondel zijn verdicht; dat het wèl zeker is dat Job heeft geleefd, omdat hij elders in de Schrift, met name in Ezech. 14 : 14 en Jac. 5 : 11, als historisch persoon wordt genoemd; dat het echter niet zeker is, of de drie vrienden van Job, Elifaz, Bildad en Zofar, werkelijk hebben bestaan; dat daarentegen Elihu, die in de hoofdstukken 32—37 aan het woord komt, wèl heeft bestaan, doch waarschijnlijk enkele eeuwen na de vervaardiging van het boek Job, dat oorspronkelijk alleen bevatte de historische inleiding, de reden van Job en zijne drie vrienden, alsmede de reden Gods in hoofdstuk 38—42 met het slot, daaraan *zijne* reden heeft toegevoegd; dat deze Elihu een zeer eigenwijs jongmensch was, die volgens zijn eigen zeggen in hfdst. 32 : 18—20 haast barste van hoogmoed, en het boek niet af, het probleem er in onopgelost vond, en daarom het ontbrekende heeft toegevoegd; waarvoor als bewijs werd bijgebracht dat noch in het begin van het boek, noch in de reden Gods, noch in het slot zijn naam voorkomt; dat evenwel ook deze Elihu-reden nu bij het boek Job behooren en met het geheele boek door dr Geelkerken voor geïnspireerd en kanoniek gehouden worden”.

Bij dit bezwaarschrift dient te worden opgemerkt, dat het weliswaar ook bedenkingen bevat tegen de wijze, waarop de kerkeraad van Amsterdam-Zuid de ingebrachte klacht heeft behandeld, doch dat er geen reden is, deze bedenkingen, die uiteraard de toepassing van het kerkrecht raken, in handen te stellen van de derde commissie, wijl br Van Kooten in zijn bezwaarschrift zelf verklaart, dat het zijne bedoeling niet is, bij deze synode tegen de handelingen van dien kerkeraad te protesteeren. Als het nog noodig mocht blijken, zal hij zich dienaangaande bij de classis Amsterdam vervoegen. Hij wendt zich tot de synode uitsluitend met zijn leerstellig bezwaar.

Om dit leerstellig bezwaar billijk te beoordeelen moest eerst worden onderzocht, of de aan dr Geelkerken door den bezwaarde toegeschreven uitlatingen inderdaad diens gevoelen juist vertolken, en dies konden dienen voor de commissie om zich een klaar en duidelijk beeld van de meening van dr Geelkerken te vormen.

Zij had immers ernstig rekening te houden met de mogelijkheid, dat de door dr Geelkerken gebruikte woorden door den bezwaarde zijn misverstaan of op onjuiste wijze uit de herinnering gereproduceerd. Voor de juistheid der weergaaf van br Van Kooten scheen het volgende te pleiten:

1° wijst br Van Kooten in zijne missive aan de classis, gedagteekend 22 Juni 1925, op het feit, dat in de discussie, welke in den kerkeraad over zijne bezwaren was gevoerd, door niemand werd ontkend, dat hij de beweringen van dr Geelkerken, waartegen hij bezwaar had, juist had weergegeven; en dat ook dr Geelkerken zelf in een persoonlijk onderhoud, dat hij met br Van Kooten had gehad, dit niet had gedaan (bijlage G).

2° dit wordt bevestigd door het schrijven van den kerkeraad, waarin deze aan br Van Kooten bericht, zijn bezwaar niet in behandeling te kunnen nemen, gedagteekend 2 November 1925 en voorkomend in een brief van den bezwaarde aan de classis van 8 December 1925; in welk schrijven, dat mede de onderteekening draagt van dr Geelkerken als voorzitter van den kerkeraad, niet minder dan 6 gronden worden opgegeven, doch met

geen enkel woord de juistheid der weergave van dr Geelkerkens gevoelen wordt betwist; en dit heeft te meer beteekenis, waar in een tweetal dezer gronden (5 en 6) over het bedoelde gevoelen zelf wordt gehandeld.

Uw commissie meende echter dan eerst de juistheid van de door br Van Kooten haar verstrekte weergave te kunnen vaststellen, wanneer zij dr Geelkerken in de gelegenheid gesteld had, zich tegenover dit bezwaar te verantwoorden. Daartoe stelde zij in de genoemde negentien vragen ook deze, of dr Geelkerken de weergave van br Van Kooten voor zijn rekening nam. Op deze vraag werd door hem geantwoord, dat hij met deze voorstelling van zijn lezingen over het boek Job niet accoord ging, en de genoemde beschouwing over de woorden van Elihu niet de zijne was, doch door hem was genoemd als de opvatting van anderen. Deze verklaring van dr Geelkerken wordt bevestigd door de aantekeningen van een broeder, die de lezingen van dr Geelkerken heeft bijgewoond, en van welke aantekeningen uwe commissie kennis heeft kunnen nemen.

Met het oog hierop komt het uwe commissie voor, dat voor de aanklacht van br Van Kooten de grond te zwak is, om naar haar het confessioneel standpunt van dr Geelkerken inzake de Heilige Schrift te beoordeelen, temeer, waar dr Geelkerken in de mondelinge samenspreking bovengenoemde door br Van Kooten hem ten laste gelegde beschouwing ook uitdrukkelijk heeft afgewezen. Uw commissie stelt u derhalve voor, in deze zaak geen uitspraak te doen, en br Van Kooten te berichten, dat, waar dr Geelkerken een getuigenis heeft afgelegd, dat met het zijne niet overeenkomt, de synode zich van een hierop gegrond oordeel aangaande dr Geelkerken's confessioneel standpunt meent te moeten onthouden.

C. OVERTOOMSCHE KERKBODE.

I. Recensie-Oberman.

In de Overtoomsche Kerkbode van 14 Dec. 1924 komt een door dr Geelkerken geschreven recensie voor van een boek, bevattende tien jeugd-preeken van dr H. T. Oberman, in leven Ned. herv. predikant te Rotterdam, en getiteld: *Was ons hart niet brandende in ons?*

Deze recensie luidt aldus:

„De jonge menschen keeren zich al meer af van de kerk”. Zoo de telkens geuite klacht. Maar deze prediker vermocht ze toch maar bij duizenden om zijn kansel te verzamelen.

„Het opgroeiend geslacht wordt steeds meer afkeerig van het geloof”. Zoo weer de bewering, die men elkander klakkeloos naspreekt. Maar deze zielzorger mocht toch maar honderde bij honderde jonge mannen en vrouwen leiden tot Christus.

„Wie koopt en leest tegenwoordig nog preeken”? Zoo, nog eens, de vrijwel algemeene opinie. Maar van dezen bundel preeken, nu juist niet goedkoop, al is hij dan ook èn om den vorm èn om den inhoud zijn geld meer dan waard, werden er op den avond van zijn verschijning, alleen in Rotterdam in één samenkomst, niet minder dan 1700 exemplaren verkocht. En ik zeg u, dat duizende bij duizende jonge harten, die, gelijk het hart van den prediker in hem brandende was, toen hij ze uitsprak, brandende waren bij het hooren van deze preeken en het nu weer of voor het eerst worden bij het lezen brandende van een heilig vuur, dat kostelijk is voor God.

Voorin het sprekende portret van dr Oberman, die op den laatsten Zondag van Augustus dezes jaars midden in de kracht van zijn mannelijken leeftijd en midden uit den geweldigen arbeid, waarin hij zijn krachten verteerde, door onzen Heiland en Heer afgelost werd van zijn belangrijken post.

Achterin een levensbeschrijving van den ontslapene — kort en schoon als dit leven zelf — tegelijk als een eervolle staat van dienst volbracht in Christus' koninkrijk hier beneden.

En tusschen dit begin en dit einde in: tien preeken, een keur uit de 51, die dr Oberman in de Zuiderkerk te Rotterdam als predikant der Ned. herv. gemeente aldaar gehouden heeft in den loop van een viertal jaren; de laatste, ook opgenomen, nog op den eersten Zondag derzelfde maand, wier laatste sabbath voor hem het begin werd van de eeuwige rust.

Zal ik deze nalatenschap van mijn rijk-begaafden, trouwhartigen, innig-vromen vriend „beoordeelen”? En daarbij dan ook min of meer volledig aangeven, waar ik anders sta, zie, en denk dan hij? Zal ik b.v. dezen of genen, die verklaart de Schriftbeschouwing van dezen prediker niet de juiste te achten verder te woord staan dan met de dubbele opmerking, dat ook ik daar eenerzijds wel inkomen kan, maar anderzijds bescheidenheid in het oordeelen over anderen geboden acht, waar wij gereformeerden, nog steeds vergeefs uitzien naar de wetenschappelijke resultaten onzer voormannen ten deze, die ons jammerlijk tekort aan een doorgedachte en uitgewerkte Schriftbeschouwing eindelijk eens zullen wegnemen?

Niemand, die het van me verwachten, laat staan vorderen zal bij het pas gesloten graf van dezen doode.

Laat ik alleen maar dit mogen zeggen. Hoe schittert ook in deze preeken herhaaldelijk de zeldzame kennis, welke dr O. bezat van de wereld en de taal vooral van het Nieuwe Testament. Niet minder zijn ongemeene bekendheid met de nieuwere wereldliteratuur, het wetenschappelijk en wijsgeerig denken van onzen tijd, en de tegenwoordige geestelijke stroomingen op allerlei gebied. Vooral, hoe komt het slag op slag uit, dat hem in geen enkel opzicht vreemd was hetgeen in deze dagen hart en hoofd en leven van jonge menschen uit allerlei milieu en van allerlei schakeering vervult en bezwaart. Hoe was hem toch bij uitstek de gave geschonken om hun vertrouwen te winnen, hen te verstaan en te helpen in hun moeilijkheden, hen in onmiddellijk contact te brengen met Christus en Zijn Evangelie. Zoowel wat vorm als wat inhoud betreft, zijn deze tien preeken onderling zeer uitéénlopend. Maar er zijn kortweg juweeltjes onder. B.v. de preek: De koninklijke hoveling. En in alle verrukt keer op keer Obermans prachtige taal en stijl, verrijkt ons nu eens deze dan gene oorspronkelijke en diepe gedachte. En — wat de innigste begeerte was van dezen prediker en de hoogste lof blijft die aan kanselwerk kan worden geschonken — niemand, die dit boek aandachtig leest, of hij vergeet nu hier en dan daar zelfs dezen onvergetelijken prediker en ziet: Christus. G.

Tegen deze recensie worden in het bezwaarschrift van br H. van der Schaar c.s. „confessioneele bezwaren” ingebracht, die aldus geformuleerd worden: „In deze recensie schreef en beled dr Geelkerken o.m.: niemand, die dit boek aandachtig leest, of hij..... ziet: Christus. Echter is naar het oordeel van ondergeteekenden de Christus, welke in dit boek wordt gepredikt, niet de Christus der Schriften. Voorts tast dit boek den Bijbel aan

en ontkent het zijn autoriteit als Gods onfeilbaar Woord; teekent het ons den mensch niet gelijk de Heilige Schrift dit doet en opent het een weg tot zaligheid in eigen daad en deugd; terwijl het ontkent de openbaring, die God in de Heilige Schrift van zichzelf geeft". Dit oordeel over dr Oberman's boek wordt in de eerste bijlagen bij het bezwaarschrift met aanhalingen uit het boek toegelicht.

Naar de meening uwer commissie is het door de bezwaarde broeders gegeven oordeel over deze Jeugdpreken in hoofdzaak juist te achten.

De Schriftbeschouwing, die aan deze preeken ten grondslag ligt, is niet de gereformeerde. In de preek over „De koninklijke hoveling", door dr Geelkerken een „juweeltje" genoemd, staat b.v. te lezen: „dat de eerste menschentypen, waar de bijbel van verhaalt, niet anders bedoeld zijn dan als personificaties, d.w.z. verpersoonlijkingen van de menschheid. Dat wij in die eerste verhalen in den vorm van een familiegeschiedenis het ontstaan van de zonde en hare gevolgen voor ons hebben, zoodat met den Adam (mensch), zijn vrouw en zijn zonen, de gansche oorspronkelijke menschheid bedoeld is" enz. (blz. 133).

De voorstelling, die dr Oberman geeft van den Christus en van Zijn werk, druist tegen Schrift en belijdenis in. Christus' Godheid wordt nergens gehandhaafd; het plaatsbekleedend karakter van Zijn lijden evenmin. In de preek over „Idealisme" wordt gezegd: „Jezus sterft voor allen..... of we het al of niet aanvaarden" en: „Christus kan geen macht over ons uitoefenen voor we zelf besluiten, welken kant we uit willen gaan" (blz. 59, 57).

Zelfs wordt in dit boek gepolemiseerd tegen de gereformeerde Schriftbeschouwing, die dr Oberman blijkbaar bedoelt, wanneer hij zegt: „Want wat is de Bijbel? Een boek, dat de wetenschap grenzen moet stellen? Zoo zou het zijn, als zekere bijbelopvattingen de juiste waren" (blz. 10). Evenzoo getuigt de polemieek tegen „de voorstelling, die menschen zich soms van Hem maken b.v. van een drietal geheimzinnige wezens, dat op een onbekende plaats ergens in het heelal verwijft" (blz. 7), zeker allerminst van eerbied voor de Christelijke leer der Drieëenheid Gods.

Het wekt dan ook verwondering, dat dr Geelkerken gemeend heeft, dit boek te moeten introduceeren in onze gereformeerde kringen, en dat hij zulks gedaan heeft in zulke warme, hooggestemde bewoordingen, terwijl hij nagelaten heeft in deze recensie ook maar één woord van waarschuwing tegen de in dit boek verkondigde dwalingen te schrijven.

Zeker blijkt wel uit de woorden: „Zal ik deze nalatenschap van mijn rijk-begaafden, trouwhartigen, innig-vromen vriend „beoordeelen"? En daarbij dan ook min of meer volledig aangeven, waar ik anders sta, zie en denk dan hij"? dat dr Geelkerken niet al de beschouwingen van dr Oberman voor zijn rekening neemt. Maar als hij er op laat volgen: „Zal ik b.v. dezen of genen, die verklaart, de Schriftbeschouwing van dezen prediker niet de juiste te achten, verder te woord staan dan met de dubbele opmerking, dat ook ik daar eenerzijds wel inkomen kan.....", dan had toch verwacht mogen worden, dat dr Geelkerken met meer duidelijkheid en beslistheid had laten uitkomen, dat ook door hem de Schriftbeschouwing van dr Oberman principieel verworpen wordt en dat ze door ieder gereformeerde moet verworpen worden. En als hij aldus verder gaat: „.....maar anderzijds bescheidenheid in het oordeelen over anderen geboden acht, waar wij gereformeerden nog steeds vergeefs uitzien naar de wetenschappelijke resultaten *onzer* voormannen ten deze, die ons jammerlijk tekort aan een doorgedachte en uitgewerkte Schriftbeschouwing eindelijk eens zullen weg-nemen"? dan krijgt men den indruk, als zou dr Geelkerken willen zeggen,

dat wij niet zoo scherp over de Schriftbeschouwing van mannen als dr Oberman moeten oordeelen, daar onze eigen Schriftbeschouwing nog maar al te veel leemten vertoont. Ook is het uw commissie een raadsel, hoe dr Geelkerken over dezen bundel, waarin de Goddelijke heerlijkheid van Christus wordt omsluierd en van Zijn verzoeningswerk een gansch on-schriftuurlijke voorstelling gegeven wordt, heeft kunnen schrijven: „..... niemand, die dit boek aandachtig leest, of hij ziet..... Christus”.

Naar het oordeel uwer commissie had dr Geelkerken zulk een recensie van het boek van dr Oberman niet mogen geven. Al behoorde de schrijver tot zijn vrienden en al was het graf van dezen prediker nog maar pas gesloten, het was toch dr Geelkerken's roeping geweest, indien hij van dit geschrift een recensie wilde geven, dit zóó te doen, dat de dwalingen erin ook dwalingen werden genoemd en daartegen werd gewaarschuwd. Dr Geelkerken was dit verschuldigd èn aan de waarheid Gods èn aan de gemeente van Amsterdam-Zuid.

II. Artikelen over „Saul en David”.

In de Overtoomsche Kerkbode van 6 en 20 April, 4, 11 en 18 Mei en 1 Juni 1924 zijn door dr Geelkerken artikelen geschreven over de opvoering en den inhoud van Querido's „Saul en David”, welke in de bezwaarschriften van br H. Kremer en van br H. van der Schaar in strijd met Gods Woord en de gereformeerde belijdenis genoemd worden.

Nu meent uw commissie, dat het niet tot haar taak als dogmatische commissie behoort, een oordeel uit te spreken over het in-bescherming-nemen door dr Geelkerken van de opvoering van dit treurspel. Ook wijst zij erop, dat dr Geelkerken, toen hij over deze opvoering schreef, Querido's stuk nog niet, zooals hij pas later deed, „rustig en in zijn geheel” gelezen had.

Maar in de Overtoomsche Kerkbode van 1 Juni 1924 plaatste dr Geelkerken een artikel, dat aldus aanvangt: „Naar wij bemerkten, stellen velen onzer lezers er prijs op, te vernemen, hoe wij persoonlijk oordeelen over Querido's „Saul en David”. En nu wij dezer dagen eindelijk gelegenheid vonden om dit stuk rustig en in zijn geheel te lezen, willen wij er alsnog gaarne onze meening over publiceeren”. In dit artikel schrijft hij o.a.: „Wij kunnen ons dus geheel vereenigen met de meening, van verschillende kanten geuit, dat dit stuk doodonschuldig is en zijn inhoud geen bezwaar oplevert..... Zelfs stellen wij er prijs op, nadrukkelijk te verklaren, dat de uitbeelding, welke Querido in dit hoogstaande stuk geeft van de personen, zoowel van David als van Saul, ons deze bijbelsche figuren bijzonder werkelijk en levend heeft gemaakt in de periode hunner geschiedenis, waarmede dit treurspel zich bezig houdt, en dat de lezing van zijn stuk ons niet alleen kunstgenot, maar zelfs stichting heeft gegeven”.

Uwe commissie is echter van oordeel, dat de David, in Querido's stuk geteekend, niet is de David der Schrift, ook niet in de periode zijner geschiedenis, waarmede dit treurspel zich bezig houdt. En het is haar onbegrijpelijk, hoe dr Geelkerken kan verklaren, dat de lezing van dit stuk, waaruit een gansch andere geest spreekt dan die der Schrift en dat onderscheidene passages bevat, die uit zedelijk oogpunt verre van onbedenklijk zijn te achten, hem stichting heeft gegeven¹⁾. Uwe commissie meent dan

¹⁾ Vgl. Dr J. C. de Moor, *Saul en David, een woord in het belang onzer Vrije Universiteit*: „.....,maar ik moet als mijn meening uitspreken, dat van een gereformeed predikant een ander oordeel verwacht mocht worden over zulke liederlijke

ook, dat dr Geelkerken's gunstige beoordeeling van dit treurspel afbreuk moet doen aan den eerbied voor Gods Woord.

III. Redactie Overtoomsche Kerkbode.

Eindelijk zijn door de brs H. van der Schaar en G. C. van Kerkhof, mede namens 48 anderen, bezwaren ingebracht tegen geheel de wijze, waarop dr Geelkerken de Overtoomsche Kerkbode redigeert.

Deze bezwaren richten zich tegen het volgende:

1. het opnemen van stukken van ethische predikanten, waarin dingen voorkomen, die naar hun oordeel strijden met of althans geen recht laten wedervaren aan de gereformeerde belijdenis;
2. de aanbeveling van den bundel Jeugdpreken van wijlen dr H. T. Oberman en de artikelen over Querido's „Saul en David”;
3. het pleiten voor het nieuwtestamentische kerklied op een wijze, die aanstoot geeft en het aanzien der synode ondermijnt;
4. het menigmaal lichtelijk ironisch, stekelig en sarcastisch schrijven en polemiseeren;
5. het opnemen van onwaardige ingezonden stukken;
6. het niet in het oog houden van het feit, dat de Overtoomsche Kerkbode haar bijzondere taak heeft voor één gemeente.

Nu is over de recensie van de Jeugdpreken van dr Oberman en de artikelen betreffende het treurspel „Saul en David” reeds gehandeld en acht uw commissie het buiten haar taak gelegen, een oordeel uit te spreken over de wijze en den toon, waarop dr Geelkerken in de Kerkbode schrijft. Slechts omtrent de beide overblijvende punten, het overnemen van stukken van ethische predikanten en het opnemen van ingezonden stukken, meent zij iets te moeten zeggen.

Het is hierbij voor uw commissie niet gemakkelijk, vast te stellen, welke verantwoordelijkheid de kerkeraad voor den inhoud der Kerkbode heeft. De regeling inzake de Kerkbode is haar niet bekend. De kerkeraad verklaart echter zelf, dat hij zich niet verantwoordelijk heeft gesteld of stelt voor stukken, in het niet-officieele gedeelte van de Kerkbode opgenomen. Daar nu aan het hoofd van de Overtoomsche Kerkbode staat vermeld: *Redactie dr J. G. Geelkerken*, kan uw commissie tot geen andere slotsom komen, dan dat in de eerste plaats dr Geelkerken voor den niet-officieelen inhoud der Kerkbode verantwoordelijk is te stellen.

Naar het oordeel uwer commissie zijn inderdaad door de redactie in de Kerkbode stukken opgenomen, die den toets der critiek niet kunnen doorstaan. Ze wijst op het overnemen van stukken van ethische theologen, b.v. op een in no 16 van den jaargang 1924 uit het Zondagochtendblad van het Handelsblad overgenomen lijdensmeditatie van dr J. Lammerts van Bueren over de woorden: „Ik ben het licht der wereld”, waarvan het thema is, dat de stille week ons de boodschap brengt, dat Jezus door aan Zijn kruis zichzelf te geven Zijn liefde doet uitstralen als een licht van geestelijken aard, vervullende onze behoefte aan het blijvende en innerlijke, aan troost in het lijden der ziel, aan een leidsman overal; maar waarin van het borgtochtelijk karakter van het lijden van Gods Zoon in het geheel

taal en gedachten, ook over zulk een schandelijke miskening van Gods dienaar, den man naar Zijn hart” (blz. 37). „Al worden Bijbelsche gegevens gebruikt en al houdt men zich vrij getrouw daaraan, daarom schrijft men nog geen Bijbelsch stuk. Dan is meer noodig. Dan moet ook de *geest* der Heilige Schrift uit zulk een stuk spreken — en die was hier volstrekt zoek” (blz. 40).

geen sprake is. Ze wijst ook op een niet onder „Ingezonden stukken”, maar in de redactioneele rubriek „Kerkelijk leven” van no 50, 1925, opgenomen versje, dat tot opschrift draagt: „Opgave van namen voor beeroeping van een predikant” en dat aldus luidt:

Een Dominé, wien zal ik noemen?
 Wie is er nu goéd Gereformeerd?
 Als ik niet zèker dat kan weten,
 Dan kies ik wellicht glad verkeerd.
 Ik zou er graag een bèste hebben;
 Maar wie is zuiver op de graat?
 Gesteld, hij ware ietwat „Ethisch”,
 O foei! wat groot en schrikk'lijk kwaad!
 Zal ik hem niet vooraf gaan vragen:
 „Wat dunkt u van de oude slang?”
 Heb ik dán zekerheid bekomen,
 Welnu! dan ben ik niet meer bang.
 Of zal ik misschien informeeren
 Bij hem naar 't schoone boek van Job?
 Is ook dát antwoord naar genoeg,
 Welaan! dan heb ik vast geen strop.
 Laat komen dán, wie komen willen,
 Ik vrees niet, neen! daar is geen nood!
 De Dominé wordt „rècht” bevonden,
 Gelijk zijn arbeid, schoon en groot!

Ook meent uwe commissie ernstig bezwaar te moeten maken tegen het opnemen in de Overtoomsche Kerkbode van 6 December 1925 van een door C. J. van der Horst geschreven artikel: „De slang der theologen”. Immers wordt hierin niet uitgegaan van de vraag, wat de kennelijke bedoeling van het Schriftverhaal is, maar van zoölogische beschouwingen, om op grond daarvan de letterlijke opvatting van het Schriftverhaal bespottelijk te maken; een methode, die moeilijk anders dan ondermijndend kan werken ten opzichte van het gezag der Heilige Schrift.

Opgemerkt dient nog, dat dr Geelkerken zelf zeer weinig in de Kerkbode schrijft; zeer dikwijls is de meditatie overgenomen en meestal is de rubriek „Kerkelijk leven” met stukken van anderen gevuld. Uw commissie wijst daarop, omdat dit de beantwoording van de vraag, in hoeverre een en ander valt onder de beoordeeling der kerkelijke vergaderingen, niet gemakkelijker maakt. Toch is naar de meening uwer commissie een antwoord te geven. Alle daden van een lid der gemeente, en wel in het bijzonder van een dienaar des Woords, vallen onder het toezicht van den kerkeraad, eventueel van de meerdere vergaderingen en uw commissie is dan ook overtuigd, dat de synode gerechtigd is, een oordeel uit te spreken over de wijze, waarop door dr Geelkerken de Overtoomsche Kerkbode is geredigeerd.

Naar de meening uwer commissie is die wijze niet zonder bedenking; het opnemen van stukken van ethische theologen moet verwarrend werken op de geloofsvoorstellingen der gemeente en het plaatsen van het aangehaalde versje en het genoemde ingezonden stuk kan niet anders dan verzwakkend werken op den eerbied voor de waarheid Gods.

Op grond van bovenstaande overwegingen stelt uwe commissie u voor te besluiten als volgt: [volgt in art. 134].

De rapporteurs:
 DR K. DIJK.
 DR J. RIDDERBOS.
 DR J. THIJS.

BIJLAGE XVII.
Art. 138.

RAPPORT van de kerkrechtelijke commissie.

In handen uwer commissie werden gesteld:

a een bezwaarschrift van dr J. G. Geelkerken, behelzende een protest tegen de beslissing der particuliere synode van Noord-Holland, d.d. 16 October 1925, in zake zijn beroep op deze synode en tegen de besluiten der classis Amsterdam, d.d. 22 April, 27 Mei en 17 Juni 1925, met 11 bijlagen en 5 door hem geschreven brochures;

b een bezwaarschrift van den kerkeraad van Amsterdam-Zuid, betreffende de beslissing door dezelfde particuliere synode genomen in zake het protest van den raad tegen de suspectverklaring van dr Geelkerken, subsidiair tegen de ingevolge van deze suspectverklaring te zijnen opzichte genomen besluiten van 17 Juni, 8 en 15 Juli, 9 en 23 September en 13 October 1925 met eene memorie van toelichting;

c een adres van de dienaren des Woords J. D. Boerkoel, dr J. Brinkman, H. C. van den Brink, J. C. Brussaard, F. Kramer, N. Diemer, G. R. Kuijper, W. S. Wiersinga en W. E. van Duin, behelzende hun bezwaren tegen de behandeling der zaak-Geelkerken, zoowel door de classis Amsterdam als door de particuliere synode van Noord-Holland;

d. van den kerkeraad van Tienhoven;

terwijl daarbij tevens aan uwe commissie werd opgedragen, uwe vergadering te dienen van advies over de vraag, of de kerkrechtelijke zijde van de thans aanhangige procedure geheel en al naar de Kerkenorde verliep, welke opdracht later nog in dien zin werd uitgebreid, dat hiermede niet alleen bedoeld was of al dan niet met eenig artikel der K.O. in strijd was gehandeld, maar ook of in deze procedure de rechtsbeginselen, die in de kerk behooren te gelden, waren gehandhaafd. Zelfs meent uwe commissie niet buiten hare bevoegdheid te gaan, wanneer zij uwe vergadering ook dient van advies over de vraag, in hoeverre het bezwaar juist is van dr Geelkerken, dat de besluiten der classis Amsterdam te zijnen opzichte genomen *zedelijk verwerpelijk zijn* en van den kerkeraad van Amsterdam-Zuid, „dat deze besluiten niet alleen formeel in strijd zijn met het gereformeerde kerkrecht, maar ook zakelijk met de gereformeerde belijdenis, met name met het slot van art. 31 (n.l. dat een ieder de dienaars des Woords in bijzondere achting behoort te houden om des werks wille, dat zij doen) en in elk geval ontoelaatbaar”. Aangezien zoowel dr Geelkerken als de kerkeraad van Amsterdam-Zuid bij uwe vergadering in appel zijn gegaan van de besluiten der particuliere synode, waarbij deze „zedelijke bezwaren” ongegrond werden verklaard, zal uwe vergadering ook daarover uitspraak hebben te doen.

Voordat uwe commissie op de bezwaren in deze bezwaarschriften ontwikkeld ingaat, meent ze echter tweeërlei opmerking te moeten maken. Vooreerst, dat dr Geelkerken in zijn bezwaarschrift wel protest aantekent tegen het besluit der particuliere synode van Noord-Holland en de vroeger door hem ontwikkelde bezwaren tegen verschillende besluiten der classis Amsterdam handhaaft, maar in plaats van de gronden aan te geven, waarop dit geschiedt, de synode verwijst naar verschillende door hem uitgegeven brochures, die hij aan de synode heeft toegezonden. Uwe commissie oordeelt, dat zulk een handelwijze niet alleen haar onderzoek zeer bemoeilijkt, omdat ze nu zelf geroepen was in deze brochures de gronden op te diepen, maar dat deze handelwijze ook niet betamelijk is tegenover de generale synode. En in de tweede plaats, dat de kerkeraad van Amsterdam-Zuid, die in zijn bezwaarschrift protest aantekent tegen de besluiten der classis Amsterdam

van 17 Juni, 8 en 15 Juli, 9 en 23 September en 13 October 1925 evenmin in zijn memorie van toelichting de gronden aangeeft, waarop dit protest rust, zoodat uwe commissie alleen vermoeden kan, dat, aangezien de kerkeraad bezwaar heeft tegen de zoogenaamde suspectverklaring van dr Geelkerken, hij dientengevolge ook alle besluiten der classis wraakt, die uit deze „suspectverklaring” volgden of daarmede samenhangen.

Uwe commissie heeft voorts niet alleen van deze bezwaarschriften kennis genomen, maar ook de afgevaardigden van den kerkeraad van Amsterdam-Zuid, van de classis Amsterdam en van de particuliere synode van Noord-Holland gehoord, deels om hen in de gelegenheid te stellen nog nadere inlichtingen te geven, deels om hun vragen te stellen aangaande zaken, die uwe commissie niet duidelijk waren. Ook dr Geelkerken heeft de gelegenheid ontvangen om zijn protest nog toe te lichten, maar verklaarde aan uwe commissie daaraan geen behoefte te hebben, aangezien hij dan slechts in herhaling zou vervallen van hetgeen reeds door hem in zijn bezwaarschrift en brochures was gezegd. Het verzoek, door dr Geelkerken tot uwe commissie gericht: „dat ik voor het geval uwe commissie in mijne handelingen of uitingen uit een kerkrechtelijk oogpunt aanvankelijk iets minder juist zou achten, er ten sterkste op aandrang dienaangaande gehoord te worden alvorens zij haar oordeel ter zake definitief vastlegt”, meent uwe commissie niet te hebben moeten inwilligen, omdat dit *a* te tijdroevend zou zijn, daar uwe commissie dan ook aan de andere personen en colleges, over wier handelingen zij advies aan de synode heeft uit te brengen, dezelfde rechten zou moeten geven, *b* omdat zij van oordeel is in de verschillende stukken en brochures haar toegezonden genoegzame gegevens te bezitten voor het door haar te geven advies, en *c* omdat het nimmer gebruik geweest is op onze synodes, dat personen over wier handelingen advies moet worden uitgebracht, eerst in de gelegenheid gesteld worden over dit advies met de commissie te handelen. Voorts heeft uwe commissie ook kennis genomen van de in druk verschenen acta der particuliere synode van Noord-Holland, van de memories der classis Amsterdam en de particuliere synode van Noord-Holland met twee bijlagen en voorts van verschillende brochures, die over deze zaak verschenen zijn, zooals van K. van den Berg: Toelichting omtrent de kwestie Geelkerken; H. Marinus: Het oordeel zuiver; mr A. C. G. van Proosdij: Recht in de zaak-Geelkerken, en: Dordt en Assen; ds C. B. Bavinck, N. Buffinga, J. Douma, J. H. Sillevs Smitt en dr B. Wielenga: Ons aller Moeder; en ds B. A. Knoppers: Pilaar en vastigheid der waarheid; ten einde zich nog beter op de hoogte te stellen van de toedracht der feiten en van de kerkrechtelijke en andere bezwaren tegen deze procedure ingebracht.

Het is voor uwe commissie niet gemakkelijk geweest om in den doolhof van al deze vertoogen, acta en brochures den Ariadnedraad te vinden, die den weg van haar onderzoek haar aan te wijzen had. Een uitvoerige mededeeling van al de argumenten over en weer aangevoerd, met een beoordeeling daarvan, meende uwe commissie uwe vergadering te moeten besparen, omdat dit advies dan tot een boekdeel uitdijen zou. Het schijnt uwe commissie daarom juister, de hoofdbezwaren tegen de handelingen der classis Amsterdam ingebracht eerst kort saamgevat u mede te deelen, daarna het verloop van heel deze procedure van den aanvang af na te gaan, daarbij te beoordeelen, in hoeverre door de betrokken personen en colleges gehandeld is overeenkomstig de regelen door Gods Woord, de Kerkenorde en de algemeene rechtsbeginselen aangegeven, en tegelijk u dan de conclusies voor te stellen, waartoe dit onderzoek uwe commissie geleid heeft.

Wat nu de ingebrachte bezwaren betreft, richten zich deze in hoofdzaak tegen de zoogenaamde „suspectverklaring” van dr Geelkerken met de daaruit voortvloeiende handelingen van de classis Amsterdam, maar ze raken ook de zoogenaamde „voorgeschiedenis”, aangezien deze suspectverklaring in nauw verband staat met de aanklacht door br Marinus ingebracht eerst bij den kerkeraad en daarna bij de classis tegen dr Geelkerken, wegens hetgeen hij meende gehoord te hebben in diens prediking over Zondag 3 van den Heidebergschen Catechismus gehouden. Die bezwaren zijn in hoofdzaak:

1e dat de classis, na in eerste instantie te hebben verklaard, dat de lezing door br Marinus gegeven van deze predikatie onjuist was, en als juist te hebben aangenomen de zakelijke weergave van het gesprokene door dr Geelkerken zelf gegeven en bevestigd door de 18 ouderlingen, die deze prediking hadden bijgewoond, onbevoegd was, toen br Marinus tegen dit besluit bij haar protest indiende, op deze zaak opnieuw in te gaan, aangezien ze volgens art. 31 K.O. hem had moeten verwijzen naar de particuliere synode en bovendien in eigen zaak geen rechter kon wezen;

2e dat de classis in plaats van de klacht opnieuw ongegrond te verklaren, waar de aanklager in gebreke bleef zijne beschuldiging te bewijzen, van dr Geelkerken de verklaring eischte, dat hij het door br Marinus hem ten laste gelegde „noch gezegd noch bedoeld” had, ten einde daarmede br Marinus te bevredigen, waardoor in strijd werd gehandeld met den rechtsregel, dat de bewijslast rust op den beschuldiger en niet van den beschuldigde het bewijs van zijn onschuld mag worden gevorderd;

3e dat de classis, toen dr Geelkerken op kerkrechtelijke en moreele gronden weigerde deze verklaring af te leggen, niet alleen daaruit geheel ten onrechte oorzaak heeft genomen om hem te verdenken, maar het onderteekningsformulier als middel heeft gebruikt om hem te dwingen tot eene verklaring, die de onbewezen beschuldiging van één broeder moest weerleggen;

4e dat behalve deze weigering de door dr Geelkerken overgelegde preekcoupure als grond van de „suspectverklaring” is aangevoerd, hoewel de classis in eerste instantie deze preekcoupure als geheel bevredigend had aanvaard om daarmede de aanklacht van br Marinus af te wijzen en ook daarna geen de minste bedenking tegen haar had ingebracht, terwijl thans eerst op advies van de inmiddels te hulp geroepen deputaten ad art. 49 K.O. deze preekcoupure als zoo bedenkelijk werd aangezien, dat daarom het onderteekningsformulier „in werking moest worden gesteld”;

5e dat deze inwerkingstelling van het onderteekningsformulier onrechtmatig was, aangezien vooreerst de „preekcoupure” niet alleen volgens dr Geelkerken zelf en den kerkeraad, maar ook naar de meening van verschillende gezaghebbende predikanten geen „rechtmatige oorzaak van verdinking” gaf en ten tweede de exegetische moeilijkheden of opvattingen van Gen. 2 en 3 niet de belijdenis raken noch de „eenigheid en zuiverheid der leer”, tot behoud waarvan alleen aan den predikant, die verdacht werd, een nadere verklaring mocht worden gevraagd;

6e dat de classis, toen dr Geelkerken, niettegenstaande hij van deze beslissing in appèl ging op de particuliere synode, bereid bleek eene verklaring van zijn gevoelen te geven en verklaarde ten volle in te stemmen met wat onze kerken belijden in artikel 4 en 5 onzer Geloofsbelijdenis aangaande de Heilige Schrift en mitsdien ook Gen. 1, 2 en 3 naar inhoud en vorm in alles rekende te behooren tot „al de Schrift van God ingegeven” (verklaring van 16 Juni 1925), met deze verklaring niet tevreden was, maar

hem „examineerde” door hem vragen te stellen, waarop hij zelfs een categorisch antwoord had te geven, hetgeen in strijd is met het onderteekeningsformulier, dat alleen in het eerste deel van „examineeren” spreekt (n.l. wanneer een predikant een gravamen heeft tegen de belijdenis) maar in het tweede deel (wanneer er grond voor suspicie is) van een nadere verklaring door den „verdachte” te geven;

7e dat de classis, toen dr Geelkerken trots zijn bezwaar en herhaald appèl op de synode, op deze vragen schriftelijk antwoordde en de classis door deze antwoorden niet bevredigd was, hem tot driemaal toe „citeerde” om eerst voor hare commissie, daarna voor haar zelf te verschijnen, ten einde mondeling te worden verhoord, tegen welke handelwijze van de classis bezwaar wordt gemaakt, omdat geen artikel in onze Kerkenorde het recht geeft aan een kerkelijke vergadering iemand te „citeeren” en al is vroeger dit citatie-recht wel gebruikt, dit thans verouderd is en als krenkend voor een dienaar des Woords moet worden beschouwd;

8e dat de classis op grond van weigering van dr Geelkerken om aan deze citatie te voldoen en mondeling antwoord te geven verklaard heeft het recht te hebben hem ipso facto gesuspendeerd te verklaren van zijn ambt en dat, al heeft de classis van dit recht geen gebruik gemaakt, zulk een suspendering onwettig zou zijn geweest, daar dr Geelkerken wèl aan den eisch van het onderteekeningsformulier had voldaan door schriftelijk te antwoorden.

Het is op grond van deze bezwaren dat èn dr Geelkerken èn de kerkeraad van Amsterdam-Zuid klagen, dat hem groot onrecht is aangedaan en daarom aan uwe vergadering vragen, dat *recht* zal geschieden, de suspect-verklaring nietig zal worden verklaard en dr Geelkerken in zijn volle eere zal worden hersteld. Ze meenen echter, dat het hier niet alleen gaat om dr Geelkerken, maar dat uit deze procedure tevens gebleken is, hoe onzeker de rechtspositie onzer predikanten is, wanneer het geoorloofd zou zijn, dat een meerdere vergadering een dienaar alleen op aanklacht van één willekeurig gemeentelid en dat niettegenstaande heel de kerkeraad voor de rechtzinnigheid van den predikant instaat, voor suspect zou verklaren. En dat daarmede niet alleen de rechtspositie onzer predikanten, maar ook het gezag en de ambtelijke positie onzer ouderlingen wordt bedreigd, die in den naam des Heeren toezicht op de prediking hebben te houden, aangezien ze door deze handelwijze der meerdere vergadering zijn gediskwalificeerd, alsof zij hetzij niet bekwaam waren voor hun taak, hetzij zelf van onrechtzinnigheid waren te verdenken. Uit de ingekomen bezwaarschriften en uit de genoemde brochures blijkt wel, hoe deze bezwaren in breederen kring werden gedeeld en daardoor vooral bij onze predikanten ongerustheid is ontstaan, weshalve uwe commissie het te meer noodig oordeelt, dat uwe vergadering zich zal uitspreken over de verschillende rechtsvragen, die hierbij aan de orde zijn gekomen, ten einde niet alleen in de zaak-Geelkerken recht te doen, maar ook deze ongerustheid weg te nemen. De beoordeeling van de rechtmatigheid der ingebrachte grieven hangt echter in hoofdzaak daarvan af of de voorstelling, die de bezwaarden van de toedracht der feiten geven, juist is of niet. Uwe commissie zal daarom thans het verloop der procedure hebben na te gaan, waarbij in de eerste plaats de vraag ter sprake komt, hoe de kerkeraad van Amsterdam-Zuid zelf gehandeld heeft ten opzichte van br Marinus, toen deze zijn bezwaar inbracht tegen de predikatie door dr Geelkerken Zondag 23 Maart 1924 in de Schinkelkerk gehouden over Zondag III van den Heidelbergschen Catechismus. In dit bezwaarschrift, 26 Maart bij den kerkeraad ingediend, deelde hij eerst mede,

wat hij meende dat dr Geelkerken gezegd had aangaande den zondeval van Adam en Eva en hetgeen ons dienaangaande medegedeeld wordt in Genesis 3:

„Volgens dominee Geelkerken is het bericht, dat de Heilige Schrift van de bedoelde eerste overtreding geeft, niet als letterlijke waarheid op te vatten en als zoodanig dus ook niet neergeschreven. De Heilige Schrift — zegt hij — verschaft geene mededeeling over wat metterdaad door God als proef was gegeven en ook niet over de feitelijke toedracht der verzoeking tot en de daad van den val, maar geeft in een voorstellingsvorm, onder een beeld, het verhaal, dat onze eerste voorouders in eene proef bezweken zijn. Dit zou dan zoo gebeuren, omdat ons menschelijk, door de zonde geschaad bevattingsvermogen niet bekwaam is tot een recht kennen van datgene, wat toen, in het paradijs, in zijne hooge sfeer, eigenlijk de beproeving des menschen heeft ingehouden. Om deze redeneering te verduidelijken gebruikte dominee Geelkerken het beeld van den vakman, die over de kleuren met een blinde zou gaan spreken. Deze blinde zou daarvan even weinig kunnen begrijpen als wij, indien de Heilige Schrift ons het *feit* der eerste overtreding en van den val des menschen zou hebben bericht, dat zouden vermogen te verstaan”;

waarop hij nu als zijn bezwaar tegen deze „verkondiging” inbracht, dat zij:

„1. de waarheid van het duidelijk bericht der Heilige Schrift over de eerste zonde des menschen, waar het de toedracht der feiten betreft, zooal niet loochent, dan toch minst genomen in twijfel trekt en als onwaarschijnlijk verkondigt;

2. daarvoor in de plaats schuift de waarschijnlijkheids-verkondiging van iets anders dan wat de Heilige Schrift vermeldt als te zijn geschied;

3. derhalve niet schroomt de Heilige Schrift tegen te spreken en daardoor maakt van opening des Woords, sluiting des Woords;

4. in hooge mate gevaarlijk is, met name voor de jeugd, daar zij, tornende aan de waarheid van Gods Getuigenis, deze waarheid ondergraaft en den eerbied ervoor sloopt en afbreekt;

5. in strijd is met de belijdenis onzer gereformeerde kerken”.

Uit kerkrechtelijk oogpunt meent uwe commissie, dat tegen het indienen van dit bezwaar bij den kerkeraad en de wijze, waarop dit geschied is (afgezien van de juistheid van de aanklacht), geen aanmerking is te maken, omdat:

a al is het opzicht over de prediking der dienaren des Woords inzonderheid opgedragen aan de ouderlingen, dit niet zeggen wil, dat ook de gemeenteleden geen toezicht hebben uit te oefenen, aangezien de apostel zegt, niet alleen tot de ambtsdragers maar tot alle geloovigen: Beproeft de geesten, of zij uit God zijn (1 Joh. 4 : 1);

b al is het op zich zelf wenschelijk, dat een gemeentelid, dat bezwaren heeft tegen de prediking, zich eerst wende tot den predikant, hieruit toch niet volgt, dat een bezwaarde zich niet rechtstreeks tot den kerkeraad wenden mag, aangezien de regel, door Christus in Matth. 18 ons gegeven, volgens art. 72 onzer K.O. alleen betrekking heeft op heimelijke zonden maar niet geldt voor publieke daden zooals de prediking des Woords;

c al is het juist, dat de apostel Paulus in 1 Tim. 5 : 19 zegt, dat men geene beschuldiging zal aannemen tegen een ouderling anders dan onder twee of drie getuigen, zoodat een kerkeraad een beschuldiging tegen een ambtsdrager zelfs niet in ontvangst mag nemen dan door twee of drie getuigen gestaafd, deze regel toch niet geldt ten opzichte van een zoo

openbare handeling als de bediening des Woords, die onder vele getuigen geschiedt; de verplichting om de aanklacht met getuigen te staven ontstond voor br Marinus eerst, nadat de wijkouderlingen hem medegedeeld hadden, dat hij volgens den kerkeraad verkeerd gehoord had, gelijk hij dan ook daarna zijn getuigen heeft aangewezen.

De kerkeraad heeft daarom naar het oordeel van uwe commissie juist gehandeld door deze aanklacht niet af te wijzen, maar in behandeling te nemen. In zijne vergadering van 3 April besloot hij, na den predikant en de ouderlingen, die deze prediking hadden bijgewoond, gehoord te hebben, aan br Marinus te berichten, dat zijn bezwaar ongegrond was en aan de wijk-ouderlingen br Lukkien en Van Hartingsveldt op te dragen hem dit besluit mee te deelen en hem van ongelijk te overtuigen (acta blz. 101). Uwe commissie meent, dat het beter ware geweest, wanneer de kerkeraad br Marinus schriftelijk geantwoord had op zijn aanklacht *met opgave van de redenen*, waarom de kerkeraad zijn klacht ongegrond verklaarde. Het misverstand, dat door de uitdrukking „ongegrond” ontstond, had daardoor vermeden kunnen worden. De afgevaardigden van Amsterdam-Zuid deelden echter uwe commissie mede, dat het geen gewoonte was zulke klachten schriftelijk te beantwoorden.

Bij het bezoek, dat de wijkouderlingen br Marinus brachten, gelukte het hun echter niet hem ervan te overtuigen, dat hij, zooals zij het uitdrukten, verkeerd gehoord had. Volgens br Marinus zouden de wijkouderlingen, of althans een hunner, br Lukkien, verklaard hebben: wat dr Geelkerken gezegd heeft weet ik niet, maar dat kan hij niet gezegd hebben (acta blz. 53). Het is blijkbaar op dien grond, dat br Marinus in zijn tweede bezwaarschrift bij de classis ingediend schreef, dat „de kerkeraad zichzelf door onachtzaamheid, door niet naar den eisch der ambtelijke roeping te hooren naar wat in de prediking gezegd is, feitelijk buiten de bevoegdheid heeft gesteld om over de waarheid en de waarde der beschuldiging eenerzijds en de ontkenning ervan anderzijds te oordeelen” (acta blz. 54). Zelfs indien de wijkouderlingen zich aldus hadden uitgelaten (zij hebben dit later weersproken en verklaard alleen gezegd te hebben dat zij zich niet meer herinneren konden wat dr Geelkerken *woordelijk* gezegd had, maar dat hij niet kon gezegd hebben, wat Marinus beweerde, zie dr Geelkerken: Om het recht, blz. 11), dan nog zou het ongeoorloofd wezen in een protest deze beschuldiging tegen *heel* den kerkeraad in te brengen en uwe commissie moet er wel haar bevreemding en leedwezen over uitspreken, dat de classis br Marinus over zulk een beschuldiging zonder genoegzaam bewijs tegen den kerkeraad ingebracht niet heeft ter verantwoording geroepen en berispt. Nog ernstiger zou br Marinus zich misgaan hebben, wanneer het juist was, wat de wijkouderlingen later op den kerkeraad rapporteerden en ook aan de classis is medegedeeld, n.l. dat hij geen verklaring van dr Geelkerken in welken vorm ook afgelegd als in overeenstemming met de waarheid zou aanvaarden. Uwe commissie begrijpt dat deze uitlating diepe verontwaardiging heeft gewekt, zoo zelfs dat ds Lindeboom op de classis voorstelde de behandeling van de klacht van br Marinus te schorsen, totdat hij deze uitlating voor de wijkouderlingen herroepen had. Ze zou, indien br Marinus zich aldus had uitgelaten, zulk een ernstige krenking en beleediging van dr Geelkerken zijn geweest, die als dienaar des Woords recht had op de achting en eerbied zijner gemeenteleden, dat de kerkeraad hem deswege ter verantwoording had moeten roepen en niet had mogen rusten, voordat hij haar herroepen had. Uwe commissie voegt hier echter aan toe, dat br Marinus in zijn „Het oordeel zuiver” blz. 23 verklaard heeft, dat deze

weergave van zijne woorden tendentius en onnauwkeurig was en hij alleen gezegd had, toen de ouderlingen hem aanboden naar dr Geelkerken te gaan om zijn preek te lezen, dat hij slechts te maken had met wat dr Geelkerken op den kansel verkondigd had en dat wat in de (geschreven) preek stond voor hem van geen belang was. Maar ook al zou deze verklaring juist zijn, dan spreekt ook daaruit toch een wantrouwen tegenover den predikant, dat afkeuring verdient. Ook hier moet uwe commissie betreuren, dat deputaten der classis, toen ze later met br Marinus gesproken hebben om zijn bezwaar op te lossen, zich daarmede vergenoegd hebben, dat br Marinus door deze oplossing (de verklaring van dr Geelkerken, dat hij noch bedoeld noch gezegd had wat Marinus beweerde) te aanvaarden, de facto deze vroegere uitlating herriep in plaats van een uitdrukkelijke terugneming te eischen. Naar het oordeel uwer commissie heeft de classis hare roeping, om de eere van het ambt hoog te houden, niet genoegzaam betracht, door tegenover deze beide uitlatingen van br Marinus niet krachtiger op te treden.

Hoewel br Marinus reeds in dit onderhoud met de wijkouderlingen meedeelde, dat ook anderen zijn bezwaren deelden (Om het recht, blz. 9) en verklaarde bereid te zijn desgewenscht persoonlijk voor den kerkeraad te verschijnen om zijn aanklacht te handhaven (Het oordeel zuiver, blz. 7), liet de kerkeraad hierop niets meer van zich hooren, waarom br Marinus 13 Mei zich met zijn bezwaren tot de classis richtte. Hij deed aan de classis een afschrift van zijn aanklacht bij den kerkeraad ingediend toekomen, verklaarde zich bij de uitspraak van den kerkeraad, dat deze aanklacht ongegrond was, niet te kunnen neerleggen en daarom zijne bezwaren aan de classis bekend te maken. Ten slotte deelde hij ook nog mee, dat br J. Vree deze bezwaren deelde (acta blz. 48).

Op de classis van 11 Juni 1924 kwam dit bezwaarschrift ter sprake en werden op voorstel van den praeses een drietal deputaten benoemd, ds J. L. Schouten, ds J. E. Vonkenberg en ouderling H. Bomas om de classis van advies te dienen. Dr Geelkerken heeft, hoewel eerst veel later, n.l. in het antwoord op zijn tweede „citatie”, bezwaar gemaakt tegen ds Vonkenberg, met wien hij reeds vroeger, naar aanleiding van de „Proeve van uitbreiding van eenige gezangen” een vrij heftig conflict had gehad en die zich in private gesprekken ongunstig over hem zou hebben uitgelaten (Memorieboek blz. 55). Zooals bekend is heeft ds Vonkenberg uitdrukkelijk weersproken deze uitlatingen aldus gedaan te hebben. En al acht uwe commissie, dat het voorzichtiger ware geweest, ds Vonkenberg met het oog op hetgeen vroeger geschied was niet tot deputaat voor deze zaak te benoemen, de inlichtingen, door de classicale commissie in hare memorie blz. 1 en 2 gegeven omtrent deze benoeming, maken in elk geval duidelijk, dat achter deze benoeming geen enkele tendenz school om dr Geelkerken onaangenaam te zijn, terwijl genoegzaam gebleken is, dat ds Vonkenberg bij het eerste optreden dezer commissie zeer ten voordeele van dr Geelkerken gesproken heeft en bij de tweede behandeling dezer zaak grootendeels door ernstige ongesteldheid van een zijner kinderen verhinderd is geweest aan den arbeid dezer commissie deel te nemen.

De classicale commissie, die zich op 't standpunt stelde, dat het bezwaar den kerkeraad gold, ook al stond het in nauw verband met uitspraken van dr Geelkerken, hoorde eerst br Marinus, die tegenover deze commissie nu ook de namen der twee andere getuigen noemde: br A. Kransen en J. H. van der Lichte (Het oordeel zuiver, blz. 9), later door hem aangevoerd bij de classis zelf (acta blz. 54), maar de commissie besloot deze getuigen niet te hooren, omdat, zooals zij daarop aan den kerkeraad meedeelde, zij

niet doen wilde „wat des kerkerads was”, waarmede de kerkeraad instemde, omdat men geen classicale besturen had (class. memorie van toelichting, blz. 2). Ze meende, na de inlichtingen gehoord te hebben van de wijkouderlingen, die br Marinus bezocht hadden, dat het besluit van den kerkeraad, dat zijn klacht ongegrond was, voor misvatting vatbaar was, daar thans was gebleken, dat hiermede bedoeld was, dat het gehoorde door br Marinus onjuist was weergegeven. Ze ontving nu ook van dr Geelkerken de bekende „preekcoupure”, d. w. z. de zakelijke weergave van wat dr Geelkerken in zijn predikatie had gezegd en die hij had opgesteld enkele dagen na deze predikatie gehouden te hebben, toen hij hoorde, dat er tegen deze predikatie bezwaren waren (Oude Vragen blz. 15). Een woordelijke weergave kon hij niet geven, daar hij van een schets gepreikt had. De 18 ouderlingen, die deze predikatie hadden bijgewoond, bevestigden thans, dat deze preekcoupure zakelijk het gesprokene juist weergaf. En ds Vonckenberg meende, dat het den kerkeraad niet moeilijk zou vallen met dit resumé de bezwaren van br Marinus tot oplossing te brengen (class. memorie van toelichting blz. 2 en 3). Deze preekcoupure luidde aldus:

„Het ontstaan van de zonde in ons geslacht — niet dus de allereerste oorsprong der zonde in het *heelal*, waarover wij zoeven spraken — wordt ons medegedeeld in het derde hoofdstuk van Genesis.

Ik weet wel, dat dit gedeelte der Heilige Schrift ons voor eigenaardige moeilijkheden plaatst. Zoo spreekt het van den staat der rechtheid, en dus van een tijdperk in de geschiedenis der menschheid, dat aan haar geschiedenis, zooals *wij* die alleen kennen, n.l. in zonde, voorafgaat. En gelijk van den staat der heerlijkheid hiernamaals, van den hemel, zoo kunnen wij ook van dien staat der rechtheid ons alleen een voorstelling maken met behulp van wat wij kennen in *deze* bedeeling. Als God ons dan ook daaromtrent Zijn openbaring geeft, dan spreekt Hij daarover én van dien staat der hemelsche heerlijkheid én van dien staat der rechtheid, in bewoordingen aan onze tegenwoordige aardsche bedeeling ontleend. Anders zouden wij er niets van kunnen vatten, en Hij tot ons spreken, gelijk iemand tot een blinde, een blindgeborene, spreekt over de kleuren.

Ook is het vaak moeilijk uit te maken, hoe allerlei bijzonderheden, die Genesis 3 ons bericht, moeten worden uitgelegd, en zijn er schier evenveel „verklaringen” als geleerde uitleggers. Denk maar aan „den boom der kennis des goeds en des kwaads”, „de slang en haar spreken”, „den boom des levens” enz.

Doch de gemeente late zich door dit alles niet van de wijs brengen. Vast staat, dat wij in Gen. 3 de goddelijke bekendmaking hebben van een historisch feit, het *feit* van den zondeval, die heeft plaats gehad aan het begin der geschiedenis van ons menschelijk geslacht. Zooals de Catechismus zegt: „Vanwaar enz.”.

Op voorstel van deze commissie nam de classis dan ook het volgende besluit:

1. Aan broeder Marinus te berichten, dat het uit het door de classis ingestelde onderzoek is gebleken, dat de verklaring, dat de kerkeraad zijn bezwaren ongegrond acht, voor misverstand vatbaar is, maar dat de kerkeraad daarmede bedoelde te zeggen, dat het gehoorde door broeder Marinus onjuist is weergegeven, en dat de classis derhalve dezen broeder adviseert zich over deze zaak nader met den kerkeraad te verstaan, opdat de kwestie van de tweeërlei lezing in den weg van broederlijke samenspreking tot oplossing moge worden gebracht.

2. Aan den kerkeraad van Amsterdam-Zuid te berichten, dat de classis

van oordeel is, dat de kerkeraad niet had moeten spreken van ongegrond zijn van de bezwaren van broeder Marinus, maar van het onjuist weergeven van het gehoorde.

Zij adviseert dan ook den kerkeraad door een nadere samenspreking met broeder Marinus dezen van zijn niet goed hooren te overtuigen, wat den kerkeraad des te gemakkelijker zal vallen, waar door dr Geelkerken een schriftelijke verklaring aangaande het door hem gesprokene werd afgegeven, en de ouderlingen, die deze preek hoorden, verzekerden, dat de verklaring door dr Geelkerken gegeven, zakelijk, der waarheid getrouw is (acta blz. 51, 52).

Uwe commissie is van oordeel, dat de classis juist heeft gehandeld, door te verklaren, dat de uitspraak van den kerkeraad: „ongegrond”, voor misverstand vatbaar was; dit „ongegrond” toch kon beteekenen, dat de kerkeraad, hoewel de juistheid van br Marinus' weergave erkennende, de conclusie, die hij daaruit trok, n.l. dat dr Geelkerken de waarheid der Heilige Schrift in twijfel trok, ontkende, of dat de kerkeraad dit laatste deed op grond, dat br Marinus *niet* goed had gehoord. Het was duidelijk, door de nadere toelichting, die de kerkeraad gaf, dat het laatste de bedoeling was geweest. En waar dr Geelkerken thans zelf had overgelegd de zakelijke weergave van het door hem gesprokene, kon de kerkeraad nu beproeven dit geschil over de tweeërlei lezing tot een oplossing te brengen. En het was evenzeer juist, dat de classis zelf hierin niet handelend optrad, bijv. door de getuigen te hooren, wat zij anders had moeten doen, maar de zaak naar den kerkeraad ter afdoening verwees, omdat naar art. 30 K.O. een meerdere vergadering eerst handelend kan optreden, wanneer een mindere vergadering de zaak niet afhandelen kan.

Dat de classis door deze „adviezen” te geven over de zaak zelve reeds ten principale heeft beslist, de lezing van br Marinus voor onjuist en dien van dr Geelkerken voor juist heeft verklaard, is dan ook niet juist. Wanneer èn dr Geelkerken èn de kerkeraad eenerzijds èn br Marinus anderzijds deze adviezen aldus hebben opgevat, dan berust dit op een misverstand. De beslissing van de classis was alleen, dat de *kerkeraad* niet had moeten spreken van het ongegrond zijn der bezwaren van Marinus, maar van het onjuiste weergeven van het gehoorde; een uitspraak, dat br Marinus onjuist gehoord had, lag daarin nog niet. De raad aan br Marinus gegeven om zich met den kerkeraad nader te verstaan, opdat de kwestie van tweeërlei lezing in den weg van broederlijke samenspreking *tot oplossing* mocht worden gebracht, toont, dat de classis over deze zaak nog geen uitspraak wilde doen en daarom, wanneer de oplossing niet kon gevonden worden, de mogelijkheid openliet, om op de zaak zelf opnieuw in te gaan. Maar anderzijds is het wel duidelijk door het advies aan den kerkeraad gegeven, dat „het den kerkeraad des te gemakkelijker zou vallen br Marinus van zijn niet goed hooren te overtuigen, nu door dr Geelkerken eene schriftelijke verklaring was afgegeven aangaande het door hem gesprokene en de ouderlingen, die deze preek gehoord hadden, verzekerden, dat de verklaring door dr Geelkerken gegeven, zakelijk, der waarheid getrouw is”, dat de classis aan deze verklaring van dr Geelkerken, bevestigd door het getuigenis der ouderlingen, groote waarde hechtte als *overtuigings-middel* en van de juistheid dezer verklaring uitging. En evenzoo is duidelijk, dat wanneer br Marinus zich door den kerkeraad had laten overtuigen, de zaak zelf daarmee voor de classis zou beëindigd zijn en ze de aanklacht tegen dr Geelkerken daarmee als vervallen zou hebben beschouwd. Dr Geelkerken heeft dan ook volkomen terecht opgemerkt, dat wanneer de bedoeling der classis

ware geweest, om, ook nadat br Marinus bevredigd was, nu zelf op de preekcoupure in te gaan, daarin een ergerlijke misleiding zou hebben gelegen (Om het recht blz. 13). Deputaten der classis hebben zelf dan ook aan uwe commissie verklaard, dat dit niet hun bedoeling was geweest, omdat destijds tegen deze preekcoupure bij hen nog geen of althans geen ernstige bedenkingen bestonden en ze hoopten door deze preekcoupure de zaak-Marinus tot een goed einde te brengen. Uwe commissie betreurt echter, dat deputaten den inhoud dezer preekcoupure zelf niet nauwkeuriger hebben bezien, waar het later gebleken is, dat deze preekcoupure zelf aan de classis „reden tot nadenken” gaf. Daardoor is aanleiding gegeven tot een der ernstigste grieven die tegen deze procedure is ingebracht, n.l. dat de classis, die eerst de aanklacht van Marinus ongegrond had verklaard op grond van deze preekcoupure, later deze zelfde preekcoupure gebruikt heeft om dr Geelkerken suspect te verklaren.

De kerkeraad besloot in zijn vergadering van 18 September 1924 't advies van de classis te volgen en zond nu opnieuw twee ouderlingen naar Marinus om met hem te spreken. Ze deelden hem bij dit bezoek, 22 September gebracht, mede, wat de classis besloten had en evenzoo, dat dr Geelkerken aan den kerkeraad een schriftelijke verklaring had gegeven; maar deze preekcoupure, die als overtuigingsmiddel dienst moest doen, werd hem niet voorgelegd. Volgens dr Geelkerken (Om het recht, blz. 13) werd dit niet gedaan, omdat geen gemeentelid mag eischen, dat hem zwart op wit worde voorgelegd, wat zijn predikant gepredikt heeft. De kerkeraad vorderde terecht dat Marinus hem (den kerkeraad) „op zijn woord zou gelooven”. Uwe commissie meent, dat nog daargelaten of br Marinus er *recht* op had, dat deze preekcoupure hem voorgelegd zou worden, het in elk geval een ernstig gebrek is geweest aan herderlijke zorg, dat dit bewijsmiddel niet is gebruikt om hem van ongelijk te overtuigen. Marinus verklaarde zich dan ook niet voldaan, maakte de ouderlingen bekend met zijne getuigen en vroeg om met deze getuigen door den kerkeraad gehoord te worden. In de notulen van den kerkeraad staat, 6 November, dat over dit verzoek later zal worden beslist (memorie der classis Amsterdam blz. 10). Marinus richtte zich echter, des wachters moede, 15 November ten tweeden male tot de classis. Op de vraag aan de afgevaardigden van Amsterdam-Zuid, waarom de kerkeraad op dit verzoek niet eerder beslist heeft, nadat reeds meer dan een maand verlopen was, ontving uwe commissie ten antwoord, dat op deze kerkeraadvergaderingen dr Geelkerken niet aanwezig was geweest.

Al is het volkomen juist, wat de kerkeraad van Amsterdam-Zuid met zooveel nadruk in zijn memorie aan uwe vergadering herinnert, dat de *bewijslast op den aanklager rust*, uwe commissie meent, dat de kerkeraad dan ook den aanklager in staat moet stellen de *getuigen* te doen hooren en daarom dit verzoek van Marinus niet had mogen afslaan. Want dat niet een uitstel van beslissing oorzaak was van dit niet-hooren-der-getuigen, maar een *niet-willen*, blijkt voldoende uit hetgeen blijktens de eigen verklaring van den kerkeraad in zijn vertrouwelijk schrijven April 1925 aan de kerken in de classis Amsterdam gericht (acta blz. 103), toen de classicale commissie 23 Februari 1925 opnieuw den kerkeraad bezocht om over de zaak-Geelkerken te spreken en daarbij ook over het niet-hooren der getuigen sprak, namens den raad werd verklaard, dat br Marinus niet overtuigd wilde worden en dat het verzoek om getuigen te hooren werd afgewezen op grond van opgedane ervaringen. De getuigen waren door dr Geelkerken persoonlijk gehoord en beantwoord.

Uw commissie merkt op, dat wanneer een aanklager getuigen aanvoert tegen den predikant, deze niet door den predikant maar door den kerkeraad behoren gehoord te worden en dat het niet aanging dit te weigeren op grond van „opgedane ervaringen”. Waarin die „opgedane ervaringen” bestonden, werd uwe commissie ook bij navraag aan de afgevaardigden van Amsterdam-Zuid niet duidelijk; het heette, dat dit sloeg op het bezoek door deze getuigen vroeger aan dr Geelkerken gebracht, maar ook hetgeen dr Geelkerken zelf in Om het recht, blz. 9 e.v. meedeelt omtrent zijn spreken met deze „getuigen”, geeft geen licht, waarom ze te „wraken” zouden zijn geweest. Kerkrechtelijk juist was deze houding van den kerkeraad niet.

Is hiermede de behandeling van de aanklacht van Marinus voor den kerkeraad geëindigd en vangt thans de tweede phase in dit kerkelijk geding aan, n.l. de behandeling van deze aanklacht door de classis, uwe commissie meent, alvorens op de kerkrechtelijke vraagstukken in te gaan, die zich daarbij voordeden, eerst nog een terugblik te moeten werpen op den psychologischen achtergrond van deze procedure, omdat daardoor zoowel de houding van br Marinus als van den kerkeraad beter kan worden verstaan en ook juister uit zedelijk oogpunt worden beoordeeld. Het is n.l. volkomen waar, dat de aanklacht van br Marinus niet op zich zelf staat, maar slechts ééne uiting was van een geest van ontevredenheid, of wil men liever, van wantrouwen en verdenking, die bij een deel der gemeente tegenover dr Geelkerken was ontstaan. De toelichting, die K. van den Berg omtrent de kwestie-Geelkerken gaf, heeft dit ook voor degenen, die met de toestanden in Amsterdam-Zuid niet op de hoogte waren, wel duidelijk in het licht gesteld. In hoeverre de schuld van dit wantrouwen alleen bij deze ontevreden of „malcontenten”, gelijk ze genoemd worden, lag en gevolg was van allerlei onware verdachtmakingen omtrent zijn persoon en richting, dan wel of dr Geelkerken zelf, zij het dan ook door minder voorzichtige uitdrukkingen in zijn prediking en in zijn schrijven in de Kerkbode, hiertoe mede aanleiding heeft gegeven, laat uwe commissie in het midden. Ze meent alleen het feit te moeten constateeren, dat zulk een wantrouwen was ontstaan, een wantrouwen dat niet alleen dr Geelkerken zelf betrof, maar evenzeer den kerkeraad, die naar men meende geheel onder den invloed van dr Geelkerken stond, in alles zijn partij koos, alle klachten tegen dr Geelkerken ingebracht in den doofpot stopte of op de lange baan schoof en daardoor weinig besef toonde van hetgeen zijn ambtelijke roeping zoowel tegenover de gemeentelieden als tegenover den predikant was.

Het is deze geest van wantrouwen, die zich in zeer sterke mate uit in de brochure die br Marinus zelf in het licht heeft gegeven onder den titel: Het oordeel zuiver. Reeds voordat hij deze aanklacht indiende, had hij deels door wat hij van anderen hoorde (blz. 26) deels door wat hij zelf uit de prediking van dr Geelkerken opving (blz. 27, 28) zijn vertrouwen geschokt gevoeld, totdat, zooals hij het zelf uitdrukt (blz. 28), hetgeen dr Geelkerken in zijn prediking over Zondag 3 zeide „den band aan dr Geelkerken als zieleherder geheel stuk rafelde”. Is uit deze sfeer van wantrouwen enerzijds te verklaren zoowel de aanklacht zelf als de houding daarna door br Marinus tegenover den predikant en den kerkeraad aangenomen, welke houding zeker niet in overeenstemming is geweest met de achting en eerbied, die men den ambtsdragers in Christus' kerk verschuldigd is naar Gods Woord (1 Tim. 5 : 17), aan de andere zijde werpt deze sfeer evenzeer licht op de ietwat straffe en ambtelijk hooge houding, die èn dr Geelkerken èn de kerkeraad tegenover br Marinus aannamen. Men zag in hem niet zoozeer een bezwaarden broeder, die met een werkelijk ernstige klacht tot

den kerkeraad kwam, maar een malcontent, wiens optreden, gelijk dr Geelkerken zelf het uitdrukt, „ten nauwste samenhang met de actie van een kleine maar roerige groep van gemeenteleden tegen den predikant gericht, die allermintst steun mocht ontvangen, daardat dr Geelkerken bijv. nadere verklaringen aflegde als „bedoeld noch gezegd”, wilde de vrede in de kerk van Amsterdam-Zuid bewaard blijven” (acta blz. 78). Vandaar dat van een ernstige poging om br Marinus van ongelijk te overtuigen of zijn bezwaren weg te nemen, nauwelijks sprake was, de preekcoupure hem niet mocht worden voorgelegd, zijn getuigen niet werden gehoord en hij zelf niet voor den kerkeraad mocht komen. Het feit dat èn de predikant èn de 18 ouderlingen, die de predikatie gehoord hadden, zijn aanklacht ongegrond verklaarden, moest voor hem voldoende wezen. Al ontkent uwe commissie niet, dat br Marinus door zijn uitlatingen over den predikant en den kerkeraad tot zulk een houding wel aanleiding heeft gegeven, toch meent ze, dat een andere handelwijze meer in overeenstemming was geweest met den eisch, dien Gods Woord aan de dienaren van Christus stelt, om de dwalenden terecht te brengen door zachtmoedigheid; dat het *recht*, dat Marinus had om gehoord te worden en zijn getuigen mee te brengen, hem in elk geval niet had mogen ontzegd worden en dat de houding, die de kerkeraad aannam èn toen èn later tegenover elke poging van de classis om de zaak tot een „bevredigende” oplossing te brengen, zeker niet dienstig is geweest om den vrede in de kerk van Amsterdam-Zuid te bewaren.

Dit is wel gebleken toen de klacht van Marinus, nu in tweeder instantie bij de classis ingediend, op hare vergadering van 10 December 1924 in behandeling werd genomen en dezelfde deputaten, de eerste maal benoemd om de zaak te onderzoeken en van advies te dienen, hiertoe opnieuw werden aangewezen. De nieuwe poging tot oplossing in broederlijken zin van het geschil, dat reeds al te lang geduurd had, is door de houding zoowel van dr Geelkerken als van den kerkeraad vrijdeld. In hoeverre de classis het recht had ter tweeder instantie zich met de zaak in te laten en van dr Geelkerken de verklaring te vragen, dat hij hetgeen br Marinus hem ten laste legde noch bedoeld noch gezegd had, zijn de beide rechtsquaesties, waarom het hierbij gaat. Voordat uwe commissie daarop een antwoord geeft, mag eerst, zij het dan ook in beknopten vorm, de historische loop der procedure in deze tweede phase in schets worden gebracht.

Het tweede protest van br Marinus richtte zich zoowel tegen de handelingen der classis als die van den kerkeraad. Hij beklagt zich, dat de classis de zaak waarom het gaat tot een van „tweeërlei lezing” heeft gemaakt en blijkbaar afgaande op de schriftelijke verklaring of weergave van dr Geelkerken de lezing van dr Geelkerken en den kerkeraad als de juiste heeft aanvaard, terwijl de getuigen, die hij aan de classis had genoemd, niet waren gehoord. Het grootste deel van dit protest is dan aan deze getuigen gewijd, wier namen werden genoemd, n.l. br J. Vree, A. Kransen en J. H. van der Lichte, en wier getuigenissen, bepaaldelijk omtrent het onderhoud, dat zij met dr Geelkerken over deze zaak hadden gehad, waarbij dr Geelkerken zou verklaard hebben, dat het „voor vakmensen zoo moeilijk is om in de eerste hoofdstukken van Genesis de dichterlijke voorstelling te onderscheiden van de werkelijke gebeurtenissen” en door voorbeelden, deels aan de Openbaring ontleend n.l. „het tweesnijdend zwaard, dat uit des Heeren mond uitgaat”, deels aan het gewone spraakgebruik zooals het „sprekende portret” dat niet in werkelijkheid spreekt en de „meid, die de plaat had gepoetst”, hun had trachten duidelijk te maken, dat niet alles in de Schrift letterlijk was op te vatten en het zoo moeilijk

was voor vorschers uit later tijd om met stelligheid uit te maken, wat een schrijver in vroeger eeuw met zulke uitdrukkingen eigenlijk bedoeld had. Wanneer de classis met deze getuigenissen hem weer naar den kerkeraad zou willen verwijzen, dan deelt hij vooraf mede, dat hij de broeders wijk-ouderlingen er reeds mee in kennis heeft gesteld, maar alle verdere actie uitblijft; het is daarom dat hij zich tot de classis wendt, in de hoop, dat thans grondig en afdoend onderzoek naar de zaak worde gedaan (acta blz. 55). Het is duidelijk, dat het hoofddoel van dit protest is de getuigen te noemen en de classis te verzoeken, waar de kerkeraad in gebreke bleef hen te hooren, dit thans te doen (acta blz. 53—55).

Tegen het besluit nu van de classis om op dit protest in te gaan, richt zich het *eerste kerkrechtelijke bezwaar*, waaraan daarom door de bezwaarden vooral zoo groote beteekenis wordt gehecht, omdat daarvan zou afhangen de wettigheid van al de daarop volgende handelingen van de classis, met name ook van de zoogenaamde „suspectverklaring”. Zoowel dr Geelkerken in zijn protest bij de particuliere synode (acta p. 77) als de kerkeraad van Amsterdam-Zuid (acta blz. 93) hebben hun bezwaren tegen de wettigheid dezer handeling ingebracht; de commissie van advies, die de particuliere synode benoemd had, antwoordde op deze bezwaren tweemaal (acta blz. 111—113 en 137—139) met bijna gelijklopende argumenten en de particuliere synode, de conclusies dezer commissie overnemende, verklaarde dit bezwaar ongegrond (acta blz. 32, 33 en 35, 36) op grond:

a dat zoowel dr Geelkerken als de kerkeraad het besluit van de classis 10 September genomen en den inhoud van het protest van br Marinus onjuist weergeven;

b dat het beroep op art. 31 niet ter zake is, aangezien art. 30 hier nog van kracht is;

c dat de kerkeraad tegen het besluit van de classis 10 December niet in appèl is gegaan en zoowel dr Geelkerken als de kerkeraad aan de behandeling der zaak in tweeder instantie hebben deelgenomen en dus toonden geen kerkrechtelijke bezwaren te hebben.

Dr Geelkerken heeft hierop wederom zijn bezwaren uiteengezet en gehandhaafd in Om het recht blz. 12—17 en de kerkeraad wijdde daaraan zelfs het grootste deel van de aan uwe vergadering toegezonden memorie van toelichting.

Wat nu de *formeele* vraag betreft of dit protest wel ontvankelijk is, merkt uwe commissie op:

1e dat het moeilijk is uit de notulen der classis vast te stellen, wanneer dit protest door dr Geelkerken en den kerkeraad is ingediend, aangezien de notulen van 10 December 1924 hiervan zwijgen en de notulen van 18 Maart 1925 (toen het rapport der classicale commissie in behandeling kwam) alleen vermelden, dat Amsterdam-Zuid meent, dat deze zaak niet meer ter classicale tafel kan dienen en br Marinus zich verder, indien hij dit noodig acht, tot de particuliere synode heeft te wenden, wat nog geen „formeel protest” is of appèl op de particuliere synode. Uit hetgeen dr Geelkerken mededeelt (Om het recht blz. 12 v.v.) blijkt echter, dat hij reeds op de classis van 10 December geprotesteerd heeft en de kerkeraad dit door zijn afgevaardigden deed op de classis van 18 Maart 1925, hoewel het toch eigenaardig is, dat èn dr Geelkerken èn de kerkeraad in hun protest bij de particuliere synode wel zeggen *in beroep* te gaan tegen de besluiten der classis Amsterdam 22 April, 27 Mei en 17 Juni genomen, maar niet de besluiten van 10 December 1924 en 18 Maart 1925 noemen; alleen in de zoogenaamde „voorgeschiedenis” wordt de wettigheid dier besluiten betwist.

2e dat echter uit het feit, dat èn dr Geelkerken èn de kerkeraad trots dit protest hebben medegehandeld, niet mocht worden afgeleid, dat zij geen kerkrechtelijke bezwaren hadden en deze grond door de particuliere synode aangegeven dus niet geldig was.

Van meer belang is natuurlijk de vraag, of het bezwaar zelf juist is, door dr Geelkerken en den kerkeraad van Amsterdam-Zuid ingebracht, dat de classis niet bevoegd was om in tweeder instantie op deze zaak in te gaan, aangezien ze in eerster instantie reeds over de quaestie zelf een beslissing had genomen, het protest van br Marinus ging tegen deze beslissing der classis, en de classis, die niet in eigen zaak recht kan doen, daarom naar art. 31 K.O. den klager had moeten verwijzen naar de particuliere synode. Uwe commissie spreekt daarover als haar oordeel uit:

1e dat het protest van br Marinus ging zoowel tegen de handelingen van den kerkeraad, die zijn getuigen niet hoorde, als van de classis;

2e dat voorzoover dit protest zich richtte tegen de handelingen van de classis, dit berustte op het misverstand, alsof de classis in de zaak zelf reeds een beslissing had genomen en de classis volkomen bevoegd was dit misverstand weg te nemen;

3e dat de classis in eerster instantie juist geen beslissing over de zaak zelf had genomen, maar den „staat van het geschil” juister had omschreven en de zaak zelf ter afdoening naar den kerkeraad en br Marinus had teruggevoerd met een „advies” aan den kerkeraad, hoe dit geschil op te lossen; dat zulk een „advies”, hoe te handelen, echter geen beslissing over de zaak zelf is en toen het geschil tusschen den kerkeraad en br Marinus niet behoorlijk opgelost werd, de classis het recht had, de zaak nu zelf ter hand te nemen;

4e dat reeds daarom art. 31 K.O. hier niet van toepassing was, maar dat, ook afgezien daarvan, dit artikel niet beteekent, dat, wanneer iemand bezwaar heeft tegen het besluit eener kerkelijke vergadering, hij dan niet op herziening van dat besluit bij deze vergadering zou mogen aandringen, maar in appèl *moet* gaan bij eene meerdere vergadering, maar alleen, dat hem het *recht* gegund wordt in hooger beroep te gaan, ten einde het besluit der mindere vergadering, waartegen hij bezwaren heeft, vernietigd te krijgen.

Over de wettigheid van deze handeling der classis en de verdere besluiten, die daaruit voortgevloeid zijn, kan er derhalve naar het oordeel uwer commissie geen twijfel bestaan.

De deputaten, die door de classis benoemd werden, hebben gedaan wat naar het oordeel uwer commissie de kerkeraad had behooren te doen; ze hebben br Marinus en zijn getuigen gehoord, n.l. br Vree en Kransen (Van der Lichte was afwezig), die niet alleen bevestigden dat de „lezing” van br Marinus der waarheid getrouw was, maar ook wat hij als hun getuigenis had opgegeven aangaande hun samenspreking met dr Geelkerken, welke samenspreking hen niet bevredigd had. Deputaten hebben toen voor het eerst aan br Marinus en zijn getuigen de „preekcoupure” van dr Geelkerken voorgelezen, waarop Marinus en zijn getuigen staande hielden, dat deze lezing onjuist was (Het oordeel zuiver, blz. 20). Deputaten wezen Marinus en zijn getuigen er op, hoe ernstig deze beschuldiging was en hoe moeilijk het viel tot een oplossing te komen, daar zij zelf natuurlijk geen stenografisch verslag van de preek hadden en dr Geelkerken geen woordelijk, maar alleen een zakelijk resumé had gegeven. Ze maakten ook br Marinus duidelijk, dat zijn verklaring, dat hij dr Geelkerken niet wilde gelooven, onhoudbaar was. Als dr Geelkerken verklaarde: ik heb dat noch gezegd noch bedoeld, wat gij mij ten laste legt, dan *moest* Marinus zijn

aanklacht intrekken. En toen Marinus hierin foestemde, meenden deputaten dat nu de weg ter oplossing gevonden was (class. memorie van toelichting blz. 5).

Uwe commissie erkent, dat deputaten hier voor een zeer moeilijk vraagstuk stonden, en dat door hen alles is gedaan om, zonder dat hierin voor dr Geelkerken iets krenkends behoefde te liggen, aan de zaak een einde te maken. Van een „onbewezen beschuldiging van één gemeentelid” kon geen sprake meer wezen, nu drie getuigen bevestigden, wat br Marinus meende gehoord te hebben. De preekcoupure van dr Geelkerken, ook al werd deze bevestigd door het getuigenis van 18 ouderlingen, kon het geschil niet uitmaken, omdat dr Geelkerken niet woordelijk maar alleen zakelijk had weergegeven wat hij gezegd had, en het kwam hier juist op elke *woorduitdrukking* aan. Zoodra men toch beide lezingen, die van Marinus en van dr Geelkerken vergelijkt, blijkt, hoe bij zekere overeenstemming in enkele gedachten, juist de manier waarop deze gedachten zijn uitgedrukt het hoofverschil maakt. Daarbij kwam, dat het nu niet alleen meer ging om hetgeen dr Geelkerken in deze predikatie over het paradijsverhaal gezegd had, maar ook om hetgeen de getuigen beweerden in een particulier onderhoud van dr Geelkerken *als nadere toelichting op deze predikatie gehoord te hebben*. Het bezwaar van br Marinus, dat dr Geelkerken het paradijsverhaal niet als werkelijke historiebeschrijving maar symbolisch opvatte, had daardoor zeker versterking gekregen, indien althans juist was dat dr Geelkerken zich aldus had uitgelaten. Uwe commissie heeft dan ook aan deputaten der classis inlichtingen gevraagd, of ze bij dr Geelkerken zelf hiernaar geen onderzoek hadden ingesteld, waarop zij ten antwoord kreeg, dat dit wel was geschied en dr Geelkerken erkend had tegenover deze getuigen de reeds genoemde beelden gebruikt te hebben, maar niet met de bedoeling om aldus het paradijsverhaal te verklaren; hij had hen alleen „nagecatechiseerd” en in het algemeen willen duidelijk maken, dat men in de Schrift niet alles letterlijk moet opvatten. Over de andere uitdrukking aan dr Geelkerken toegeschreven, dat het volgens de vakmannen zoo moeilijk is in de drie eerste hoofdstukken van Genesis de dichterlijke inkleeding van de werkelijke gebeurtenissen te onderscheiden, hadden ze geen vragen hem gedaan. Met de verkregen inlichtingen waren zij tevreden geweest. Uwe commissie meent, dat deputaten wel wat lichtvaardig over deze „getuigenissen” zijn heengestapt, blijkbaar met de goede bedoeling om de moeilijkheden voor dr Geelkerken niet grooter te maken en dat zij in elk geval verplicht waren geweest in hun rapport aan de classis van deze verkregen inlichtingen melding te maken, vooral nu zij daarin deze „getuigenissen” weer ter sprake brachten (acta blz. 58). Wat uit de door dr Geelkerken overgelegde preekcoupure alleen duidelijk bleek, was dat we in Gen. 3 te doen hebben met de Goddelijke bekendmaking van een historisch feit, het feit van den zondeval en daarom kon, naar het oordeel uwer commissie, terecht op grond van deze preekcoupure, wier betrouwbaarheid werd aangenomen door de deputaten, op dit punt de aanklacht van br Marinus, alsof dr Geelkerken heel dit verhaal in twijfel had getrokken, ongegrond worden verklaard. Maar wat uit deze preekcoupure niet viel af te leiden, was hoe dr Geelkerken dacht over de bijzonderheden van dit verhaal zooals het proefgebod, de beide boomen, de slang enz. aangezien in deze coupure alleen er op gewezen werd, dat daaromtrent zooveel moeilijkheden en verschil van opvatting bij de uitleggers bestond. Waar br Marinus nu beweerde, dat dr Geelkerken deze bijzonderheden voor „beelden” verklaard had, waarvan God zich bediende om ons, wat we anders niet begrijpen

konden, duidelijk te maken, en dit steun vond bij de getuigen, kon deze moeilijkheid metterdaad alleen opgelost worden door op dat punt nog een nadere verklaring van dr Geelkerken te vragen, waaruit bleek, dat dit noch door hem gezegd noch door hem bedoeld was. Was dr Geelkerken bereid deze verklaring af te leggen, dan, zoo luidde de conclusie door hen voorgesteld en door de classis op hare vergadering van 18 Maart aangenomen, kon de classis aan br Marinus berichten, dat zij van oordeel was, dat het bezwaar van Marinus *ongegrondd* bleek te zijn. De voorstelling, alsof deputaten deze verklaring alleen vroegen om br Marinus te bevredigen, is derhalve naar het oordeel uwer commissie niet juist. De verklaring moest vooral dienen om de *classis* genoegzame zekerheid te geven, dat de aanklacht *ongegrondd* was. Dat hierin iets krenkends voor dr Geelkerken lag, kan uwe commissie niet inzien.

Toch bleek reeds, toen de deputaten met dr Geelkerken en den kerkeraad over deze verklaring „bedoeld noch gezegd”, spraken, bij hun bezoek aan den kerkeraad 23 Februari 1925, dat noch de predikant bereid was deze verklaring af te leggen, noch de kerkeraad hem dit wilde toestaan (Oude vragen blz. 16 en Om het recht blz. 17). En nog sterker werd dit verzet, toen de kerkeraad bij monde van haar afgevaardigden op de classis van 18 Maart protesteerde tegen de voorgestelde conclusies, daar de classis niet waakte voor de eere van den dienaar des Woords en reeds bij voorbaat den klager in het gelijk stelde en den predikant en kerkeraad in het ongelijk (vertrouwelijk schrijven acta blz. 103). Ook dr Geelkerken weigerde op deze classis-vergadering de gevraagde verklaring af te leggen op kerkrechtelijke en moreele gronden. Wilde men een nadere verklaring van zijn gevoelen van hem hebben, dan moest dit of geschieden door het onderteekeningsformulier in werking te stellen, of door hem deze vragen te stellen langs den weg van den kerkeraad. Welke deze kerkrechtelijke en moreele bezwaren waren, zette dr Geelkerken in den breedte uiteen op de volgende classisvergadering 1 April 1925; zij zijn opgenomen in het protest bij de particuliere synode (acta blz. 78), en uwe commissie heeft in de eerste plaats te beoordeelen, of deze kerkrechtelijke en moreele bezwaren juist waren, om daarna de vraag te bespreken, of de weg, dien dr Geelkerken de classis aanwees om een antwoord van hem te ontvangen, in overeenstemming is met ons kerkrecht.

Uwe commissie moet echter erkennen dat zij ook na ernstige overweging van deze „kerkrechtelijke bezwaren” van dr Geelkerken om de gevraagde verklaring „bedoeld noch gezegd” af te leggen niet kan begrijpen, wat deze bezwaren met het kerkrecht te maken hebben. Een kerkrechtelijk bezwaar zou of moeten beteekenen, dat eenig artikel der Kerkenorde het afleggen van zulk een verklaring hem verbodt, maar aan uwe commissie is zulk een artikel niet bekend, of dat volgens dr Geelkerken de vergadering, die hem deze verklaring vroeg, hiertoe de bevoegdheid miste, maar ook dit kan niet het geval wezen, waar hij zelf de classis den weg aanwees langs welken zij zulk een verklaring van hem afdwingen kon. Maar zelfs al ware het juist, dat dr Geelkerken kerkrechtelijk niet verplicht was de gevraagde verklaring af te leggen, dan nog meent uwe commissie dat hieruit niet volgt, dat niet de zedelijke plicht op hem rustte als Christen maar vooral als dienaar des Woords, om door 't afleggen dezer verklaring de zaak, die reeds tot zooveel moeilijkheden aanleiding gegeven had, tot een goed einde te brengen. Op al deze bezwaren uitvoerig in te gaan, meent uwe commissie dat niet noodig is. Gesteld zelfs, om het eerste bezwaar te noemen, dat het juist was, gelijk dr Geelkerken poneert, dat het in het algemeen van

niemand gevorderd mag worden, om nadat hij reeds een positieve verklaring heeft afgelegd van wat hij wel heeft gezegd, ook nog te verklaren wat hij niet heeft gezegd, dan mag hierbij toch niet vergeten worden, dat dr Geelkerken niet een woordelijke maar een zakelijke resumptie had gegeven van het door hem gesprokene en door deze coupure nog niet kon uitgemaakt worden, of hetgeen anderen beweerden gehoord te hebben, juist was of niet. Bovendien, al was deze verklaring: ik heb dat niet gezegd wat men mij ten laste legt, na de zakelijke verklaring van wat hij wel gezegd had misschien meer dan van hem in rechte mocht gevraagd worden, heeft hij dan zelf niet herinnerd aan het woord van Christus: Zoo iemand u zal dwingen ééne mijl te gaan, ga met hem twee mijlen (Matth. 5 : 41)? Ernstiger is daarentegen, dat stemt uwe commissie toe, het *moreele* bezwaar aan het einde genoemd, n.l. dat hij niet de gevraagde verklaring „bedoeld noch gezegd” met ’n goede consciëntie kon afleggen, wijl uit den aard der zaak in hetgeen br Marinus beweerde wel iets, hoe weinig ook, zijn moest, wat inderdaad door hem gezegd en dus ook bedoeld was, zij het dan ook met een andere strekking en in een ander verband, zoodat waar en onwaar, in hetgeen hij beweerde gehoord te hebben, dooreengemengd waren (acta blz. 78). Indien men toch de zakelijke weergave door Marinus met die van dr Geelkerken vergelijkt, dan wordt wel duidelijk, waarom dr Geelkerken moeilijk verklaren kon: van alles, wat br Marinus beweert, heb ik *niets* gezegd. Maar dit bezwaar zou naar de meening uwer commissie toch gemakkelijk genoeg te ondervangen zijn geweest, doordat dr Geelkerken dan aanwees, wat waar en wat niet waar was, of doordat de gevraagde verklaring ietwat anders ware geformuleerd geworden. Het bleek echter duidelijk genoeg, dat niet in de *formuleering* dezer vraag het hoofdbezwaar lag, maar veelmeer daarin, dat dr Geelkerken niet bereid was na de coupure te hebben overgelegd, nog een nadere verklaring, negatief of positief, te geven, waardoor het bezwaar kon worden opgeheven door br Marinus ingebracht. De verklaring toch die dr Geelkerken zelf opstelde en voorlegde in de classicale vergadering van 1 April 1925, dat „hij overigens over Genesis 3 niets heeft gezegd of bedoeld te zeggen”, kon geen bevrediging geven, omdat het niet hierom ging, of hij elders in zijn prediking zich over Genesis 3 nog had uitgelaten, maar wat hij gezegd en bedoeld had te zeggen in dat gedeelte, waarin hij over het paradijsverhaal handelde en waarover het geding liep. Al neemt uwe commissie natuurlijk de verzekering van dr Geelkerken aan, dat achter deze weigering geen *reservatio mentalis* school, maar alleen zijn kerkrechtelijk bezwaar hem weerhield — ook al begrijpt zij dit kerkrechtelijk bezwaar niet, — toch moest deze pertinente weigering om zich nader te verklaren hoe hij het paradijsverhaal opvatte wel verdenking opwekken, alsof er meer achter deze zaak school, te meer omdat hij niet alleen kerkrechtelijke maar ook *moreele* bezwaren had om de gevraagde verklaring: niet bedoeld noch gezegd, af te leggen.

In de tweede plaats komt de vraag aan de orde of het standpunt door dr Geelkerken ingenomen juist was, dat de classis, wilde zij zulk een nadere verklaring hebben, daartoe het onderteekeningsformulier in werking moest stellen, maar hem dan ook eerst suspect moest verklaren of deze vragen hem via den kerkeraad moest doen toekomen.

Uwe commissie merkt in de eerste plaats op, dat het haar niet betamelijk toeschijnt, dat een dienaar des Woords op zulk een wijze aan de classis als ’t ware den weg wil voorschrijven, waarlangs zij alleen een antwoord op een gestelde vraag krijgen kan. Op welken grond dr Geelkerken hierbij stelde, dat zulke vragen om een nadere verklaring via den kerkeraad tot

hem moesten gericht worden, is uwe commissie niet duidelijk. Al laat uwe commissie in het midden, of het niet wenschelijk geweest ware, dat deputaaten der classis nogmaals met den kerkeraad gesproken hadden om dezen te overtuigen van de noodzakelijkheid de gevraagde verklaring af te leggen, nu gebleken was, dat de kerkeraad zich hiertegen verzette, toch kan uwe commissie niet inzien, dat het stellen van zulke vragen via den kerkeraad de alleen juiste kerkrechtelijke weg zou zijn geweest. Indien daarmee bedoeld is, dat het opzicht over de dienaren des Woords inzonderheid aan den kerkeraad is opgedragen en bij een aanklacht tegen zijn „zuiverheid in de leer” de kerkeraad alleen bevoegd zou wezen daarover te oordeelen en dus ook aan den predikant vragen te stellen, dan acht de commissie dit standpunt niet juist. Wanneer zulk een aanklacht door den kerkeraad niet behoorlijk wordt afgehandeld en nu door appèl op een meerdere vergadering komt, heeft deze volkomen het recht een onderzoek in te stellen en vragen te doen, om over deze aanklacht te kunnen beslissen. Bovendien is niet alleen aan den kerkeraad maar ook aan de meerdere vergaderingen, en daarbij inzonderheid aan de classis, de taak opgedragen om toezicht te houden op de zuiverheid der leer (art. 44 K.O.), gelijk dan ook de beslissing, of een predikant wegens valsche leer of ketterij zal afgezet worden, aan het oordeel der classis staat (art. 79 K.O.).

En even onjuist acht uwe commissie het standpunt dat zulke vragen door de classis alleen op grond van het onderteekeningensformulier zouden mogen gesteld worden. Blijkbaar gaat dr Geelkerken uit van de onderstelling, dat dit *recht* door het onderteekeningensformulier aan de kerkelijke vergaderingen, kerkeraad, classis en synode, zou geschonken zijn. Dat dit niet juist kan zijn, spreekt wel van zelf. Immers, dan zou dat recht eerst ontstaan zijn, nadat dit onderteekeningensformulier op de Dordtsche synode was vastgesteld, terwijl niet alleen de Dordtsche synode zelf vóór de vaststelling van dit formulier dit zoogenaamde jus inquisitionis heeft uitgeoefend, maar dit reeds veel vroeger zoowel door de generale als provinciale synodes en classes is geschied. Het recht van onderzoek komt naar gereformeerd kerkrecht aan elke kerkelijke vergadering jure suo toe, zoowel wanneer het gaat om over een *klacht* te beslissen, die tegen een dienaar des Woords wordt ingebracht, als wanneer zulk een kerkelijke vergadering zelf meent oorzaken van nadenken te hebben. Het was alleen de weigering van verschillende predikanten in den Remonstrantschen tijd om op zulke vragen te antwoorden, die de Dordtsche synode bewoog in het onderteekeningensformulier de predikanten *te verplichten* op zulke vragen te antwoorden, op straffe van ipso facto gesuspendeerd te worden uit hun ambt. Tegenover deze verplichting, die in het onderteekeningensformulier op de predikanten wordt gelegd en door hen zelf aanvaard wordt, geeft dit onderteekeningensformulier dan ook tegelijk de waarborgen, dat van dit recht geen misbruik mag gemaakt worden, door te bepalen, dat dit alleen geschieden zal, wanneer er ernstige reden tot nadenken is en als dit noodig is tot behoud van de eenigheid en zuiverheid der leer, terwijl de predikanten het recht krijgen in geval van bezwaarnis in appèl te mogen gaan bij de meerdere vergaderingen, waarbij dan eerst de uitspraak der particuliere synode voor hen bindend zal wezen. Uwe commissie meent, dat daarin waarborgen genoeg zijn gelegen voor misbruik en dat de voorstelling, alsof iedere predikant, zelfs de meest geziene en orthodoxe, op het aanklagen van een willekeurig gemeentelid suspect zou kunnen worden verklaard, misleidend is. Ook in het geval van dr Geelkerken is hiervan geen sprake geweest. Wel wordt in de verschillende protesten de voorstelling gegeven alsof de classis

ter wille van br Marinus en zijn aanklacht dr Geelkerken „suspect” had verklaard en het onderteekeningensformulier „in werking had gesteld”, ten einde hem te dwingen nadere verklaringen af te leggen, waaruit dan zijn schuld of onschuld zou moeten blijken, maar ook deze voorstelling is onjuist en met de feiten in strijd. Al kan natuurlijk een aanklacht tegen een predikant ingediend aanleiding wezen, dat een kerkeraad of meerdere vergadering suspicie krijgt en daarom een nadere verklaring van iemands gevoelens vraagt, toch volgt daaruit niet, dat het onderteekeningensformulier dan gebruikt wordt om zulk een aanklager te believeen of tevreden te stellen. In het geval van dr Geelkerken heeft de classis de behandeling van de aanklacht van br Marinus zelfs uitdrukkelijk geschorst om duidelijk te doen uitkomen, dat het niet zijn aanklacht was of wat hij beweerde, dat dr Geelkerken gepredikt had, die „reden tot nadenken” gaf, maar de weigering van dr Geelkerken om een nadere verklaring af te leggen en de zoogenaamde preekcoupure door hem zelf overgelegd. Tegen deze preekcoupure nu was nooit eenig bezwaar door br Marinus ingebracht. En evenmin mag bij de beoordeeling dezer zaak vergeten worden, dat de classis zeker niet uit eigen beweging hiertoe is overgegaan, maar veeleer tegen haar zin en eerst nadat tot driemaal toe dr Geelkerken zelf de classis als 't ware gedwongen had dezen weg in te slaan.

Evenzeer moet uwe commissie ook opkomen tegen de voorstelling, alsof een kerkelijke vergadering, die zulk een nadere verklaring van een predikant vragen wil, daartoe gelijk men het noemt, het onderteekeningensformulier in werking zou moeten stellen, en den te ondervragen predikant suspect zou moeten verklaren. Beide uitdrukkingen zijn onjuist en kunnen tot misverstand aanleiding geven. Het onderteekeningensformulier wordt niet in werking gesteld, maar de daarin aangegane verplichtingen door een dienaar des Woords werken altoos, zooals dit duidelijk genoeg uit het eerste deel van dit formulier te zien is, waarin de predikanten beloven niets tegen deze leer te zullen leeren of schrijven enz. Tegen een dergelijk onjuist spraakgebruik meent uwe commissie daarom te moeten waarschuwen, omdat daaruit allicht de voorstelling zou kunnen voortkomen, alsof dit onderteekeningensformulier niet ten allen tijde de predikanten bindt en dus niet altijd in werking zou wezen. En evenzoo is het ook niet juist, dat wanneer een kerkelijke vergadering, kerkeraad, classis of synode, iemand een nadere verklaring van zijn gevoelens zou vragen, daaraan zou moeten voorafgaan een formeele suspectverklaring of daarin althans zou opgesloten liggen, dat zoo iemand verdacht werd van kettersche leer te drijven. Het onderteekeningensformulier zegt niet, dat wanneer er ernstige oorzaak is om iemand verdacht te verklaren, hem om een nadere verklaring zal mogen gevraagd worden van zijn gevoelens, maar alleen dat er *gewichtige oorzaken van nadenken* moeten zijn, voordat de kerkelijke vergaderingen hiertoe overgaan. Het woord nadenken nu beteekent in het oud-Hollandsch niet hetzelfde als verdenking en is blijkbaar met opzet hier gekozen, want het woord verdenking was toen evenzeer gebruikelijk. Oorspronkelijk beteekende nadenken niets anders dan zijn gedachten over iets te laten gaan en als zelfstandig naamwoord spijt of leedgevoel; eerst later kreeg het de beteekenis, waarin het ook hier in ons onderteekeningensformulier gebruikt wordt, n.l. van *vermoeden, achterdocht*. Het is daarom zwakker dan verdenking, dat een *sterk vermoeden* is, dat iemand zich aan verkeerde handelingen schuldig maakt. En dat iemand niet vooraf suspect moet worden verklaard, voordat zulke verklaring van hem geëischt wordt, blijkt nog duidelijker uit de vermaning, die de synode aan dit onderteekeningensformulier toevoegde, n.l. dat wanneer

de predikanten beloofden, zich bereid te stellen om hun meening over de punten des geloofs breder te verklaren op de begeerte der broederen, dit niet te verstaan zij alsof ze daartoe gehouden waren op eens iegelijks believen, opdat de rechtzinnige leeraren niet tevergeefs (in het latijn staat: *temere*, d. w. z. lichtvaardiglijk) voor suspect zouden gehouden worden (in het latijn staat juist: *ne doctores orthodoxi temere suspecti reddantur*) waarvan de bedoeling is, niet dat zij dus vooraf al suspect verklaard worden, maar dat een lichtvaardig gebruik van dit recht door de meerdere vergaderingen oorzaak zou kunnen worden, dat zij in de kerk voor verdacht zouden worden aangezien. Iemand kan door wat hij doet of schrijft rechtvaardige oorzaak van nadenken geven, zonder dat daarom een kerkelijke vergadering hem nog voor een „verdachte” verklaart. Wil men in dit geval van een suspectverklaring spreken, dan is niet dr Geelkerken „suspect” verklaard maar de „preekcoupure”; deze is het die naar het oordeel der classis „gewichtige oorzaken van nadenken” gaf. In het advies door deputaten naar artikel 49 K.O. uitgebracht, wordt dit dan ook zeer juist uitgedrukt. Er staat: *zonder nu ook maar in het minst dr Geelkerken te beschuldigen, dat hij afwijkt van de belijdenis onzer kerken of uit te gaan van de onderstelling, dat hij niet rechtzinnig is*, zijn deputaten toch van oordeel, dat de door hem gegeven verklaring rechtvaardige „oorzaak van verdenking” geeft.

In hoeverre nu de zoogenaamde preekcoupure van dr Geelkerken metterdaad rechtmatige oorzaak tot nadenken gaf, staat niet aan de „kerkrechtelijke commissie” ter beoordeeling; ze heeft daarom hierover het oordeel gevraagd van de „dogmatische commissie”, die haar dit oordeel schriftelijk deed toekomen, hetwelk aldus luidde:

a dat de preek-coupure van dr J. G. Geelkerken inderdaad uitlatingen bevat, welke reden gaven tot ernstige bedenking, wijl

ten 1e daarin een vergelijking gemaakt wordt tusschen den vorm van de openbaring aangaande den staat der rechtheid en dien van de openbaring aangaande den staat der heerlijkheid, die aanleiding gaf om te vreezen, dat dr Geelkerken aangaande het Schriftverhaal van Genesis 3 een opvatting voorstond, die duidelijke mededeelingen der Schrift zou vervagen tot uitdrukkingen van onzekere beteekenis en daardoor met het in artikel 4 en 5 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis beleden gezag der Heilige Schrift niet zou zijn overeen te brengen,

ten 2e daarin een onderscheid wordt gemaakt tusschen datgene, waarvan uitdrukkelijk verklaard wordt, dat het is de goddelijke bekendmaking van een historisch feit, het feit van den zondeval, en de bijzonderheden, waarvan dit niet wordt verklaard, maar alleen geconstateerd, dat er evenveel „verklaringen” van zijn als geleerde uitleggers;

b dat deze bedenking is versterkt door het feit, dat dr Geelkerken in de vergaderingen der classis van 18 Maart en 1 April 1925 geweigerd heeft, hoezeer daarop ook bij hem werd aangedrongen, een verklaring te geven van zulk een aard, dat zij bovengenoemde bedenking had kunnen wegnemen, terwijl hij daartoe (indien hetgeen gevreesd werd niet in zijn bedoeling had gelegen) in de gegeven omstandigheden toch verplicht ware geweest.

Het zal natuurlijk aan uwe synode staan om te beoordeelen, of zij met deze uitspraak instemt of niet, en daarvan zal dan ook afhangen, of de verdere handelingen van de classis Amsterdam, die hiermede in verband staan, kerkrechtelijk wettig waren of niet. Maar uwe commissie heeft zich bij haar verdere beschouwing over de kerkrechtelijke zijde van deze procedure bij dit oordeel der „dogmatische commissie” neergelegd en daarop haar oordeel over deze verdere handelingen gegrond.

Voordat uwe commissie echter tot de beoordeeling van deze derde phase van het geding overgaat, meent ze eerst nog het volgende te moeten uitspreken:

1e dat de classis in deze moeilijke omstandigheden volkomen het recht had de hulp in te roepen van deputaten ad art. 49 K.O. aangezien deze deputaten juist aangewezen waren om daartoe de classis te dienen, maar dat uwe commissie het wel beter had geacht, juist met het oog op de zelfstandige taak dezer deputaten, dat zij niet met de deputaten der classis gezamenlijk één commissie van advies hadden gevormd;

2e dat de commissie betreurt, dat de kerkeraad van Amsterdam-Zuid in plaats van dr Geelkerken tot toegeeflijkheid te vermanen, hem daarentegen telkens gestijfd heeft in zijn verzet om aan de wenschen der classis niet te voldoen;

3e dat de beschuldiging meermalen geuit, alsof de bedoeling van de classis of hare deputaten zou geweest zijn om deze aanklacht van Marinus te gebruiken om dr Geelkerken te bemoeilijken of uit zijn ambt te ontzetten, ten eenenmale onjuist is, aangezien uit de handelingen der deputaten en der classis genoegzaam gebleken is, dat zij veeleer alles hebben beproefd om dr Geelkerken te sparen en de zaak tot een goed einde te brengen.

Bij de derde phase van het geding, moet in de eerste plaats de vraag gesteld worden of, nadat dr Geelkerken van de besluiten der classis Amsterdam d.d. 22 April en 27 Mei in appèl ging, de classis nog het recht had van hem eene nadere verklaring van zijn gevoelen te vragen.

Het is daartoe noodig eerst de beteekenis van het onderteekeningformulier ook op dit punt na te gaan. Het onderteekeningformulier zegt desaan gaande: „Indien de kerkeraad, classis of synode t' eeniger tijd om gewichtige oorzaken zou goedvinden tot behouding van de eenheid en zuiverheid der leer, van ons te eischen nadere verklaring van gevoelen over eenig artikel der voorzeide Belijdenis, van den Catechismus of van de Verklaring der nationale synode; zoo beloven wij ook mitsdien, dat wij te aller tijd daartoe bereid en willig zullen zijn, op poene als boven, behoudens het recht van appèl in geval van bezwaarnis, gedurende welken tijd van appèl wij ons naar de uitspraak der particuliere synode zullen regelen”. De bedoeling van deze woorden is, dat, indien een predikant bezwaar heeft tegen het afleggen van eene nadere verklaring, omdat er z. i. geen gewichtige reden van nadenken is gegeven, hij het recht heeft in appèl te gaan, welk appèl, zooals uit de latijnsche formuleering duidelijk blijkt, gaan kan tegen de beslissing van den kerkeraad, de classis en de particuliere synode en dus tot de generale synode kan worden voortgezet, en dat hij tijdens het appèl zich heeft te houden aan de uitspraak, die de particuliere synode tegen dit bezwaar doen zal, zoodat de straf, waarvan hier melding wordt gemaakt, d. w. z. het ipso facto gesuspendeerd worden, in geval van appèl niet intreedt, dan wanneer de particuliere synode over zijn bezwaar uitspraak heeft gedaan en hij na deze uitspraak nochtans weigeren zou aan de kerkelijke vergadering, die hem dat vroeg, de nadere verklaring van zijn gevoelen te geven. Het ware daarom juister geweest, dat, toen dr Geelkerken in appèl ging op de particuliere synode, de classis eerst de uitspraak dezer synode had afgewacht.

Trots dit appèl gaf dr Geelkerken op de zes hem gestelde vragen bij schrijven van 16 Juni 1925 het volgende antwoord: „Ik stem ten volle in met wat onze kerken belijden in art. 4 en 5 onzer Geloofsbelijdenis aangaande de Heilige Schrift en reken mitsdien ook Genesis 1, 2 en 3 naar inhoud en vorm in alles te behooren tot „al de Schrift ... van God ingegeven”

(2 Tim. 3 : 16). Hij gaf dus op de vragen zelve geen antwoord, waarom de classis in hare vergadering van 17 Juni constateerde, dat hij in gebreke gebleven was te doen, waartoe hij volgens het onderteekeningsformulier verplicht was, en daarom van hem vroeg alsnog duidelijk antwoord te geven op elke vraag hem voorgelegd.

Dr Geelkerken beriep zich ook van dit besluit den 22 Juni op de particuliere synode. Hij was van oordeel formeel volkomen in zijn recht te staan, indien hij op kerkrechtelijke gronden, en wel op grond van de duidelijke bewoordingen van het onderteekeningsformulier zelf, weigerde, verder dan hij reeds onverplicht deed, te antwoorden, tot hem werd aangetoond, dat de hem gestelde vragen „in verband staan met art. 4 en 5 onzer Geloofsbelijdenis, of eventueel met eenig ander artikel van de Belijdenis, den Catechismus en de Verklaring der nationale synode” (Vragen enz. bl. 13, Memorieboek bl. 28). Evenwel gaf hij toch een nader antwoord op deze vragen. De classis antwoordde daarop in hare vergadering van 8 Juli met eene uitgebreide missive, waarin zij op zeer te waardeeren wijze blijk gaf, dat de handhaving van de zuivere leer haar ter harte ging; als haar oordeel uitsprak dat „elke kerkelijke vergadering, indien er bedenking rijst, of door de uitlating van een dienaar des Woords het aanzien en de autoriteit van de Heilige Schrift ook aangetast wordt, niet slechts gerechtigd, maar (ook) verplicht (is) dienaangaande een nadere verklaring te vragen” (Memorieboek bl. 35), en waarin zij, in verband met het schrijven van dr Geelkerken, trachtte aan te toonen, dat hare vragen in nauw verband staan met art. 4 en 5 der Confessie en met andere stukken der belijdenisschriften.

Over dr Geelkerken's bezwaren van exegetischen en dogmatischen aard heeft uwe commissie u niet van advies te dienen, omdat uwe vergadering de beantwoording daarvan aan de dogmatische commissie heeft opgedragen.

Van kerkrechtelijke aard is echter het bezwaar van dr Geelkerken (Memorieboek bl 54), dat, toen de classis meende op de gestelde schriftelijke vragen geen bevrediging te hebben gekregen, en hem mondeling wilde ondervragen, hij in zijn schrijven van 21 Sept. 1925 aan de commissie van advies mededeelde, dat hij krachtens het onderteekeningsformulier niet verplicht was mondeling op de hem gestelde vragen te antwoorden. Hij grondde dat hierop, dat in het eerste deel van het formulier, waar sprake is van het geval, dat, indien een dienaar eenig bedenken of ander gevoelen tegen de voorzeide leer of eenig punt derzelve kreeg, hij daarover door een kerkelijke vergadering kan geëxamineerd worden, „bij welke examinatie men dan eventueel ook aan een *mondelinge* zou mogen denken. Maar in het geval waarvan het onderteekeningsformulier in zijn tweede gedeelte spreekt, en dat in casu aanwezig is, wordt in dit zoo nauwkeurig-stipulatiën-stellende formulier van zulk eene examinatie, mondeling of schriftelijk, in het geheel niet gesproken” (Memorieboek, bl. 54). Dr Geelkerken heeft echter het eerste deel van het formulier verkeerd verstaan, aangezien hier niet gezegd wordt, dat zulk een predikant dan zal worden geëxamineerd of ondervraagd, maar dat zijn gevoelen nader zal worden onderzocht, zooals duidelijk blijkt uit de latijnsche tekst, waar staat: ut (sententia) ibidem examinatur. Hieruit blijkt, dat de door hem aangevoerde grond geheel onjuist is. Het recht van eene kerkelijke vergadering om ook wanneer er oorzaak van verdenken is, den predikant vragen te stellen, zoowel schriftelijk als mondeling, teneinde een nadere verklaring van zijn gevoelen te verkrijgen, kan naar het oordeel uwer commissie niet worden betwist.

Ook de klacht van dr Geelkerken (Oude vragen en een nieuw antwoord bl. 5, 6, Memorieboek bl. 46—52), dat de classis van hem vorderde een

categorisch antwoord, zoodat hem ook de vorm, waarin hij te antwoorden had, werd voorgeschreven, is onjuist, wijl de classis hem niet een vorm van antwoord voorschreef, maar wenschte, dat hij in klare, besliste bewoordingen, voor geen tweeërlei uitlegging vatbaar, zijn gevoelen zou verklaren.

Al was dr Geelkerken, toen hij een beroep had gedaan op de particuliere synode, kerkrechtelijk nog niet verplicht op de vragen te antwoorden vóór dat de particuliere synode over dat protest uitspraak had gedaan, toch kon hij, toen hij eenmaal zijn medewerking verleende en bereid bleek op de vragen te antwoorden, zich niet met een protest tot de particuliere synode wenden wegens den vorm, waarin de vragen hem gesteld werden, zooals hij deed (acta particuliere synode bl. 85), aangezien elke kerkelijke vergadering vrij is de vragen te formuleeren en te beoordeelen of de antwoorden voldoende zijn.

Uwe commissie is echter van oordeel, dat, toen dr Geelkerken weigerde de hem door de classis gestelde vragen behoorlijk te beantwoorden, en eveneens in gebreke was gebleven voor de vergadering te verschijnen, toen hij daartoe geciteerd werd, de uitspraak der classis, dat zij ten volle gerechtigd was, hem krachtens het onderteekeningformulier ipso facto van zijn dienst gesuspendeerd te verklaren (Memorieboek p. 64) niet juist was, aangezien hij zich beroepen had op de particuliere synode en de classis tijdens zijn appèl de suspensie niet kon constateeren.

Wat nu de vraag aangaat of de classis het recht had dr Geelkerken te citeren, zoo acht uwe commissie deze van groote beteekenis. Dit citatieright wordt betwist zoowel door dr Geelkerken als door Amsterdam-Zuid (Op weg, bl. 12; Memorieboek bl. 57), op grond dat geen artikel der Kerkenordering hiervan spreekt, terwijl bovendien dr Geelkerken bezwaar maakt dat eene commissie door de classis benoemd hem citeerde in plaats van de vergadering zelve.

Wat het eerste aangaat, spreekt uwe commissie uit dat naar gereformeerd kerkrecht het recht eener kerkelijke vergadering om een lid der kerk of een predikant te ontbieden niet mag betwijfeld worden. Het is gegrond in de macht door Christus aan zijne kerk gegeven om orde en tucht in de gemeente te handhaven (Matth. 16 : 19; 18 : 17, 18; Hand. 15 : 28; 1 Cor. 5 : 4), is in den loop der tijden altoos uitgeoefend en wordt verondersteld of uitgesproken in de Wezelsche artikelen, hoofdstuk VIII, en in vr. 85 van den Heidelbergschen Catechismus. Zoo noodig kan daarom elke kerkelijke vergadering van dat recht gebruik maken om in haar samenkomst met leden der gemeente of predikanten te handelen en getuigen te hooren. Dat het citeren bij weigering of wegblijven naar 't kerkelijk recht tot driemaal toe wordt herhaald, geschiedt, omdat zij die over de zaak te oordeelen hebben moeten kunnen constateeren of deze weigering uit hardnekkigheid of wederspanning voortkomt. Wel behoort de vorm en de toon, waarop iemand geroepen wordt voor eene kerkelijke vergadering, altoos te beantwoorden aan den eisch der broederlijke liefde. Maar al geschiedt dit daarom ook in den vorm van een verzoek om voor de kerkelijke vergadering te verschijnen, zoo staat het aan den geroepene toch niet vrij al of niet aan dat verzoek te voldoen, aangezien de kerk zulks doet met autoriteit. Uwe commissie kan echter niet verhelen dat de korte en koele citatiebrief der commissie d.d. 14 September 1925 (Memorieboek bl. 52) wel geschikt was om den geciteerde noodeloos te prikkelen, maar zij is eveneens van oordeel dat de hooge toon van het antwoord in den brief van dr Geelkerken, d.d. 25 Sept. 1925 van het begin tot het einde niet was zooals deze van een dienaar des Woords mag worden verwacht.

Wat het bezwaar van dr Geelkerken betreft dat eene commissie, door de classis benoemd, hem citeerde in plaats van de vergadering zelve, merkt uwe commissie op, dat eene commissie wel geen kerkelijke vergadering is in den gewonen zin des woords, maar dat eene commissie, door eene kerkelijke vergadering daartoe gemandateerd, wel de bevoegdheid bezit om een predikant voor zich te ontbieden, opdat deze zich nader verklare omtrent zijn gevoelen.

Wat de vraag aangaat of dr Geelkerken het recht had tijdens de procedure publicaties te doen, meent uwe commissie deze ontkennend te moeten beantwoorden. Hij maakte immers gebruik van stukken, die niet voor het publiek bestemd waren en die niet dan met toestemming der meerdere vergadering mochten gepubliceerd worden. Voorts was het publiceeren hinderlijk voor den goeden gang der procedure en gaf aanleiding tot verwarring, onrust en onjuiste voorstelling. De classis Amsterdam (Memorieboek bl. 33, 45, 65) en de particuliere synode van Noord-Holland (acta, bl. 33) spraken hierover ook terecht hare afkeuring uit. Het argument door dr Geelkerken aangevoerd, dat ook de classis in de laatste maanden niet vreesde voor publicatie, gaat niet op *a* omdat een kerkelijke vergadering, evenals elke andere vergadering, het recht heeft hare besluiten te publiceeren, en *b* omdat de classis met het oog op de onrust, die verwekt was, de eenzijdig ingelichte publieke opinie wel beter moest voorlichten. Geschiedt echter de publicatie van de handelingen zonder besluit en toestemming van de vergadering, dan is dit een misbruik, waarover in casu de classis terecht hare afkeuring uitsprak.

Omtrent de opmerking van dr Geelkerken over het zoogenaamde „verborgen rapport” (Op weg bl. 36), waarbij hij zich beklagt dat de classicale vergadering van 23 Sept. 1925 hem wel haar besluit mededeelde, maar hem „onthield elke mededeeling der overwegingen en gronden, waarop dit haar oordeel berustte”, kan uwe commissie zeer kort zijn. Immers het bedoelde stuk was geen officieel rapport der classis Amsterdam, maar was alleen bedoeld als een toelichting van de commissie op haar advies uitgebracht in de classicale vergadering van 23 September 1925, terwijl de classis besloot de considerans niet voor hare rekening te nemen en daarom alleen verplicht was de conclusies, waarin de overwegingen en de gronden waren opgenomen aan dr Geelkerken te zenden (Memorieboek bl. 56). Ook had dr Geelkerken zelf ter classisvergadering kunnen tegenwoordig zijn, of door het rapport van de afgevaardigden van Amsterdam-Zuid er van kunnen kennisnemen.

De vraag of de hoogleeraren het recht hadden aan de classis advies te geven, terwijl zij slechts van ééne zijde inlichtingen hadden ingewonnen (Op weg bl. 15), vereischt naar het oordeel uwer commissie een duidelijk antwoord, omdat deze zaak in de pers onjuist is belicht. Dat het geven van advies alleen zou mogen geschieden na beide partijen gehoord te hebben, is niet alleen op zich zelf onjuist, maar ook in strijd met ons gereformeerd kerkrecht. Immers wanneer de classis aan een kerk advies moet geven over het toepassen der excommunicatie (art. 77 K.O.) geschiedt dit zóó, dat bij het uitbrengen van dat advies alleen de kerkeraad gehoord wordt en inlichting geeft, terwijl eerst daarna, wanneer de geëxcommuniceerde in appèl zou gaan bij de classis, en deze geroepen zou worden een oordeel uit te spreken, zoowel de kerkeraad als de klagende broeder zouden moeten gehoord worden (Rutgers, Verklaring der K.O. p. 78, 79).

Hier komt nog bij, dat de klacht op zichzelf niet juist is, alsof de hoogleeraren alleen van ééne zijde werden ingelicht, aangezien dr Geelkerken

in zijne brochures breed zijne bezwaren en zijn standpunt had uiteengezet, en de hoogleeraren dus hiervan op de hoogte waren. Voorts is uwe commissie van oordeel, dat het advies der hoogleeraren door de classis mocht worden gepubliceerd, *a* omdat de hoogleeraren daartoe toestemming hadden gegeven; *b* omdat de classis besloten had naar genoemd advies te handelen en *c* omdat de classis tot zoodanige publicatie gedrongen werd door de publicaties van dr Geelkerken zelf.

Uwe commissie werd voorts geroepen u te adviseeren over de vraag: of het „met het oog op een onpartijdig onderzoek” wel recht was, dat de particuliere synode van Noord-Holland in eene commissie, om van advies te dienen over de bezwaarschriften van Amsterdam-Zuid en dr Geelkerken, twee predikanten benoemde, die reeds vroeger mede het onderzoek hadden geleid? Uwe commissie is van oordeel, dat al was de synode formeel bevoegd bedoelde predikanten, die wettig afgevaardigd waren door hunne classis, in de commissie van advies over de genoemde bezwaarschriften te benoemen, het echter beter zou geweest zijn, dat zij bij het aanwijzen van personen voor die commissie van onderzoek elk gevaar van het opkomen der gedachte van partijdigheid had afgesneden. Had de Noord-Hollandsche synode de consequentie getrokken uit het besluit der generale synode van Leeuwarden (art. 21), dat bij de samenstelling der praeadviseerende commissie, die de zaak-Netelenbos had te onderzoeken, geen personen benoemd zouden worden, die aan hare behandeling in een vroeger stadium reeds hadden deelgenomen, dan zou zij vermeden hebben dat telkens weder dezelfde personen in de behandeling der kwestie-Geelkerken optraden. Thans kon zij het gevaar niet ontkomen, dat bij velen de gedachte rees, dat het praeadvies werd een apologie van den arbeid van de deputaten ad art. 49. Voorts meent uwe commissie met nadruk te moeten uitspreken, dat volgens art. 33 K.O. aan de afgevaardigden der classis Amsterdam op de particuliere synode bij de behandeling van de protesten tegen de besluiten van hun classis geen keurstem had mogen worden verleend.

Wat nu het bezwaar betreft tegen de handeling van de particuliere synode van Noord-Holland, dat zij op het verzoek van de classis Amsterdam het besluit nam, de generale synode te verzoeken, de zaak-Geelkerken in haar geheel te behandelen, terwijl zij daarna toch inzake de protesten van Amsterdam-Zuid en dr Geelkerken eene beslissing ging nemen, is uwe commissie van oordeel, dat al had zij formeel daartoe het recht, het toch juister ware geweest, dat zij deze beslissing niet had genomen zoolang niet gebleken was, dat de generale synode op haar verzoek niet zou ingaan.

Uwe commissie meent hiermede aan de opdracht uwer vergadering voldaan te hebben. Het was niet haar taak u bepaalde voorstellen te doen aangaande de besluiten door uwe vergadering te nemen inzake de protesten van dr Geelkerken en den kerkeraad van Amsterdam-Zuid tegen het besluit der particuliere synode van Noord-Holland en van de classis Amsterdam, aangezien de vraag of deze protesten gegrond zijn, niet alleen afhangt van de kerkrechtelijke bezwaren tegen deze besluiten ingebracht, maar ook, en zelfs in hoofdzaak, van de „dogmatische” bezwaren, namelijk in hoeverre de preekcoupure van dr Geelkerken rechtmatige oorzaak tot nadenken gaf, het hier ging om het behoud van de eenigheid en zuiverheid der leer en de exegetische moeilijkheden in Genesis 2 en 3 al dan niet onze belijdenis raken, welke bezwaren door de dogmatische commissie zullen worden beoordeeld. Eerst nadat dit geschied is, en uwe vergadering met dit oordeel heeft ingestemd, kan de rechtmatigheid van de besluiten der classis Amsterdam en der particuliere synode van Noord-Holland worden beoordeeld en

dan over de zaak in haar geheel aan uwe vergadering advies worden uitgebracht en bepaalde geformuleerde voorstellen aan uwe vergadering worden voorgelegd. Het schijnt uwe commissie daarom de meest gewenschte weg, dat uwe vergadering eerst over de beide rapporten, dat der dogmatische en der kerkrechtelijke commissie haar oordeel uitspreke, waarna eene gemengde commissie de opdracht zou kunnen gegeven worden de besluiten der synode te concipieeren.

D. P. KOOPMANS, *voorzitter*.
 J. J. BEUKENKAMP.
 W. BRONGER.
 P. K. DAM.
 P. KOSTER.
 C. W. J. VAN LUMMEL.
 W. L. MILO.
 A. H. VAN MINNEN.
 T. J. PETERSEN.
 A. D. VAN DER SCHAAF.
 P. A. SCHWARTZ.
 J. H. TELKAMP, *secretaris*.
 W. VERHOEF.
 H. BOUWMAN.
 T. HOEKSTRA.
 H. H. KUYPER.

BIJLAGE XVIIIa.
 Art. 138.

BEZWAARSCHRIFT van dr J. G. Geelkerken.

Aan de buitengewone generale synode der gereformeerde kerken in Nederland, bijeengeroepen te Assen den 26sten Januari 1926.

Weleerwaarde en eerwaarde heeren en broeders.

Ondergeteekende, dr J. G. Geelkerken, dienaar des Woords van de gereformeerde kerk te Amsterdam-Zuid (Overtoom),

kennis genomen hebbende van de bijeenroeping eener buitengewone generale synode der gereformeerde kerken in Nederland tegen den 26sten Januari 1926 te Assen; ook voor zich persoonlijk de bedenkingen inzake de wettigheid en de samenstelling dier buitengewone generale synode, te uwer kennis gebracht in het desbetreffende schrijven van den kerkeraad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid (Overtoom) d.d. 7 Januari 1926 aan uwe vergadering, en de daarbij behorende memorie van toelichting;

ziet zich, ongeacht deze zijne bezwaren tegen de wettigheid en de samenstelling uwer buitengewone generale synode, tot zijn leedwezen genoodzaakt bij uwe synode in beroep te gaan van, subsidiair te protesteeren tegen de ten opzichte van hem genomen besluiten der classis Amsterdam van 22 April, 27 Mei en 17 Juni 1925, en het besluit der particuliere synode van Noord-Holland, d.d. 16 October 1925, om zijn beroep tegen genoemde besluiten der classis Amsterdam „ongegrond” te verklaren.

Mijn bezwaren tegen bedoelde besluiten der classis Amsterdam, die door het genoemde besluit der particuliere synode van Noord-Holland in geen enkel opzicht weggenomen zijn, gelieve uwe synode aan te treffen in het bezwaarschrift, d.d. 23 Juni 1925 door mij ingediend bij de Noord-Hollandsche synode, als bijlage hier toegevoegd, en mijn bedenkingen tegen het vermelde besluit dier particuliere synode, waartegen ik thans bij uwe synode in appèl ga, in mijn vlugschrift: „Om het recht van mijn *ambt*”, en de daarin vermelde andere brochures van mijn hand, waarvan ik de eer heb een volledig stel hier bij te voegen.

Aangezien ik van oordeel ben, dat de wijze, waarop de classis Amsterdam blijkens bedoelde besluiten gemeend heeft ten opzichte van mij gebruik te mogen maken van het onderteekningsformulier voor de dienaren des Woords, onrechtmatig is, en deze besluiten zoowel kerkrechtelijk onwettig als zedelijk verwerpelijk zijn, en ik mij door die besluiten ten zeerste aangetast gevoel in mijn positie, eer en goeden naam als dienaar des Woords, verzoek ik uwe synode de bedoelde besluiten der classis Amsterdam, in afwijking van de uitspraak der particuliere synode van Noord-Holland, wel te willen vernietigen en mij volledige rehabilitatie te verschaffen.

Door mij is voldaan aan het door de synode van Dordrecht van 1893, in artikel 185 harer acta, betreffende de uitvoering van artikel 31 der kerkenordening, ter zake bepaalde.

Met heilbiede en broedergroet,

in Christus uw medebroeder,

Amsterdam, 22 Januari 1926.

J. G. GEELKERKEN.

Met 8 bijlagen en 5 brochures.

Index der Bijlagen.

- Bijlage*: A. Preek-coupure; zie: Vragen, mij voorgelegd, enz., blzz. 5 v.
 B. Brief van H. Marinus aan den kerkeraad; gaat hiernevens.
 C. Tweede brief van H. Marinus aan de classis; gaat hiernevens.
 D. Besluit der classis van 22 April; gaat hiernevens.
 E. Schrijven van den actuaarius der classis d.d. 27 Mei; gaat hiernevens.
 F. Schrijven van dr J. G. Geelkerken aan de classis, d.d. 5 Juni; gaat hiernevens.
 G. Rapport der deputaten der particuliere synode van Noord-Holland ad art. 49 Kerkenordening en besluit der classicale vergadering van 22 April 1925; zie: Om het *recht* van mijn *ambt*, blzz. 35 v. bijlage I.
 H. Schrijven van dr J. G. Geelkerken aan de classis, d.d. 16 Juni 1925; zie: Vragen, mij voorgelegd, enz., blzz. 9 v.
 I. Antwoord der classis op schrijven sub H, d.d. 17 Juni 1925; gaat hiernevens.
 J. Bezwaarschrift van dr J. G. Geelkerken bij de particuliere synode van Noord-Holland; zie: Om het *recht* van mijn *ambt*, blzz. 37 v. bijlage II.
 K. Antwoord der particuliere synode op het bezwaarschrift sub J; gaat hiernevens.
- 5 Brochures* :
 I. Vragen, mij voorgelegd door de classis Amsterdam, enz.
 II. Oude vragen en een nieuw antwoord. Enz.
 III. Nadere mededeelingen inzake mijn kerkelijk geding.
 IV. Op weg naar de synode.
 V. Om het *recht* van mijn *ambt*.

Bijlage B.

Brief van H. Marinus aan den kerkeraad.

Amsterdam, 26 Maart '24.
 Vlietstraat 22.

Aan den raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid.

Ik wensch uwen raad mijne bezwaren kenbaar te maken tegen de, door dominee Geelkerken in zijne predikatie van j.l. Zondagavond, bij de behandeling van Zondag 3 van den Heidelbergschen Catechismus geuite meening met betrekking tot de eerste overtreding van Adam en Eva in het paradijs. Volgens dominee Geelkerken is het bericht, dat de Heilige Schrift van de bedoelde eerste overtreding geeft, niet als letterlijke waarheid op te vatten en als zoodanig dus ook niet neergeschreven. De Heilige Schrift — zegt hij — verschaft geene mededeeling over wat metterdaad door God als proef was gegeven en ook niet over de feitelijke toedracht der verzoeking tot- en de daad van den val, maar geeft in eene voor-

stellingsvorm, onder een beeld, het verhaal, dat onze eerste voorouders in eene proef bezweken zijn. Dit zou dan zoo gebeuren, omdat ons menscheijk, door de zonde geschaad bevattingsvermogen niet bekwaam is tot een recht kennen van datgene, wat toen, in het paradijs, in zijne hooge sfeer, eigenlijk de beproeving des menschen heeft ingehouden.

Om deze redeneering te verduidelijken gebruikt dominee Geelkerken het beeld van den vakman, die over de kleuren met een blinde zou gaan spreken. Deze blinde zou daarvan even weinig kunnen begrijpen, als wij, indien de Heilige Schrift ons het feit der eerste overtreding en van den val des menschen zou hebben bericht, dat zouden vermogen te verstaan.

Tegen deze verkondiging, die:

1. de waarheid van het duidelijk bericht der Heilige Schrift over de eerste zonde des menschen, waar het de toedracht der feiten betreft, zoo al niet loochent, dan toch minst genomen, in twijfel trekt en als onwaarschijnlijk verkondigt;

2. daarvoor in de plaats schuift de waarschijnlijkheids-verkondiging van iets anders dan wat de Heilige Schrift vermeldt als te zijn geschied;

3. derhalve niet schroomt de Heilige Schrift tegen te spreken en daardoor maakt van opening des Woords sluiting des Woords;

4. in hooge mate gevaarlijk is, met name voor de jeugd, daar zij, tornende aan de waarheid van Gods getuigenis, deze waarheid ondergraaft, en den eerbied ervoor sloopst en afbreekt;

5. in strijd is met de belijdenis onzer gereformeerde kerken;

verhef ik met klem mijne stem, aan uwen raad overlatende te doen, wat in deze ernstige zaak tegenover God en de gemeente des Heeren, aan uwen raad staat te doen.

Hoogachtend, uw dw. dr en br in Christus,

(w. g.) H. MARINUS.

Bijlage C.

2e Brief van H. Marinus aan de classis.

Amsterdam, den 15en November 1924.
Vlietstraat 22.

*Aan de classis Amsterdam van de gereformeerde kerken
in Nederland, te Amsterdam.*

Weleerwaarde en eerwaarde broeders.

Ik dank uwe classis zeer voor de mededeeling uwer conclusie, inzake mijn bezwaarschrift contra dr J. G. Geelkerken, aangenomen in de vergadering uwer classis van 10 September dezes jaars.

Met deze conclusie kan ik even weinig instemmen als met de ongegrondverklaring mijner bezwaren door den kerkeraad van Amsterdam-Zuid.

Afgaande op de bewoordingen uwer conclusie is er reden voor het vermoeden, dat aan de commissie uwer classis, die deze aangelegenheid had te onderzoeken, door den kerkeraad van Amsterdam-Zuid de overtuiging werd bijgebracht, dat niet mijne maar wél zijne (des kerkeraad) lezing van het onderhavige geval de juiste is. Immers wordt mij bericht, dat *met de ongegrondverklaring mijner bezwaren de kerkeraad bedoelde te zeggen, dat het gehoorde door mij onjuist is weergegeven*, en dat de classis *derhalve* mij adviseert mij over deze zaak nader te verstaan, opdat de kwestie van de tweeërlei lezing in den weg der broederlijke samenspreking tot oplossing moge worden gebracht.

Intusschen vernam ik, bij gelegenheid van het huisbezoek, dat mij mijne wijkouderlingen, in opdracht van den kerkeraad, in verband met deze aangelegenheid, immers naar aanleiding van uwe conclusie hebben gebracht, dat ter vergadering van den kerkeraad, in welke uwe commissie voor deze zaak tegenwoordig was, door dr Geelkerken aan uwe commissie een geschrift werd ter hand gesteld, zakelijk behelzende wat hij gezegd heeft.

De kerkeraad van Amsterdam-Zuid heeft tegen mij persoonlijk geen enkel redelijk argument ter vernietiging mijner beschuldiging aangevoerd. Ik werd bestreden met het louter subjectieve gevoelen zijner gecommitteerden, de broeders wijkouderlingen v. Hartingsveld en Lukkien: (*wat hij gezegd heeft, weet ik niet, maar dat kan hij niet gezegd hebben*, aldus br. Lukkien). Het is dan ook zeer begrijpelijk, dat uwe conclusie, die, met verzwijging van dr Geelkerkens eigene verklaring (wat haar, naar mijn bescheiden meening eenigszins onevenwichtig

maakt) in hare bewoordingen zich bepalende tot het verband: „nadere verklaring of opheldering van des kerkerads ongegrond-broederlijk advies”, mij niet alleen zeer teleurstelde, maar daarnaast ook grootelijks verwonderde.

Het was mij geheel onverklaarbaar, hoe de kerkeraad, die, had hij mij van mijn ongelijk kunnen overtuigen, dat zeker zou gedaan hebben, maar gelijk ik reeds vermeldde, daarin ten eenenmale faalde, aan uwe commissie de zekerheid had vermogen bij te brengen, dat niet mijne, maar wel zijne (des kerkerads) lezing de juiste is.

Te meer daar ik datgene, wat ik in het verdere van dezen brief aan uwe classis betreffende het getuigenis van eenige broeders wensch te berichten, reeds mededeelde aan uwe commissie, in eene samenkomst ten huize van ds Schouten, op 25 Augustus jl.

De voor mij officieele kennisgeving door de broeders wijkouderlingen, betreffende het geschrift van dr Geelkerken hielderde echter veel op.

Het kan niet anders, of de eigen verklaring van dr Geelkerken houdt in wezen de ontkenning in van de beschuldiging door mij tegen hem ingebracht. De kerkeraad heeft zichzelf door onachtzaamheid, door niet naar den eisch der ambtelijke roeping te hooren naar wat in de prediking werd verkondigd, feitelijk buiten de bevoegdheid gesteld, om over de waarheid en de waarde der beschuldiging eenerzijds en de ontkenning ervan anderzijds, te oordeelen. Let wel, de bevoegdheid, om zelfstandig te beslissen, wie van ons beiden, dr Geelkerken of ondergeteekende gelijk heeft. Om mogelijk nieuw misverstand te voorkomen, wil ik nadrukkelijk uitspreken, dat ik alle verdere competenties van den kerkeraad van Amsterdam-Zuid erken. In dit stadium verzoek ik opnieuw de welwillende en nauwgezette aandacht uwer classis voor deze zaak, nu het noodig is gebleken aan uwe classis bericht te doen van wat mij als getuigenis voor, en ondersteuning van mijn beschuldiging tegen dr Geelkerken bekend is geworden uit den mond van een tweetal broeders, leden der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid.

1. Broeder J. Vree, van wien ik in mijn schrijven van 13 Mei jl. aan uwe classis reeds berichtte, dat hij mijne bezwaren deelde, heeft ter zake met dr Geelkerken een onderhoud gehad. Hij heeft mij gezegd, dat dit onderhoud voor hem geheel *onbevredigend* is geweest, en zóó is geëindigd. Onder meer stelde dr Geelkerken hem de vraag, wat hij dacht van hetgeen in de Openbaring van Johannes geschreven staat van het tweesnijdend scherp zwaard, dat uit des Heeren mond uitgaat. Broeder Vree gaf te kennen dit niet letterlijk op te vatten, waarop hem door dr Geelkerken werd gevraagd, waarom dan *dit niet en het andere wel letterlijk* verstaan moest worden.

2. Broeder A. Kransen heeft mij meegedeeld, naar aanleiding der gewraakte uiting, tezamen met broeder J. H. van der Lichte, een onderhoud te hebben gehad, eerst met den ouderling broeder K. van den Berg, en daarna ook met dr Geelkerken zelf. De ouderling, broeder Van den Berg bevestigde op hunne desbetreffende vraag, dat zij *inderdaad juist gehoord* hadden. Dus dat dr Geelkerken verkondigd had, dat het bericht van den val niet feitelijk, maar onder een beeld weergeeft, wat geschied is.

Broeder Van den Berg gaf verder, als zijne eigene opvatting, aan, dat de slang door geschuifel in de takken van den boom, Eva's aandacht op de verboden vrucht zou hebben geleid, en voegde hieraan nog toe, dat het verhaal van den zondeval *geheel en al zinnebeeldig* is, en dat *die* opvatting *de* gereformeerde is. (Mij dunkt, dat deze uitlatingen van een opziener der gemeente op zichzelf reeds ernstig de aandacht verdienen).

Betreffende het bezoek bij dr Geelkerken zelf, vernam ik van broeder Kransen, dat ook voor hem en broeder Van der Lichte, verloop en afloop onbevredigend zijn geweest. Het was, volgens dr Geelkerken, voor *de vakmensen zoo moeilijk, om in de eerste hoofdstukken van Genesis de dichterlijke voorstelling te onderscheiden van de werkelijke gebeurtenissen*. Voorts trachtte dr Geelkerken door het aanvoeren van eenige exempels van beeldspraak, als van het *sprekend portret, dat immers niet spreekt, al zegt men dat het sprekend is*, en van den man, die in zijn dagboek de aantekening deed, dat zijne dienstbode *de plaat had gepoetst*, waarmede hij bedoelde te zeggen, dat zij haar betrekking bij hem verlaten had, maar niettemin aan vorschers van later tijd met zijne uitdrukking de moeilijkheid bereidende, om met stelligheid uit te maken, wat metterdaad had plaats gevonden, datgene wat hij verkondigd had, aannemelijk te maken. (Vraag: zou dr Geelkerken deze argumenten hebben willen aanvoeren, als hij zich had gehouden aan wat de Heilige Schrift leert?).

Het komt mij niet onwaarschijnlijk voor, dat, naar het oordeel uwer classis, de bovenstaande getuigenissen in de eerste plaats ter kennis van den kerkeraad moeten

worden gebracht. In verband met deze overweging acht ik het gewenscht reeds nu aan uwe classis te berichten, dat ik de wijkouderlingen, bij hun huisbezoek, van deze dingen kennis gaf, en dus de kerkeraad gerekend moet worden daarvan behoorlijk rapport te hebben gekregen. Niettemin blijft elke verdere actie van den kerkeraad tot op heden uit. Omdat dus de kerkeraad, met deze getuigenissen geheel bekend zijnde, daarin geen aanleiding meent behoeven te vinden, om verder en dieper te onderzoeken, heb ik mij opnieuw tot uwe classis gericht.

Mijne bezwaren bestaan nog onverzwakt. Uwe conclusie poogde ze te ontzenuwen door ze te verlagen tot een kwestie van tweeërlei lezing. Ik moet dat afwijzen. Nogmaals leg ik mijne bezwaren, met getuigenissen versterkt, aan uwe classis voor, in de hoop, dat thans een grondig en afdoend onderzoek worde gedaan.

Indien uwe classis, onverhoopt, tot dit onderzoek niet zou besluiten, veroorloof ik mij, aan uwe classis beleefd te verzoeken, zich er van te vergewissen welke redenen de commissie uwer classis er toe hebben geleid, de door mij aan haar bekend gemaakte getuigenissen voorbij te gaan, zonder daaraan die aandacht te schenken, die de ernst der zaak uwe commissie onbetwistbaar oplegde. Deze motieven zou ik gaarne vernemen.

De adressen der broeders Vree, Kransen en Van der Lichte vermeld ik hieronder.

Aan den kerkeraad van Amsterdam-Zuid zend ik afschrift van dit schrijven.

Ik heb de eer met hoogachting te zijn,

uw dw. dr en br in Christus,

w. g. H. MARINUS.

Adressen: J. VREE, Baarsstraat 20.
A. KRANSEN, Vlietstraat 20.
J. H. VAN DER LICHTÉ, Veerstraat 16.

Bijlage D.

Amsterdam, 29 April 1925.

*Weleerwaarden zeergeleerden heer dr J. G. Geelkerken,
Amsterdam.*

Waarde heer en broeder.

In opdracht van de voortgezette samenkomst der classicale vergadering, gehouden 22 April l.l., heb ik u mededeeling te doen van het besluit, dat op deze samenkomst is genomen inzake het bezwaarschrift van br H. Marinus, en hetgeen daaruit is voortgevloeid.

Dit besluit luidt aldus:

De classicale vergadering besluit:

1. van dr J. G. Geelkerken in verband met de door hem gegeven verklaring van wat hij predikte, nadere verklaring van zijn gevoelen te vragen, betreffende hetgeen in Genesis 1—3 ons is medegedeeld, opdat blijke, of zijn gevoelen in overeenstemming is met de belijdenisschriften onzer kerken;

2. eene commissie te benoemen om de vragen te formuleeren, die, na door de classis te zijn vastgesteld, aan dr J. G. Geelkerken zullen worden voorgelegd;

3. de behandeling van het protest van br H. Marinus op te schorten, totdat met dr J. G. Geelkerken zal zijn gehandeld en dit aan dezen broeder te berichten;

4. aan dr J. G. Geelkerken en aan den kerkeraad van de gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid van dit besluit mededeeling te doen.

Met broedergroeten en heilbede,

Uw dw.,

Nic. Maesstraat 40.

w. g. B. A. KNOPPERS, *actuarius.*

Bijlage E.

*Weleerwaarden zeergeleerden heer
den heer dr J. G. Geelkerken, Amsterdam.*

Waarde heer en broeder.

In aansluiting op het u toegezonden bericht van het besluit der vergadering der „classis Amsterdam”, gehouden 23 April l.l., heb ik u thans in opdracht der ge-

houden vergadering der classis Amsterdam, 27 Mei, de hier nevensgaande vragen te zenden, die u hierbij uit naam der vergadering worden voorgelegd ter beantwoording.

De vergadering verzoekt u tevens deze vragen *vóór den 6den Juni* schriftelijk te beantwoorden. Dit antwoord wordt ingewacht bij ds J. L. Schouten, 2de Constantijn Huygensstraat 48.

Mocht u samenspreking wenschen over een of ander punt dezer vragen, in opdracht der vergadering is de commissie, die bij deze zaak benoemd is door de classis, daartoe gemachtigd. Het adres is ook hiervoor: ds J. L. Schouten.

Met broederlijke groeten en heilbede,

Uw dw.,

Amsterdam, 27 Mei 1925.

w. g. B. A. KNOPPERS, *actuarius.*

[Volgen de zes vragen; zie: Vragen, mij voorgelegd enz. blzz. 7v. G.]

Bijlage F.

Aan de classis Amsterdam van de gereformeerde kerken in Nederland.

Weleerwaarde en eerwaarde heeren en broeders.

Uw schrijven van 29 April j.l. en dat van 27 Mei d.a.v. werden door mij ontvangen. Ik heb de eer u te herhalen, wat ik reeds vroeger verklaarde, dat ik, overeenkomstig het door mij onderschreven onderteekningsformulier van de dienaren des Woords, te allen tijde bereid en willig ben, aan een om gewichtige oorzaken van nadenken, tot behouding van de eenheid en zuiverheid der leer, door uwe vergadering te stellen eisch, om mij nader te verklaren omtrent eenig artikel van de confessie, den catechismus of de verklaring der nationale synode, te voldoen, behoudens natuurlijk mijn recht van appèl.

Volgens de toelichting van genoemd formulier ben ik hiertoe echter eerst dan gehouden, wanneer ik naar het oordeel uwer vergadering rechtvaardige oorzaak van verdenking zou hebben gegeven. Waar nu uit de mij geworden beide missives niet blijkt, dat uwe vergadering inderdaad zulk een oordeel heeft uitgesproken, zou ik het allereerst op prijs stellen, van u te vernemen, op welken grond of op welke gronden het besluit uwer vergadering, om mij de toegezonden vragen voor te leggen, berust.

Met broedergroet en heilbede,

Uw dw.

Amsterdam, 5 Juni 1925.

w.g. J. G. GEELKERKEN.

Bijlage I.

Den weleerwaarden zeergeleerden heer dr J. G. Geelkerken, Amsterdam.

Waarde heer en broeder.

In opdracht van de vergadering der gereformeerde kerken binnen het ressort der classis Amsterdam, gehouden 17 Juni 1925, heb ik de eer u mede te deelen, in antwoord op uw ingekomen schrijven, gedateerd 16 Juni 1925:

^{1o} dat de vergadering der classis van uwe mededeeling, dat gij protesteert tegen de handelingen der classis, en dat gij in beroep gaat bij de a.s. particuliere synode, nota neemt en daarvan aantekening opneemt in de notulen dezer vergadering;

^{2o} blijktbaar heeft dr J. G. Geelkerken bezwaar tegen het woord „verklaring”.

De vergadering spreekt uit:

a dat er in den loop van de behandeling dezer zaak drie woorden zijn gebruikt: „resumé”, „coupure” en „verklaring”;

b dat volgens de mededeeling der classicale commissie dr Geelkerken bij het afgeven van het schriftelijk stuk betreffende hetgeen hij preekte, zelf heeft verklaard, dat het een „resumé” was van wat hij preekte, weshalve dit woord ook door die classicale commissie in haar rapport is gebruikt, terwijl onder het woord „resumé”

verstaan wordt een *zakelijke* en niet een woordelijke mededeeling van het gesprokene;
c dat later door dr Geelkerken in de classicale vergadering het woord „coupure” is gebruikt, waardoor verstaan wordt niet een *zakelijke*, maar een *woordelijke* weergave van het gesprokene;

d dat dr Geelkerken aan de commissie van prae-advies heeft medegedeeld, dat hij bedoelde preek niet geheel had uitgeschreven, doch van een schets preekte, maar den inhoud daarvan heeft weergegeven;

e dat mitsdien met het oog op de historie het woord „verklaring” moet worden gehandhaafd, welk woord ook is gebruikt in het gedrukte stuk der classis.

3° dat de classicale vergadering verder uitspreekt:

a dat dr Geelkerken wel zegt, dat hij, voorzoover hij hiertoe naar het „onderteekningsformulier” gehouden is de gestelde vragen wil beantwoorden, maar dat hij in gebreke is gebleven dit te doen, wijl wat dr Geelkerken als antwoord geeft geenszins eene beantwoording is van de vragen, die door de classis hem zijn gesteld;

b dat de classis juist op grond van het onderteekningsformulier eene nadere verklaring over art. 4 en 5 der Belijdenis van hem vroeg en daarom de zes vragen aan hem stelde, en dat hij krachtens het onderteekningsformulier tot de beantwoording van al deze vragen gehouden is;

c dat de classis besluit deze uitspraak aan dr Geelkerken mede te deelen en van hem te vragen, dat hij alsnog duidelijk antwoord geve op elke vraag, die hem is voorgelegd, en dat hij dat antwoord schriftelijk indiene aan het adres van ds J. L. Schouten, 2de Constantijn Huygenstraat 48, lid der commissie, die voor deze zaak is gecontinueerd en wel vóór of op den 20sten Juni a.s.

Voor eventueele samenspreking over de vragen kunt gij u wenden tot bedoelde commissie, adres: ds J. L. Schouten.

Namens genoemde vergadering met broedergroeten en heilbede,

Uw dw.

Amsterdam, 17 Juni 1925.

w. g. B. A. KNOPPERS, *actuarius*.

Bijlage K.

Amsterdam, 16 October 1925.

Den weleerwaarden zeergeleerden heer dr J. G. Geelkerken.

Weleerwaarde zeergeleerde heer en broeder.

In opdracht van de particuliere synode der gereformeerde kerken van Noord-Holland, gehouden 16 October 1925, hebben wij u te berichten, dat zij inzake uw protest tegen de handelingen der classis Amsterdam d.d. 22 April, 27 Mei en 17 Juni, het volgende besluit heeft genomen:

I. Uit te spreken, dat het beroep van dr Geelkerken tegen de besluiten der classis Amsterdam, d.d. 22 April, 27 Mei en 17 Juni, omdat deze besluiten, gelijk dr Geelkerken beweert, zoowel „kerkrechtelijk onwettig” als „zedelijk verwerpelijk” zouden zijn, *ongegronde* is;

omdat, wat het „kerkrechtelijk onwettige” aangaat,

a het bezwaar in de wordingsgeschiedenis door dr Geelkerken ontwikkeld, als zou de classis ten onrechte zich in de 2e instantie met de zaak Marinus hebben ingelaten, *ongegronde* is, wijl

1° dr Geelkerken zijn bezwaren motiveert met een onjuiste weergave van het besluit der classis van 10 September en van den inhoud van het tweede schrijven van br Marinus aan de classis;

2° het beroep op art. 31 K. O. niet ter zake is, aangezien art. 30 K. O. hier nog van kracht was, gelijk ook door de deputaten aangewezen is in de gronden door hen genoemd voor het recht der classis om de zaak in 2e instantie te mogen behandelen;

3° dr Geelkerken zelf door de aanvulling van zijn coupure heeft meegewerkt aan de behandeling der zaak in 2de instantie, en metterdaad toen toonde geen kerkrechtelijk bezwaar te hebben;

b er ten volle recht was om dr Geelkerken naar het onderteekningsformulier de bekende vragen te stellen, omdat:

1° de coupure op zich zelf reeds rechtvaardige oorzaak van verdenking gaf;

2° dit nog versterkt werd door de weigering van dr Geelkerken om de gevraagde verklaring „bedoeld noch gezegd” af te leggen;

3° dit recht geenszins is weerlegd door hetgeen door dr Geelkerken is aan-gevoerd onder quod ad I, II en III;

en omdat wat het beweren aangaat, dat de genomen besluiten „zedelijk verwerpelijk” zijn, niet anders kan geconstateerd worden, dan dat de classis tot het uiterste gepoogd heeft tegenover dr Geelkerken geen verdenking uit te spreken maar den weg tot oplossing der kwestie en tot handhaving van zijn „goed gereformeerd zijn” hem zoo gemakkelijk mogelijk te maken, terwijl daarentegen moet geconstateerd worden, dat van de zijde van dr Geelkerken geen blijken zijn gegeven van een zoeken om de bezwaarde broeders weer te winnen, den vrede in zijn kerk te herstellen en onrust in de andere kerken te voorkomen.

II. Van dit besluit aan dr Geelkerken mededeeling te doen en hem tevens een afschrift van dit rapport toe te zenden.

Voorts deelen wij u namens de particuliere synode mede, dat zij besloten heeft de acta der synode, na vaststelling, zoo spoedig mogelijk in den handel te brengen, en in die acta op te nemen de protesten en rapporten in de zaak van dr Geelkerken. Daarom verzoekt de synode u dringend bovengenoemd besluit niet te publiceeren, alvorens de acta der synode verschenen zijn.

Met broedergroete,

namens de particuliere synode voornoemd,

w. g. H. MEIJER,
A. SCHWEITZER, *scribae.*

BIJLAGE XVIIIb.
Art. 138.

PROTESTEN EN VOORSTELLEN VAN DEN KERKE-
RAAD VAN AMSTERDAM-ZUID.

Amsterdam, 7 Januari 1926.

Raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid.

Schrijven betreffende protesten en voorstellen inzake de behan-
deling der zaak-dr J. G. Geelkerken. (Met 8 bijlagen).;

Geliefde broeders in onzen Heere Jezus Christus!

Den wensch uitsprekende, dat onder de leiding van den Heiligen Geest de arbeid uwer vergadering den welstand der gereformeerde kerken moge bevorderen, heeft de raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid de eer, u hierbij ter overweging aan te bieden vier protesten en voorstellen inzake de behandeling der „zaak-dr J. Geelkerken”, waarvoor uwe synode werd samengeroepen:

1° een protest betreffende de wettigheid en de samenstelling uwer vergadering;

2° een voorstel tot onbevoegd-verklaring om te voldoen aan het verzoek der particuliere synodes van Noord-Holland en van Noord-Brabant en Limburg, subsidiair tot afwijzende beschikking op dit verzoek;

3° een protest betreffende de door de particuliere synode van Noord-Holland inzake het bezwaarschrift van den raad tegen de suspectverklaring van dr J. G. Geelkerken genomen beslissing, subsidiair tegen de ingevolge deze suspectverklaring door de classis Amsterdam te zijnen opzichte genomen besluiten;

4° een voorstel betreffende de noodzakelijkheid van nader overweging der inzake Schriftbeschouwing en Schriftuitlegging gerezen vragen, en van aanvulling en herziening van de kerkenordering en het onderteekningsformulier voor de dienaren des Woords.

De overwegingen, die aan deze protesten en voorstellen (waarmede de raad wensch geacht te worden bij uwe synode in beroep te gaan van *alle* desbetreffende besluiten van mindere vergaderingen, die thans bij uwe synode in behandeling zouden kunnen komen) ten grondslag liggen, gelieve u, voorzoover ze niet in de protesten en voorstellen zelve zijn opgenomen, aan te treffen in de erbij behorende memorie van toelichting.

De raad merkt op, dat uit den aard der zaak de sub 2°, 3° en 4° bedoelde protesten en voorstellen alleen gelden voor het geval zijn sub 1° bedoeld protest tegen de wettigheid uwer vergadering ongegrond mocht worden geacht, en de behandeling ervan niet zal kunnen plaats hebben alvorens omtrent de samenstelling uwer vergadering eene beslissing is genomen, terwijl de volgorde van deze behandeling naar zijne meening zou behooren te zijn gelijk door de bijgevoegde cijfers wordt uitgedrukt.

Hij zou het voorts op prijs stellen, indien door u eventueel aan eene door hem aan te wijzen commissie gelegenheid werd geboden, mondeling deze protesten en voorstellen, zoo noodig, nader te adstrueeren of bedenkingen er tegen, zoo mogelijk, te ondervangen.

Eindelijk voegt de raad hier aan toe de mededeeling, dat door hem ter zake werd voldaan aan den door de synode van Dordrecht van 1893 (art. 185) betreffende de uitvoering van artikel 31 der Kerkenordening gestelden eisch.

Uit naam van den raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid:

Dr J. G. GEELKERKEN, *praeses*.
M. DE BRUIN, *l. scriba*.

Aan de buitengewone generale synode der gereformeerde kerken in Nederland, bijeengeroepen te Assen, den 26en Januari 1926.

Bijlage I.

Raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid.

PROTEST betreffende de wettigheid en de samenstelling van de buitengewone generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland, bijeengeroepen te Assen den 26 Januari 1926.

De raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, kennis genomen hebbende van de bijeenroeping eener buitengewone generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland, ter behandeling van „de zaak-dr J. G. Geelkerken in haar geheel”, alsmede van de benoeming van afgevaardigden naar die synode door de particuliere synode van Noord-Holland op 14 October 1925, en van de uitnoodiging van de theologische hoogleeraren der Vrije Universiteit te Amsterdam en van de Theologische School te Kampen als prae-adviseurs, overwegende:

1° dat deze bijeenroeping niet in overeenstemming is met artikel 50 der Kerkenordening, en ook uit anderen hoofde bedenkelijk moet worden geacht;

2° dat de benoeming van afgevaardigden door de particuliere synode van Noord-Holland niet op wettige wijze is geschied en de benoemde afgevaardigden met uitzondering van de secundi-afgevaardigden A. de Boer en D. Wakker, ook in andere hoedanigheid dan die van lid der particuliere synode van Noord-Holland, resp. der classis Amsterdam, *zonder meer*, op onderscheidene manieren in de te behandelen zaak betrokken zijn geweest en daarover hebben geadviseerd en beslist;

3° dat de theologische hoogleeraren reeds over „de zaak in haar geheel” prae-advies hebben uitgebracht aan de classis Amsterdam, welke prae-advies bovendien op éézijdige voorlichting berustte, en de hoogleeraar dr H. H. Kuyper ook nog op andere wijze in de quaestie betrokken is geweest;

besluit:

1° tegen de bijeenroeping eener buitengewone generale synode ter behandeling van „de zaak-dr J. G. Geelkerken in haar geheel” te protesteeren en zijne daarmede verband houdende bezwaren ten opzichte van hare wettigheid en de geldigheid der door haar te nemen besluiten haar voor te leggen;

2° onverminderd het sub 1° vermelde bezwaar:

a de afgevaardigden der particuliere synode van Noord-Holland W. Breukelaar en J. L. Schouten, predikanten, G. van Zeggelaar en H. Bomas, ouderlingen als *leden*,

b de afgevaardigden R. W. de Jong en D. Tom, predikanten, A. de Boer en D. Wakker, ouderlingen, als *plaatsvervangende leden*,

c de hoogleeraren dr G. Ch. Aalders, dr H. Bouwman, dr W. Geesink, dr C. van Gelderen, dr S. Greijdanus, dr F. W. Grosheide, dr V. Hepp, dr T. Hoekstra, dr A. G. Honig, dr H. H. Kuyper, dr J. Ridderbos, met name den op de voorlaatste plaats genoemde, als *prae-adviseurs* der synode te *wraken*.

*Bijlage II.**Raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid.***VOORSTEL tot onbevoegdverklaring om te voldoen aan het verzoek der particuliere synodes van Noord-Holland en van Noord-Brabant en Limburg, om te beslissen, „over de zaak-dr J. G. Geelkerken in haar geheel”, subsidiair tot afwijzende beschikking op dit verzoek.**

De raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, kennis genomen hebbende van het verzoek der particuliere synode van Noord-Holland d.d. 14 October 1925, om ten spoedigste te beslissen „over de zaak-dr J. G. Geelkerken in haar geheel”, benevens van een verzoek der particuliere synode van Noord-Brabant en Limburg d.d. 12 November 1925 van eene soortgelijke strekking, besluit:

onverminderd zijn bezwaar tegen de wettigheid en de samenstelling der generale synode, *haar in overweging te geven*, overeenkomstig bijgaand concept-voorstel, zich te dezer zake *onbevoegd te verklaren, subsidiair* op het verzoek van de particuliere synodes van Noord-Holland en van Noord-Brabant en Limburg *afwijzend te beschikken*.

Concept (behoort bij bijlage II).

De buitengewone generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland, vergaderd te Assen,

kennis genomen hebbende van het verzoek der particuliere synode van Noord-Holland van 14 October 1925, om te beslissen „over de zaak-dr J. G. Geelkerken in haar geheel”, omdat:

a de zaak, die in geding is, de belijdenis en het gezag der Heilige Schrift raakt, en mitsdien van hoog gewicht is, gelijk ook dr J. G. Geelkerken erkent, als hij zegt, dat „diepe problemen” tusschen hem en de classis aanhangig zijn, terwijl tevens deze zaak een algemeen belang betreft, dat allen kerken aangaat;

b de classis en de particuliere synode hiermede zijn in de historische lijn, zooals blijkt uit de behandeling van de zaak der Remonstranten, waarover niet door eenige classis of particuliere synode een beslissing is genomen, maar deze aan de generale synode is overgelaten;

c de beroering, die de zaak-dr J. G. Geelkerken bij de kerken in breeden kring heeft verwekt, gewenscht maakt, dat zoo spoedig als mogelijk is, de generale synode uitspraak doe, waartoe ook de hoogleeraren adviseeren”;

benevens van het verzoek der particuliere synode van Noord-Brabant en Limburg van 12 November 1925 van eene soortgelijke strekking,

(gezien de ingekomen bezwaarschriften en voorstellen te dezer zake),

(gehoord de commissie van prae-advies),

overwegende:

A. ten opzichte van het verzoek der particuliere synode van Noord-Holland:

I. wat betreft het verzoek als zoodanig:

dat uit het verzoek niet blijkt, wat door de particuliere synode van Noord-Holland onder „de zaak-dr J. G. Geelkerken in haar geheel” wordt verstaan, en ook uit de verdere overgelegde stukken dit niet duidelijk is;

dat *wel* uit deze stukken valt op te maken:

1. dat bij de classis Amsterdam door een belijdend lid der kerk van Amsterdam-Zuid een protest werd ingediend betreffende eene klacht over een gedeelte van eene door dr J. G. Geelkerken den 23sten Maart 1924 in de Schinkelkerk over den 3den Zondag gehouden predikatie; maar de behandeling van dit protest door de classis in hare vergadering van 22 April 1925 werd opgeschort, terwijl deze behandeling daarna blijkbaar niet werd voortgezet, *zoodat dit protest moet geacht worden door de classis Amsterdam niet te zijn afgehandeld, en dus, ingevolge artikel 30 der kerkenordening, ook niet door de generale synode in overweging kan worden genomen;*

2. dat hangende de behandeling van dit protest door de classis-Amsterdam in hare vergadering van 22 April 1925 werd uitgesproken „dat de door dr J. G. Geelkerken gegeven verklaring betreffende hetgeen hij predikte „rechtvaardige oorzaak van verdenking” geeft”, en besloten, „in verband met de(ze) door hem gegeven verklaring van wat hij predikte”, op grond van het onderteekeningformulier

voor de dienaren des Woords „nadere verklaring van zijn gevoelen te vragen, betreffende hetgeen in Genesis 1—3 ons is medegedeeld”; dat sindsdien ter uitvoering van dit besluit een-en-ander-maal vragen werden geformuleerd en aan dr Geelkerken voorgelegd; dat deze vragen door dr Geelkerken werden beantwoord en de classis deze antwoorden niet voldoende heeft geoordeeld; maar ook deze zaak door de classis, blijkens haar besluit van 13 October 1925, niet werd afgehandeld, en dus, ingevolge artikel 30 der kerkenordering, ook niet door de generale synode in overweging kan worden genomen;

3. dat zoowel dr Geelkerken als de kerkeraad van Amsterdam-Zuid tegen de sub 2 bedoelde suspect-verklaring van den eerste door de classis bij de particuliere synode van Noord-Holland in beroep zijn gegaan, maar hun bezwaarschriften onmogelijk onder „de zaak-dr J. G. Geelkerken in haar geheel” in het schrijven der particuliere synode van Noord-Holland kunnen zijn begrepen, omdat:

a toen deze synode besloot om de samenroeping eener buitengewone generale synode te verzoeken, zij harerzijds reeds zelve met de behandeling van die bezwaarschriften een begin had gemaakt en ze dus *niet* aan de generale synode overliet, zooals ze met „de zaak-dr J. G. Geelkerken in haar geheel” blijkens haar besluit wilde doen;

b de particuliere synode deze bezwaarschriften toen nog niet afgehandeld had, zoodat op *dat* tijdstip eene verwijzing naar eene generale synode op haar eigen standpunt zeker *ontijdig* zou zijn geweest;

c de *beslissing* erover, die ze daarna inderdaad nam, ten overvloede aantoonde, dat zulk eene verwijzing niet in hare bedoeling kan hebben gelegen;

II. *wat betreft de tot staving van het verzoek aangevoerde gronden:*

a *quod ad a:* daargelaten dat de daar bedoelde woorden van dr J. G. Geelkerken blijkens het verband niet inhouden wat classis en particuliere synode eruit afleiden, de hier aangevoerde grond niet opgaat, omdat:

1. door dr Geelkerken en den kerkeraad van Amsterdam-Zuid ten stelligste wordt ontkend, dat de zaak, die in geding is, de belijdenis en het gezag der Heilige Schrift raakt, en door de classis en de particuliere synode niet werd bewezen, dat deze ontkenning ongegrond is;

2. al zou zij inderdaad de belijdenis en het gezag der Heilige Schrift raken, dit nog geen reden zijn kan om in strijd met artikel 30 der kerkenordering haar door eene meerdere vergadering te doen behandelen, terwijl zij in de mindere nog niet afgehandeld werd;

3. wat aan het slot daarnevens als bijkomende grond nog wordt aangevoerd: „dat deze zaak een algemeen belang betreft, dat allen kerken aangaat”, daargelaten, dat dit geenszins volkomen hetzelfde uitdrukt als de hier blijkbaar bedoelde exceptie van art. 30 der kerkenordering, dat *wel* rechtstreeks op de meerdere vergaderingen mag worden behandeld „’t gene . . . dat tot de kerken der meerdere vergaderingen in ’t gemeen behoort”, al evenmin van kracht is, omdat:

a wat „tot de kerken der meerdere vergadering in ’t gemeen behoort”, ook *daar alleen* aan de orde kan komen en dus de classis, door op verschillende vergaderingen de quaestie te behandelen, zelve heeft erkend, dat ze niet „tot de kerken der meerdere vergadering in ’t gemeen behoort”;

b zoowel de klacht van br Marinus als de suspectverklaring inderdaad *niet* zijn zaken, die rechtstreeks „tot de kerken der meerdere vergaderingen in ’t gemeen” behooren, doch veeleer eerst op de mindere, waar ze aan de orde kwamen, moeten zijn afgehandeld om op de meerdere te kunnen komen;

b *quod ad b:* dat aan het hier aangevoerde evenmin een geldig motief kan worden ontleend, omdat:

1. hoezeer het goed is op de historische lijn te letten, deze toch niet zondermeer als normatief mag worden beschouwd;

2. de omstandigheden ten tijde der synode van Dordrecht geheel anders waren dan thans; en met name het onderteekningsformulier voor de dienaren des Woords in den tegenwoordigen vorm nog niet bestond;

3. de overeenkomst tusschen „de zaak-Geelkerken in haar geheel” en „de zaak der Remonstranten” niet is aangetoond, en niet aangetoond kan worden, omdat zij niet bestaat;

4. het niet juist is, dat door geen enkele classis of particuliere synode in de zaak der Remonstranten eene beslissing werd genomen;

c *quod ad c:* dat eindelijk ook deze grond onvoldoende moet worden geacht, wijl:

1. daargelaten of inderdaad bij de kerken in breeden kring beroering is gewekt, deze beroering veeleer moet worden toegeschreven aan de wijze, waarop de classis deze zaak heeft behandeld, dan aan haren wezenlijken inhoud;

2. steeds meer gebleken is, dat de kerken in breeden kring zelfs niet goed weten, waarover eigenlijk het geschil loopt;

3. ook al zou inderdaad de zaak zelve beroering hebben verwekt, dat toch wel nooit een grond op kan leveren, om bij hare behandeling van den door de kerken-ordening aangegeven weg af te wijken;

d dat eindelijk ook de opmerking, dat „de hoogleeraren adviseeren” tot een uitspraak door de generale synode niet als grond kan dienen:

1. omdat dit advies zich, wat dit punt aangaat, alleen beroept op het „gewicht der zaak” wat reeds daarom weer geen voldoende motief zijn kan, om haar rechtstreeks op de generale synode te brengen, wijl dit dan met *alle* gewichtige zaken zou moeten geschieden;

2. het advies, blijkens hetgeen door de theologische hoogleeraren der Vrije Universiteit aan den kerkeraad van Amsterdam-Zuid is bericht, een eenzijdig karakter draagt en niet onwaarschijnlijk anders zou hebben geluid, wanneer ook dr Geelkerken en de kerkeraad van Amsterdam-Zuid nadere inlichtingen hadden kunnen verstrekken;

3. een advies van theologische hoogleeraren de generale synode nimmer van hare eigen verantwoordelijkheid kan ontslaan, en het met deze verantwoordelijkheid onvereinigbaar zijn zou, wanneer zij een niet duidelijk omschreven zaak behandelde, die niet langs den wettigen weg bij haar aanhangig is gemaakt;

4. eindelijk het besluit der classis inderdaad geenszins door de bewoordingen van het advies der hoogleeraren wordt gedekt, aangezien door de classis aan dr Geelkerken niet opnieuw vragen waren voorgelegd, en dus dr Geelkerken ook niet opnieuw in gebreke kan zijn gebleven, deze vragen te beantwoorden, of naar het gevoelen van de classis onvoldoende antwoorden kan hebben gegeven;

B. ten opzichte van het verzoek der particuliere synode van Noord-Brabant en Limburg:

dat — in het midden gelaten de vraag, of dit verzoek zich geheel dekt met dat der particuliere synode van Noord-Holland, daar de particuliere synode van Noord-Brabant en Limburg uitdrukkelijk eene *buitengewone* generale synode verlangt, en niet spreekt van een uitspraak, maar van eene *oplossing* — zij evenmin van „de zaak van dr Geelkerken”, die deze synode door de generale synode behandeld wenscht te zien, eene omschrijving geeft, en zich tot staving van haar verzoek wel beroept op de noodzakelijkheid, maar in gebreke blijft, deze noodzakelijkheid aan te toonen, en dit ook reeds daarom moeilijk doen kon, omdat, toen ze haar besluit nam, de acta der particuliere synode van Noord-Holland nog niet waren verschenen;

overwegende voorts, dat, in verband met het bij haar aanhangig gemaakte beroep van dr Geelkerken en van den kerkeraad van Amsterdam-Zuid tegen de suspect-verklaring van den eerste, ook wanneer het verzoek der particuliere synodes van Noord-Holland en van Noord-Brabant en Limburg onontvankelijk wordt verklaard, datgene wat in deze quaestie tot de competentie der generale synode behoort, door haar kan worden behandeld,

besluit:

uit te spreken, dat zij zich tot haar leedwezen *onbevoegd* acht, aan het verzoek der particuliere synodes van Noord-Holland en van Noord-Brabant en Limburg te voldoen.

Bijlage III.

Raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid.

PROTEST betreffende de door de particuliere synode van Noord-Holland in zake het bezwaarschrift van den raad tegen de suspect-verklaring van dr J. G. Geelkerken genomen beslissing, subsidair tegen de in gevolge deze suspect-verklaring door de classis Amsterdam te zijnen opzichte genomen besluiten.

De raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, kennis genomen hebbende van het besluit der particuliere synode van Noord-Holland d.d. 16 October 1925, om zijn verzet tegen de suspect-verklaring van dr J. G. Geelkerken ongegrond te verklaren,

overwegende, dat de gronden, waarop de beslissing der particuliere synode van Noord-Holland blijkens dit besluit berust, voor zoover ze niet feitelijk onjuist zijn, in elk geval ontoereikend moet worden geacht,

besluit:

onverminderd zijn bezwaar tegen de wettigheid en de samenstelling der buitengewone generale synode,

bij haar tegen dit besluit *in beroep te gaan*, subsidiair *te protesteeren* tegen de ingevolge de suspect-verklaring van dr J. G. Geelkerken ten opzichte van dezen genomen besluiten der classis Amsterdam van 17 Juni, 8 en 15 Juli, 9 en 23 September, en 13 October 1925.

Bijlage IV.

Raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid.

VOORSTEL betreffende de noodzakelijkheid van nadere overweging der inzake Schriftbeschouwing en Schriftuitlegging gerezen vragen, en van aanvulling en herziening van de kerkenordening en het onderteekingsformulier voor de dienaren des Woords.

De raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, overwegende, dat met name uit hetgeen in den laatsten tijd in verband met de behandeling van de tegen dr J. G. Geelkerken inzake eene predikatie over Zondag III van den Heidelbergischen Catechismus ingebrachte klacht aan het licht is getreden, duidelijk is gebleken, dat in den boezem der gereformeerde kerken over onderscheidene inzake Schriftbeschouwing en Schriftuitlegging gerezen vragen geen eenstemmigheid bestaat, en nadere overweging dier vragen noodzakelijk moet worden geacht, en dat de thans vigeerende kerkenordening en het onderteekingsformulier voor de dienaren des Woords op belangrijke punten onduidelijkheden en leemten blijken te bevatten, die een aanvulling en herziening dringend gewenscht schijnen te maken,

besluit:

aan de buitengewone generale synode, onverminderd zijn bezwaar tegen hare wettigheid en hare samenstelling, *te verzoeken* :

1. deputaten te benoemen, aan wie wordt opgedragen te overwegen in hoeverre de in de eerste overweging bedoelde vraagstukken herziening of uitbreiding der belijdenisschriften wenschelijk maken, c.q. deze opdracht te verstrekken aan de deputaten voor den uitbouw der belijdenis, die op de generale synode van Leeuwarden van 1920 werden aangewezen;

2. deputaten te benoemen, aan wie wordt opgedragen te overwegen, in hoeverre aanvulling en herziening van de kerkenordening en van het onderteekingsformulier voor de dienaren des Woords, in verband met de door de onderhavige procedure aan het licht getreden onduidelijkheden en leemten daarin, wenschelijk is.

Bijlage V.

Raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid.

MEMORIE VAN TOELICHTING bij de voorstellen en protesten inzake de behandeling van „de zaak-dr J. G. Geelkerken”. Inleiding.

Behoort bij bijlagen I—IV.

Alvorens op de door hem bij uwe vergadering aanhangig gemaakte protesten en voorstellen de noodzakelijke schriftelijke toelichting te geven, veroorlooft de raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid zich, bij wijze van inleiding, eene enkele opmerking te maken van meer algemeen aard.

I. Wanneer de raad tegen de *bijeenroeping uwer vergadering* zeer ernstige bedenkingen heeft, dan mag de oorzaak van deze bedenkingen geenszins gezocht worden in vrees voor den persoon van zijn predikant.

Reeds in zijne missive van 16 April 1925 aan de classis Amsterdam, wier strekking was om die classis te waarschuwen tegen het aanhangig advies van deputaten ad art. 49, om in de weigering van dr Geelkerken de door de classicale vergadering gevraagde verklaring af te leggen, de reden aanwezig te achten van hem (op grond van het onderteekingsformulier voor de dienaren des Woords) „een nadere verklaring te vragen van zijn gevoelen betreffende de feiten, die in Genesis 1—3 ons zijn medegedeeld”, — dus nog vóór de bekende zwenking van

deputaten, waarvan hun voorstel van 22 April het gevolg was — schreef de raad: „Voor den persoon van zijn predikant is hij niet bevreesd; diens trouw aan de gereformeerde belijdenis staat voor hem boven allen twijfel”.

„Wanneer na een optreden van tien jaren tegen iemand, die zijn gevoelens niet onder stoelen en banken pleegt te steken, niet anders kan worden aangevoerd dan dat hij in eene Catechismusprediking over een gedeelte der Schrift opvattingen heeft verkondigd, die „voor afwijkende gevoelens ruimte laten”, dan kan het niet anders of de ongegrondheid der verdenking zal tenslotte moeten worden erkend”.

Wanneer dr Geelkerken zich niet ten volle stelde op het standpunt der gereformeerde belijdenis en niet in de bediening des Woords in de gereformeerde kerken zijne goddelijke roeping zag, dan zouden de moeilijkheden en verdachtmakingen, die hij in die kerken moet ondervinden, hem ongetwijfeld reeds lang er toe gebracht hebben, om voor de, gelijk hij het in zijne eerste predikatie mededeelde, reeds als jong knaapje gekoesterde begeerte, het licht des evangelies te ontsteken, op andere wijze vervulling te zoeken; en met zijne wel zeer bijzondere gaven zou hem dat ongetwijfeld gemakkelijk zijn gevallen. Nog eerst eenige maanden geleden had hij zich aan alle beslommeringen kunnen onttrekken, door de hem namens de Indische deputaten met aandrang aangeboden positie van legerpredikant in Nederlandsch-Indië te aanvaarden, of te voldoen aan het verzoek, om onder de Weensche arbeidersbevolking voor het Koninkrijk Gods werkzaam te zijn. En dat hij in ons land zelf buiten de gereformeerde kerken voor menigen arbeid in het Koninkrijk Gods met open armen zou worden ontvangen, zal wel bij niemand aan twijfel onderhevig zijn.

Dat dr Geelkerken niettegenstaande alles aan dergelijke stemmen geen gehoor heeft gegeven, laat zich bij hem — wat men ook anders gezegd moge hebben — slechts op één wijze verklaren: dat hij gedreven wordt door liefde tot de gereformeerde belijdenis en in de verkondiging van het evangelie overeenkomstig die belijdenis zijne „levensbestemming” ziet verwezenlijkt.

„Geliefden! het is door 's Heeren goedheid de roem onzer oude, vaderlandsche, gereformeerde kerken”, — zoo sprak hij enkele uren, nadat één van de leden uwer vergadering hem nu weldra vijftien jaar terug in zijn ambt had bevestigd — „dat zij dit evangelie der genade van God, dit evangelie van Paulus — wat zeg ik? — dit evangelie van Jezus Christus en den God der genade zelve, het diepst hebben doorgedacht, het veelzijdigst hebben toegepast, onverzwakt hebben gepredikt en volstandig hebben beleeden. Voor het handhaven der prediking van dit evangelie der vrije, goddelijke genade, in haar zuiverheid, in haar rijkdom, in haar uitsluitend recht in Christus' kerk, hebben zij de eeuwen door — en ook nog de vorige eeuw en onze eigen tijd gewaagden er van — gewillig goed en bloed, smaad en schade over gehad”.

„Het is mij een eer zulk een gereformeerde kerk te dienen. Alle kerkisme verfoel ik. Het gebrekkige van alle menschelijke pogingen tot kerk-zuivering en kerk-volmaking zie ik. De gaven Gods, aan andere deelen van Christus' kerk geschonken, wensch ik niet te miskennen. Gaarne zal ik christelijke gemeenschap oefenen met allen, die den Heere Jezus liefhebben in onverderfelijke, en den dag zal ik zegenen, die ook meerdere *kerkelijke* eenheid schenkt aan allen, die het evangelie van Gods genade belijden en beleven. Doch verwacht van mij geen andere prediking dan die van Paulus. Iets anders te verkondigen dan de blijde boodschap der vrije, algenoegzame, zaligmakende genade Gods in Christus *kan en wil ik niet*”.

En wederom: „dezen *dienst* „van den Heere Jezus ontvangen” gevoel „ook ik als mijn *loop*”. *Dat* is mijn levensbestemming; *dat* is mijn levensaanleg; *daarheen* wijst mijn levensgang tot op dit oogenblik: te betuigen het evangelie. Ik *kan* en *wil* niet anders. Wat heden mij gebeurt is de aanvankelijke vervulling eener levensverwachting, die nooit gestorven is in het diepst mijner ziel”.

Nu deze dienaar van Christus, gelijk hij het betuigde, met inwendige en uitwendige roeping „wettig van God geroepen tot dezen heiligen dienst”, voor de kerken, waar hij arbeidde, blijkbaar een zóo groot gevaar wordt geacht, dat zelfs een buitengewone generale synode moest bijeenkomen om over zijne „zaak” te oordeelen, *voelt de raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid zich allereerst gedrongen, tegenover uwe vergadering plechtig te verklaren, dat naar zijn gevoelen dr Geelkerken steeds getrouw is geweest in zijnen heiligen dienst en overeenkomstig het program, voor Epe's kerk ontvouwd, ook in de gemeente van Amsterdam-Zuid al deze jaren heeft gearbeid met meer dan gewone toewijding en met rijken zegen.*

En daartegenover acht de raad, nu tot het ontstaan van het conflict, voor welks berechting uwe vergadering werd samengeroepen, den stoot gaf de klacht van een

broeder, die hem beschuldigde van „onachtzaamheid”, beschuldigde „niet naar den eisch der ambtelijke roeping te hebben gehoord naar wat in de prediking werd verkondigd”, het *in de tweede plaats* noodig, aan uwe vergadering eigener beweging de nadrukkelijke verzekering te geven, dat hij ook in deze zaak de hem krachtens zijn ambt opgelegde verplichting is nagekomen, en hij, hoezeer zich aan dr Geelkerken door een omgang en samenwerking van meer dan tien jaren met banden van liefde en eerbied gebonden voelend, toch zich niet tot diens verdediging zou hebben opgemaakt, indien hij omtrent de zuiverheid van zijne evangelie-verkondiging ook maar eenigen twijfel had gekoesterd.

De bedenkingen van den raad tegen het bijeenroepen uwer synode, die hem nopen zijne kerkrechtelijke bezwaren daartegen u voor te leggen, vinden hun innerlijken grond in eene overweging van geheel anderen aard: *de overweging, dat volgens zijn oordeel deze bijeenroeping voor den welstand der gereformeerde kerken moeilijk bevorderlijk kan worden geacht*. En dit wel om tweeërlei reden.

In de *eerste* plaats is er, gelijk de raad in zijn schrijven van 10 November 1925 aan de particuliere synode van Noord-Brabant en Limburg uiteenzette, „door allerlei factoren één sfeer van vooringenomenheid en vooroordeel geschapen, die het voor eene binnen zóó korten tijd samenkomende synode bijkans onmogelijk maakt, onpartijdig te beslissen en dus recht te doen. Het gevaar is niet denkbeeldig, dat allerlei persoonlijke zaken in het geding zullen worden gebracht, en ook de objectieve quaesties in het licht hiervan zullen worden gezien...”. Dat dit eerder te zwak dan te sterk was gesproken, wordt door hetgeen sindsdien geschreven en gebeurd is afdoende bewezen. De raad behoeft slechts te herinneren aan de uitingen in leidende kerkelijke organen als „De Heraut” en „De Reformatie”, aan de wijze, waarop de afvaardiging der particuliere synode van Noord-Holland werd samengesteld, aan het semi-officiële vlugschrift van den actuaire der classis Amsterdam, tegen welks vele onjuiste of eenzijdige mededeelingen en voorstellingen de raad ook op deze plaats een ernstig protest te meer gerechvaardigd acht, waar de schrijver, schoon min of meer ambtelijk en „niet zonder... voorkennis” van deputaten optredend, niet schroomt, op lichtvaardige wijze zelfs over de interne aangelegenheden van den raad te oordeelen.

Daarbij komt nu echter eene tweede, meer *objectieve* overweging, die in de te behandelen materie zelve is gelegen. Het is een bekend feit, dat met name in de laatste jaren er meer dan één vraagstuk naar voren is gekomen, waarover in den boezem der gereformeerde kerken geen eenstemmigheid heerscht; en onder deze vraagstukken zijn er ongetwijfeld, die niet buiten de confessie omgaan: „ook daar”, aldus uitte zich reeds in 1921 de hoogleraar Anema¹⁾, „— men denke maar eens aan art. 36 — (is) wel eeuwenlang als beginsel beschouwd wat later is gebleken niet anders dan een dwaling te zijn geweest, ontstaan onder den invloed van historische omstandigheden, die veel verklaren, maar daarom nog niet goedmaken. Er zijn meer artikelen onzer belijdenis, die naar veler meening wegens meer of minder onjuistheid of onvolledigheid, herziening behoeven”.

Op zich zelf ligt in zoodanig verschil, als het niet *fundamenteele* beginselen raakt, niets verontrustends. Veeleer kan het integendeel een symptoom zijn van meelevens en nadenken.

„Elk kerkverband” — aldus dr A. Kuyper, toen hij zich in „De Heraut” van 10 November 1895 verweerde tegen „van zekere zijde” opgaande stemmen, die „bezwaaar maakten „tegen enkele uitdrukkingen, zegswijzen of voorstellingen”, door hem „over eenige godgeleerde stoffen door den druk gemeen gemaakt”, uitingen, die een enkele zelfs van oordeel deden zijn, „dat de *ouderlingen* hierop behooren toe te zien”²⁾, — „(elk kerkverband) rust op zeker kerkelijk akkoord, en *bindt derhalve alleen in zooverre, als dit akkoord een band aanwijst*”³⁾.

„Een eenparigheid van gevoelen, die zich tot alle punten in den omtrek, en zelfs tot de wijze van uitdrukking uitstrekt, is in de kerk op aarde nimmer bedoeld noch bereikt.

„Steeds hebben de kerken begrepen, dat er stukken waren, waarvan in geen geval tweeërlei meening kon worden toegelaten; maar ook dat over andere stukken nog niet dat volle, heldere licht was opgegaan, hetwelk den één recht zou geven om den ander uit te sluiten.

„We behoeven slechts aan de supralapsariërs en infralapsariërs te herinneren,

¹⁾ Onze tijd en onze roeping. Een woord aan ons gereformeerde volk.

²⁾ Op deze zaak wordt ook gewezen in het dezerzijds met veel waardeering ontvangen vlugschrift van ds C. B. Bavinck c.s.: „Ons aller moeder”, bl. 6 vlg.

³⁾ Cursiveering van ons.

om duidelijk te maken, hoe ook onze gereformeerde kerken zelfs op lang niet zoo onbeduidende punten tweeërlei meening hebben vrijgelaten.

„Evenzoo was het met het geschild der Voetianen en Coccejanen.

„En zoo is het ook nu nog op tal van punten, waaromtrent lang niet allen eenstemmig denken, en waarover toch de kerken nooit een beslissend oordeel geveld hebben”¹⁾.

Dat tot die vraagstukken ook dat der Schriftbeschouwing moet worden gerekend, laat zich voor wie eenigermate op de hoogte is evenmin in twijfel trekken: kan men naar buiten toe tegenover de ethische en de moderne zienswijze het onderscheidende van de gereformeerde opvatting met voldoende duidelijkheid aangeven, binnen den kring van hen die gereformeerd denken zijn ten opzichte van dit punt de meeningen nog geenszins gelijk en wordt de behoefte aan voortgezet onderzoek door velen gevoeld.

Niet door het optreden van dr Geelkerken — gelijk de classis Amsterdam in haar schrijven van 13 October 1925 aan de particuliere synode van Noord-Holland schijnt te willen zeggen —, maar veeleer tengevolge van de handelwijze dier classis zelve is dit reeds lang bestaande vraagstuk met allerlei wat zich daar omheen groepeerft, thans min of meer acuut geworden. Om dit duidelijk te maken, is het voldoende, te wijzen op het „hoogst ernstig verzoek”, waarmee dr J. P. de Gaay Fortman en zijne mede-onderteekenaars, beoefenaars der christelijke wetenschap van een goeden gereformeerden naam, zich tot uwe vergadering gewend hebben.

In verband nu met den gang der gebeurtenissen inzake het geding, waarvoor uwe vergadering werd bijeengeroepen, schuilt hierin een niet gering gevaar: het gevaar n.l., dat ten opzichte van dit vraagstuk onder den drang der omstandigheden eene als definitief bedoelde beslissing zal worden genomen, niet slechts in een sfeer die daarvoor niet geschikt is, maar ook *zonder dat het vraagstuk zelve genoegzaam doorgedacht en van alle kanten werd bezien*.

Tegen een dergelijke mogelijkheid waarschuwde dr A. Kuyper reeds in het zoeven vermelde artikel: „Natuurlijk” — zoo vervolgt hij na de hiervóór aangehaalde woorden — „betwist niemand, dat de kerken desverreicht niet het recht zouden bezitten, om allengs op een of meer van zulke punten tot *nadere* formulering der belijdenis te komen.

„Komen eenmaal, onder Gods genade, onze kerken weer tot hooger geestelijken bloei, dan zal dat o.i. op meer dan één punt zelfs *moeten* geschieden.

„Dan echter zal het onderwerp, waarmee zulk een punt in verband staat, in zijn geheel moeten overzien worden, en zal het kerkelijk oordeel eerst kunnen volgen, nadat over zulk een onderwerp genoegzaam licht is verspreid, zoodat de verschillende inzichten in goede orde en in juiste formulering tegenover elkander zijn komen te staan”¹⁾.

Dat in den loop der kerkhistorie niet steeds overeenkomstig dezen voortreffelijken stelregel werd gehandeld, blijkt ook uit hetgeen dezelfde auteur zegt in het hoofdstuk van zijne „Encyclopaedie der heilige godgeleerdheid”, dat een overzicht geeft over „de geschiedenis der theologie”²⁾:

„Toen” — zoo heet het daar — „... in het westen Rome’s overwicht steeds beslissender afmetingen aannam, ging (in de oude kerk n.l.) het onderscheid tusschen „heretische afdoling” en „vershil van richting onder de orthodoxen” allengs geheel te loor. Alle vershil werd met leede oogen aangezien. Eenheid in den meest absoluten zin was het parool geworden. En toen het eenmaal gelukt was, die eenheid als buit weg te dragen, *scheen het veel eenvoudiger die eenheid voortaan door kerkelijke uitspraken dan door theologischen strijd te handhaven*¹⁾. De theologie „hatte ihre Schuldigkeit gethan”, thans zou de kerk aan het woord komen. *Niet in de theologie, maar in de hiërarchie schuilt reeds in de 6e eeuw de eigenlijke kracht, die het christelijke levensbeginsel moet handhaven*”¹⁾.

En in de volgende paragraaf:

„De kerk drukte met haar zich ongemerkt vormende orthodoxie *te sterk*¹⁾ op het geestesleven; *geen strijd werd wetenschappelijk uitgestreden, maar, na korte tegensparteling, telkens afgesneden door de autoriteit van kerkelijke vergaderingen*”¹⁾.

Dat dit gevaar ook in de kerken der reformatie blijkens de „les der historie” moet worden gevreesd, leert de opmerking van dr Bavinck in zijn overzicht der geschiedenis der gereformeerde dogmatiek³⁾ inzake de behandeling van de dogmatiek in de gereformeerde kerken in de 17e eeuw:

„De traditie werd eene macht. Niet alleen de Schrift, maar ook de belijdenis, ja zelfs de dogmatische behandeling kreeg een onaantastbare autoriteit en deed

1) Cursiveering van ons.

2) II², 1909, p. 592 vlgg. (Hoofdstuk V); blz. 607 en 608.

3) Gereformeerde dogmatiek I², 1906, blz. 178.

Cameron de klacht slaken, dat men in de leer niet afwijken kon „van degenen die geacht waren pilaren te zijn”¹⁾ zonder vervolgd te worden”.

Het juiste beginsel wordt daartegenover door dezen schrijver elders²⁾ aldus aangegeven:

„De kerk kan wel getuigen van het Woord, maar het Woord staat boven haar. Zij kan niemand het geloof aan het Woord Gods in het hart schenken. Dat kan het Woord Gods alleen door zichzelf en de kracht des Heiligen Geestes En reeds daardoor alleen blijkt de kerk beneden de Schrift te staan. Daarom kan de kerk en kunnen de geloovigen de inspiratie, autoriteit en canoniciteit van de Schrift uit haar zelve leeren kennen, maar zij kunnen deze nooit eigenmachtig afkondigen en vaststellen. *De hervorming heeft liever eenige onzekerheid gewild dan eene gewisheid, die alleen door eene willekeurige beslissing der kerk werd verkregen*³⁾. Want de Schrift geeft inderdaad nergens een catalogus van de boeken die zij bevat. Over sommige boeken is er in de oudste christelijke kerk en ook later verschil van meening geweest. De tekst bezit niet die integritas, welke ook luthersche en gereformeerde theologen zoo gaarne wenschten. Maar desniettemin heeft de reformatie de autopistie der Schrift tegenover de aanspraken van Rome gehandhaafd, de kerk ondergeschikt gemaakt aan het Woord Gods, en *daardoor de vrijheid van den christen gered*”³⁾.

De raad vertrouwt, dat na deze eenigszins breedvoerige aanhalingen van de groote theologen, die in de kracht Gods zooveel tot den bloei der gereformeerde kerken hebben bijgedragen, het u duidelijk zal wezen, dat het niet slechts formeele bezwaren zijn, die hem tot een protest tegen de bijeenroeping van uwe vergadering nopen: wat hem drijft, is vóór alles de vrees van eene tegen het wezen van het gereformeerde christendom ingaande beknotting der thans meer dan ooit noodzakelijke vrijheid, die door den drang der omstandigheden van die bijeenroeping het gevolg zou kunnen zijn. Hij moge zijne uiteenzettingen ten opzichte van dit punt besluiten met een herhaling van hetgeen hij daaromtrent opmerkte in zijn hiervóór vermeld schrijven aan de particuliere synode van Noord-Brabant en Limburg:

„In elk geval getuigt het niet van veel inzicht, wanneer men meent, dat eene buitengewone synode aan de (naar het heet, heerschende) onrust en beroering een einde zal maken, en is integendeel niet uitgesloten, dat zij ze zal vergrooten.

„De kerkeraad ziet met smart en met vrees voor den bloei der gereformeerde kerken in ons vaderland de mogelijke gevolgen.

„Wat naar zijn gevoelen allereerst noodig schijnt, is rustige arbeid, met wederkeerige waardeering, eenheid in het noodzakelijke, vrijheid in het bijkomstige. Door de objectiveering van een veelszins persoonlijk geschil, dreigt deze arbeid, indien God het niet verhoedt, voor langen tijd te worden belemmerd en de vrucht van het zoo zegenrijke werk van mannen als Kuyper en Bavinck ten deele weer verloren te gaan”.

Zoo is de vraag van de wettigheid uwer vergadering niet eene zaak van ondergeschikt belang, maar integendeel zoowel voor het heden als voor de toekomst van de grootste beteekenis.

Geve de Heere uwe vergadering wijsheid, opdat het dreigende gevaar alsnog worde afgewend.

II. Waarom in de tweede plaats de raad van meening is, subsidiair zijne bezwaren tegen de *samenstelling* uwer vergadering u te moeten voorleggen, schijnt zonder meer duidelijk. Uwe vergadering is niet een hooger bestuur: „classicaal en provinciaal of ook synodaal kerkbestuur kennen de gereformeerden niet”⁴⁾. „Naar gereformeerd kerkrecht bestuurt de kerkeraad in den naam van Christus, en alleen onderworpen aan het Woord Gods, de plaatselijke kerken. Wel vereenigen deze plaatselijke kerken zich in onderling verband en komen zij samen in classes en synoden, maar deze meerdere vergaderingen zijn slechts bijeenkomsten der kerken, waarin *zij zelve*⁵⁾ samen beraden, onderling regelen en besluiten, en elkander van advies dienen”⁵⁾. Het is derhalve streng genomen de plicht van elke kerk, zoover zij dit vermag, te waken tegen alles wat met de hoogheid of de zuiverheid

¹⁾ Galat. 2 : 9; in het citaat staat de Grieksche tekst.

²⁾ a.w. blz. 484.

³⁾ Cursiveering van ons.

⁴⁾ P. Biesterveld en dr. H. H. Kuyper, Kerkelijk handboekje, 1905, p. XVI.

⁵⁾ Dr. J. G. Geelkerken: Ter gedachtenis, III: Predikatie over Psalm 126 : 3—6, uitgesproken op 30 November 1913, ter herinnering aan het herstel der gereformeerde kerk van Epe, blz. 35.

van uwe vergadering haar in strijd zou schijnen, of te kort zou doen aan de innerlijke waardij en de kracht van hare besluiten; inzonderheid ligt zulks echter op den weg der kerk, die bij eene zoodanige beslissing rechtstreeks betrokken is.

III. Ten opzichte van het voorstel tot *onbevoegdverklaring* geldt iets dergelijks. Het is weer niet slechts een zaak van *formeel* belang, dat aan de bepaling der kerkenordening: „In meerdere vergaderingen zal men niet handelen dan 't gene dat in mindere niet heeft afgehandeld kunnen worden of dat tot de kerken der meerdere vergadering in 't gemeen behoort” — streng de hand wordt gehouden; want afwijking van die bepaling moet noodzakelijk tot hiërarchie voeren, tot „regeering” der hoogere besturen, en dus tot strijd met een van de meest kenmerkende beginselen van het gereformeerde kerkrecht. Want immers: „*De Gereformeerden gaan uit van de plaatselijke kerk. En dit vloeit voort uit hun leer van het wezen der kerk*”¹⁾). Wanneer men dus met een beroep op de leuze: „het welzijn der kerk is de hoogste wet”, willekeurig de zoeven genoemde bepaling op zij zet, dan tast men daarmede de kerkenordening *in haar wezen* aan en maakt een gereformeerd kerkverband feitelijk onmogelijk.

Wie echter — om met mr Van Proosdij te spreken²⁾ — „al dat recht” zouden achten *minder* waard te zijn dan eene „juiste beantwoording van dogmatische en exegetische vragen”, dien wijst de raad op de door dezen jurist aangehaalde uitspraak van den hoogleeraar Rutgers:

„Daar is nu eenmaal eene opvatting van den „geest des evangelies”, die het met die wetenschap (van het kerkrecht) niet goed vinden kan, en die uit een valsch begrip van recht en van liefde, of wel uit een ziekelijk vooruitloopen op hemelsche toestanden, haar alleen nog maar toelaat als een soort van noodzakelijk kwaad. Laat dat kwaad, zoo is dan natuurlijk de slotsom, tot een minimum worden ingekort. Laat het kerkrecht, als het zijn moet, nog worden meegeteld; maar laat dit er bij op den voorgrond staan: In de christelijke kerk hoort het eigenlijk niet thuis; wat daar thuis hoort en heerschen moet, dat is niet het recht, maar de liefde; en al moet er ook natuurlijk orde en regel zijn, met de vroomheid heeft die waarlijk toch niet te maken; „als maar ieder zich voegt, en desnoods wat toegeeft, dan is dat wel het best voor den bloei der kerk”.

„*Als er altijd zoo gedacht en gehandeld was, zou het met de kerk allertreurigst gesteld zijn*”³⁾. Om maar iets te noemen: het zou dan wel nooit gekomen zijn tot de kerkhervorming der 16e eeuw”. —

„Zoo moet het duidelijk zijn voor ieder, die zien wil” — schreef dr van Es in de Leeuwarder Kerkbode van 28 November j.l. — „dat de weg, waarin men de zaak-Geelkerken opdringt, op niets anders dan op verwarring en bespotting van onze kerken kan uitloopen. En kunnen we onze kerken niet met genoeg ernst en aandrang tot haastigen terugkeer manen”.

Dring die vermaning door in uwe vergadering!

IV. Het protest tegen de handhaving van de suspectverklaring van dr Geelkerken door de particuliere synode van Noord-Holland — eene handhaving, die voor den kerkeraad wellicht niet minder grievend is dan voor dr Geelkerken zelve, behoeft evenmin rechtvaardiging als het laatste voorstel, dat door den raad bij u ahangig werd gemaakt.

Op deze meer algemeene beschouwingen moge thans nog eene summiere toelichting van de afzonderlijke voorstellen volgen.

Bijlage VI.

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Protest betreffende de wettigheid en de samenstelling der synode.

Behoort bij bijlage II.

1. De samenroeping eener bijzondere synode ter behandeling van een conflict tusschen een predikant met zijn kerkeraad ter eene, en eene classis ter andere zijde, is een zoo zeldzame en ingrijpende maatregel, dat daarvoor wel zeer ge-

¹⁾ Biesterveld-Kuyper a.w. p. XV. Cursiveering van den tweeden zin van ons.

²⁾ Dordt en Assen, blz. 34.

³⁾ Cursiveering van ons.

wichtige gronden moeten kunnen worden aangevoerd, wil deze samenroeping zich laten rechtvaardigen.

Dit klemt te meer, waar in den zomer van het jaar zelf waarin deze synode samenkomt, overeenkomstig de kerkenordering de gewone drie-jaarlijksche synode moet worden gehouden.

Het schijnt den raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, ook met het oog op de uiterst belangrijke consequenties die hetgeen gebeurd is zou kunnen meebrengen, noodzakelijk toe, dat niet slechts de ernstige bedenkingen, die van meer dan ééne zijde tegen deze daad gerezen zijn, afdoende worden weerlegd, maar vóór alles de particuliere synodes van Noord-Holland en van Noord-Brabant en Limburg worden uitgenoodigd, duidelijk rekenschap te geven van de motieven die deze vergaderingen tot een zoo bijzonder verzoek genoopt hebben. De welstand der kerken eischt dringend, dat over de min of meer geheimzinnige samenroeping der buitengewone generale synode het volle licht schijne.

Dit onthefte intusschen den raad niet van zijn plicht, de gronden die hij in zijn protest tegen de wettigheid en de samenstelling uwer vergadering aanvoerde, in het kort nader te omschrijven.

A 1. Wat de *wettigheid* uwer vergadering aangaat, acht de raad het *in de eerste plaats* niet zonder bedenking, dat het nog steeds niet vaststaat, of zij als eene *buitengewone*, dan wel als eene *vervroegde* synode moet worden aangemerkt.

Het „eenparige” advies der theologische hoogleraren, waarin voor het eerst het denkbeeld van een afzonderlijke synode werd geopperd, gebruikte de *laatste* qualificatie¹⁾, terwijl de particuliere synode van Noord-Brabant en Limburg in haar besluit van 12 November 1925, blijkens de „officieele mededeeling” in „De Standaard” van 14 November 1925, een *buitengewone* generale synode vroeg.

Dit verschil nu acht de raad ten deze niet zonder beteekenis.

Het onderscheid tusschen een *buitengewone* en eene *vervroegde* synode bestaat naar de meening van den raad hierin, dat de eerste alleen voor een bepaald doel bijeenkomt, eene synode ad hoc is, de laatste niet anders is dan eene gewone drie-jaarlijksche synode, die om eene of andere bijzondere reden vroeger wordt gehouden.

Houdt men zich nu aan den tekst van artikel 50 D. K., dan schijnt dit artikel — en daarmee de kerkenordering — *alleen* eene *vervroegde* synode te kennen, geen buitengewone: wel zijn buitengewone synodes aan ons kerkrecht niet vreemd, maar dan berusten ze op een besluit van een gewone synode, niet op de kerkenordering; en een synodaal besluit, op grond waarvan een buitengewone synode zou kunnen worden bijeengeroepen ter behandeling van eene quaestie als de onderhavige, is, voor zoover de raad weet, nimmer genomen.

De conclusie uit deze overwegingen ligt voor de hand: is uwe synode eene buitengewone, dan is wel artikel 50 D. K. voor hare bijeenroeping niet van toepassing, maar laat zich tevens moeilijk duidelijk maken, waarop ze *wel* steunt; moet men haar daarentegen als eene *vervroegde* beschouwen, dan is niet voldaan aan de voorwaarde van artikel 50 D. K., daar in elk geval niet twee particuliere synodes als hun oordeel hebben uitgesproken, dat er eenige dringende nood is, om den tijd voor de gewone generale synode korter te nemen dan drie jaren. In beide gevallen is uwe vergadering onwettig.

2. Ook indien men uwe vergadering als eene *vervroegde* zou beschouwen en wil aannemen, dat inderdaad twee particuliere synodes zich voor het houden van zulk een *vervroegde* synode hebben uitgesproken, ware toch naar het gevoelen van den raad in casu aan de door artikel 50 D. K. gestelde voorwaarde nog niet voldaan. Daargelaten toch dat noch de particuliere synode van Noord-Holland, noch die van Noord-Brabant en Limburg in haar besluit ipsis verbis heeft uitgesproken, dat naar haar oordeel de generale synode „binnen de drie jaren te beroepen ware”, mag men toch redelijkerwijze eischen, dat de noodzakelijkheid daarvan niet slechts geconstateerd, maar ook *bewezen* worde. *Dat dit niet is geschied, wordt in de overwegingen van het in de tweede bijlage opgenomen conceptvoorstel afdoende bewezen.*

3. Wanneer uwe vergadering daarbij nu nog *in de derde plaats* overweegt, dat

¹⁾ Acta particuliere synode van Noord-Holland, blz. 198. In het besluit der classis Amsterdam van 13 October 1925 (acta, blz. 200) wordt het woord *vervroegde* weggelaten; zoowel uit het gebruik van het lidwoord in dit besluit (de generale synode doe bijeenkomen) als uit de opmerking: „waartoe ook de heeren professoren adviseeren”, blijkt echter, dat zij eveneens aan eene *vervroegde* synode dacht.

in onderscheidene provincies de afgevaardigden voor de synode werden aangewezen, vóór tot hare bijeenroeping was besloten; en dat noch door de particuliere synode van Noord-Holland, noch door die van Noord-Brabant en Limburg het doel waarvoor eene vervroegde synode moest bijeenkomen behoorlijk is omschreven, dan zal zij moeten erkennen, *dat de vraag, of hare samenroeping zich inderdaad laat rechtvaardigen, ernstig onder de oogen moet worden gezien.*

En hiervoor bestaat temeer reden, daar, gelijk reeds in de Inleiding werd aangevoerd, deze samenroeping, ook afgezien van kerkrechtelijke bezwaren, inzonderheid om hare consequenties in hooge mate bedenkelijk moet worden geacht.

B. De bedenkingen van den raad tegen de *samenstelling* uwer synode spreken voor zich zelf.

1. Uit de acta der particuliere synode van Noord-Holland art. 22 (blz. 26) blijkt onwederlegbaar, dat de benoeming van afgevaardigden aldaar naar de generale synode heeft plaats gehad, toen nog slechts het verzoek der classis Amsterdam, om eene zoodanige synode te houden, was aangenomen; aangezien dus deze afgevaardigden werden aangewezen voor eene synode waartoe nog niet was besloten, is hunne benoeming ongeldig.

2. Voor de in het protest-besluit van den raad sub 2, a en b genoemde afgevaardigden, met uitzondering van de broeders A. de Boer en D. Wakker, staat bovendien vast, dat ze niet slechts als gewoon lid van particuliere synode of classis, maar ook in andere hoedanigheid op eene of andere wijze aan de behandeling van het geding tegen dr Geelkerken hebben deelgenomen:

ds Breukelaar als deputaat ad art. 49 en als lid der synodale commissie van praeadvies;

ds Schouten als lid der classicale commissie van drie, als lid der classicale commissie van acht, als lid der genoemde synodale commissie;

br van Zeggelaar als lid der laatstgenoemde commissie;

br Bomas als lid der commissie van drie, en als lid der commissie van acht;

ds de Jong als lid der synodale commissie, als wier rapporteur hij optrad;

ds Tom als lid der commissie van acht, en als deputaat ad art. 49.

Het kan uwe vergadering bekend zijn, dat het verzoek om eene verklaring aan dr Geelkerken, — dat ten slotte tot zijn suspectverklaring leidde — uitging van de commissie van drie; dat die suspectverklaring geschiedde op advies van de deputaten ad art. 49; dat de aan dr Geelkerken voorgelegde vragen werden vastgesteld door de commissie van acht; en dat de synodale commissie van praeadvies eindelijk ried tot de handhaving van de suspectverklaring, waartegen zoowel dr Geelkerken als de kerkeraad bij uwe vergadering in beroep zijn gegaan.

Dat de wraking dezer leden niet voldoende gemotiveerd is, laat zich, wanneer men dit alles overweegt, moeilijk volhouden. Weliswaar bepaald art. 33 D. K. alleen, dat afgevaardigden in zaken, die hunne personen of kerken in het bijzonder aangaan, geen keurstem mogen hebben; doch, waar uwe vergadering uitsluitend bijeengekomen is om over zulke zaken te handelen, schijnt het overeenkomstig het in dit artikel neergelegde kerkrechtelijke beginsel, dat de hiervóór bedoelde afgevaardigden niet als leden uwer synode zitting mogen hebben.

1. Schoon ten volle waardeerd den arbeid der theologische hoogleeraren als prae-adviseurs van meer dan één generale synode en zich dankbaar herinnerend de welwillendheid waarmede de hoogleeraren der Theologische School zijne bezwaren tegen de behandeling van dr Geelkerken hebben aangehoord, acht de raad het toch, gezien het door de gezamenlijke hoogleeraren aan de classis Amsterdam uitgebrachte advies, niet toelaatbaar, dat zij in de aanhangige zaak als prae-adviseurs uwer vergadering optreden.

Om u de juistheid van deze zienswijze te doen gevoelen, moge hij er slechts op wijzen, dat door het eerste punt van het advies der hoogleeraren de suspectverklaring, waartegen dr Geelkerken en de kerkeraad bij de particuliere synode in beroep waren gegaan, feitelijk werd bekrachtigd. Wanneer dit beroep straks bij uwe vergadering in behandeling zou komen, zouden dus de hoogleeraren over de juistheid van hun eigen advies hebben te oordeelen.

Voor dr H. H. Kuyper komt daar nog bij, dat hij blijkens zijn eigen mededeeling in „De Heraut” reeds aan deputaten ter zake advies gaf.

*Bijlage VII.***MEMORIE VAN TOELICHTING.**

VOORSTEL tot onbevoegdverklaring om te voldoen aan het verzoek der particuliere synodes van Noord-Holland en van Noord-Brabant en Limburg, om te beslissen over de zaak dr J. G. Geelkerken in haar geheel; subsidiair tot afwijzende beschikking op dit verzoek.

Behoort bij bijlage II.

Daar in het bij de tweede bijlage behorende concept-voorstel betreffende de bevoegdheid van uwe vergadering om over de zaak dr J. G. Geelkerken in haar geheel te handelen zelve de overwegingen waarop het rust, zijn opgenomen, meent de raad zich van nadere schriftelijke toelichting van dit voorstel te kunnen onthouden.

Wat de adstructie der in deze overwegingen gestelde feiten aangaat, moge hij uwe vergadering, voor zooveel noodig, voorhands verwijzen naar de acta der particuliere synode van Noord-Holland en de u bekende publicaties van dr Geelkerken; wat in het bijzonder punt A, II, quod ad b, 3 en 4 betreft, naar het vlugschrift van mr A. C. G. van Proosdij: Dordt en Assen; terwijl hij overigens eventueel de verdediging van het concept-voorstel aan de daarvoor door hem aangewezen commissie zou wenschen over te laten.

Ten slotte merkt de raad op, dat hij bij het ontwerpen van het concept-voorstel uiteraard alleen kon rekenen met de motiveering, die in het verzoek van de particuliere synode van Noord-Holland is aangegeven. Mochten daarnaast nog andere, den raad onbekende gronden het besluit van deze synode of van die van Noord-Brabant en Limburg hebben bepaald, dan schijnt het hem in elk geval billijk, dat, alvorens door uwe vergadering ten deze een beslissing wordt genomen, die gronden bekend zijn.

*Bijlage VIII.**Raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid.*

MEMORIE VAN TOELICHTING bij de voorstellen en protesten inzake de behandeling van „de zaak-dr J. C. Geelkerken“.

PROTEST betreffende de door de particuliere synode van Noord-Holland inzake het bezwaarschrift van den raad tegen de suspectverklaring van dr J. G. Geelkerken genomen beslissing.

Behoort bij bijlage III.

De toelichting bij het protest tegen het besluit der particuliere synode van Noord-Holland d.d. 16 October 1925, waarbij het beroep van den kerkeraad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid tegen de suspectverklaring van zijn predikant dr J. G. Geelkerken door de classis Amsterdam, ongegrond werd verklaard, zou zich feitelijk kunnen bepalen tot een verzoek aan uwe vergadering zijn aan de particuliere synode van Noord-Holland gericht bezwaarschrift nauwgezet te vergelijken met het rapport er over van de synodale commissie van praeadvies. Terwijl immers dit rapport — waarvan, gelijk de commissie zelve aangeeft, haar door de particuliere synode aanvaard voorstel om het verzet van den raad tegen het besluit der classis Amsterdam van 22 April en 27 Mei ongegrond te verklaren, niet anders dan eene resumtie is — over het bezwaarschrift van den raad geheel den staf breekt en van de vele gronden die het aanvoert er feitelijk niet één aannemelijk acht, kan een dusdanige vergelijking doen zien, dat veeleer de argumenten waarop het synodale besluit berust, voorzoover ze niet feitelijk onjuist zijn, in elk geval ontoereikend moeten worden geacht, en derhalve de suspectverklaring van dr Geelkerken ten onrechte door de particuliere synode werd gehandhaafd.

Zoowel uit een oogpunt van hoffelijkheid echter als ter vergemakkelijking van het inzicht in de eenigermate gecompliceerde quaestie die hier in geding is meent de raad met enkele woorden samen te moeten vatten de hoofdzaken van hetgeen zich tegen het rapport der synodale commissie, en alzoo tegen het synodale besluit, laat aanvoeren.

De raad veroorlooft zich, aan deze samenvatting een *tweetal* opmerkingen vooraf te laten gaan.

In de *eerste* plaats moet de raad tot zijn leedwezen vaststellen, dat de samenstelling der synodale commissie, zoo ze al niet een onbevungen beoordeeling van het beroep van den raad uitsloot, toch in elk geval voedsel geeft aan de gedachte, dat aan haar zoo volkomen afwijzende houding buiten het beroepschrift zelf gelegen oorzaken niet geheel vreemd zijn. Om ook maar één stap in de richting van het bezwaarschrift te kunnen gaan, zouden de predikanten Schouten en Breukelaar hun eigen werk in de commissie van drie, in de commissie van acht, of als deputaat hebben moeten verloochenen. Het is dus stellig niet te gewaagd, in het rapport der commissie ook een element van wat men zou kunnen noemen: zelfverdediging, te zien; en in *elk geval acht de raad zich gerechtigd, er bij uwe vergadering ernstig op aan te dringen, dat ze bij de waardeering van het moeilijk als objectief te qualificeeren oordeel van de synodale commissie over het dezerzijds ingenomen standpunt de samenstelling dier commissie niet uit het oog verlieze.*

De *tweede* opmerking houdt verband met het verwijt, den raad gedaan door ds R. W. de Jong te Broek op Langendijk, „rapporteur ter particuliere synode inzake de bezwaarschriften van dr Geelkerken en zijn kerkeraad”, in De Standaard van 24 Oct. 1925, tweede blad. Ds de Jong wijst er daar op, „dat dr Geelkerken verschillende zaken in zijn protest ter sprake brengt, die de kerkeraad in zijn protest (dat eigenaardig ook door dr Geelkerken als praeses onderteekend is, zoodat dr Geelkerken feitelijk tweemaal over hetzelfde bij de synode protesteerde) ook weer ter sprake brengt”, en „het getuigenis (had) gegeven van eene meerdere reverentie tegenover de synode”, indien „de kerkeraad aan de synode een verklaring van instemming met het protest van dr Geelkerken had gezonden en in die verklaring de enkele punten had opgenomen, die hij aan het protest van dr Geelkerken had willen toevoegen”. Op zich zelf ware er voor den raad alle reden, om dit onbillijke verwijt (dat blijkens den tusschen haakjes geplaatsten zin niet eens rekening houdt met het verschil tusschen dr Geelkerken's optreden als verdacht verklaard predikant, en als voorzitter van den kerkeraad) stilzwijgend voorbij te gaan. Het schijnt hem geenszins gewenscht, dat rapporteurs of actuariussen van meerdere vergaderingen min of meer officieel en publiekelijk als censoren optreden van tot die vergaderingen behorende kerkeraden, en hij zou het zeer betreuren, wanneer zich hier eene gewoonte vormde, die latere generaties wellicht er weer toe zou brengen, zich te beroepen op een „historische lijn”. Bovendien zou met evenveel, zoo niet met meer recht, aanmerking kunnen zijn gemaakt, indien de raad zich bij het protest van dr Geelkerken had aangesloten, en alleen „de enkele punten” „die hij (daaraan) had willen toevoegen”, afzonderlijk had vermeld. En eindelijk kan hij moeilijk inzien, waarom de synode — als de beide protesten inderdaad zóó veelszins gelijk waren als ds de Jong het doet voorkomen — ze niet in één rapport had kunnen behandelen.

Waar echter ook thans weer de raad en zijn predikant — niettegenstaande de vingerwijzing van den rapporteur der synodale commissie — *afzonderlijk* bij uwe vergadering in beroep zijn gekomen, acht hij het met het oog op het hem gedane verwijt zijn plicht, uwe vergadering er nadrukkelijk op te wijzen, dat de oorzaak hiervan geenszins is gelegen in een tekort aan reverentie voor uwe synode, maar het zijne verklaring daarin vindt, dat beide protesten niet alleen onafhankelijk van elkander zijn opgesteld, maar ook een geheel verschillend karakter dragen en van verschillende zijden de quaestie bezien.

Laat men de slotalinea van het synodale besluit, die op de strekking en de consequenties van de daad der classis betrekking heeft, buiten beschouwing, dan is de afwijzing van het protest van den kerkeraad gebaseerd op de twee navolgende gronden:

a dat de bezwaren, door den kerkeraad ingebracht tegen *de behandeling van de zaak-Marinus in 2e instantie* door de classis, ongegrond zijn;

b dat er recht was om dr Geelkerken *naar het onderteekeningformulier* de bekende vragen te stellen.

De summierere verdediging van het standpunt van den raad zal zich dus op de ontzenuwing van deze beide gronden hebben te concentreeren.

Wie van de voorgeschiedenis der zaak met eenigen kritischen zin kennis heeft genomen, dien treft het aanstonds, dat het besluit der synode eene scheiding maakt, die aan de bedenkingen van den raad niet ten volle recht doet. Ongetwijfeld had de raad ernstig bezwaar tegen de behandeling der zaak-Marinus in tweede instantie. En evenzoo heeft hij ten stelligste betwist het recht der classis Amsterdam, om

dr Geelkerken op grond van de bekende preekcoupure suspect te verklaren. *Doch deze beide bezwaren staan evenmin los van elkander als de classicale handelingen waartegen ze gericht zijn: „de verdacht-verklaring van dr Geelkerken (mag) niet op zich zelf... worden beschouwd, maar... (is) uitvloeisel... van de behandeling van het tweede bezwaarschrift van br H. Marinus”, zoo luidde de eerste overweging van zijn protest. En ook thans nog is het niet de minst ernstige grief van den raad, dat de classis het onderteekingsformulier inderdaad niet zelfstandig heeft gebruikt, omdat daarvoor volgens haar oordeel op zich zelf grond was, maar als bewijsmiddel bij de behandeling van de door br Marinus ingediende klacht.*

De raad is en blijft van gevoelen, dat ook bij kerkelijke procedures de bewijslast rust op den beschuldiger; en hij acht het — om geen sterker woord te gebruiken — ontoelaatbaar, dat, wanneer deze in gebreke blijft zijne beschuldiging te bewijzen, het rechtsprekende college, insteê van de klacht ongegrond te verklaren, zelf een onderzoek instelt en, de rechtsorde omkeerend, van den beschuldigde eerst nog het bewijs vordert van zijn onschuld.

De kerkeraad ontkent niet en heeft nimmer ontkend den *plicht* der classis, om eene behoorlijk gemotiveerde klacht van een gemeentelid langs den wettigen weg volledig te onderzoeken; en evenmin ontkent de raad of heeft hij ooit ontkend de *bevoegdheid* der classis, om, indien er naar haar oordeel gewichtige oorzaken van nadenken zijn, van een predikant, die in haar oogen rechtmatige oorzaken van verdenking heeft gegeven, tot behoud van de eenheid en zuiverheid der leer, overeenkomstig het onderteekingsformulier nadere verklaring te eischen van zijn gevoelen. Maar *wel* ontkent de kerkeraad en heeft hij steeds ontkend het *wettelijk* en vooral het *zedelijk recht* der classis, om door middel van dit formulier een rechtzinnig leeraar te dwingen tot eene verklaring, die de onbewezen beschuldiging van één broeder moet weerleggen. Want eene classis, die aldus handelt, gaat in tegen de vermaning van het onderteekingsformulier, dat „de rechtzinnige leeraars niet te vergeefs verdacht (mogen) worden gemaakt”; en gedraagt zich niet in overeenstemming met wat in artikel XXXI der Belijdenis wordt bevolen: „dat een ieder de dienaren des Woords in zonderlinge achting behoort te hebben, om des werks wil, dat zij doen”.

Dat de classis Amsterdam inderdaad dit verwijt treft, laat zich — trots de ontkenning in het synodale rapport — *uit de stukken zelve bewijzen*.

In het tweede rapport der classicale commissie wordt onderscheid gemaakt „tusschen het historisch(e) feit van den zondeval” en „heel het verloop van het verhaal, zooals dat in Genesis 3 voor ons ligt”. Zoowel het een als het ander zou volgens br Marinus door dr Geelkerken zijn ontkend.

Hoe staat de commissie nu tegenover deze tweevoudige beschuldiging? Het eerste deel daarvan wordt door haar in elk geval ongegrond geoordeeld: „Dat wij in Genesis 3 te doen hebben met de Goddelijke bekendmaking van een historisch feit, het feit van den zondeval, is uit de verklaring van dr Geelkerken duidelijk, en in zooverre vervalt dan ook naar het oordeel uwer commissie de aanklacht van broeder Marinus en dient deze zich bij het schriftelijk resumé van dr Geelkerken, gesteund door het oordeel van den kerkeraad, neer te leggen”¹⁾.

En het tweede? Is dat *wel* bewezen of althans waarschijnlijk gemaakt? Geeft het schriftelijk resumé van dr Geelkerken, gesteund door het oordeel van den kerkeraad, volgens de classicale commissie grond voor de verdenking, dat dr Geelkerken „het verloop van het verhaal” van Genesis 3 *niet* als historie aanvaardt?

Uwe synode oordeele zelve: „Alleen blijft nu nog over de vraag”, — aldus gaat het rapport na de zoeven aangehaalde woorden voort — „of heel het verloop van het verhaal, zooals dat in Genesis 3 voor ons ligt, door dr Geelkerken als historie wordt aanvaard en werd verkondigd, en dit is uit zijn verklaring niet op te maken”²⁾.

De commissie geeft hier dus uitdrukkelijk toe, dat het door haar ook blijkens haar voorstel sub B, 1 als juist aanvaarde resumé van dr Geelkerken's preek *de gegrondheid* van het tweede deel der klacht niet aantoonde, m. a. w. ook *dit zich niet laat handhaven*.

Wordt toch het resumé als juist erkend en is daaruit *niet op te maken*, „of heel het verloop van het verhaal, zooals dat in Genesis 3 voor ons ligt, door dr Geelkerken als historie wordt aanvaard en werd verkondigd”, dan kan uit dit resumé *stellig ook niet het tegendeel worden afgeleid*. En zoo staat de zaak inderdaad: dr Geelkerken had over het verloop van het verhaal in *het geheel niet gesproken*, omdat hij het niet over *Genesis III* had maar over *Zondag III*, en kan dus ook de historiciteit er van *niet ontkend* hebben. *Aanvaardt men, met de classis, de preekcoupure als eenige authentieke weergave van het gesprokene — wat trouwens*

¹⁾ Acta, blz. 58. Cursiveering van ons.

²⁾ Cursiveering en spatieering van ons.

niet anders dan een eisch van goede trouw is —, dan is *daarmede de aanklacht van br Marinus vervallen*, want die *aanklacht en de preekcoupure sluiten elkander uit*. En zoo is het dan ook door den klager zelf ingezien: „Het kan niet anders,” — aldus schrijft hij in zijn tweeden brief¹⁾ — of de eigene verklaring van dr Geelkerken houdt in wezen de ontkenning in van de beschuldiging door mij tegen hem ingebracht”.

Wanneer de classicale commissie *desniettemin* over dit „verloop van het verhaal in Genesis 3” van dr Geelkerken nog een afzonderlijke verklaring wil vragen, dan *verlaat ze daarmede volgens hare eigen redeneering de basis van de klacht*, d.w.z. *de preekcoupure*, en brengt het *geschil over van art. 31 D.K. op het terrein van het onderteekningsformulier*. Want wel merkt ze nog een en ander op over de verklaringen van de door br Marinus genoemde getuigen en het verslag van het onderhoud van dezen met dr Geelkerken, waardoor volgens den klager de gegrondheid van zijne meening zou worden bevestigd, maar dit doet hier evenmin iets ter zake als hetgeen ze achteraf schijnt te hebben gezegd over bedenkingen, die er van meet af aan bij haar tegen de coupure bestonden: door immers de verklaring van deze getuigen — wier twijfelachtige waarde later trouwens genoegzaam is gebleken en in geen geval tegen het getuigenis van 18 ouderlingen en den predikant zelf opwoog — te aanvaarden, zou ze alles weer op losse schroeven hebben gezet, en beurtelings van de juistheid en de onjuistheid der overgelegde coupure zijn uitgegaan. En waren er inderdaad van den aanvang af ernstige bezwaren tegen het resumé der preek, dan had ze die — aangenomen dat de wijze waarop dit resumé haar ter hand gesteld was, haar toeliet, er op in te gaan — aanstonds moeten uiten, en daarmede haar voorstel om eene nadere verklaring te verlangen, moeten motiveeren. En achtte ze het geoorloofd dit niet te doen om dr Geelkerken „te sparen” (inderdaad komt ook in het tweede rapport geen woord van bedenking voor), dan had ze ook bij die houding moeten volharden: want uwe synode oordeele zelve, of inzonderheid voor eene persoonlijkheid als dr Geelkerken — van wien een der commissieleden, waarlijk niet een medestander, ter kerkeraadvergadering getuigde, dat, wat men ook van hem moge zeggen, niemand er hem van zal kunnen verdenken, dat hij iemand is, die zijne woorden later weer inslikt — het niet minder grievend is, dat men tegen wat hij gepreekt heeft, bedenkingen uit, dan dat ze hem naast hetgeen hij verklaart gezegd te hebben, nog eene verklaring vraagt, die feitelijk dit inhoudt: Ge *zegt* wel: „*dat* heb ik gezegd en niet anders”; en als dat zoo is, dan hebt ge *niet* gezegd, wat uw aanklager u ten laste legt, maar daarom *is* het nog niet zoo, en kondt ge nog wel iets meer of iets anders gezegd hebben!

Zoo schuilt in dit voorstel der classicale commissie het vitium originis en de *grondfout*, van de geheele quaestie; en de verantwoordelijkheid, die deze commissie daarmede op zich heeft geladen, is te grooter, waar ze wist, dat tegen het afleggen van zulk een verklaring, zoowel bij den kerkeraad als bij dr Geelkerken zelf, ernstige moreele en kerkrechtelijke bezwaren bestonden, en deze wetenschap in haar rapport heeft verzwegen.

Was door den ongeoorloofden eisch der classicale commissie van eene boven het gesprokene uitgaande verklaring, die nu moest dienen tot weerlegging van een voor de helft reeds ongegrond verklaarde, en in elk geval onbewezen beschuldiging nog eens opzettelijk te weerleggen, *feitelijk* het onderteekningsformulier reeds in werking gesteld en dus de procedure volgens artikel 31 D.K. en die welke dit formulier aangeeft, op ongeoorloofde wijze doorengemengd, dit geschiedde ook formeel, toen dr Geelkerken, onder verwijzing naar zijn kerkeraad of naar het zooveen bedoelde formulier, weigerde, om op den door de classis overgenomen eisch der commissie in te gaan. *In die weigering werd toch door de inmiddels te hulp geroepen deputaten ad art. 49 D.K. in hun (overigens nooit tot besluit verheven) tweede advies-voorstel (van 1 April) de reden aanwezig geacht, van hem een nadere verklaring te vragen van zijn gevoelen betreffende de feiten, die in Genesis 3 ons zijn medegedeeld, d.w.z. overeenkomstig het onderteekningsformulier met hem te handelen.*

Hier ziet uwe synode het onomwonden uitgesproken: de weigering om eene verklaring te geven, die een onbewezen beschuldiging zou moeten ontzenuwen, wordt gebruikt als grond om het onderteekningsformulier in werking te stellen.

Dat dit kerkrechtelijk eene *geheel onhoudbare* constructie was, is aan deputaten op het college in het kerkrecht, dat ze van een der hooggeleerden in dit vak, zooals uwe synode bekend is, tusschen 1 en 22 April mochten ontvangen, waarschijnlijk

¹⁾ Acta, blz. 54. Spatieering van ons.

duidelijk gemaakt: *zoogenaamd* om hun advies van den eersten datum, waarvan de behandeling was gestaakt, nader te motiveeren, kwam ze althans den 22 April aanstonds met het geheel verschillende advies, om, „geheel afgedacht van het bij uwe (de classicale) vergadering ingediende protest, . . . te onderzoeken of de inhoud dier verklaring zelf ook oorzaak van verdenking geeft” (acta, blz. 67). En overeenkomstig dit advies besloot toen de classis, als haar oordeel uitsprekend, dat dit inderdaad het geval is, en voorts overwegende, dat er nog te meer veel reden is, om dr Geelkerken aangaande zijn gevoelens te hooren, wanneer ze de preekcoupure beziet in het licht van de weigering der aanvankelijk gevraagde verklaring, van hem in verband met deze coupure nadere verklaring van zijn gevoelens te vragen van Genesis 1—3, en met het oog daarop de behandeling van het protest van br Marinus op te schorten.

Wie kritisch de zaken beschouwt, bij dien rijzen hier aanstonds verschillende vragen: waarom thans opeens, als het onderscheid tusschen de voorstellen van 1 en 22 April alleen in de „nadere motiveering” is te zoeken, niet alleen Genesis 3, maar Genesis 1—3? Waarom thans, als men hier alleen met een nadere toelichting van het advies van 1 April te doen heeft, op eens in plaats van de weigering de coupure geschoven? Waarom, als die coupure inderdaad op zich zelf reeds „iusta causa suspicionis” gaf (acta, blz. 69), toch nog daarbij verwezen naar de weigering, die volgens de nadrukkelijke verzekering van den predikant uitsluitend op kerkrechtelijke en moreele gronden had plaats gehad? Waarom eindelijk niet de klacht van br Marinus, die — gelijk hiervóór aangetoond werd — toch ook naar de rede-neering der classicale commissie niet was bewezen, afgehandeld, en, indien dit dan volgens de classis noodig was, *los daarvan* met den predikant overeenkomstig het onderteekningsformulier gehandeld?

Het ligt niet op den weg van den raad, op al deze vragen thans in te gaan; hij stelt slechts vast, dat, ofschoon *formeel* in dit besluit de preekcoupure op den voorgrond is geschoven, het *materieel* een formeel-kerkrechtelijk meer correcte voortzetting bedoelt van de onjuiste behandeling der zaak-Marinus met haar onwettigen eisch van een nadere verklaring: door deze *formeele* verbetering werd die in zichzelf onrechtmatige eisch echter niet geoorloofd, en evenmin de onjuiste vermenging van de procedures volgens art. 31 D. K. en van het onderteekningsformulier ongedaan gemaakt.

Tevens echter kan uwe vergadering uit dezen gang van zaken blijken, dat, — wat ook het gevoelen zij der synodale commissie van Noord-Holland — er *reeds zuiver formeel genomen*, inderdaad *geen recht* was „om dr Geelkerken naar het onderteekningsformulier de bekende vragen te stellen”, daar inderdaad geen van de elementen, die volgens het onderteekningsformulier hier aanwezig moeten zijn, hier gevonden worden: er waren voor de classis geen „gewichtige oorzaken van nadenken”, er was geen bedreiging van „de eenheid en zuiverheid der leer”, er waren ook *naar het oordeel der kerkelijke vergadering*, (d. i. der classis) geen „rechtvaardige oorzaken van verdenking” gegeven: *dit is eerst uitgesproken niet door de classis, maar door deputaten ad art. 49 [en ook door deze niet aanstonds, maar nadat hun op het ontvangen „college in het kerkrecht” waarschijnlijk was geleerd, dat dit de eenige weg was om de gewenschte verklaring te verkrijgen]* ¹⁾.

Bood nu — verondersteld dat de andere hiervóór genoemde voorwaarden, die het onderteekningsformulier stelt, aanwezig waren, *de geïncrimineerde preekcoupure* inderdaad eene genoegzame basis, om dit formulier in werking te stellen, m.a.w.: had dr Geelkerken rechtvaardige oorzaken gegeven van verdenking van ketterij (want daarover gaat het hier!)?

De raad staat thans niet meer stil bij zijne door de synodale commissie overigens geenszins weerlegde tegenwerping, dat naar de bedoeling van het formulier niet de uitingen op zichzelf, maar de leeraren door hun uitingen oorzaken van verdenking moeten hebben gegeven, zoodat ook bij de beantwoording van de vraag, of een of andere uiting al dan niet als verdacht moet worden aangemerkt, zeker de overweging mee mag tellen, dat, toen de geïncrimineerde uiting reeds lang bekend was, van meer dan één zijde ter classicale vergadering de verzekering werd gegeven, dat men aan dr Geelkerken's rechtzinnigheid niet twijfelde; hij wenscht er ook geen nadruk op te leggen, dat in het formulier gesproken wordt van „oorzaken van verdenking” en niet van oorzaak in het enkelvoud; *ook wan-*

¹⁾ Blijkens art. 73 der acta zijn de hier tusschen [] geplaatste woorden vervallen.

neer men de enkele coupure als basis neemt, laat zich de verdenking van ketterij daardoor volgens het gevoelen van den raad op geenerlei wijze rechtvaardigen. Het bewijs daarvoor is eenvoudig. In de handleiding van ds Joh. Jansen over „De kerkelijke tucht” leest men op blz. 338 vlg. het volgende :

„Valsche leer of ketterij is eene bedriegelijke leer of dwaalleer, die tegen de aangenomen belijdenis ingaat. *Er wordt niet mee bedoeld, dat een dienaar des Woords wegens eene ongelukkig gekozen uitdrukking, welke den toets der Schrift en belijdenis niet kan doorstaan, zou mogen geschorst en afgezet worden.* En ook niet, dat men in ondergeschikte punten, waarover de belijdenis zich niet uitlaat, zooals de uitlegging van een text, de voorstelling der leerstukken en verder wat op de geologie, en de geographie en de chronologie betrekking heeft, niet van het gemeen gevoelen zou mogen afwijken, want onze vaders hebben de vrijheid van profeteeren (libertas prophetandi), zoolang men niet met de belijdenis in strijd kwam of tegen haar inging, steeds vastgehouden. Maar *bedoeld wordt, dat een dienaar des Woords geen kettische leer met opzet en welbewust mag drijven* ¹⁾. Ketterij is immers de bewuste dwaling in de substantie der leer, de afwijking van de belijdenis der kerk en het toegedaan zijn van eene leer, die tegen haar lijnrecht ingaat”.

Houdt men dit in het oog, en overweegt men daarbij, dat door verschillende gereformeerde predikanten van onverdachten roep openlijk is te kennen gegeven, dat de gewraakte coupure geenszins tot suspicie aanleiding behoefde te geven — de raad moge slechts herinneren aan het bekende vlugschrift van ds Bavinck c.s.: „Ons aller moeder”, — dan is men reeds aanstonds geneigd, de gestelde vraag ontkennend te beantwoorden. Zonder eenige aarzeling echter, ja met gerechtvaardigde verontwaardiging, zal menigeen een drievoudig *neen!* laten hooren, die van de bedenkingen van deputaten en van de classis kennis heeft genomen: *want, afgezien van een aanmerking van deputaten op wat dr Geelkerken in deze coupure niet zegt — een aanmerking, die overigens in het besluit zelf niet is overgenomen, — is het eenige wat er tegen wordt ingebracht, dat „de bewoording dezer verklaring de gedachte wekt, alsof dr J. G. Geelkerken van gevoelen is, dat de openbaring in Genesis 1, 2 en 3 geboekt, door God is gegeven in symbolischen vorm, evenals de openbaring van den staat der heerlijkheid”, een bezwaar, dat moeilijk kan opkomen bij hem, die voor het „derde van vergelijking” oog heeft, en dan ook later, naar het oordeel der classis zelve, gebleken is, onjuist te zijn!*

Op zulk een grond durft in het jaar 1925 in Nederland een van de belangrijkste classes der gereformeerde kerken een van de meest begaafde en trouwe dienaren dezer kerken verdacht te verklaren!

Waarlijk, al zouden op zulk een predikant overigens nog zooveel aanmerkingen te maken zijn, dan ware uwe vergadering voor de eer dier kerken toch nog verplicht, deze daad openlijk te wraken, en den predikant op dit punt ten volle in zijn eer te herstellen. En wat de particuliere synode aangaat, die dit onrechtvaardige besluit van eene met haar door zoo nauwe banden verbonden classis zonder meer heeft bekrachtigd, zij moge bedenken, dat ook voor haar geldt de vermaning, die haar rapporteur aan de leden der gereformeerde kerken in den lande meende te moeten voorhouden: „We mogen toch niemand.... lichtelijk en onverhoord veroordeelen of helpen veroordeelen”.

Dat er geen recht was om dr Geelkerken naar het onderteekeningformulier de bekende vragen te stellen, is hier mede wel afdoende bewezen. Thans tenslotte nog een enkel woord over de door de synode sub a genoemde overweging, dat de bezwaren van den raad tegen de behandeling van de zaak-Marinus in 2e instantie door de classis, ongegrond zijn.

De gronden, die de synode hiervoor aangeeft, zijn de volgende :

1e het beroep op het 2de schrijven van br Marinus gaat niet op, aangezien de inhoud daarvan door den kerkeraad onjuist is weergegeven;

2e de kerkeraad is niet tegen het besluit der classis van 10 December om de zaak in 2e instantie in behandeling te zien in appèl gegaan bij „uwe” synode, maar heeft aan de behandeling in 2e instantie zelf meegewerkt en toonde alzoo zelf geen kerkrechtelijk bezwaar te hebben;

3e het beroep op art. 31 kerkenordening is niet ter zake, aangezien art. 30 kerkenordening hier van kracht was, „gelijk door (uwe) commissie is aangewezen in de gronden door (hen) in dit rapport genoemd voor het recht der classis om de zaak in 2e instantie te mogen behandelen”.

¹⁾ Cursiveering van ons.

Het zou te veel van het geduld uwer vergadering vergen, indien de raad alle onjuistheden en scheeve voorstellingen in het rapport der synodale commissie, die op deze overweging betrekking hebben, wilde vermelden. Hij moge met het volgende volstaan :

Quod ad 1m. De in het rapport der commissie aangehaalde zinsnede uit het tweede schrijven van br Marinus, waarop dit argument gebaseerd is, richt zich inderdaad tegen den kerkeraad. De hoofdinhoud van zijn schrijven concentreert zich echter in den *volgenden* zin, dien de commissie *niet* aanhaalt :

„Mijne bezwaren bestaan nog onverzwakt. *Uwe conclusie* ¹⁾ *poogde ze te ontzenuwen door ze te verlagen tot een kwestie van tweeërlei lezing. Ik moet dat afwijzen. Nogmaals leg ik mijne bezwaren, met getuigenissen versterkt, aan uwe classis voor, in de hoop, dat thans een grondig en afdoend onderzoek worde gedaan*” ²⁾.

Hetgeen de schrijver hier in het slot van zijn brief aanvoert, sluit zich volkomen aan bij den aanvang, waarin hij, na de classis te hebben gedankt voor de mededeeling van hare *conclusie* inzake zijn bezwaarschrift contra dr J. G. Geelkerken, aangenomen in de vergadering der classis van 10 September, aldus voortgaat :

„*Met deze conclusie kan ik even weinig instemmen als met de ongegrond-verklaring mijner bezwaren door den kerkeraad van Amsterdam-Zuid*” ²⁾.

Als dit niet een protest is tegen het besluit der *classis*, weet de raad niet, wat dan wèl als zoodanig kan beschouwd worden.

Quod ad 2m. Gelijk de raad ook opmerkte tegenover de classis Amsterdam, kon hij, door niet *in appèl* te gaan bij de particuliere synode van Noord-Holland tegen het besluit der classis van 10 December 1924, *geen enkel* recht verliezen, omdat dit besluit niet anders inhield dan eene commissie te benoemen om de volgende vergadering van rapport te dienen en deze commissie zeer wel tot de conclusie kon komen, dat de zaak niet meer op de classis thuis behoorde, zoodat van eene „behandeling” der zaak op 10 December geen sprake is geweest ; de „behandeling” is *eerst begonnen op de vergadering van 18 Maart, en toen heeft de afvaardiging aanstonds formeel geprotesteerd ; bovendien* is door dr Geelkerken als afgevaardigde in de vergadering van 10 December wel degelijk bezwaar gemaakt ; en eindelijk zou, indien inderdaad de kerkeraad niet tijdig geprotesteerd had, dit alleen kunnen leiden tot *onontvankelijk-verklaring* van zijn bezwaar op dit punt, maar niet tot *ongegrond-verklaring* : iemands bezwaren kunnen zeer wel *gegrond* zijn, al heeft hij het recht verloren ze in te brengen.

Ook dit argument is dus onjuist. De raad merkt hierbij nog op, dat zijn *vertrouwelijk* schrijven, waarop de commissie zich beroept (blz. 137), geenszins een volledig verslag beoogt te geven van al wat gebeurd is.

Quod ad 3m. Hoe de synode kan overwegen, dat „het beroep op art. 31 K.O. niet ter zake is, aangezien art. 30 K.O. hier van kracht was”, is den raad niet duidelijk.

Dat op de classis van 10 September de zaak van br Marinus niet afgehandeld zou zijn, kan uit het besluit der classis van 10 September alleen worden afgeleid, *indien men, gelijk de commissie doet, onvermeld laat de toevoeging aan het slot* : „wat den kerkeraad te gemakkelijker zal vallen, daar door dr Geelkerken een schriftelijke verklaring aangaande het door hem gesprokene werd afgegeven, en de ouderlingen, die deze preek hoorden, verzekerden, dat de verklaring door dr Geelkerken gegeven, zakelijk der waarheid getrouw is”. Wanneer de classicale commissie in haar tweede rapport deze toevoeging aldus meent te kunnen weergeven : „*Zij sprak daarbij de hoop uit*” ³⁾, dat het den kerkeraad niet moeilijk zou vallen, in den weg van broederlijke samenspreking de kwestie van de tweeërlei lezing tot oplossing te brengen”, dan is dit, zacht gezegd, een minder juiste weergave van hetgeen inderdaad werd uitgesproken ⁴⁾.

Door de bedoelde toevoeging wordt tevens afdoende bewezen, dat het niet juist is, wanneer de voorstelling wordt gegeven, alsof de behandeling in *eerste* instantie zuiver *formeel*, in *tweede* instantie *materiëel* zou zijn geweest.

Alles wijst er intengendeel op, dat de eerste behandeling bedoeld was als een definitieve. Zoo heeft de kerkeraad het opgevat, zoo broeder Marinus, zoo ook het lid der classicale commissie, dat bij het eerste onderzoek ter kerkeraadsvergadering

¹⁾ Van de classis nl. !

²⁾ Cursiveering van ons.

³⁾ Acta, blz. 56. Cursiveering van ons.

⁴⁾ Ook de uitlating van de synodale commissie, dat volgens den kerkeraad in zijn „vertrouwelijk schrijven” (blz. 103) de zaak opgelost zou zijn geweest, indien dr Geelkerken de gevraagde verklaring had afgelegd, berust op onjuist citeren. De kerkeraad gaf slechts de *mening der classicale commissie weer*.

opmerkte, dat het den kerkeraad zeer wel zou kunnen gelukken met de overgelegde *coupure de bezwaren van den klager tot oplossing te brengen*.

Dat dit niet heeft gekund, was geen reden, om de zaak opnieuw op de classis te brengen. Deputaten ad art. 49 D. K. rechtvaardigden, als de raad goed ziet, op de vergadering van 1 April de behandeling in tweede instantie voornamelijk daarmede, dat *de bezwaarde broeder niet gecontenteerd is* (acta, blz. 65 vgl.). Br Marinus schreef aan de classis: „Mijne bezwaren bestaan nog onverzwakt”. Welnu: art. 31 der kerkenordering bepaalt: „Zoo iemand zich beklagt door de uitspraak der mindere vergadering verongelijkt te zijn, dezelve zal zich op eene meerdere kerkelijke vergadering beroepen mogen”. Deze ware de aangewezen weg geweest.

De raad meent het hierbij te mogen laten. Wat hij verlangt, is niet anders dan *recht* voor zijn predikant, recht voor zich zelf. Want het is niet slechts de rechtspositie der predikanten, die hier op het spel staat: ook het gezag van den kerkeraad komt in het gedrang. Hij moge uwe vergadering dit tenslotte doen zien door hier aan te halen het oordeel, dat door ds Bavinck c.s. gegeven werd in het vlugschrift: „Ons aller moeder”¹⁾:

„Wanneer één enkele broeder (later door eenige opgeroepen getuigen gesecondeerd) een dienaar des Woords bij eene classis in staat van aanklacht kan brengen, omdat hij, tegen het uitdrukkelijk getuigenis van een ganschen kerkeraad in, zijne beschuldiging volhoudt; wanneer voorts een classis, tegen den uitdrukkelijken wil van een ganschen kerkeraad in, van een dienaar des Woords een verzekerende ontkenning („bedoeld noch gezegd”) eischen en indien deze dienaar dit (in overeenstemming met zijn kerkeraad) weigert, hem suspect verklaren kan, — wordt hiermede de rechtspositie van onze dienaren des Woords en (wat nog meer zegt) het gezag en de ambtelijke beteekenis van onze kerkeraden, die toezicht houden op de prediking in den Naam des Heeren, in ernstige mate bedreigd. Het heeft er veel van, dat alle ouderlingen in Amsterdam-Zuid door het optreden van de meerdere vergaderingen in hun ambtelijk werk zijn gediskwalificeerd. Er kan geen andere gevolgtrekking worden gemaakt dan dat deze kerkeraad, of tot toezicht oefenen onbekwaam, of ten opzichte van zijn eigen rechtzinnigheid te verdenken is”.

Het is de innige wensch van den raad, dat de Heere uwe vergadering dit doe inzien, en haar moed schenke, om trots alle moeilijkheden, recht te doen.

BIJLAGE XVIIIC.
Art. 138.

BEZWAARSCHRIFT van 9 predikanten uit de classis Haarlem.

Aan de gereformeerde kerken in Nederland, vergaderd in generale synode te Assen op 26 Januari 1926.

Geliefde broeders in onzen Heere Jezus Christus!

De ondergeteekenden, dienaren des Woords van gereformeerde kerken in de classis Haarlem (in haar oude formatie), betreurende, dat deze classis in haar vergaderingen van 8 en 14 December 1925 de voorstellen van de kerk van Bloemendaal, de kerk van Haarlem en die van Zandvoort verworpen heeft, gevoelen zich gedrongen hun bezwaren tegen de behandeling der zaak-dr Geelkerken voor uwe vergadering uit te spreken.

I. Allereerst geldt hun bezwaar de samenroeping der generale synode, als in strijd met art. 30 K. O., omdat de classis Amsterdam (acta particuliere synode van Noord-Holland, 1925, bl. 199) nadrukkelijk uitsprak, dat ze tenvolle gerechtigd was, dr Geelkerken ipso facto gesuspendeerd te verklaren, en desniettemin het besluit nam, de generale synode aan te vragen; en dat niet, om haar te dienen van advies over deze schorsing (waarvoor ze zich dan in de eerste plaats tot de particuliere synode had te wenden), maar „om de zaak in haar geheel te beslissen” (acta, bl. 200).

II. Hun tweede bezwaar betreft de behandeling der zaak door de classis Amsterdam.

¹⁾ Blz. 23.

a omdat deze het onderteekningsformulier in werking heeft gesteld, waarvoor geen grond aanwezig was, noch in de klacht van broeder Marinus, noch in de bekende „preekcoupure” van dr Geelkerken, noch in diens weigering, de bekende verklaring „bedoeld noch gezegd” (acta bl. 61) af te leggen; noch ook in dit alles te zamen genomen;

immers, aan de klacht van br Marinus heeft de classis zelve allen kerkrechtelijken grond ontnomen, door haar uitspraak, dat deze broeder den inhoud van de preek onjuist heeft weergegeven (acta bl. 51 v.v.);

voorts is, gedurende de geheele behandeling, nog door niemand in de „coupure”, op zich zelf genomen, eenige afwijking van Gods Woord en (of) de belijdenis geconstateerd;

ten derde mogen voor de weigering van dr Geelkerken, om de verklaring „bedoeld noch gezegd” af te leggen, geen gronden worden verondersteld, dan door hem zelf zijn aangevoerd;

en eindelijk is niet in te zien, hoe een weigering uit kerkrechtelijke overwegingen ooit de „coupure” in zulk een bedenkelijk licht zou kunnen plaatsen, dat een overigens duister vermoeden van onrechtzinnigheid daardoor eenig recht van bestaan zou ontvangen;

b omdat de classis aan dr Geelkerken vragen heeft voorgelegd, die terecht door de schrijvers van „Ons aller moeder” (bl. 14 v.v.) gekwalificeerd zijn als: onduidelijk, onwetenschappelijk, ondoelmatig en onpractisch, ontactisch (of onpaedagogisch);

c omdat zij het eerste antwoord van dr Geelkerken (acta blz. 73): „Ik stem ten volle in met wat onze kerken belijden in art. 4 en 5 onzer Nederlandsche geloofsbelijdenis aangaande de Heilige Schrift, en reken mitsdien ook Gen. 1, 2 en 3 naar inhoud en vorm in alles te behooren tot al de Schrift... van God ingegeven” (II Tim. 3 : 16), niet afdoende heeft geacht, terwijl door het accepteren van dit antwoord de zaak op broederlijke wijze ware beëindigd;

d omdat zij den eisch stelde, om categorisch op de door haar gedane vragen te antwoorden, welke eisch onrechtmatig moet worden geacht, daargelaten nog, of de inhoud dier vragen dit niet onmogelijk maakte;

e omdat uitdrukkingen als „citeeren”, en „zich ter beschikking houden”, al mogen die vroeger wel in officieele stukken een enkele maal zijn voorgekomen, in het spraakgebruik van ons hedendaagsche kerkelijke leven, dat van alle overheids-ingemenging vrij is, niet meer voegen, al wordt hiermee natuurlijk niet het recht betwist van eenige kerkelijke vergadering, om, bij gebleken noodzakelijkheid, iemand in haar midden te noodigen.

III. In de derde plaats maken zij bezwaar tegen den gang van zaken op de vergaderingen der particuliere synode van Noord-Holland van 24 Juni, 14 en 16 October 1925;

a omdat in de commissie van praeadvies, ondanks ter vergadering geopperde bedenking, meerendeels personen zitting kregen, die, of als lid der commissie van de classis Amsterdam, of als deputaat ad art. 49 K. O., reeds in vorige instantie zich met het geschil hadden ingelaten (acta, bl. 11), terwijl bovendien de ter tafel zijnde protesten zich mede tegen hun handelingen richtten;

b omdat zij de behandeling der protesten van dr Geelkerken en den kerkeraad van Amsterdam-Zuid onderbrak door haar besluit tot het aanvragen van een generale synode, voor welk besluit nog des te minder reden zou geweest zijn, indien de vergadering met die protesten haar instemming zou hebben betuigd;

c omdat ze tegelijkertijd, en dus voorbarig, deputaten voor die nog uit te schrijven generale synode benoemde, en wel weer zulke, als tegen wie de opmerking sub *a* van kracht is;

d omdat ze het bemiddelende voorstel van een lid der vergadering, dat ten doel had, zoo mogelijk nog tot een vreedzame oplossing der kwestie te geraken, en aan de kerken dit samenkomen in een buitengewone generale synode te besparen, met nagenoeg alle stemmen verwierp,

hetgeen alles te zamen toch tegen wil en dank de gedachte aan zekere partijdigheid doet opkomen.

Tenslotte veroorloven zij zich, daartoe gedrongen in hun geweten, deze twee ernstige vragen aan uwe vergadering voor te leggen:

1° of niet, zoowel in de formeele als in de materieele behandeling dezer zaak, de rechtsorde is geschonden, het rechtsbesef is gekrenkt, en aan de rechtspositie, zoowel van de betrokken kerk als van den betrokken dienaar des Woords is te kort gedaan;

2° of niet ten spoedigste de suspectverklaring van dr Geelkerken als ongegrond

dient te worden ingetrokken, om alzoo dezen dienaar des Woords en zijn kerk in hun eer en goeden naam te herstellen.

Uwe vergadering de leiding des Heiligen Geestes toebiddende,

J. D. BOERKOEL te Velsen.
 Dr J. BRINKMAN te Haarlem.
 H. C. VAN DEN BRINK te Zandvoort.
 JOH. C. BRUSSAARD te Bloemendaal.
 F. KRAMER te Beverwijk.
 N. DIEMER te Vijfhuizen.
 G. R. KUIJPER te Haarlem.
 W. A. WIERSINGA te Wormer.
 W. E. VAN DUIN te Haarlemmermeer Oostzijde.

Haarlem, 4 Januari 1926.

Ondergeteekende deelt alleen niet het bezwaar, sub II e genoemd.

W. E. VAN DUIN.

BIJLAGE XVIII.
 Art. 138.

Tienhoven, 11 Januari 1926.

*Aan de generale synode van de gereformeerde kerken in
 Nederland, te houden D. V. op 26 Januari a. s. te Assen.*

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

De kerkeraad van Tienhoven (U.),

betreurende het feit, dat het aandeel van vele kerken inzake de behandeling der zaak van Amsterdam-Zuid door de overhaaste bijeenroeping der provinciale en generale synoden (omtrent welker noodzakelijkheid thans geen oordeel wordt uitgesproken) zich heeft moeten beperken tot een uitsluitend formeel afvaardiging, waarvoor men ter classis onverwacht werd geplaatst;

wenscht der synode hierbij een blijk te geven, dat deze zaak ook materieel [met groote belangstelling door hem is gevolgd;

dat het groote belang der komende beslissing door hem duidelijk wordt ingezien, daar, gezien het optreden van verschillende kerkelijke personen en vergaderingen, de vrijheid der Schriftuitlegging en de eere van de dienaren des Woords ten ernstigste zouden kunnen worden bedreigd, wanneer als „gewichtige oorzaken van nadenken” (ondertekeningsformulier) of „rechtvaardige oorzaken van verdenking” (toelichting) wordt aangemerkt, dat een predikant spreekt van „eigenaardige moeilijkheden”, waarvoor bepaaldelijk Genesis 3 ons plaatst, en zegt, dat het diensvolgens „ook moeilijk is uit te maken, hoe allerlei bijzonderheden, die Genesis 3 ons bericht, moeten worden uitgelegd”. De kerkeraad verklaart niet slechts tegen deze uitdrukkingen en het overig gedeelte der preek-coupure geen bezwaar te koesteren, maar er zelfs bezwaar tegen te hebben, indien een prediking, waarin Genesis 3 ter sprake komt, het oog der gemeente voor deze moeilijkheden niet opende. Hij acht ook een waarschuwing noodig tegen een uitsluitend uitwendig-letterlijke verklaring van dit hoofdstuk, aangezien hierdoor het gevaar wordt medegebracht, dat men den geestelijken rijkdom der belofte uit Gen. 3 : 15 ten eenenmale zou voorbijzien, en bovendien de gemeente er niet voldoende opmerkzaam op zou maken, dat men, uiterlijk vasthoudende aan een „werkelijke” slang, toch innerlijk door het slangengif der zonde zou kunnen worden verteerd.

Voorts wenscht hij blijdschap uit te spreken over het verschijnen der brochure „Ons aller moeder”, met wier strekking hij het in groote lijnen eens is; en, de argumentatie als bekend veronderstellende, een aantal conclusies uit deze brochure¹⁾, (die thans slechts een getuigenis van 5 personen is), ook namens een ganschen kerkeraad onder de aandacht van uw vergadering te brengen. Wellicht zullen meerdere kerkeraden goeddeels met hem instemmen, en langs dezen weg de synode in staat stellen, zich een gedachte te vormen omtrent hetgeen in bovenbedoelde plaatselijke gemeenten ten opzichte van de aanhangige zaak leeft:

¹⁾ Op enkele plaatsen gewijzigd.

1. De synode is niet anders dan een college van afgevaardigden der verschillende kerken. Zij representeert ons allen. Zij handelt mede in onzen naam. Dus ook onder ons toezicht. Wij keuren iedere beslissing. Wij durven desnoods ieder besluit te weerstaan, dat ons strijdig schijnt met de waarheid en de gerechtigheid. Maar deze bevoegdheid tot kritiek sluit niet uit, dat wij beginnen aan onze vertegenwoordigers te schenken het vertrouwen van de liefde, die alle dingen geloof, en voorts hen in hun uiterst precairen en verantwoordelijken arbeid omringen en sterken met ons ootmoedig gebed.

2. Wij dulden in ons midden iedere strooming van kerkelijk leven en iedere schakeering van leer, die den vastgestelden grondslag onaangetast laat.

3. De vraag rijst, of de classicale en synodale vergadering genoegzaam gerekend heeft met het volgende feit: dat al de toeziende ouderlingen (18 in getal) meermalen verklaard hebben, dat de ingediende bezwaren ongegrond waren.

4. Indien men dr G.'s brochures onergdenkende uitlegt, behoeft er geen reden te zijn hem van kettische gevoelens te verdenken.

5. Wij willen verklaren, dat iedere andere exegese dan de z.g. „letterlijke” (eigenlijke) niet geringe gevaren meebrengt, ook al ontbreekt bij de „letterlijke” een gevaar evenmin (zie boven).

6. Wij kunnen de weigering van dr G., om kortweg met *ja* te antwoorden, verstaan en billijken. Waarin hij ook, naar de meening der classis, suspect moge zijn, ten opzichte van deze weigering kan zij zeker geen verdenking van oneerlijkheid tegen hem koesteren.

7. De kerk heeft, waar 't gevaar voor scheuring dreigt, ten plicht, in verhoogde mate voorzichtig, lankmoedig en teeder te handelen; alles te vermijden wat ook maar zweemt naar partijdigheid; en zichzelf nogmaals te bezinnen, of zij niet reeds aanleiding gaf tot gegronde kritiek op hare handelwijze.

8. Mocht dr G. op formeel kerkrechtelijke gronden geen nadere verklaring willen geven, zoo is daarmede volstrekt niet bewezen, dat hij afwijkt, en een schorsing, alleen op grond van deze weigering, zou niet veel weerklank vinden in de consciëntie van ons volk. Alleen wanneer een leerstellige afwijking aan het licht kwam, zou de kerk volkomen vrede hebben met een veroordeeling.

Met broederlijke groeten en heilwensch,

De kerkeraad van Tienhoven (U).

BIJLAGE XVIII.
Art. 171.

Amsterdam, 9 Maart 1926.

Aan de buitengewone generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland, vergaderd te Assen.

Weleerwaarde en eerwaarde heeren en broeders,

De raad der gereformeerde kerk te Amsterdam-Zuid deelt u mede, dat hij in zijn buitengewone vergadering van gisteravond het volgende besluit heeft genomen:

De raad der gereformeerde kerk te Amsterdam-Zuid, in buitengewone vergadering bijeen op Maandag 8 Maart 1926,

handhavend zijn besluit, genomen in zijn vergadering van Donderdag 4 Maart 1926 om de mededeeling van dr Geelkerken aan uwe synode van zijn beslissing inzake de onderteekening der hem toegezonden verklaring vergezeld te doen gaan van een schrijven van den raad;

kennis genomen hebbend van een schrijven van den weleerwaarden heer ds K. Fernhout Mzn, voorzitter der buitengewone generale synode te Assen, d.d. 8 Maart 1926, welk schrijven eerst tegen het sluiten van zijn vergadering den raad bereikte;

constateerend, dat de officiële stukken ter zake door den raad tot op heden nog niet zijn ontvangen;

persisterend bij zijn inzicht, dat om behoorlijk te kunnen voldoen aan den door de synode kenbaar gemaakten wensch, dat de kerkeraad zijn predikant inzake diens beslissing zal adviseeren, Maandag 15 Maart 1926 de kortste termijn moet blijven worden geacht voor de inzending van het antwoord van zijn predikant met begeleidend schrijven van den kerkeraad;

spreekt uit,

dat hij vertrouwt er in te kunnen slagen zijn schrijven zóó tijdig gereed te doen zijn, dat beide missives der synode in den loop van Donderdag 11 Maart 1926 geworden;

en besluit,
hiervan ten spoedigste kennis te geven aan de buitengewone generale synode, vergaderd te Assen.

De raad voegt hierbij afschrift van het hierboven gememoreerde schrijven van ds K. Fernhout Mzn.

Met hoogachting en heilbede,

namens den raad voornoemd,

Dr J. G. GEELKERKEN, *voorzitter.*
H. v. LUIN, *scriba.*

bijlage: 1 afschrift.

BIJLAGE XVIIIa.
Art. 171.

Vreeland, 8 Maart 1926.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders.

Zoals u uit de stadseditie van „de Standaard” van heden kan gebleken zijn, besloot ik aanvankelijk, tengevolge van de mededeeling uwer commissie, die me gisteren bezocht, de eerstvolgende zitting der synode te verdagen tot Dinsdag 16 dezer. Adviezen en berichten die me heden bereikten deden me evenwel op dat besluit terugkomen. 'k Meende verplicht te zijn, ter voorkoming van misverstand, dit ter uwe kennis te moeten brengen.

Hoogachtend en met broedergroete,

uw dienstw. broeder,

w. g. K. FERNHOUT MZN.

Den eerwaarden kerkeraad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid.

Voor afschrift conform,

namens den raad der gereformeerde kerk te Amsterdam-Zuid,

H. v. LUIN, *scriba.*

BIJLAGE XIX.
Art. 171.

RAPPORT der deputatie naar dr Geelkerken en den kerkeraad van Amsterdam-Zuid.

Uw commissie, die op 4 Maart benoemd werd, heeft zich Vrijdagmorgen 5 Maart naar Amsterdam begeven om aan de opdracht uwer vergadering te voldoen.

Terstond na haar aankomst in Amsterdam is ze naar de woning van dr Geelkerken gegaan. Ze heeft hem medegedeeld dat de synode besloten had, de conclusies van het rapport der dogmatische commissie telegrafisch te zijner kennis te brengen en hem het leedwezen der synode betuigd, dat door storing in het telegraafverkeer dit besluit niet kon uitgevoerd worden. Voorts heeft ze hem het getypte rapport der dogmatische commissie overhandigd en hem gevraagd, wanneer ze dien middag nader met hem zou kunnen spreken. Dr Geelkerken antwoordde, dat hij uw commissie daartoe 's middags niet zou kunnen ontvangen, omdat hij eerst het rapport moest lezen. Uw commissie verklaarde zich bereid, dan den volgende dag bij hem te komen en deelde hem reeds mede, dat het de hartelijke wensch en het vurig gebed der synode was, dat hij de door de synode vastgestelde verklaring zou kunnen en willen teekenen en dat zij in opdracht had op deze onderteekening bij hem aan te dringen. Op de vraag uwer commissie, of en wanneer zij met den

kerkeraad zou kunnen spreken, antwoordde dr Geelkerken, dat er tegen dezen avond een vergadering van den kerkeraad werd samengeroepen en dat uw commissie om 8 uur ter vergadering verwacht werd.

Toen uw commissie 's avonds bij de Parkkerk kwam, waar de kerkeradsvergadering gehouden werd, stond er een niet kleine schare van gemeenteleden voor het kerkgebouw en bij den ingang der kerk werd haar door een paar broeders de vraag gesteld, of er ook leden der gemeente tot de vergadering konden toegelaten worden. Uw commissie antwoordde, dat de kerkeraad dit had uit te maken, waarop deze broeders zeiden, dat door den kerkeraad was geantwoord, dat het van de commissie afhing. In de vergadering van den kerkeraad met uw commissie is daarna met goedvinden der commissie besloten, dat een drietal leden der gemeente de vergadering mochten bijwonen en ook een woord uit naam van de gemeenteleden voor het kerkgebouw zouden mogen spreken.

In deze vergadering, die door dr Geelkerken werd gepraesideerd, werd eerst het woord verleend aan de aanwezige gemeenteleden. Zij gaven uiting aan de liefde der gemeente voor haar leeraar, gewaagden van den zegen op zijn werk geschonken, en verklaarden dat de gemeente hem als dienaar des Woords wilde behouden.

Daarna werd door de leden uwer commissie achtereenvolgens het woord gevoerd. Zij hebben óók voor den kerkeraad uitdrukking gegeven aan het leedwezen der synode, dat dr Geelkerken de conclusies van het dogmatisch rapport het eerst uit de courant had vernomen en medegedeeld, wat daarvan de oorzaak was. Voorts hebben zij gewezen op het diep-ernstige van den toestand. Zij hebben er de aandacht op gevestigd, dat de conclusies met algemeene stemmen door de synode waren aangenomen en uitdrukkelijk gezegd, dat ze het laatste woord der synode waren. Zij hebben dr Geelkerken gebeden, dat hij, tenzij zijn consciëntie het hem verbood, de verklaring zou onderteekenen, maar daarbij niet verzwegen, dat de synode na onderteekening nog over een paar dingen met hem had te spreken. Zij hebben van den kerkeraad gevraagd, zijn leeraar niet in den weg te staan, maar veeleer op dr Geelkerken invloed uit te oefenen ten gunste van hetgeen de synode van hem wenschte. Zij hebben gezegd, dat alle gedachte verre moest zijn, alsof de synode een predikant of een kerkeraad wilde treffen, maar dat het haar alleen om de waarheid Gods en het heil der kerken te doen was. En zij hebben de hoop uitgesproken, dat de kerkeraad met dr Geelkerken samen zou bidden en samen zou spreken, opdat hij vrijmoedigheid en bereidwilligheid zou ontvangen om de uitspraak der synode te aanvaarden.

Vervolgens hebben onderscheidene leden van den kerkeraad gesproken. Zij verklaarden bijna allen, dat de conclusies der synode groote teleurstelling en hevige verontwaardiging bij hen gewekt hadden. In de samenspreking op de synode toch had niemand aangetoond, dat dr Geelkerken een onjuist standpunt innam en een besluit als nu door de synode was genomen, werd in Amsterdam-Zuid dan ook allerminst verwacht. Ook verklaarden zij zich teleurgesteld doordat de commissie geen toelichting had gegeven van de gronden, waarop de uitspraak en het besluit der synode rustten. Ofschoon zij zeiden, het rapport nog niet te hebben kunnen lezen, riepen zij dr Geelkerken toch reeds toe: teeken niet, teeken nooit! Een der broeders, die het rapport wel reeds gelezen had, sprak als zijn oordeel uit, dat het aan de hoofdzak voorbijging n.l. aan de kwestie der methode van Schriftuitlegging, aan het verband tusschen de logica eenerzijds en exegese en dogmatiek anderzijds, en dat het gemis aan zin voor proportie toonde, daar aan een geweldig vraagstuk als de uitlegging van Genesis 2 en 3 nietige dingen als de bezwaren tegen hetgeen in de „Overtoomsche Kerkbode” gestaan heeft waren vastgekoppeld. De sprekers vonden het Roomsche, dat de synode een traditioneele opvatting als waarheid ijkte en van dr Geelkerken instemming daarmede eischte. Zij wilden alleen voor Gods Woord en de belijdenis buigen en niet voor de traditie en de uitspraak eener synode en zij verklaarden, dat wanneer dr Geelkerken weigerde te teekenen, zij achter hem bleven staan en dat wel $\frac{7}{8}$ der gemeente achter hem stond.

Slechts een paar broeders spraken in anderen geest. Een van hen vroeg of bij de uitspraak der synode, dat de bijzonderheden van het Schriftverhaal in Genesis 2 en 3 in eigenlijken of letterlijken zin zijn op te vatten en derhalve de meening van dr Geelkerken moet worden afgewezen, niet had moeten gevoegd worden: bij het licht, dat we nù hebben.

Twee leden uwer commissie hebben daarop nog een kort woord gezegd. Zij wezen er op, dat het niet tot de taak der commissie behoorde, de gronden te ontwikkelen, waarop de conclusies der synode rustten, daar deze in het rapport werden aangegeven. Ook deden zij uitkomen dat juist op grond van Gods Woord en de belijdenis de synode van dr Geelkerken de onderteekening vroeg, terwijl zij zeiden dat natuurlijk de bedoeling der synode was: „bij het licht dat we nù hebben”,

daar zelfs de belijdenis door gereformeerden niet als onveranderlijk wordt beschouwd.

Gelijk reeds door verschillende sprekers uit den kerkeraad de termijn van 4 dagen, waaronder dan nog een Zaterdag en een Zondag, veel te kort was genoemd, kwam ook dr Geelkerken aan het eind tegen dezen termijn op. Hij noemde het zelfs „immoreel” van de synode, binnen 4 dagen zulk een belangrijke beslissing te eischen. Uw commissie heeft geantwoord, dat de zaak waarover het ging toch reeds twee jaar aan de orde was, maar heeft tevens de vrijheid genomen te zeggen, dat het antwoord desnoods Dinsdagavond nog verzonden kon worden, daar de synode Woensdagmiddag weer samenkwam. Ook heeft een der leden van uwe commissie nog aangeboden om 's Zondags voor dr Geelkerken te preeken, maar dr Geelkerken is op dit aanbod niet ingegaan; hij wilde dien Zondag zelf voor zijn gemeente optreden.

Ten slotte vroeg uw commissie dr Geelkerken wanneer ze nu den volgenden dag met hem zou kunnen spreken. Dr Geelkerken antwoordde, gelijk hij ook 's middags te zijnen huize reeds had gezegd, dat hij toch niet *alleen* met de commissie zou willen spreken, maar dat hij ook met het lezen van het rapport nog niet ver genoeg gevorderd was, om haar den volgenden dag te kunnen ontvangen. Uw commissie heeft zich toen bereid verklaard, 's Maandags terug te komen, indien dit verlangd werd. De verklaring, die door dezen loop van zaken nog niet aan dr Geelkerken ter onderteekening was overhandigd, is door het lid uwer commissie dr Ridderbos Zaterdagmorgen vóór zijn vertrek uit Amsterdam over de post aan dr Geelkerken toegezonden.

Uw commissie heeft echter Maandag geen bericht van dr Geelkerken ontvangen en moet dus tot haar leedwezen constateeren, dat zij door dr Geelkerken niet in de gelegenheid is gesteld om overeenkomstig de bedoeling der synode nader met hem te spreken.

Uwe commissie,

F. W. GROSHEIDE.
J. RIDDERBOS.
J. THIJS.

BIJLAGE XX.
Art. 173.

**ADVIES van commissie III aan de generale synode over
den brief van G. C. van Kerkhof, dato 7 Februari 1926.**

Uw vergadering stelde in handen van commissie III een schrijven van br G. C. van Kerkhof, lid der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, gedateerd 7 Februari 1926, waarin hij betuigt, dat de generale synode de algemeene bedoeling van zijn missive van 6 Jan. 1926 zeer juist blijkt begrepen te hebben, door dit stuk voor kennisgeving aan te nemen, doch wijst er tevens op, dat in dien brief drie bepaalde vragen door hem zijn gesteld.

Bij nadere bestudeering van zijn missive is uw commissie gebleken, dat hij metterdaad een drietal vragen stelt, doch dat haar eerst uit zijn schrijven van 7 Februari duidelijk is geworden, dat hij daarop een antwoord verwacht.

De eerste vraag vindt uw vergadering op pag. 2 onderaan, omloopend naar pag. 3, waar hij „terwille van het gezag van Gods Woord en het heil der kerken, voor zooveel nog noodig, een dringend beroep doe(t) op uwe vergadering, om voor en boven alles voor het bewustzijn speciaal der kerk van Amsterdam-Zuid, de historiciteit, de met-de-zintuigen-waarneembaar-geweest-zijnde werkelijkheid van al de in vraag 6 der classis genoemde punten, met kracht te handhaven”.

Uw commissie is van oordeel, dat de schrijver te dezen opzichte door uw vergadering kan verwezen worden naar het rapport over de zaak dr Geelkerken in haar geheel, bijzonderlijk het dogmatisch gedeelte.

De tweede vraag vindt uw vergadering pag. 4 bovenaan in deze bewoording: „Maar nu, naar het schijnt, sommigen het getal willen doen beslissen, of het afgemeten verloopend strafrechtsvordering-proces willen invoeren, of de getuigenissen willen waardschatten naar de positie, de hoedanigheden, de antecedenten, de persoonlijke omstandigheden der betrokkenen, nu zal menig kerklid met mij de behoefte aan nadere versterking van zijn meening gevoelen en het is daarom, dat ik tot uwe vergadering, ook alweer voorzooveel noodig, het dringend verzoek

meen te mogen richten aangaande dit voor alle leden onzer kerken zoo hoogst belangrijke formeele vraagpunt alle onzekerheid weg te nemen".

Uw commissie is van oordeel, dat dit dringend verzoek van te algemeene strekking is, om voor beantwoording vatbaar te zijn, en dat de schrijver, voorzover hij op de voorafgaande pagina bepaalde punten aan de orde stelt, door uw vergadering gevoegelijk kan verwezen worden naar het rapport bovengenoemd, bijzonderlijk het kerkrechtelijk gedeelte.

De derde vraag vindt uw vergadering pag. 14, 3e alinea, waar hij schrijft: „Het samenvatten van al deze verschijnselen onder een algemeene benaming doet thans nog even weinig ter zake als het plaatsen van de kwestie-Geelkerken in het algemeen kader eener kerkelijke strooming. Maar wel is er, alles overziende, alle aanleiding, tot de synode het verzoek te richten, de classis te adviseeren tot het houden in 1926 eener *buitengewone* gewone-kerkvisitatie in Amsterdam-Zuid naar art. 44 D. K”.

Uw commissie is van oordeel, dat een verzoek om een buitengewone kerkvisitatie door den schrijver, zoo noodig, dient gericht te worden tot de classis Amsterdam van gereformeerde kerken.

Uwe commissie adviseert derhalve, dat uwe vergadering besluite: [volgt in art. 173].

TELKAMP, *rapporteur*.

BIJLAGE XXI.

Art. 177.
Agendum B7 en 7a.

RAPPORT betreffende het verzoekschrift van de broeders dr De Gaay Fortman e. a. inzake den uitbouw der belijdenis etc.

In handen van uw commissie (comm. IV) werd gesteld een verzoekschrift, (Agendum B7 en 7a) van de broeders dr J. P. de Gaay Fortman (Den Haag), mr A. Goote, drs C. J. Honig, A. Jonkman, dr Rijk Kramer (allen te Amsterdam), dr W. J. A. Schouten (Kampen) en dr H. R. Woltjer (Leiden). Dit verzoekschrift gaat vergezeld van 167 adhaesiebetuigingen nl. van 11 predikanten, 11 juristen, 23 artsen, 44 leeraren M. O., 60 hoofden van scholen en onderwijzers, en van nog 8 anderen. Het adres luidt als volgt (zie bijlage [XXIa]).

Over dit verzoekschrift is in den kring van uw commissie een uitvoerig rapport uitgebracht door prof. Greydanus, welk rapport een onderwerp is geweest van ernstige bespreking. In die bespreking bleek, dat door alle leden de meening gedeeld werd, dat dit ernstige en in waardigen toon gestelde verzoekschrift nauwkeurige overweging verdient, en de belangstelling der synode ten volle waard is. Wel deed het uw commissie leed, dat dit adres, met zijn ernstige vraag aan de synode ontsierd wordt door zekere spijtige opmerking ten aanzien van de door de classis Amsterdam aan dr J. G. Geelkerken gestelde vragen, zonder dat de broeders ook maar eenige poging tot bewijs doen, doch dit verhinderde uw commissie niet om uit te spreken, dat aan deze, door zooveel ondersteunde missive alle aandacht moet worden geschonken. Echter is zij van oordeel, dat het in dit geschrift gedane verzoek niet of althans nu niet voor inwilliging vatbaar is. In de eerste plaats *niet*, omdat het niet op den weg der synode ligt studiecmissies voor wetenschappelijke vragen in te stellen, en zij de vorming van zulke studiegezelschappen heeft over te laten aan het particulier initiatief. Wel kan zij door haar deputaten, te weten de curatoren der Theologische School en de deputaten voor het verband met de theologische faculteit der Vrije Universiteit, er bij de hoogleraren in de theologie op aandringen zich met verschillende wetenschappelijke mannen op ander terrein van wetenschap b.v. de adressanten in verbinding te stellen, ten einde gezamenlijk de „brandende quaesties” te bespreken, en zou zij uit de kas van de Theologische School gelden beschikbaar kunnen stellen, om de kosten, uit dezen arbeid voortvloeiende, voor een deel te dekken, tevens met het verzoek aan de directeuren der Vrije Universiteit om eenzelfde financieelen steun te verleenen. Doch verder kan de synode, naar de meening van uw commissie, niet gaan. En in de tweede plaats meent zij, dat *nu* aan het verzoek der genoemde broeders niet kan voldaan worden, omdat (wat aangaat de subsidiaire vraag) door de deputaten voor den uitbouw der belijdenis nog geen rapport is uitgebracht, en het haar gewenscht voorkomt eerst dit rapport af te wachten. Het verzoekschrift zou dus eerst op de eerstvolgende

generale synode, wanneer het rapport betreffende den uitbouw der belijdenis ter sprake komt, kunnen behandeld worden. Bovendien acht zij het beter thans niet tot behandeling over te gaan, omdat dit verzoekschrift, wil het tot zijn volle recht komen, moet beschouwd worden los van de zaak-dr J. G. Geelkerken.

Weshalve uw commissie aan de synode voorstelt de volgende beslissing te nemen.

De buitengewone generale synode van Assen van 1926,
a kennis genomen hebbende van het verzoekschrift van dr J. P. de Gaay Fortman e.a. met betrekking tot den uitbouw der belijdenis;

b waardeerende de, in dit verzoek tot uiting komende, ernstige begeerte, om door, aan Gods Woord gebonden, studie de Heilige Schrift beter te verstaan, besluit [volgt in art. 177].

DJK, rapporteur.

BIJLAGE XX1a.
 Art. 177.

Aan de generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland, vergaderd te Assen, in de maand Januari 1926.

Hooggeachte heeren en broeders!

Ondergeteekenden nemen de vrijheid zich tot uwe vergadering te wenden met een hoogst ernstig verzoek, verband houdende met de zaak der kerk van Amsterdam-Zuid.

Voor zij dit verzoek u ter overweging aanbieden, spreken zij den vurigen wensch en de vaste hoop uit, dat onder de leiding des Heiligen Geestes, in broederlijke welwillendheid eener- en anderzijds, een oplossing worde gevonden, die de rust in onze kerken voor de toekomst zooveel mogelijk verzekert, en die waarborg biedt dat alle gaven en krachten, door het Hoofd der kerk ons in dezen tijd geschonken, voor de verdere ontplooiing der geopenbaarde waarheid Gods in de toekomst behouden blijven.

Vervolgens spreken zij als hun overtuiging uit: ten eerste, dat wij thans leven in een tijd, waarin belangrijke wetenschappelijke vraagstukken van theologischen, kentheoretischen, natuurwetenschappelijken, juridischen aard bestaan, alle verband houdende met de beschouwing der Heilige Schrift, wier oplossing dringend gewenscht, zoo niet volstrekt noodzakelijk is te achten, zal de eenheid onzer kerken worden bewaard, en het geloof der gemeente worden versterkt;

ten tweede, dat sommige dezer vraagstukken onder ons reeds een begin van oplossing hebben verkregen door de studie van wijlen dr A. Kuyper, wijlen dr H. Bavinck, wijlen dr J. Woltjer, dr W. Geesink e. a., een oplossing, die evenwel nog niet tot volkomen rijpheid is gekomen, terwijl bovendien geen eenheid van meening wordt gevonden: men denke bijv. slechts aan de beschouwing van Genesis I die te vinden is in „Het boek der geboorten” van wijlen ds J. C. Sikkel. Het schijnt ondergeteekenden van hoog belang, dat getracht worde naar eenheid van beschouwing, waardoor aan menig hart een ongekende rust zou worden geschonken;

ten derde, dat wetenschappelijk onderzoek door geloovige wetenschappelijke mannen, (zij denken hierbij aan de onderzoekingen van dr C. van Gelderen en dr A. Noordt zij), geleid heeft tot resultaten van groot belang voor een beter verstaan der Heilige Schrift, maar ook tot conclusies, welke moeilijk verenigbaar schijnen met de bij ons veelszins geldende Schriftopvatting, welke laatste ook schijnt te spreken uit de door de classis Amsterdam aan dr Geelkerken gestelde vragen, nl. een Schriftopvatting waartegen dr Kuyper ons reeds ernstig waarschuwde.

Op grond van het voorgaande meenen zij met vrijmoedigheid het dringende verzoek te mogen doen, indien mogelijk met instemming van alle leden der generale synode, te besluiten tot de instelling eener commissie van wetenschappelijke mannen op verschillend gebied (eventueel toevoeging van niet-theologen aan de deputaten voor den uitbouw der belijdenis, voorzoover het de aangeroerde quaesties betreft, en herziening hunner instructie) die het vraagstuk van de rechte beschouwing der Heilige Schrift ernstig moge onderzoeken, en trachten ons te leiden tot meerdere zekerheid dienaangaande, opdat, waar deze vraagstukken de

hoofden en harten van zoovele medelevende en over deze dingen nadenkende leden onzer kerken zoo dikwijls angstig bezighouden, de gemeente gesterkt en opgebouwd worde in haar allerheiligst geloof.

Dr J. P. DE GRAAY FORTMAN, Den Haag.
Mr A. GOOTE, Amsterdam.
Drs C. J. HONIG, Amsterdam.
A. JONKMAN, Amsterdam.
Dr RIJK KRAMER, Amsterdam.
Dr W. J. A. SCHOUTEN, Kampen.
Dr H. R. WOLTJER, Leiden.

BIJLAGE XXII.
Art. 181.

**VERMANING door den praeses namens de synode tot
de Geelkerken te richten.**

Broeder Geelkerken!

Het doet mij innig leed, dat ik mij geroepen zie, een woord van ernstig vermaan namens de synode tot u te spreken. Wij mogen u toch niet verhehlen, dat uw handelwijze in deze procedure meermalen niet was, zooals zij van een christen en dienaar des Evangelies verwacht had mogen worden. Getuigde reeds uw houding tegenover br Marinus weinig van zelfverloochenende tegemoetkoming, gelijk zij eisch is van een herder over 's Heeren kudde, inzonderheid hoog waren soms uw houding en toon tegenover de classis Amsterdam en haar commissie. Hoeveel onaangenaamheid in de onderlinge verhouding, en smaad over 's Heeren gemeente, hadden voorkomen kunnen worden, wanneer u met behoorlijke welwillendheid de door haar u gestelde vragen had willen verstaan en beantwoorden. Ook heeft u door publicaties, deels zelfs van stukken, voor welke openbaarmaking u eerst verlof van de classis had moeten vragen, niet weinig de onrust in onze kerken bevorderd, en haar in opspraak doen komen bij haar vijanden. Hoe geheel anders had u, ook voorzoover u meende ongelijk te lijden, behooren te handelen, om in zachtmoedigheid en liefde en nederigheid u een dienaar te betoonen van Hem, die Zich voor Zijne gemeente overgaf zelfs in den dood, en van Zichzelven mocht getuigen, dat Hij zachtmoedig was en nederig van hart. Werden in verband met uwe procedure, te uwer verheffing, maar tot bespotting of onteering van uw medebroeders in de bediening, onjuiste berichten in de liberale bladen gegeven, u is daar langen tijd niet tegen opgekomen, om er openlijk tegen te getuigen.

Voorts meenen wij, dat u in uw beoordeeling van den bekenden preekenbundel van dr Oberman, en in die van Querido's „Saul en David”, alsook in anderen persarbeid in de „Overtoomsche Kerkbode”, niet die waakzaamheid en zorg voor de aan uw hoede toevertrouwde zielen betracht heeft, als de Heere van Zijn dienaren eischt. Want terwijl het voor de behoudenis van den mensch zoozeer aankomt op de rechte voorstelling van den Christus der Schriften, en van de verzoening door Zijn bloed, en op waarschuwing tegen wat tot zonde prikkelen kan, ontbrak het in die recensies en in dien persarbeid aan genoegzame waarschuwing tegen verkeerde prediking van den Christus Gods en van Zijn verzoeningsarbeid, en tegen wat tot onkuischheid leiden kan.

Nu brengen wij deze verkeerdheden in uw genoemd optreden, en deze gebreken in uwen aangeduiden arbeid, u onder het oog, opdat u u daarover zoudt verootmoedigen voor den Heere, en in het vervolg u voor die zonden zoudt wachten.

De Heere geeft aan Zijn dienaren zulk een hoog, maar daarom ook zeer verantwoordelijk ambt, dat, naast liefde tot den Heere, allereerst ook wel vraagt veel liefde tot Zijne gemeente en geloovigen, nederigheid, zelfverloochening, en waakzaamheid. Mogen deze dan al uw verder optreden en uwen verderen arbeid sieren, en daardoor uwerzijds voorkomen worden wat tot onteering van 's Heeren naam, en tot verontrusting van Zijn gemeente zou kunnen strekken.

BIJLAGE XXIII.
Art. 187.

WOORD VAN VERMAAN aan de kerken.

Geliefden in den Heere Jezus Christus!

De generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland, op 26 Januari en volgende dagen te Assen vergaderd, heeft zich geroepen geacht, aan de kerken in het gemeen en aan de dienaren des Woords en de opzieners in het bijzonder, het navolgende op het hart te binden.

Gelijk u bekend is, had de synode te handelen over een geval van leertucht, waarin op den voorgrond stond de vraag, of in onze kerken toelaatbaar zou worden geacht, dat over het Schriftverhaal aangaande de eerste ongehoorzaamheid des menschen een beschouwing werd gegeven, volgens welke het twijfelachtig zou zijn, of er in het Paradijs wel in den eigenlijken zin des woords een boom der kennis des goeds en des kwaads en een boom des levens hebben gestaan, zoodat we dus ook aangaande den inhoud van het proefgebod feitelijk onkundig zouden zijn; terwijl dezelfde onzekerheid zou heerschen ten aanzien van de vraag, of het woord der verleiding tot Eva kwam uit den mond eener slang.

De synode heeft dienaangaande geoordeeld, dat bovengenoemde voorstelling met den klaarblijkelijken zin van het Schriftverhaal niet in overeenstemming is, en daarom metterdaad twijfelachtig stelt wat ons door de Heilige Schrift duidelijk wordt geleerd. Zij weet zich hiermede in overeenstemming met wat al de eeuwen door in heel de christelijke kerk het gevoelen der meest uitnemende godgeleerden is geweest, en inzonderheid in de gereformeerde kerken met eenparigheid is geleerd, niet alleen door de Hervormers en de na hen komenden, maar ook door de groote theologen, die in den nieuweren tijd door God aan onze kerken zijn geschonken, en wier namen onder ons nog algemeen bekend zijn.

Dienovereenkomstig wekt de synode al de gemeenten ernstig op, in dezen niet af te wijken van de eenvoudigheid des geloofs. Zij richt deze opwekking inzonderheid tot de dienaren des Woords, hen er tevens op wijzende, dat door deze beslissing nog te duidelijker is in het licht gesteld wat ook van te voren reeds aan geen rechtmatigen twijfel onderhevig kon zijn: dat n.l. een ieder, die een voorstelling als bovengenoemde zou voorstaan, daardoor in strijd zou komen met het gezag der Heilige Schrift, zooals dat door onze kerken met name in art. 4 en 5 van onze Nederlandsche Geloofsbelijdenis wordt beleden.

De synode mag niet nalaten, hierbij ook in meer algemeenen zin te wijzen op de noodzakelijkheid om vast te houden aan de Heilige Schrift als het Woord Gods en dus ook aan heel de *heilige geschiedenis*, zooals deze ons in deze Schrift wordt beschreven en medegedeeld.

Inzonderheid hebben de dienaren des Woords niet alleen bij het bovengenoemde, maar ook bij alle andere onderdeelen der heilige geschiedenis zich ten zeerste te wachten voor elke beschouwing, die onder den schijn van de Schrift te verklaren in werkelijkheid de mededeelingen der Schrift ter zijde stelt. Het is bekend, dat er van oude dagen af zijn geweest, die dit hebben gedaan, soms zeker met de bedoeling, de Schrift meer aannemelijk te maken voor velen, maar steeds met het gevolg, dat het gezag der Heilige Schrift grootelijks schade leed.

In verband met dit alles is er naar het oordeel der synode ook reden om een ernstige waarschuwing te doen uitgaan, dat niet het gezag van eenige wetenschap boven dat van de Heilige Schrift worde gesteld. Hoezeer ook dankbaar valt te waardeeren alle nieuw, door de wetenschap ontstoken licht, dat kan strekken om ons den zin der Heilige Schrift beter te doen verstaan, mag toch nimmer de gedachte worden toegelaten, als zou de wetenschap hebben uit te maken, of hetgeen de Schrift ons leert, wel als waarheid kan worden aanvaard. Immers spreekt de Schrift met haar eigen gezag, het gezag van Hemzelf, wiens Woord zij is; daarom mag zij niet voor eenige menschenlijke vierschaar worden gedaagd, maar moet veeleer alle menschenlijke wetenschap hieraan worden getoetst, of zij met de leer der Heilige Schrift in overeenstemming is.

Zij het ons dan steeds een eere en een voorrecht, ons eerbiedig te buigen voor de stem van 's Heeren Woord. Laten we in den strijd voor de Waarheid Gods niet versagen, opdat de Satan, die een leugenaar is van den beginne, geen voordeel over ons verkrijge. Gelde het ook van ons, dat wij „de overleggingen ternerwerpen, en alle hoogte, die zich verheft tegen de kennis van God, en alle gedachte gevangen leiden tot de gehoorzaamheid van Christus”, 2 Cor. 10 : 5.

Wij wekken u hierbij met aandrang op, dat de Heilige Schrift ook in de huizen haar eereplaats behoude, en dat zoo bij de huiselijke godsdienstoefening als

anderszins inzonderheid aan het zaad der gemeente heilige eerbied voor 's Heeren Woord worde ingeprent.

Voorts, broeders en zusters! bidden wij u toe, dat Hij, die is onze hoogste Profeet en Leeraar, u door Zijn Woord en Geest in alle waarheid leide.

Schenke Hij aan u en ons veel genade, om de waarheid van Zijn Woord niet alleen met den mond te belijden, maar allereerst met het hart te gelooven, en den troost ervan rijkelijk te ervaren.

Laten we waken en bidden, opdat we ook daders des Woords worden bevonden, en niet alleen hoorders, onszelven met valsche overlegging bedriegende.

Moge de Vader der barmhartigheid op ons aller gedurig gebed Zijne gemeente daartoe bekwamen, dat zij door haar belijdenis en wandel Zijne deugden verkondige, en het licht der Waarheid en van 's Heeren heerlijkheid, dat over haar is opgegaan, van haar uitstrale tot eer van Zijn naam en tot verlichting van velen, die in duisternissen zijn terneergezeten.

Begeleidend schrijven aan de classes.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders!

De generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland heeft de eer u hierbij toe te zenden een afdruk van het woord van opwekking, dat van haar tot al de kerken is uitgegaan.

Zij voegt hieraan toe eene dringende aansporing, dat de classes, zoo in het algemeen als ook inzonderheid bij de examina, naartig zullen toezien, dat geenerlei leering in de kerken binnendringt, die met de letter of met den geest van bovengenoemde beslissing der synode in strijd is, en dus, hetzij op het hiergenoemde, hetzij op eenig ander punt, door een willekeurige Schriftuitlegging aan het gezag van 's Heeren Woord tekort doet.

BIJLAGE XXIV.
Art. 189.

ANTWOORD van dr J. G. Geelkerken aan de synode.

Aan de buitengewone generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland, vergaderd te Assen.

Weleerwaarde en eerwaarde heeren en broeders.

Het doet mij diep leed, dat het resultaat van alle beschouwingen en besprekingen der afgelopen weken niet anders is geweest dan de eisch tot onderteekening van de door uwe vergadering opgestelde verklaring, van welken eisch ik de rechtmatigheid tot mijn spijt niet vermag in te zien.

Naar mijn gevoelen toch wordt o.a. door de wijze, waarop uwe synode haar opvatting aangaande de door haar genoemde bijzonderheden van Genesis 2 en 3 in verband brengt met art. 4 en 5 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis, het in die artikelen beleden gezag der Heilige Schrift, waaraan „de Heilige Geest getuigenis geeft in onze harten” en waaraan ik mij dan ook zonder eenig voorbehoud onderwerp, feitelijk toegekend aan de uitspraak eener kerkelijke vergadering.

Gelijk ik reeds meermalen verklaarde, heb ik persoonlijk geen bepaalde exegese betreffende bedoelde punten, en evenmin op zichzelf eenig geloofsbezwaar tegen de onder ons bestaande, traditioneele uitlegging daarvan. Trouwens, m.i. kan de geloovige, ondanks voor hem ten deze bestaande moeilijkheden, die, naar ik niet ontveinzen mag, ook voor mij door een beslissing als de uwe uit den aard der zaak niet weggenomen worden, uit de bedoelde bijzonderheden de openbaring Gods klaarljk te verstaan.

Daarbij meen ik mij overtuigd te mogen houden, dat uw uitspraak allerminst bedoelt de ten allen tijde door onze vaders gehandhaafde vrijheid van wetenschappelijk onderzoek af te snijden, en vertrouwd ik, dat uwe synode vóór haar uiteengaan maatregelen zal treffen voor een behandeling in vollen omvang der zich onder ons voordoeende vragen inzake gereformeerde Schriftbeschouwing, waarmede de opvatting der in uwe verklaring genoemde details ten nauwste samenhangt.

Dit in aanmerking nemende, ben ik bereid, uit hoofde mijner ambtelijke bediening in onze kerken, die mij lief zijn, bij mijn prediking en catechetisch onderricht mij, in afwachting van den zoo spoedig mogelijken afloop dezer noodzakelijke behandeling, naar uw uitspraak omtrent „de klaarblijkelijke bedoeling van het Schriftverhaal van Genesis 2 en 3” te voegen.

Met broedergroet,

Amsterdam, 10 Maart 1926.

Dr J. G. GEELKERKEN.

BIJLAGE XXV. **SCHRIJVEN van den kerkeraad van Amsterdam-Zuid.**
Art. 189.

Amsterdam, 10 Maart 1926.

Gereformeerde kerk te Amsterdam-Zuid (Overtoom).

Geliefde broeders in onzen Heere Jezus Christus!

De raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid heeft uw verzoek, zijn predikant te bewegen tot het teekenen der door u hem voorgelegde verklaring, met grooten ernst overwogen.

Dat hij desondanks geen vrijheid heeft kunnen vinden, aan dit verzoek te voldoen, vindt zijn grond in de volgende overwegingen.

Ofschoon de raad tot heden nog steeds niet officiëel en volledig kennis heeft gekregen van de door uwe vergadering tot dusver in „de zaak-dr Geelkerken” genomen besluiten, heeft hetgeen dienaangaande bij monde uwer bijzondere commissie te zijner kennis kwam, alsook hetgeen in de dagbladen, meer speciaal in *De Standaard* van 4, 5 en 6 dezer, is gepubliceerd, hem den sterken indruk gegeven, dat het niet in overeenstemming [is] met het tusschen de gereformeerde kerken geldende „akkoord van kerkelijke gemeenschap”, en dat het veel minder als een uitvloeisel of toepassing daarvan beschouwd of aanvaard mag worden; terwijl de raad bovendien de rechtmatigheid der genomen besluiten niet kan erkennen.

De raad stelt zich voor, na ontvangst uwer volledige en officiële kennisgeving van een en ander, hierop terug te komen. Overigens wil hij dit schrijven niet beëindigen, zonder nog eens nadrukkelijk gewezen te hebben op het hooge belang van de zaak en de dure verantwoordelijkheid, die ten deze op uwe vergadering rust. Zijnerzijds meent hij in goeder consciëntie te kunnen verklaren, inzonderheid nog in deze dagen niets achterwege te hebben gelaten, om eene breuk te voorkomen. God leide u door Zijn Geest!

De raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid:

Dr J. G. GEELKERKEN, *praeses.*
H. v. LUIN, *scriba.*

Aan de buitengewone generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland, vergaderd te Assen.

BIJLAGE XXVI. **SCHORSINGSBESLUIT aangaande dr J. G. Geelkerken.**
Art. 212.

De generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland, vergaderd te Assen, 12 Maart 1926, constateerende, dat gij op herhaald verzoek geweigerd hebt de u voorgelegde verklaring, aldus luidende:

Ondergeteekende, kennis genomen hebbende van de uitspraak der synode, „dat de boom der kennis des goeds en des kwaads, de slang en haar spreken en de boom des levens naar de klaarblijkelijke bedoeling van het Schriftverhaal van

Genesis 2 en 3 in eigenlijken of letterlijken zin zijn op te vatten en dus zintuiglijk waarneembare werkelijkheden waren;

en dat derhalve de meening van dr Geelkerken, als zou men disputabel kunnen stellen, of deze zaken en feiten zintuiglijk waarneembare werkelijkheden waren, zonder met het in art. 4 en 5 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis beleden gezag der Heilige Schrift in strijd te komen, moet worden afgewezen”;

verklaart zich aan deze beslissing te conformeren en het Schriftverhaal van Genesis 2 en 3 naar zijn in de uitspraak der synode aangegeven zin zonder eenig voorbehoud te aanvaarden en ten grondslag te zullen leggen aan wat hij in dezen zal leeren,

te onderteekenen;

van oordeel, dat gij door deze weigering getoond hebt een leering voor te staan, die in strijd is met het door de gereformeerde kerken in art. 4 en 5 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis beleden gezag der Heilige Schrift;

uitsprekende, dat alle vermaningen der kerkelijke vergaderingen en pogingen om u tot inkeer te brengen, vruchteloos zijn gebleken en gij voortdurend in verzet gekomen zijt tegen het wettig gezag, dat naar het Woord Gods, de belijdenis en de kerkorde aan de kerken en aan hare meerdere vergaderingen is geschonken;

besluit met diep leedwezen u, ingaande heden, 12 Maart, volgens art. 80 kerkenordering in uw ambtelijke bediening te schorsen voor den tijd van drie maanden, teneinde u gelegenheid te geven u alsnog te beraden, tot verootmoediging te komen en uw afdwaling te belijden, waartoe de synode u met allen aandrang opwekt en waartoe zij van den Heere bidt, dat Hij u geve alles wat gij in dezen weg behoeft.

De synode geeft van dit besluit kennis aan dr Geelkerken; de gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid; de classis Amsterdam en de particuliere synode van Noord-Holland en aan alle gereformeerde kerken in Nederland, Bentheim en Oost-Friesland, België en Nederlandsch Oost-Indië.

BIJLAGE XXVII.
Art. 227.

BESLUIT van den kerkeraad van Amsterdam-Zuid tegen de schorsing van dr J. G. Geelkerken.

De raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid (Overtoom), wettig vergaderd den 13en Maart 1926 in de Parkkerk aan de Gerard Brandtstraat te Amsterdam,

met diepe ontroering en innig leedwezen kennis genomen hebbende van den inhoud van het schorsingsbesluit, dat omtrent zijn dienaar des Woords dr J. G. Geelkerken is ingekomen;

constateerend, dat hem niet bekend is eenige leering van dr Geelkerken, vóór of in zijn ongeveer elfjarige bediening in deze gemeente, die in strijd zou zijn met het door de gereformeerde kerken in artikelen 4 en 5 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis beleden gezag der Heilige Schrift, en dat hem evenmin iets bekend is van eenig verzet van genoemden dienaar des Woords tegen het wettig gezag, dat naar het Woord Gods, de gereformeerde belijdenis en de kerkorde aan de kerken en hare meerdere vergaderingen is geschonken;

integendeel vaststellende, dat dr Geelkerken in zijne verklaring tegenover de vergadering te Assen zoover is gegaan — ook gezien in het licht der daarna gewisselde telegrammen — dat het verschil tusschen die vergadering en dr Geelkerken kan worden gekenschetst als een verschil van beleid voor den wettigen uitbouw onzer belijdenis; overwegende dat vorenbedoeld besluit, genomen door eene vergadering welke bevoegdheid niet is erkend, in strijd is met Gods Woord, en evenzeer in strijd is met onze geldende drie formulieren van eenigheid en onze geldende kerkenordering; zulks mede op de gronden, die in de desbetreffende protesten, memoriën en overige bescheiden vanwege den kerkeraad en vanwege dr Geelkerken hieromtrent zijn bekend geworden;

dat derhalve de rechtmatigheid van bovenbedoeld besluit niet kan worden erkend; vaststellende dat alzoo het accoord van kerkelijke gemeenschap door dat besluit is geschonden, dat het den raad niet geraden is, in iets tegen zijne consciëntie te handelen;

dat ook de nog behouden band aan den dienaar des Woords dr J. G. Geelkerken den raad geen vrijheid geeft, dien dienaar te weren uit zijne ambtelijke bediening; bij voortduring bereid om in kerkelijk verband te leven naar vorenbedoeld accoord;

doch daarbij naar den eisch van Gods Woord en onze belijdenis verwerpende alle menselijke vonden, en alle wetten, die men zoude willen invoeren, om God te dienen, en door deze de consciëntie te binden en te dwingen, in wat manier het zoude mogen zijn;

alleen aannemende, hetgene dienstig is om eendrachtigheid en eenigheid te voeden en te bewaren, en alles te onderhouden in de gehoorzaamheid Gods;

besluit:

- 1° zich aan bovenbedoeld besluit der vergadering te Assen niet te conformeren;
- 2° daartegen overal waar zulks wettig zal kunnen blijken, protest te doen hooren;
- 3° van dit besluit en deszelfs motieven als bovenomschreven mededeeling te doen aan dr J. G. Geelkerken, de gemeente, en aan wie zulks nuttig zal worden geoordeeld.

De raad der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid (Overtoom),

C. BREEVOORT, *loco praeses.*

H. v. LUIN, *scriba.*

BIJLAGE XXVIII.

RAPPORT inzake tweede schrijven van dr J. P. de Gaay

Art. 229.

Fortman c.s.

Uwe commissie ter fine van advies benoemd, inzake het tweede schrijven van dr J. P. de Gaay Fortman c.s., merkt op, dat de adressanten niet dezelfde zijn als in het eerste schrijven. De namen van drs C. J. Honig en dr R. H. Woltjer ontbreken en inplaats van deze zijn gekomen de namen van dr S. T. Heidema, dr L. van der Horst, dr J. C. H. de Pater.

Uwe commissie zou der synode kunnen voorstellen dit schrijven voor kennisgeving aan te nemen, omdat het geen bepaalde verzoeken bevat, maar uiting geeft aan de diepe teleurstelling over de verklaring, die aan dr Geelkerken ter onderteekening is voorgelegd.

Toch is uwe commissie van oordeel, dat de synode goed zal doen op dit schrijven een antwoord te zenden, daar er bij de broeders op een paar punten misverstand heerscht.

De broeders verkeeren in de meening, dat het bij de verklaring der synode gaat om een bepaalde exegese van Genesis 2 en 3. Het is noodig dit misverstand uit den weg te nemen, door er op te wijzen, dat in de zaak dr Geelkerken niet in geding is een of andere exegese van Genesis 2 en 3, maar dat het gaat om geloof of niet-geloof aan hetgeen de Heilige Schrift ons in deze hoofdstukken als zaken en feiten mededeelt.

Voorts is blijkbaar de verklaring niet overbodig, dat de synode geen uitbreiding heeft gegeven aan eenig artikel der belijdenis noch een artikel aan de belijdenis heeft toegevoegd, maar niets anders gedaan, dan de uitspraken der belijdenis handhaven.

De broeders merken aan het einde van hun schrijven op, dat de behoefte kenbaar is geworden aan een dieper inzicht in de consequenties, die uit een „organische beschouwing” der Heilige Schrift volgen, en aan een meer verdiepte en belijnde kentheorie.

Het komt uwe commissie voor, dat ten opzichte van het eerste punt dient afgewacht het rapport, dat door de deputaten voor den uitbouw van de belijdenis op de synode van Groningen 1927 D. V. zal uitgebracht worden en het besluit dat de synode in verband met dit rapport zal nemen.

Wat het tweede punt betreft, uwe commissie gevoelt met de broeders dat er behoefte bestaat aan een verdiepte en belijnde kentheorie. Toch is het niet duidelijk, hoe deze kentheorie in tegenstelling zal kunnen zijn, zoowel met die van Aristoteles en Thomas Aquinas enerzijds, als met die van Kant anderzijds, daar toch de Aristotelisch-Thomistische en de Kantiaansche kentheorie ten opzichte van de relatie van subject en object diametraal tegenover elkander staan. Hierbij zij ons nog een opmerking veroorloofd. Dat de wijsbegeerte van Aristoteles en Thomas van grooten invloed is geweest op de theologische beschouwingen der gereformeerden is buiten kijf. Maar dat, zooals de broeders zeggen, de kentheorie van Kant van *grooten invloed* is geweest op theologische beschouwingen der gereformeerden, is een bewering, die naar ons oordeel niet juist is. Er is geen sprake van dat de theologische beschouwingen der gereformeerden in de 19e en 20e eeuw onder grooten invloed van Kant zouden staan.

Gelijk in een vorig besluit der synode is uitgesproken, behoort het instellen van een studiec ommissie (ook voor kennis-theoretische vragen) niet tot de taak

der synode. Dergelijke punten kunnen ter sprake komen in de samenkomsten die naar het advies der synode adressanten zullen kunnen houden met de theologische hoogleraren der Vrije Universiteit en Theologische School.

Uwe commissie stelt voor [volgt in art. 229].

Uwe commissie,

Dr H. H. KUYPER.

Dr T. HOEKSTRA.

BIJLAGE XXVIIIa.
Art. 229.

SCHRIJVEN van dr J. P. de Gaay Fortman e. a. inzake
de verklaring aan dr J. G. Geelkerken voorgelegd.

Amsterdam, 10 Maart 1926.

Hooggeachte heeren en broeders!

Ondergeteekenden nemen de vrijheid zich nogmaals tot u te wenden, ten einde thans uiting te geven aan hun diepe teleurstelling, gevoeld bij de lezing van de „Verklaring”, aan dr J. G. Geelkerken ter onderteekening voorgelegd.

Zij spraken in hun adres, onderteekend door dr J. P. de Gaay Fortman c.s. den vurigen wensch en de vaste hoop uit, dat door de synode een oplossing van de gerezen moeilijkheden mocht worden gevonden, die de rust in onze kerken voor de toekomst zooveel mogelijk kon verzekeren, en die de waarborg mocht bieden, dat alle gaven en krachten, door het Hoofd der kerk ons in dezen tijd geschonken, voor de meerdere ontplooiing der geopenbaarde waarheid Gods in de toekomst behouden mochten blijven.

Ten zeerste vreezen ondergeteekenden, ten eerste, dat bedoelde rust en eenheid door den genomen maatregel geenszins zullen worden bevorderd; ten tweede, dat vele gewenschte krachten voor het aangewezen doel voortaan buitengesloten zullen zijn of worden. De scheuring, die thans niet onmogelijk mag worden geacht, zal naar hun verwachting in hooge mate noodlottig blijken te zijn voor den door hun voorstel beoogden geestelijken welstand der gereformeerde kerken.

Naar hun gevoelens zal geen man van overtuiging en karakter, die de mogelijkheid veronderstelt eener andere exegese dan de synode in haar rapport over Genesis II en III gaf, er toe kunnen komen de gegeven verklaring *in dien vorm* te aanvaarden.

Zij gevoelen ten volle de verre strekking der bedoelde verklaring. Niet alleen toch zal dr J. G. Geelkerken zich met haar inhoud hebben te conformeren (!) en dien inhoud te leeren (!) maar ieder ander lid eener gereformeerde kerk, zoolwel als haar ambtsdragers zullen tot dat „conformeren” (en de laatsten ook tot dat „leeren”) verplicht zijn. Ongetwijfeld toch staat hiermee een man van eer voor een „gewetenszaak”, omdat hij in het aanvaarden der verklaring een onderwerping zal moeten zien aan een hiërarchische daad, die hij niet voor zijn rekening kan noch mag nemen.

Feitelijk wordt in het synode-rapport immers een uitbreiding van onze confessie, met of zonder bedoeling, gegeven, die hun — bij dit incidenteele geval — hoogst bedenkelijk, zoo niet ongeoorloofd voorkomt, een uitbreiding, waartegen zij geneigd zijn een woord van protest te laten hooren.

Natuurlijk zal er revisie mogelijk zijn, daar ook de „Verklaring” appellabel blijft aan de Heilige Schrift. Maar zou een spoedige revisie wel bevorderlijk zijn aan den goeden naam en het gezag eener generale synode? En stel, dat deze revisie kwam, hoe zou deze — na de werking van de „Verklaring” — ingang kunnen vinden bij de gemeente? Welk een indruk zou zulk een revisie in en buiten de kerken wel moeten maken! De kerken zijn aan deze „Verklaring” voor onafzienbaren tijd gebonden.

Het kan ondergeteekenden dan ook niet anders voorkomen, dan dat in bedoeld rapport en in genoemde „Verklaring” vooruitgelopen is op een beslissing, die na inwilliging van hun verzoek, na het wetenschappelijk onderzoek der gevraagde commissie en na daarop gevolgde rustige kerkelijke behandeling, het dubbele doel der adressanten — straks genoemd — ons nader zou hebben gebracht.

Zij meenen, dat op dit punt hun verzoek door het toegevoegd belijdenisartikel reeds nu is afgewezen.

Ten diepste — zoo herhalen zij — betreuren zij de genomen beslissing.

Ook nog om een andere reden.

Zij spraken n.l. in hun adres van hoogst belangrijke vraagstukken, die door mannen als wijlen dr A. Kuyper, wijlen dr H. Bavinck, wijlen dr J. Woltjer en dr W. Geesink tot een begin van oplossing zijn gebracht en nochtans niet tot volkomen rijpheid zijn gekomen. Ook deze zouden moeten behooren tot de voor-

werpen van onderzoek der commissie, door adressanten bedoeld. Ondergeteekenden vreezen echter zeer, dat de verdere arbeid, die noodig zal zijn, om ten deze tot volkomen klaarheid te komen, door de genomen beslissing ten zeerste zal worden belemmerd, terwijl daartegenover het feit zich zal kunnen voordoen, dat resultaten van wetenschappelijk onderzoek — hoezeer overigens ook dankbaar te waardeeren — zonder algemeener wetenschappelijk vóór-onderzoek dan een persoonlijk, en zonder kerkelijke behandeling, ingang in onze kerken zullen vinden, iets, dat tot zeer ongelijke en derhalve ongewenschte rechtsbedeeling zou kunnen leiden en daardoor tot onrust en scheuring.

Bovendien meenen ondergeteekenden, dat op velerlei wijze de behoefte kenbaar is geworden, bepaaldelijk:

1° naar een dieper inzicht in de consequenties, die uit de door straks genoemde theologen geleerde organische beschouwing der Heilige Schrift volgen, en

2° naar een meer verdiepte en belijnde kentheorie, in tegenstelling met die van b.v. Aristoteles, Thomas van Aquino, Immanuel Kant enz., welke van grooten invloed zijn geweest op de theologische beschouwingen der gereformeerden.

De wetenschappelijke commissie zou aan de vervulling dier behoefte hebben kunnen voldoen.

De eenige uitweg, die nog redding zou kunnen bieden, zou, naar de meening der onderteekeenaars, hierin moeten worden gevonden, dat

1° tijdelijk in de kerken de strijd over de exegeze van Genesis II en III worde gestaakt;

2° dat derhalve aan dr Geelkerken zóó lang het recht worde ontzegd zijn bijzondere opvattingen te propageeren;

3° dat door de synode de gewenschte commissie worde ingesteld;

4° dat door deze commissie met bekwamen spoed worde gewerkt aan de mogelijke oplossing der bestaande vraagstukken.

Met de bede, dat de synode vrijheid moge vinden een besluit in dezen zin te nemen, en dat de zegen des Heeren op haar arbeid ook in dezen rusten moge, hebben de eer te zijn:

Dr J. P. DE GAAY FORTMAN, Den Haag.

Mr A. GOOTE, Amsterdam.

Dr S. T. HEIDEMA, Amsterdam.

Dr L. VAN DER HORST, Amsterdam.

Dr RIJK KRAMER, Amsterdam.

A. JONKMAN, Amsterdam,

Dr J. C. H. DE PATER, Den Haag.

Dr W. J. A. SCHOUTEN, Kampen.

BIJLAGE XXIX. Art. 233.

OUDERLINGEN en DIAKENEN die zich tegen de schorsing van dr Geelkerken verzet hebben.

Ondergeteekenden, ouderlingen der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid (Overtoom), verklaren, dat het in de vergadering van den raad van genoemde kerk op den 13den Maart 1926 genomen besluit van niet-conformeerding aan, en protest tegen, het bij bedoelden raad ingekomen schorsingsbesluit over dr J. G. Geelkerken, is aangenomen met de stem („vóór”) van de navolgende ouderlingen:

K. v. d. Berg, Jacob Marisplein 24
H. Bonda, Alexander Boersstraat 41
C. Breevoort, Amstelveensche weg 43
Jb de Bruin, Van Breestraat 187
M. de Bruin, Pieter Langendijkstr. 62
D. v. Commenée, J. v. Lennepkade 245
P. van Dongen, Amstelveenscheweg 95
H. v. Dijk, Nic. Beetsstraat 152
A. de Froe, Nic. Maesstraat 82
H. v. Gesker, Jacob v. Lennepkade 293
W. v. Hartingsveld, Amstelveensche
weg 233

D. Nucleot, 1e Helmersstraat 291
J. J. Pasmooij, Reyer Anslostraat 9
G. Prins, Schinkelkade 66³
W. C. Ristjouw, Vaartstraat 57
M. v. d. Starre, Amstelveensche weg 200
E. K. Talsma, Vaartstraat 63
W. G. A. J. ter Haar, Borgerstraat 87
J. Veenhoff, Stadionweg 290 bhs
J. J. de Visser, Nic. Beetsstraat 42
B. v. Waarden, Corn. Krusemanstr. 40
J. H. de Wijn, Amstelveensche weg 233.

Afwezig waren de ouderlingen:

P. Hoogewoud, Vlietstraat 32
R. v. Houten, Valeriusstraat 97
H. v. Luin, Overtoom 493
P. G. Molenaar, Vaartstraat 59
A. Naafs, Saxen Weimarlaan 18

J. K. van Loon, Burgemeester Weert-
straat 22 te Arnhem
R. Lukkien, Koninginneweg 119 bhs
R. H. Woltjer, Oranje Nassaulaan 62 bhs.

De navolgende diakenen hebben op meergenoemde vergadering zich geconformeerd aan het bedoelde besluit van den raad:

J. E. H. van der Bom, Van Breestr. 180
 C. J. Bos, Sloterkade 35
 C. van Dusseldorp, Jacob van Lennep-
 kade 179
 N. L. Flipse, Cornelis Krusemanstr. 18
 G. Koster, Hoofdweg 30
 D. v. d. Laan, Amstelveensche weg 221
 J. K. v. d. Lichte, Overtoom 350
 A. Gerritse, Brederodestraat 80

C. de Geus, Zocherstraat 49
 H. J. Hoogtij, Pieter Langendijkstr. 6
 J. de Jong, Jacob Marisplein 21
 J. H. Maan, Overtoom 526
 G. J. Nijenhuis, Hoofdweg 15
 D. v. d. Plas, Hoofdweg 32.

Afwezig was de diaken:

S. Dogger, Jacob Marisstraat 73.

Het hiervorengemelde stemt, naar het beste weten van de ondergeteekenden, overeen met de waarheid.

B. EBLING, Gerard ter Borgstraat 22.
 H. EKHART, Schinkelkade 67.
 A. VAN KOOTEN, Overtoom 306ⁱ.
 JOH. H. MUSCH JR., Sportstraat 64ⁱⁱ.
 C. C. PADT, Kinkerstraat 229ⁱⁱ.
 J. SCHOUTEN, 1e Helmersstr. 275.

BIJLAGE XXX.
 Art. 233.

**OPTREDEN van dr Geelkerken in den dienst des Woords
 na zijn schorsing.**

Ondergeteekenden, ouderlingen der gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid (Overtoom), verklaren, dat zij hebben geconstateerd het optreden van dr J. G. Geelkerken, in den voormiddagdienst in de Parkkerk (Gerard Brandtstraat 28) op Zondag 14 Maart 1926.

H. EKHART, Schinkelkade 67.
 A. VAN KOOTEN, Overtoom 306ⁱ.
 C. C. PADT, Kinkerstraat 229ⁱⁱ.

BIJLAGE XXXI.
 Art. 241.

**RAPPORT inzake het schrijven van de dienaren des Woords
 J. C. Rullmann en P. Ch. van der Vliet te Utrecht.**

Uwe commissie adviseert aan deze broeders het volgende schrijven te zenden:
 De generale synode met dankbaarheid kennis genomen hebbende van de mededeeling der dienaren des Woords J. C. Rullmann en P. Ch. van der Vliet te Utrecht, dat zij zich ten zeerste verheugen over de klaarblijkelijke bedoeling der synode om te waken voor de handhaving van het ongerept gezag der Heilige Schrift, besluit op het schrijven der genoemde dienaren des Woords het volgende te antwoorden: [volgt in art. 241].

Uwe commissie,

Dr H. H. KUYPER,
 Dr T. HOEKSTRA.

BIJLAGE XXXIa.
 Art. 241.

**SCHRIJVEN van de dienaren des Woords J. C. Rullmann
 en P. Ch. van der Vliet te Utrecht.**

*Aan de buitengewone generale synode van de gereformeerde
 kerken in Nederland.*

Weleerwaarde en eerwaarde broeders!

Ondergeteekenden, dienaren des Woords bij de gereformeerde kerk van Utrecht, ieder persoonlijk van heeler harte zich aansluitende bij de in onze gereformeerde kerken gangbare exegese van Genesis II en III, en dus de historiciteit van het

paradijsverhaal in zijn geheel en in al zijn onderdeelen zonder eenig voorbehoud erkennende :

alsook de bedenkelijke uitlating en de onbetamelijke gedragingen van dr Geelkerken te dezer zake ten strengste afkeurende ;

voorts kennis genomen hebbende van de aan dr G. voorgestelde en voorgelegde verklaring en het daarop gevolgde schorsingsbesluit ;

verheugen zich ten zeerste over de klaarblijkelijke bedoeling der synode om te waken voor de handhaving van het ongerept gezag der Heilige Schrift ;

maar betreuren ten diepste dat haar uitspraken ruimte laten voor de onderstelling dat zij zichzelf en hare uitspraken meer macht en autoriteit zou toeschrijven dan den Woorde Gods ;

waarom zij er met alle bescheidenheid, maar ook met den meesten ernst op aandringen, dat de synode alsnog haar uitspraken nader verklare, in dien zin, dat duidelijk blijke, dat zij de belijdenis appellabel stelt aan de Heilige Schrift, en dat zij hare decreten en besluiten niet gelijk stelt met de waarheid Gods.

Uw broeders in Christus,

J. C. RULLMANN.

P. CH. VAN DER VLIET.

REGISTER.

A.

Acta: openbaarmaking van de — van het comité-generaal, art. 31, 60, 61, 87, 141, 146, 217, 230, 242, 243, 244, 245 en 246; vaststelling van de — der laatste zitting, art. 248.

Advies, Commissie van: benoeming van een — namens de generale synode, art. 209 en 246; mededeelingen van de —, art. 233, bijl. XXIX, XXX, blz. 128, 129.

Agendum: vaststelling van het —, art. 8.

Amsterdam-Zuid: toelating aan afgevaardigden van —, art. 11 en 63; protesten en voorstellen van —, art. 38, bijl. XVIIb, blz. 92—112; termijn bepaald voor indiening van schriftelijk materiaal door —, art. 42; — erkent nog niet de wettigheid der synode, art. 51; uitlating teruggenomen door den kerkeraad van —, art. 73; commissie naar den kerkeraad van —, art. 153; brief van den kerkeraad van —, art. 171, bijl. XVIII en XVIIIa, blz. 115 en 116; schrijven van den kerkeraad van —, art. 189 en 193, bijl. XXV, blz. 124; de raad der gereformeerde kerk van — weigert de schorsing van dr J. G. Geelkerken te erkennen, art. 227, bijl. XXVII, blz. 125; afzetting van ouderlingen en diakenen van —, art. 238, 244 en 245.

B.

Batavia: de classis — niet vertegenwoordigd, art. 6; toezending van rapporten aan de classis —, art. 36 en 47, bijl. V, blz. 12; vertegenwoordiging van de classis —, art. 36 en 47, bijl. VI, blz. 13.

Beek, E. van: schrijven van —, art. 109.

Beekman, J.: benoeming van — tot deputaat naar art. XIII K.O., art. 48.

Bentheim en Oostfriesland: welkom geheeten aan de afgevaardigden uit het graafschap —, art. 6.

Bezwaarschrift: uit Zandvoort, bijl. IIIa, blz. 7—9; onderscheiden — en die aanstaan tot de gewone generale synode, art. 36, 159 en 185; — van G. C. van Kerkhof en E. van Niekerken, art. 72, bijl. VII, blz. 13, 14 in handen van de dogmatische commissie te stellen — en, art. 91; bijl. IX, blz. 14, 15; — van H. Bartels,

art. 36 en 80; — van ds J. D. Boerkoel en 8 andere predikanten in de classis Haarlem, art. 13 en 163, bijl. XVIIc, blz. 112—114; — van J. B. van Megchelen, art. 159; — van J. A. Hoebee, art. 114 en 176; — van A. Molenaar, art. 185.

Brief: open — aan de kerken te richten, art. 210, 232 en 246.

Brink, H.: ontslagneming van — als deputaat naar art. XIII K.O., art. 36 en 48.

Brussel etc.: evangelisatie-arbeid der gereformeerde kerken in —, art. 47 en 115, bijl. XIV, blz. 35.

Buitenlandsche kerken: zijn ditmaal niet uitgenoodigd om afgevaardigden te zenden, art. 6.

C.

Casemier, O.: besluit omtrent de jaarlijksche toelage voor den heer —, art. 198.

Citatie: recht van —, art. 163, bijl. XVII, blz. 82 en 83.

Classis Amsterdam: opdracht van de synode aan de —, art. 239.

Commissies van voorbereiding: inzake de wettigheid der Synode enz. (I), art. 10 en 13, bijl. III, blz. 16; — inzake de prealabele kwesties (II), art. 14 en 20, bijl. IV, blz. 9 en 10; benoeming van de kerkrechtelijke (III) en dogmatische (IV) —, art. 21; commissie voor varia (V), art. 37; mededeeling van de kerkrechtelijke —, art. 73; rapporten van de kerkrechtelijke — inzake onderscheiden stukken, art. 72, 86, 91, 173 en 176, bijl. VII, VIII, IX en XX, blz. 13, 14—16, 118 en 119; bijzondere — inzake de prealabele vragen van dr J. G. Geelkerken, art. 94 en 98; mededeeling van de dogmatische —, art. 84; machtiging en opdracht aan de dogmatische —, art. 84; behandeling van het rapport der dogmatische —, art. 134 en 137; bijl. XVI, blz. 36—59; openbare behandeling van het rapport der dogmatische —, art. 149; behandeling van het rapport der kerkrechtelijke —, art. 138, 142 en 156; bijl. XVII, blz. 60—85; XVIIa, blz. 85—92; XVIIb, blz. 92—112; XVIIc, blz. 112—114 en XVIId, blz. 114—115; openbare behandeling van het rapport der kerkrechtelijke —, art. 163; — inzake gedragslijn door de synode te volgen, art. 157, 181.

Congres der Kontinentale Verband für innere Mission: prof. dr F. W. Grosheide afgevaardigd naar het —, art. 148.

D.

Deputaatschappen: mandaten van onderscheiden — verlengd, art. 198; vacatures in — tengevolge van het overlijden van dr J. C. de Moor, art. 199.

E.

Evangelisatie: deputaten — België, art. 115 en 123.

F.

Finantiën: dezer synode, art. 9, 19, 82 en 133; — der vorige generale synode, art. 12, bijl. II, blz. 5.

G.

Gaay Fortman e.a., dr J. P. de: rapport inzake het verzoekschrift van —, art. 177, bijl. XXI en XXIa, blz. 119-121; schrijven van — en zeven anderen, art. 189 en 193; antwoord aan —, art. 229, bijl. XXVIII en XXVIIIa, blz. 126-128.

Geelkerken, dr J. G.: oproeping aan —, art. 29, 63 en 88; hoe — te hooren, art. 52, 63 en 84; toespraak van dr Dijk tot —, bijl. X, blz. 16; prealabele vragen van —, art. 94, bijl. XI, blz. 16; antwoord aan —, art. 98; vragen door de dogmatische commissie aan — voorgelegd, art. 98 en 104, bijl. XII, blz. 17-19; memorie van — in antwoord op de hem voorgelegde vragen, art. 111 en 113; bijl. XIII, blz. 20-34; bezwaarschrift van — met bijlagen, bijl. XVIIa, blz. 85-92; schrijven van — aan commissie III, art. 122; antwoord van commissie III aan —, art. 132, bijl. XV, blz. 35, 36; mededeeling van de dogmatische beslissing der synode aan —, art. 137 en 152; commissie naar —, art. 153 en 171, bijl. XIX, blz. 116-118; woord van vermaan aan —, art. 181 en 213, bijl. XXII, blz. 121; antwoord van — inzake de hem voorgelegde verklaring, art. 171 en 189, bijl. XXIV, blz. 123; rapport inzake het antwoord van —, art. 191; telegram namens de synode aan —, art. 191; telegram van —, art. 202; oordeel van de synode over het antwoord van —, art. 203; valsch telegram ondertekend Geelkerken, art. 205; schorsing van —, art. 209, 217; verdere besluiten in de zaak —, art. 210; schorsingsbrief aan —, art. 212, bijl. XXVI, blz. 124, 125;

voorlezing van den schorsingsbrief aan —, art. 219; de synode besluit tot de opname in de acta van de met — gewisselde telegrammen, art. 230; afzetting van —, art. 234 en 242.

Gedraglijn: besluiten omtrent te volgen — tegen scheurmaking, art. 210 en 246.

H.

Handelsblad: bericht in het Algemeen —, art. 28.

Hoogleraren: of de — als adviseurs zitting mogen hebben, art. 13, bijl. III en XVIIb, blz. 6, 7, 93, 102-104.

I.

Ingekomen stukken: mededeeling van —, art. 35, 36, 38, 80, 85, 101, 102, 108, 109, 110, 132, 158, 170, 189, 192, 216, 223, 227 en 237; — die tot de gewone generale synode blijven aanstaan, art. 36; rapport van de kerkrechtelijke commissie inzake eenige —, art. 72, 86, 91; een schrijven van de classis Assen, art. 147; zie ook: Telegrammen.

K.

Kerkhof, G. C. van: bezwaarschrift van —, art. 72, bijl. VII, blz. 13, 14; rapport inzake vragen van —, art. 85 en 173; bijl. XX, blz. 118, 119.

Koningin: zilveren huwelijksfeest van H.M. de —, art. 66, 70 en 100.

Kooten, A. van: schrijven van —, art. 110, 132 en 192.

L.

Laman, ds H. W.: opening namens de roepende kerk van Assen door —, art. 1; dankbetuiging aan —, art. 6; ongesteldheid van —, art. 223; opdracht aan —, art. 210, teruggenomen art. 232; slotwoord van — als assessor, art. 220.

Leden: art. 2, 30, 78, 161, 167, 183 en 222.

Lindeboom, prof. L.: schrijven van —, art. 2 en 11, bijl. I en Ia, blz. 1-5.

M.

Moderamen: verkiezing van het —, art. 4; machtiging aan het —, art. 43 en 133; aanvulling van het —, art. 224.

Moor, dr J. C. de: dankbetuiging aan —, art. 6; ongesteldheid van —, art. 16; overlijden van —, art. 24; uitvaart van —, art. 26 en 34; portret van —, art. 33; schrijven mevrouw de wed. —, art. 58; vacatures in deputaatschappen ontstaan door het overlijden van —, art. 199.

N.

Noord-Holland: afgevaardigden van — hebben terecht zitting, art. 13, bijl. III, IIIa, XVIIb en XVIIc, blz. 6-9, 93, 102-104 en 112-114; brengen geen keurstem uit, art. 149, 163, 217, 234, 238, 242 en 244.

O.

Ondertekeningsformulier voor de diennaren des Woords, art. 149 en 163, bijl. XVII, blz. 76-82.

P.

Pers: besluiten met betrekking tot de —, art. 11 en 28; —communiqué, art. 117.

Persverslag: verzorging van het —, art. 7 en 174.

Praeses: toespraak van den —, art. 6, 24, 77, 134, 150, 164 en 203; mededeeling van den —, art. 169; toespraken bij gelegenheid van den verjaardag van den —, art. 196; rede van den —, art. 218; slotwoord van den — art. 220; ongesteldheid van den —, art. 223; dr K. Dijk waarnemend —, art. 224, 225; slotwoord van den waarnemenden —, art. 247.

Prealabele kwesties: commissie inzake de —, art. 14; rapport inzake de —, art. 20, bijl. IV, IVa en XVIIb, blz. 9, 12, 94, 96 en 105.

R.

Rapport: openbare behandeling van het dogmatische — met zijn conclusies, art. 149; openbare behandeling van het kerkrechtelijk — met de conclusies, art. 163; verkrijgbaar te stellen in boekformaat het dogmatisch en kerkrechtelijk —, art. 214.

Redacteuren: verzoek aan — van kerkelijke bladen, art. 211.

Roepende kerk voor de volgende generale synode, art. 198.

Rullmann, ds J. C.: schrijven van — en ds P. Ch. van der Vliet, art. 228; antwoord aan —, art. 241, bijl. XXXI en XXXIa, blz. 129.

S.

Slotwoord: van den praeses; van den assessor en van prof. dr H. H. Kuyper, art. 220.

Studenten: missive van H. A. Höweler en 60 andere —, art. 86, bijl. VIII, blz. 14.

Stukken: valsch gebleken —, art. 11, 76, 132, 205, 207 en 237.

Synode: wettigheid der —, art. 13, bijl. III en XVIIb, blz. 6, 7, 92 en 102-104; wettigheid der — nog niet erkend door Amsterdam-Zuid, art.

51; gift voor de kosten der —, art. 82; verdaging der —, art. 127 en 165; uitstel van de gewone generale —, art. 128 en 198; advies inzake de door de — te volgen gedragslijn, art. 157, 204, 208, 209 en 210; verdaging van de — na provisioneele sluiting, art. 249.

T.

Telegrammen: van de classis Batavia, art. 3; uit de gereformeerde kerk van Amsterdam-Zuid, art. 3; aan de kerken in Indië, art. 18; van de classes Zutphen en Dordrecht, art. 71; onder valschen naam, art. 76; van de classis Haarlem, art. 85; van het koninklijk echtpaar, art. 100; van de classis Rotterdam, art. 116; van das reformierte Presbyterium Komároms en van de classes Hallum en Meppel, art. 121; van leden der gereformeerde kerk van Vlaardingen, art. 147; van onderscheiden personen, art. 170, 189, 192 en 227; van dr J. G. Scheurer, art. 202; gewisseld met dr J. G. Geelkerken, art. 88, 171, 191, 202 en 205; valsch telegram ondertekend Geelkerken, art. 205; van de familie Fernhout, art. 216.

Tienhoven: adres van den kerkeraad van —, art. 163, bijl. XVIIId, blz. 114 en 115.

U.

Uitstel: van de gewone generale synode, art. 128 en 198.

V.

Varia: commissie (V) voor —, art. 36 en 37; rapporten van deze commissie, art. 47 en 115, bijl. V, VI en XIV, blz. 12, 13 en 35.

Vermaan: woord van — aan de kerken, art. 178, 179 en 187, bijl. XXIII, blz. 122, 123; woord van — aan dr Geelkerken, art. 181 en 213, bijl. XXII, blz. 121.

Vliet, ds P. Ch. van der: schrijven van ds J. C. Rullmann en —, art. 228; antwoord aan —, art. 241; bijl. XXXI en XXXIa, blz. 129.

Vrije Universiteit: benoeming van ds T. Ferwerda tot derde secundus van de deputaten tot oefening van het verband met de theologische faculteit aan de —, art. 199.

W.

Waarschuwing tot voorzichtigheid, art. 41 en 53.

Z.

Zending: mandaat deputaten voor de —, art. 198.

